

Zbornik

OB 140-/150-LETNICI
GIMNAZIJE IN SREDNJE ŠOLE KOČEVJE

ZBORNIK

OB 140-/150-LETNICI
GIMNAZIJE IN
SREDNJE ŠOLE KOČEVJE

Leta, ki ti dajo zaleta.

KAZALO

Uvodnik

Leta, ki ti dajo zaleta - Tomaž Markovič	4
Znanje je brezčasna vrednota – Vladimir Prebilič	6
Ob jubileju gimnazije in srednje šole Kočevje – Samo Pogorelc	8
Stoletje in pol stremljenja k znanju - Vesna Jerbič Perko	10

Zgodovina

Kočevski gimnazijski in srednješolski ravnatelji skozi čas	12
Benedikt Knapp	12
Peter Wolsegger	14
Dr. Franz Riedl	16
Josef Ganslmayer	18
Josef Knabl	20
Franc Saleški Watzl	22
Anton Bugar	24
Miroslav Gorše	26
Tine Orel	28
France Sirk	30
Marija Vedernjak	32
Ema Muser	34
Herman Kotar	36
Saša Bižal	38
Ksenija Šperanda Vidošević	40
Tatjana Patafta	43
Matjaž Nosan	45
Mag. Meta Kamšek	47
Srednje šolstvo na Slovenskem	50
Matura	58
Gimnazijska himna	63
Gimnazijski rituali	64
150 let Gimnazije Kočevje 1872–2022	70
Kulturno življenje na kočevski gimnaziji v obdobju 1919–1991	98
Gimnazijsko poslopje	108
Strokovne in poklicne srednje šole na Kočevskem	
v luči lokalnega gospodarstva	114
Dijaški dom v Kočevju	122
Katalog razstavljenih predmetov	126

Šola v novem tisočletju

Vizija	133
Pot do znanja	
Himna	134
Avtentične naloge	135
Pisna spretnost	136
Učenje učenja	137
E- vsebine	138
Izobraževanje odraslih	139

Odnos do dela

Kumerdejevi nagrajenki	140
Karierna orientacija	142
Formativno spremljanje	143
Praktično usposabljanje z delom	144

Odgovornost

Ekošola	145
Vrstniško partnerstvo	146
Varna mobilnost	147
Naj razred	178

Razvoj talentov

Nadarjeni premikajo svet	149
Raziskovalna naloga je prvi stik z raziskovalnim delom	150
Mizar danes	151
Lesariada	152
Zaključni izdelki mizarjev	153
Popestrimo šolo	154
Mizar pri svojem delu uporablja računalniško voden stroj	155

Rišemo pot v domače okolje in svet

Evropski oddelki	156
Mednarodne izmenjave	157
Podjetnost v gimnaziji	158
Interdisciplinarni tematski sklop	159
Kako se predstavljamo v lokalnem okolju	160
Erasmus+	161

Diamantni

Greta Gašperac	162
Jan Hartman	163
Polona Aupič	164
Maja Ina Ruparčič	165

Vtisi in spomini:

Bojan Mohar	166
Peter Dovč	167
Emil Žagar	168
Damjan Janeš	169
Erik Štrumbelj	170
Primož Oven	171
Jože Umek	172
Anže Kobola	173
Jože Šobar	174
Matevž Kozina	175
Andrej Mate	176
Vesna M. Memedović	177
Janez Škrabec	178
Vocabella	179

Leta, ki ti dajo zaleta

Spoštovani,
pred 150 leti je bila v Kočevju ustanovljena gimnazija, deset let kasneje programi srednjega poklicnega izobraževanja, predhodniki današnjega mizarstva. Leta obstoja šole so bila leta uvajanja različnih izobraževalnih programov in njihovega združevanja pa tudi ukinjanja. Šola se je na svoji poti vedno znova soočala s številnimi ovirami in težavami, a je znala odgovoriti na izzive časa in tako upravičiti pomembnost svojega obstoja v lo-

kalnem okolju. Kot edina srednješolska izobraževalna ustanova na Kočevskem z gimnazijskim ter več poklicnimi in tehničskimi programi že 150 let ostaja vpeta v življenje in delo kraja in širšega lokalnega okolja ter ga tako pomembno sooblikuje. Generacijam dijakov, ki prihajajo iz kočevske in sosednjih občin, šola zagotavlja vzpodbudno učno okolje, jih vzgaja in izobražuje ter jim nudi trdno oporo na njihovi poti in rasti v odgovorne in uspešne posameznike na najrazličnejših področjih. V dosežkih predhodnih generacij dijakov in učiteljev šola črpa moč in zagon pri iskanju novih pedagoških pristopov in načinov poučevanja, pri posredovanju znanj in veščin, s katerimi se mladi lažje spopadajo z izzivi današnjega hitro spreminjajočega se sveta. Pri svojem delu šola tesno sodeluje z lokalnim okoljem, od osnovnih šol preko različnih inštitucij do občine in gospodarstva, na katerega so v veliki meri vezani izobraževalni programi, ki jih šola izvaja, in tako prispeva k razvoju domače in sosednjih občin, dijakom pa omogoča šolanje v domačem kraju ali njegovi bližini, kjer lahko najdejo tudi številne zaposlitvene možnosti.

Izobraževalnim programom obdelovalec lesa, mizar, oblikovalec kovin – orodjar, trgovec, ekonomski in strojni tehnik ter gimnazija se v letošnjem jubilejnem letu pridružuje še program tehnik računalništva, ki ga je šola pridobila v tesnem sodelovanju skupaj z Občino Kočevje in lokalnim gospodarstvom. Široko paleto izobraževalnih možnosti nudi tudi izobraževanje odraslih.

V šolski utrip Gimnazije in srednje šole Kočevje, v njeno zgodovino in sedanost smo bili in

smo tako na različne načine vpeti vsi, ki tu bivamo. Šolo je obiskovalo veliko danes doma in v tujini uveljavljenih strokovnjakov, uspešnih gospodarstvenikov, kulturnikov, znanstvenikov. Dijaki dosegajo vidne rezultate na najrazličnejših tekmovanjih in na maturi. Številnim zlatim maturantom so se v zadnjih letih pridružili tudi štirje diamantni. Učitelji so za svoje inovativno strokovno delo v številnih projektih Zavoda Republike Slovenije za šolstvo prejeli dve Kumerdejevi nagradi, najvišji nagradi s področja šolstva.

Tako dolga tradicija Gimnazije in srednje šole Kočevje govori o zavedanju mnogih generacij učiteljev in ravnateljev šole pred nami, da je za napredek domačega kraja pomembna kakovostna šola za mlado generacijo. Bogata tradicija tako govori o šoli, ki je nudila dobro temeljno izobrazbo preštevilnim generacijam na področju tehnike in družboslovja, humanistike, umetnosti in športa. Enako je znanje, pridobljeno v poklicnih programih strojništva, lesarstva, tekstilstva in na drugih področjih nudilo osnovo za živahen razmah industrije na Kočevskem.

Tudi danes namenja šola največ pozornosti in naporov temu, da ohrani in razvija tradicijo ugledne in uspešne srednje šole, ki pa se prilagaja današnjim pogojem dela in razvoja. Ti dajejo poudarek trajnemu znanju, modernim oblikam učenja in poučevanja ter usposobljenosti mladih za vseživljenjsko učenje. Vse to namenjamo mladim ljudem, za katere želimo, da so gibalno razvoja in delovanja naše šole in domačega kraja.

Tomaž Markovič,
ravnatelj Gimnazije in srednje šole Kočevje

Znanje JE brezčasna vrednota!

V sodobnosti času, v katerem nas življenjski ritem sili v individualizacijo družbe in brezmejno tekmovalnost, večno pomanjkanje časa ter brezpogojno uspešnost, se zdi, da (pre)številni dosežki velikokrat nimajo neposredne povezave z dolgotrajnim pridobivanjem znanja. To številne mlade, pa tudi manj mlade, prepričuje, da obstojijo bližnjice do uspeha, pri čemer je treba manj vloženega truda in časa. A sam menim popolnoma nasprotno!

Vsestranski napredek družbe je mogoče zagotavljati izključno skozi nenehno in vztrajno izobraževanje na vseh področjih. Tega so se že zelo zgodaj začeli zavedati tudi naši predniki na Kočevskem. Vzpostavitev gimnazije, kot najbolj občega pridobivanja znanja mladih in predpogoj za kakršnokoli nadaljnje izobraževanje, je bila osnova za vsestranski napredek naše regije že pred 150 leti. Ni naključje, da so ulice Kočevja razsvetljevale luči daljnega leta 1896, medtem ko sta bila tako Ljubljana in Maribor globoko v temi. Prav tako je istega leta stekla voda do gospodinjstev v Kočevju, po tedaj celo steklenih vodovodnih ceveh. Znanje je bilo tisto, kar je poganjalo inovacije, kar je Kočevjarjem omogočalo potovanje po svetu in v naš prostor prinašalo nove, sveže ideje. Posledično je mesto postalo pomembno gospodarsko in upravno središče do konca Velike vojne. Odhod Kočevjarjev ob začetku druge svetovne vojne in opustošenje Kočevske po vojni je prav na intelektualnem področju predstavljalo upočasnitev razvoja. Tudi položaj Gimnazije Kočevje kot tiste, ki je »gostila« številne profesorje oporečnike sistema, nemara ni bil najboljši. A morda so prav slednji odločilno prispevali k širjenju drugačnih, drznejših in širših pogledov med mladimi gimnazijkami in gimnazijci. Generacije so se menjavale, zgodila se je reforma usmerjenega izobraževanja in dokaj odmaknjenega leta 1989 je prišel moj čas bivanja v nagnetenem objektu nekdanje srednje šole. To so bili specifični časi. Razpad države, vojna v Sloveniji, konstantne reforme izobraževalnega modela so pripeljale do točke, ko sem postal maturant brez mature, saj zaključnega

izpita pridnim ni bilo treba opravljati. Izobraževalni program družboslovni in kulturni je z našo generacijo ugasnil, vstop na fakulteto pa smo si morali priboriti skozi sprejemne izpite. Ko se ozrem nazaj, so bili to prijetni časi. Ne zato, ker smo bili mladi, temveč tudi zato, ker je bila nemara družba drugačna. Smo kakšno ušpičili? Vsekakor. Čeprav je treba takoj dodati, da so bile to povsem vsakdanje pobalinske neumnosti. A najpomembneje: znanja nam dijakom iz Kočevja ob začetku študija ni manjkalo. Vsekakor je bila to zasluga številnih profesorjev prav te šole. Vedno znova poudarjam, da so dosežki naše Gimnazije in srednje šole izjemni. Ne zato, ker bi imeli vedno veliko število zlatih ali morda celo diamantnih maturantov, temveč zato, ker iz povprečnega dijaka ali dijakinje zgradijo uspešnega študenta in študentko. Število vsestransko uspešnih nekdanjih gimnazijcev na najrazličnejših področjih je povedno samo po sebi ...

Kljub temu pa naj si dovolim še eno opazko. Čas srednješolskega izobraževanja je tudi čas zorenja. Je obdobje, v katerem se dokončno vzpostavijo vrednote in izgradi moralno-etični kompas posameznika, ki ga bo definiral do konca življenja. In tu je opravljeno veliko delo! Dijaki naše šole morda (še) niso Nobelovi nagrajenci ali drugače neverjetno uspešni posamezniki, so pa ljudje z veliko začetnico. So topli, sočutni, odgovorni in pripravljeni na medsebojno pomoč. Zame so to morda najbolj bistvene vrline, saj se kvaliteta družbe ne izkazuje zgolj skozi čim večjo količino znanja, temveč tudi skozi vrline socialnih veščin in človeških vrednot. Zato sem ponosen gimnazijec naše šole!

Dr. Vladimir Prebilič,
župan Občine Kočevje

Ob jubileju Gimnazije in srednje šole Kočevje

Spoštovani ravnatelj, učitelji, dijaki, nekdanji ravnatelji, zaposleni ter dijaki, počaščen sem, da vam lahko ob izjemnem jubileju Gimnazije in srednje šole Kočevje namenim nekaj besed. Ne samo kot župan sosednje občine, ampak predvsem kot dijak srednje šole. Moje otroštvo je bilo povezano z rokodelstvom. Bil sem izjemno tehnični tip človeka. Tako sem že skozi otroštvo in kasneje v osnovni

šoli nakazoval, da bom nadaljeval svojo pot v smeri tehničnega poklica. Poleg kulinarike me je izjemno zanimalo lesarstvo oziroma delo z lesom. Tako sem se po končani osnovni šoli odločil, da nadaljujem svojo srednješolsko pot v Kočevju, na lesarski šoli za poklic mizar. Spomnim se vpisa na šolo, ko sem psihologinji prinesel potrebno dokumentacijo. Pregledala je spričevalo in me vprašala, ali se ne bi raje odločil za ekonomskega tehnika. Ravno takrat se je namreč na gimnaziji Kočevje odprl program ekonomski tehnik. Moja vizija ni niti malce dopuščala spremembe smeri izobraževanja, zato sem vztrajal pri prvotni odločitvi in se vpisal v program mizar. Hitro sem se znašel tako med sošolci kot učitelji. Pri teoretičnem delu sta me zanimala predvsem predmeta tehnologija pri izjemnem razredniku prof. Jožetu Pavliču in konstrukcije pri profesorju Janku Marinču. S slednjim sem se večkrat udeležil predstavitve programa lesarstva, ki ga je izvajala srednja šola Kočevje po različnih osnovnih šolah. Bilo mi je v izjemno čast, da sem lahko kot dijak predstavil šolo in poklic. Seveda je imela poseben čar tudi praksa. Le-to smo opravljali v delavnicah na Liku. Tudi tu smo imeli izjemne profesorje, ki so nas skozi vsa tri leta naučili vsega od osnov v lesarstvu pa do končnega izdelka. Moja pot se je potem nadaljevala v Novem mestu, kjer sem si pridobil naziv lesarski tehnik. Od tam sem nadaljeval šolanje v Ljubljani, kjer sem uspešno zaključil svoje izobraževanje kot inženir gradbeništva.

Spoštovani, ob tej priložnost bi se najprej zahvalil takratnima ravnateljema tako gimnazije kot tudi srednje šole v Kočevju ter vsem učiteljem, saj sem šel s kočevske šole z dobro podlago tudi za naprej.

Obenem pa iskreno čestitam vsem nekdanjim ravnateljem in zaposlenim ter sedanjemu ravnatelju in zaposlenim. Želim, da svoje znanje, energijo in vztrajnost prenašajo na naše naslednje rodove. Izjemno vesel in ponosen sem na to, kako šola napreduje ne samo po programu, ampak tudi po infrastrukturi. Gimnazija je za ribniško–kočevsko področje izjemnega pomena. Tega se konec koncev zavedam tudi v sedanji vlogi, kot župan. Zato bom njeno nadaljevanje podpiral tudi v prihodnje. Vse najboljše, gimnazija Kočevje, ob 150-letnici ter vse najboljše, draga moja srednja šola, ob 140-letnici.

Samo Pogorelc
Nekdanji dijak in
sedanji župan Občine Ribnica

Stoletje in pol stremljenja k znanju

Z vidika človeka je 150 let veliko. V tem času se je, če upoštevamo povprečje treh desetletij, zamenjalo pet generacij, ki so se rodile, ustvarjale ter umrle v zelo različnem družbenem okolju. Še pred nedavnim je bila za mnoge ne le srednješolska, ampak tudi popolna osnov-

nošolska izobrazba nedosegljiv cilj. Za mnoge med nami je to skoraj nepredstavljivo, vendar pa je Kočevje pred stoletjem in pol ravno z uvedbo srednjega šolanja postavilo nov mejnik v razvoju tega dela današnje Slovenije in zato je prav, da je bil ob pomembnem jubileju ustvarjen pričujoči zbornik.

Sem srednja izmed treh generacij družine, katerih srednješolska leta so bila povezana s kočevsko gimnazijo. Pustila so močan pečat in različne spomine, od katerih pa z minevanjem časa ostajajo predvsem lepi. Sama sem se s staro gimnazijsko stavbo srečala že v osnovni šoli, tik preden se je pouk v njej zaradi dotrajanosti zaključil. Kasneje smo se po njenih hodnikih včasih potikali med dejavnostmi posameznih sekcij v okviru KUD godba. Tudi po zaključku šolanja sem osebno ostala povezana z njo kot mama dijaka in dijakinje, preko sodelovanja muzeja in šole, pa tudi z druge strani »katedra«, ko sem po svojih zmožnostih pomagala zapolniti kakšno vrzel med profesorskim kadrom. Zaradi spominov in stalnih stikov mi je ta ustanova še danes posebej ljuba.

Z raziskavami, razstavo in prispevki v zborniku se je tudi Pokrajinski muzej Kočevje aktivno vključil v tematsko leto 150 let srednjega šolstva na Kočevskem, ki vključuje tudi 140 let srednjega poklicnega izobraževanja v našem kraju. Gimnazija in srednja šola Kočevje je vedno igrala aktivno in pomembno vlogo v življenju Kočevja. Tako dijaki kot profesorji so v preteklosti, pa tudi sedaj, prispevali svoj

del k oblikovanju njegove podobe, pa naj si bo to na kulturnem, znanstvenem ali katerem drugem področju. Dijaki od drugod so s seboj prinesli svoje navade in izkušnje ter kraj na ta način bogatili, preko njih pa se je drugačen pogled na svet odpiral tudi ostalim dijakom. Različni stiki so omogočali kritično mišljenje in presegali ozkost lokalnega okolja.

V Pokrajinskem muzeju Kočevje smo raziskovanju zgodovine gimnazijskega in ostalega srednjega šolstva, seveda pa tudi spremljevalnim dejavnostim, posvetili precej časa. Glede na bogato zgodovino zagotovo nismo uspeli zajeti vsega. Želimo si, da bi naše raziskovalno delo doseglo čim širši krog ljudi. Preučevanja šolanja smo se lotili Ivan Kordiš, Živa Ogorelec, Mihael Petrovič mlajši in jaz. Skupaj s profesorji in sodelavci z Gimnazije in srednje šole Kočevje pa tudi sodelavci od drugod smo poskušali predstaviti čimbolj celostno podobo današnje ustanove, njene uspehe ter njen dosednji razvoj.

Da lahko del zbranega gradiva predstavimo na razstavi in v zborniku, gre zahvala Gimnaziji in srednji šoli Kočevje, Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, Občini Kočevje, različnim ustanovam ter seveda vsem, ki so z nami sodelovali in nam pomagali. Hvala vsem, ki so kakorkoli pomagali pri izvedbi projekta. Gimnaziji in srednji šoli Kočevje, tako dijakom, profesorjem in ravnatelju Tomažu Markoviču, pa želim uspešno uresničevanje njihovega poslanstva.

Vesna Jerbič Perko,
direktorica Pokrajinskega muzeja Kočevje

KOČEVSKI GIMNAZIJSKI IN SREDNJEŠOLSKI RAVNATELJI SKOZI ČAS

BENEDIKT KNAPP

O prvem ravnatelju kočevske gimnazije je Joža Glonar v Slovenskem biografskem leksikonu leta 1928 zapisal: »Knapp Benedikt, šolnik, v Schwazu na Tirolskem rojen rudarju 13. marca 1824, umrl 18. oktobra 1904. Gimnazijo je obiskoval v Innsbrucku, tam 1845–7 tudi jus, nato na Dunaju. 1849 je prešel na klasično filologijo in zgodovino. 1852–5 je bil gimnazijski suplent v Trstu, 1857 pa prišel na Reko, kjer je bil med najvnetejšimi »Bachovi mi huzarji«. 1859 je prišel v Ljubljano, 1872 pa je postal ravnatelj novoustanovljene gimnazije v Kočevju. Kot predsednik krajevnega šolskega sveta in šolski nadzornik je sistematično širil nemško šolstvo po kočevskem ozemlju. Ustanovil je nemški otroški vrtec v Kočevju in dosegel, da je Schulverein deloma postavil, deloma podprl nemške ljudske šole v Maverlenu, Smuki, Spodnji Topli rebri in na Ovčjaku. 1894 je bil upokojen.«¹

Omemba »Bachovih huzarjev« ni naključna, saj je Knappa z imenom Bena Hukepack v svojem delu »Bachovi huzarji in Iliri« kot predanega uradniškega izvrševalca absolutističnih in centralističnih načel tedanjega notranjega ministra Alexandra Bacha – ovekovečil njegov nekdanji kolega iz reške gimnazije Janez Trdina. Vseeno pa se zdi, da Trdina Knappu ni bil preveč nenaklonjen, čeprav ga je imel za nekoliko preprostega in pretirano ješčega, kar naj bi, mimogrede rečeno, veljalo za celotno njegovo družino. Konec koncev sta oba učitelja po Reki in okolici precej pohajkovala skupaj, kar najbrž ne bi bilo mogoče, če bi si bila resnično sovražna. Zato se Trdinovo pisanje danes bere predvsem kot zabaven, čeravno za prizadetega bržkone nekoliko neprijeten niz anekdot iz Knappovega »predkočevskega« življenja.²

Benedikt Knapp. Gottscheer Zeitung, marec 2009

Vsekakor pa je bil Knapp, ne samo zato, ker se je njegov oče leta 1809 skupaj z drugimi tirolskimi uporniki bojeval proti Napoleonu, med mnogimi ljudmi zelo spoštovan. Že v mladih letih se je gibal v krogih, v katerih je imel priložnost spoznati vidne intelektualce tedanjega časa, in morda je tudi zato kasneje veljal za zelo vpljudnega in dostojnega. V Kočevje je prišel po dolgoletnem uspešnem delu v Ljubljani, kjer je spoznal tudi svojo ženo Serafino, ki mu je v zakonu rodila šest otrok.

Vendar pa naloga, ki so mu jo oktobra 1872 z Dunaja zaupali ob imenovanju za ravnatelja novoustanovljene kočevske gimnazije, ni bila lahka. Ob njegovem prihodu šola ni premogla niti lastne stavbe, manjkala so tudi nujno potrebna učna sredstva in pedagoške zbirke.

Prav tako ni bilo denarja, s katerim bi olajšal šolanje povečini revnim otrokom kmečkih staršev. Knapp je zato moral v težkih pogojih, ki jih je še zaostriło dejstvo, da so delovanju nemške gimnazije v Kočevju mnogi nasprotovali, najprej zagotoviti nadaljnje delovanje ustanove.

S podporo kneza Auersperga in v Pragi živečega kočevskega trgovca Johanna Stampfla je že kmalu uspel ustvariti materialno osnovo za štipendiranje dijakov, ki jih je sprva menda moral novačiti kar od vrat do vrat.³ Prav tako je bistveno pripomogel k izboljšanju kakovosti poučevanja na kočevskih ljudskih šolah, tudi s tem, da je pri leta 1889 na Dunaju ustanovljenemu Schulvereinu, organizaciji za podporo nemškega šolstva, že od vsega začetka lobiral za kočevske interese.

Ob že omenjeni pobudi za ustanovitev nemškega vrtca je bil Knapp tudi prizadeven raziskovalec Kočevske, v prvi vrsti številnih kraških jam, ki jih je skupaj z drugimi naravnimi lepotami jezikovnega otoka skušal približati širši javnosti in turističnim navdušencem. Prav tako se je zavzemal za napredek kočevskega kmetijstva (sam je bil član Kranjskega čebelarkega društva),⁴ kot zbiratelj ljudskega izročila in šeg kočevskih ljudi pa je k raziskovanju kočevarske folklore pritegnil več uglednih znanstvenikov, med njimi v Ljubljani rojenega praškega univerzitetnega profesorja Adolfa Hauffna, ki je leta 1895 v Gradcu izdal eno temeljnih del o Kočevski, knjigo Die deutsche Sprachinsel Gottschee.

Okoli Knappa se je v marsičem vrtelo tudi kočevsko družabno življenje. Skoraj legendarni so z leti postali njegovi »nemški« in »ti-

rolski« večeri, na katerih so ljudje ob govorih z nacionalno vsebino veliko prepevali in se zabavali. Ob takšnih priložnostih so Kočevjarji svojega ravnatelja, kakor je ostalo zapisano v enem izmed nekrologov ob njegovi smrti,⁵ lahko spoznali tudi kot veseljaškega in duhovitega človeka in ne le kot resnega šolnika, ki je nenehno razmišljal o tem, kako bi za svojo gimnazijo pridobil dodatna sredstva. Manj navdušeni so bili seveda nad Knappovim nemštvom Slovenci, s katerimi je v časopisju rad polemiziral.⁶

Avgusta 1894 se je Knapp po dopolnjenem sedemdesetem letu starosti in več kot dveh desetletjih službovanja v Kočevju upokojil. Dva tedna poprej mu je cesar za zasluge podelil red Franca Jožefa, Kočevjarji pa so ga v istem letu razglasili za svojega častnega meščana. Ob slovesu od Kočevja, iz katerega se je z ženo ter dvema sinovoma in dvema hčerkama vrnil na Tirolsko, naj bi izjavil, da so mu s tem odhod zelo otežili. Po upokojitvi je izmenično živel v Innsbrucku in v domači hiši svojih staršev v Schwazu. Še naprej se je zavzemal za nemško šolstvo, se veliko družil z innsbruškimi univerzitetnimi profesorji, z veseljem pa tudi s Kočevjarji, ki so ga na svojih krošnjarskih poteh pogosto obiskovali. Leta 1898 mu je umrla žena,⁷ konec istega leta pa je tudi Knappa v neki gostilni v Wiltnu⁸ prizadela možganska kap, od katere si je sčasoma vendarle toliko opomogel, da se je znova lahko posvečal delu na vrtu, kar je bil njegov najljubši konjiček. Šest let kasneje pa je 18. (po drugih virih 17.) oktobra,⁹ prav na dan, ko se je nameraval vrniti v Innsbruck, za posledicami vnovične kapi umrl v domačem Schwazu. Dva dni kasneje so ga v rojstnem kraju ob veliki udeležbi ljudi tudi pokopali.¹⁰

³ Beiträge zur Geschichte und Kultur der Gottscheer. Gottscheer Persönlichkeiten. Wir stellen vor: Benedikt Knapp. Gottscheer Zeitung, letnik 106 (93), štev. 3, marec 2009, str. 5–6; Petrovič, Mihael ml.: V Kočevje pa že ne, str. 102.

⁴ Personalstand des »Krainer Bienenzuchtvereins«, 1874. Die Krainer Biene. Vereinsorgan der Bienenfreunde in Krain, Steiermark, Kärnten, Görz und Istrien, letnik 2, 1874, str. I.

⁵ Gymnasial-Direktor Benedikt Knapp. Ein Gedenkblatt von Freundeshand. Innsbrucker Nachrichten, 11. februar 1905, str. 17–19

⁶ Petrovič, Mihael ml.: V Kočevje pa že ne, str. 102.

⁷ Gymnasial-Direktor Benedikt Knapp. Ein Gedenkblatt von Freundeshand. Innsbrucker Nachrichten, 11. februar 1905, str. 17–19

⁸ Vom Schlege gerührt. Innsbrucker Nachrichten, 17. december 1898, str. 3.

⁹ Schwaz, 18. Oktober. Neue Tiroler Stimmer, 20. oktober 1904, str. 2; Gymnasial-Direktor Benedikt Knapp. Ein Gedenkblatt von Freundeshand. Innsbrucker Nachrichten, 11. februar 1905, str. 17–19

¹⁰ Petrovič, Mihael ml.: V Kočevje pa že ne, str. 102.

¹¹ Gymnasial-Direktor Bededikt Knapp. Ein Gedenkblatt von Freundeshand. Innsbrucker Nachrichten, 11. februar 1905, str. 19.

¹² Begräbnis. Innsbrucker Nachrichten, letnik 3, štev. 87, 21. oktober 1904, str. 3.

PETER WOLSEGGER

Če je v Knappovem času bila dograjena kočevska gimnazijska stavba, šola pa je bila leta 1878 preoblikovana v državno nižjo gimnazijo z obveznim poukom prostoročnega risanja,¹¹ gre njegovemu nasledniku Petru Wolseggerju pripisati poglobitve zasluge za dosežek, da je avstrijska vlada maja 1907 dovolila razširitev nižje gimnazije v popolno osemletno višjo gimnazijsko ustanovo.¹²

Tudi Wollsegger je v Kočevje prišel iz Avstrije, iz Matreija na vhodnem Tirolskem, kjer se je kot sin poštnega mojstra rodil 23. februarja 1847. Maturiral je v Bolzanu, potem pa se v Brixnu vpisal na študij teologije, a je od tod leta 1869 preselil na univerzo v Innsbrucku, kjer je študiral zgodovino in nemško filologijo. Študijski čas zanj ni bil lahak, saj ga zaradi revščine – oče je bil lastnik močno zadolženega posestva – starši niso mogli podpirati. Kljub temu je po treh letih šolanje uspešno dokončal.¹³ Leta 1874 je s sedemindvajsetimi leti nastopil službo na gimnaziji v Kočevju. Kočevjarji so pozneje poudarjali, da je bil že takrat tako rekoč njihov rojak, saj naj bi se pred stoletji njihovi predniki na Kočevsko priselili tudi iz vzhodno tirolskih krajev.

Tako kot njegov ravnatelj je moral tudi Wolsegger sprva po vaseh iskati nadarjene učence in jih novačiti za vpis v gimnazijo, pri čemer pa sta mu v veliko pomoč bila njegova vesela narava in ljubezniv, skrbeč odnos do soljudi. Verjetno se je že takrat začel zanimati za lokalno preteklost, še bolj pa so ga k temu spodbudile številne službene poti po kočevskih krajih med letoma 1891 in 1905, ko je ob profesorskem in kasneje ravnateljskem delu opravljal tudi dolžnosti inšpektorja za novoustanovljeni kočevski šolski okoliš. Le malokateri domačin je zaselke in vasi na obeh straneh Kočevskega roga in onkraj Goteniškega hribovja »prevandral« tako temeljito kot on.

Peter Wolsegger, *Gottscheer Kalender*, 1930

Začel je resno preučevati dokumente in lokalno zgodovino pisje z naslanjanjem na vire »osvobodil« romantičnega pristopa, ki je bil mnogokrat značilen za dotedanje »poznavalce« Kočevske. Med najpomembnejša dosežke »očeta in kritičnega utemeljitelja kočevskega domoznanstva«, kakor ga je čez leta poimenoval prof. Peter Jonke, ob nekaterih drugih besedilih nedvomno sodita tudi odkritje in znanstvena obdelava kočevskega urbarja iz leta 1574, ki po Wolseggerjevi zaslugi še danes sodi med osnovne spoznavne vire o življenju na Kočevskem v prvih desetletjih novega veka.

Kot profesor naj bil Wolsegger svojim dijakom, če smemo verjeti kasnejšim zapisom, »očetovski prijatelj, dobrodušen učitelj in ljubezniv, iskren svetovalec«. Vsekakor pa velja, da je gimnazijo od leta 1894, ko je od

Knappa prevzel ravnateljske dolžnosti, uspešno vodil, obenem pa bil kot predsednik ali sodelavec dejaven še na številnih drugih področjih, npr. kot občinski svetnik, v organih kočevskega Rdečega križa, društva »Nemški dijaški dom« in podpornega dijaškega društva. Zelo je podpiral gradnjo novih šol. Prav tako si je po trditvah rojakov pridobil tudi velike zasluge za ustanovitev Strokovne šole za lesno industrijo v Kočevju.¹⁴

Wolsegger je na Kočevskem preživel vse svoje poklicno obdobje. Njegova v Mahovniku rojena sinova Friedrich in Ferdinand sta pozneje postala vidna avstrijska politika: mlajši Friedrich kot prvi svobodno voljeni celovski župan po razpadu avstro-ogrske monarhije, starejši Ferdinand pa kot vodja deželne urada pri koroški vladi in po priključitvi Avstrije k Hitlerjevemu »tisočletnemu rajhu« kot predsednik koroške deželne vlade v Celovcu ter visok nacistični uradnik v okupirani Poljski. Prav on je na mesto prvega in edinega predsednika marionetne Ljubljanske pokrajine leta 1943 v slavnostni dvorani ljubljanske vladne palače svečano umestil generala Leona Rupnika.¹⁵

Leta 1908 se je prof. Peter Wolsegger po štiriintridesetih letih dela na kočevski gimnaziji upokojil. V Kočevju je ostal še štiri leta, potem pa se pri šestinšestdesetih letih v letu 1912 preselil k svojim otrokom v Celovec. Tam je 27. marca 1927 v krogu družine še praznoval svoj osemdeseti rojstni dan. Dobro poldrugo leto kasneje, 3. novembra 1928, je po krajši bolezni umrl. Pokopali so ga na celovškem pokopališču Annabichl, kjer je petnajst let za njim svoje zadnje počivališče našel tudi njegov sin Friedrich.¹⁶

¹¹ Beiträge zur Geschichte und Kultur der Gottscheer. Gottscheer Persönlichkeiten. Wir stellen vor: Benedikt Knapp. Gottscheer Zeitung, letnik 106 (93), šte. 3, marec 2009, str. 6.

¹² Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 29-32.

¹³ Goller, Peter: Osttiroler Studenten an der Philosophischen Fakultät der Universität Innsbruck in der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts (1848 bis 1904). Osttiroler Heimatblätter, letnik 70, šte. 11/2002, str. 11.

¹⁴ Beiträge zur Geschichte und Kultur der Gottscheer. Gottscheer Persönlichkeiten. Wir stellen vor: Peter Wolsegger. Gottscheer Zeitung, letnik 103 (90), šte. 4, april 2006, str. 3.

¹⁵ Petrovič, Mihael ml.: Maslo za kralja. Še 75 znamenitih kočevskih in s Kočevjem povezanih osebnosti. Stare Žage: Društvo za ohranitev kulturne dediščine Mošnice – Moschnitze, 2016, str. 143-146.

¹⁶ Beiträge zur Geschichte und Kultur der Gottscheer. Gottscheer Persönlichkeiten. Wir stellen vor: Peter Wolsegger. Gottscheer Zeitung, letnik 103 (90), šte. 4, april 2006, str. 3; Petrovič, Mihael ml.: Maslo za kralja, str. 146.

DR. FRANZ RIEDL

Vodilni kočevski meščani leta 1919. Dr. Franz Riedl v prvi vrsti skrajno desno. Gottscheer Zeitung, april 1964

Dr. Franza Riedla, ki je na kočevski gimnaziji ob ravnateljskem delu od leta 1908 poučeval tudi latinščino, so njegovi učenci ljubkovalno imenovali kar »Tati« oziroma očka, čeprav je bil na videz nadvse strog in jih je marsikdaj ozmerjal z »nemarnimi pobi«, kar pa so si – tako so vsaj zatrjevali mnogo kasneje – tudi pošteno zaslužili.

Tako lahko med pričevanji nekdanjih gimnazijcev najdemo tudi zgodbo o dijaku, ki je med preverjanjem znanja o rimskem književniku Ovidu tako vztrajno molčal, da ga je profesor primerjal z nedelujočim gramofonom. Sošolci so se privoščljivo hahljali, nesrečnež pa je še naprej nemo zrl v steno, dokler ni nenadoma vzkliknil: »Gospod direktor, tam teče miš!«

Seveda je bil vzklik povod za živahen lov, tako da v oblakih prahu nihče ni več videl niti svo-

jega soseda, kaj šele glodavca, ki je bil kajpada izmišljen. A Riedl potegavščine očitno ni dramtiziral. Pod njegovo uradniško zunanostjo se je v resnici skrivalo zlato srce z obilico posluha za dijake, je v poznih šestdesetih letih minulega stoletja v glasilu Gottscheer Zeitung spomin na dogodek, ki se je pripetil nekje med letoma 1911 in 1913, obujal eden izmed bivših »nemarnih pobov«.¹⁷

Po podatkih matičnih knjig se Franz Riedl rodil 16. aprila 1863 v Bržezicu na Poljskem,¹⁸ kjer je njegov oče Ferdinand, po poklicu sicer inženir in železniški adjunkt, v tem času verjetno služboval kot uradnik. Kot kaže, se je družina precej selila, saj je poleti 1892, ko je Ferdinand Riedl pri šestinpetdesetih letih umrl za pljučnim edemom,¹⁹ prebivala na Tirolskem.

¹⁷ Kautzky, Siegfried: Des Direktors »schlampige Buben«. Erinnerungen an goldene Jugendjahre im Stadle. Gottscheer Zeitung, maj 1968, str. 4.

¹⁸ Mrliška knjiga župnije Freistadt, 1939, Franz Riedl, vpis št. 45. Za informacijo se zahvaljujem ga Magdalen Egger iz Škofijskemu arhivu Linz (E-pošta 29. julij 2022)

¹⁹ Ferdinand Riedl (osmrtnica). Innsbrucker Nachrichten, 26. avgust 1892, str. 14.

Še ne tridesetletni Franz, ki je leta 1881 maturiral na gimnaziji v Riedu ob Innu (Ried im Innkreis)²⁰ – tam je kasneje umrl slikar in kočevski »pravičnik med narodi« Roman Erich Petsche – se je ob očetovi smrti že ponašal z doktorskim nazivom in bil učiteljski kandidat.²¹ Naslednje leto je ministrstvo za prosveto z dekretom dovolilo, da ga profesorji višje državne realne gimnazije v Ljubljani, na kateri je takrat ravnateljaval prav Petschetov ded Rudolf Junowicz, uvedejo v poučevanje nemščine in klasične filologije.²² Zanimivo naključje je, da je Riedla kasneje življenje povezovalo tudi s Petschetovim očetom, Aloisom, ki je na kočevski gimnaziji pod njegovim vodstvom poučeval od leta 1908 do 1913.²³

Iz Ljubljane, kjer je v izveštjih realke v prvem letu svojega samostojnega učiteljevanja objavil razpravo o Schillerjevi drami Wallenstein, je Riedla poklicna pot leta 1897 kot suplenta popeljala v Kranj.²⁴ Tam se je dve leti zatem v mestni župnijski cerkvi poročil s svojo izvoljenko Anno, hčerko kranjskega okrajnega glavarja dr. Michaela Gstetterja.²⁵ Mesec kasneje so mu deželne šolske oblasti priznale še naziv profesorja in definitivno učiteljsko umestitev.²⁶ Vendar pa je službovanje v Kranju trajalo le pet let, kajti že julija 1902 je bil Riedl ponovno premeščen v Ljubljano.²⁷ Kariero je nadaljeval je na I. državni gimnaziji, kjer je poučeval latinščino in nemščino, poleg tega pa opravljal dolžnosti kustosa nemške dijaške knjižnice in od leta 1903 po odločitvi deželnega prezidija bil še član nemške sekcije na novo ustanovljenega sosveta za gledališko cenzuro.²⁸

Odlok, ki ga je urad cesarja Franca Jožefa izdal 4. novembra 1908,²⁹ je dr. Franza Riedla končno privedel v Kočevje. Gimnazijo je v naslednjih letih uspešno vodil, moral pa se je spopadati z nemajhnimi težavami zaradi skromnega števila dijakov. K prvi maturi na popolni kočevski gimnaziji, ki ji je predsedoval svetovno znani potresni strokovnjak Albin Belar (pozneje je umrl v Polomu), je leta 1911 opravljalo samo 7 gimnazijcev, v naslednjih letih pa se je to število z nekaj nihanji dvigovalo in drastično upadlo šele po vstopu v prvo svetovno vojno.³⁰

S koncem vojne se je izkazalo, da je Riedl tudi poslednji nemški ravnatelj gimnazije v Kočevju. Februarja 1919 je avstrijsko časopisje poročalo, da je bil skupaj z drugimi nemško govorečimi profesorji odpuščen.³¹ Preselil se je v Avstrijo, kjer leta 1921 dobil profesorsko službo na gimnaziji v Freistadtu.³² Do leta 1929, ko se je upokojil, je tam poučeval nemščino, latinščino, telovadbo in stenografijo.³³ 21. oktobra 1939 je na svojem domu Freistadtu ob 22. uri in 40 minut umrl za posledicami srčne insuficience.³⁴

²⁰ Maturajubliäum. Linzer Tages-Post, 16. julij 1931, str. 4.

²¹ Ferdinand Riedl (osmrtnica). Innsbrucker Nachrichten, 26. avgust 1892, str. 14.

²² Jahresbericht der k. k. Staats-Oberrealschule für das Schuljahr 1893/94. Ljubljana: Kaiserlich königliche Staats-Oberrealschule in Laibach, 1894, str. 87

²³ Petrovič, Mihael ml.: Roman Erich Petsche in njegova Kočevska. Kočevje: Pokrajinski muzej Kočevje, 2018, str. 6-7.

²⁴ Wiener Zeitung, 9. junij 1897, str. 3

²⁵ Vermählung. Laibacher Zeitung, letnik 118, šte. 169, 26. julij 1899, str. 1358; Poročna knjiga župnije Kranj, 1899, vpis šte. 18

²⁶ Ordentliche Sitzung des k.k. Landesschulrates für Krain am 17. august. Laibacher Zeitung, letnik 118, šte. 192, 23. avgust 1899, str. 1525.

²⁷ Veränderungen an Mittelschulen. Fremden-Blatt, 1. julij 1902, str. 42.

²⁸ Jahresbericht des k. k. I. Staatsgymnasiums zu Laibach, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1902/1903. Ljubljana: Verlag des k. k. I. Staatsgymnasiums, 1903, str. 30 in 70.

²⁹ Grazer Tagblatt, 10. november 1908, str. 30.

³⁰ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 32.

³¹ Entlassung der deutschen Professoren am Gottscheer Gymnasium. Salzburger Chronik für Stadt und Land, 11. februar 1919, str. 6.

³² Dienstverleihung. Gottscheer Zeitung, letnik 3, šte. 4, 15. februar 1921, str. 14.

³³ Wiederkehr, Sandra (Gimnazija Freistadt): E-pošta, 18. maj 2021.

³⁴ Mrliška knjiga župnije Freistadt, 1939, Franz Riedl, vpis št. 45.

JOSEF GANSLMAYER³⁵

Josef Ganslmayer se je kot sin Johanna Ganslmayerja, mlinarja oziroma lastnika mlinarja »Saglmühle« v Heidnu pri Bad Ischlu, rodil 25. marca 1857.³⁶ Po družinskem izročilu je na svet prišel kot šestnajsti od osemnajstih otrok, a sta ob očetovi smrti na novoletni dan leta 1902 poleg Josefa živela le še njegova brata Johann in Alois, oba lastnika mlinov, ter sestra Judith, ki je bila poročena z nadzornikom ischlske solinske kovačije.³⁷

O otroštvu in mladosti bodočega ravnatelja Obrtne šole lesne industrije v Kočevju ni kaj dosti znanega, ve se le, da naj bi se izšolal za lesnega podobarja. V časopisni novički, s katero je časnik Neue Freie Presse jeseni 1882 javnost obvestil, da se je dunajskemu Schulvereinu po daljšem prizadevanju kot učitelja na šoli le posrečilo pridobiti »gospoda Josepha Ganslmayerja iz Ischla«, je omenjen kot spreten lesostrugar in rezbar.³⁸ Menda, tako so vsaj pravili v družini, naj bi mladeničev oče cesarja Franca Jožefa v Bad Ischlu zaprosil, naj sinu pomaga poiskati službo. Cesar je prošnji ugodil.

Po prihodu v Kočevje je bil Ganslmayer sprva edini strokovni učitelj na šoli. Šele naslednje leto se mu je pridružil Ferdinand Pschick in nato postopoma še drugi učitelji. Kot vodja šole je bil Ganslmayer tudi član prvega šolskega odbora, ki je bedel nad interesi ustanove. Poleg Ganslmayerja so ga sestavljali še Auerpergov gozdarski upravitelj Ernst Faber, lekarnar Josef Braune, poštni upravnik Anton Hauff, gostilničar Florian Tomitsch ter profesor (poznejši ravnatelj) kočevske gimnazije Peter Wolsegger. Ko je leta 1889 Ganslmayerju ravnateljska funkcija prenehala, ga je v odboru najprej za kratek čas nasledil Moriz Hladnik, zatem pa še v istem letu dr. Leopold Hufnagel.³⁹

Kot ravnatelj je moral Ganslmayer ob poučevanju skrbeti tudi za disciplino, voden-

Josef Ganslmayer z ženo. Zasebna last Christa Ganslmayer

je in nadzorovanje pouka ter dela učiteljev, upravljati šolski fond in organizirati razstave ob koncu šolskega leta, poleg tega pa voditi javni katalog ter redno poročati šolskim in nadzorstvenim organom.⁴⁰

O tem, zakaj se po sedmih letih odpovedal ravnateljskemu mestu, viri molčijo. Bi pa razloge morda lahko iskali v tem, kar je o očetu svoji hčeri pripovedoval Ganslmayerjev sin Rudolf. Ganslmayer naj bi bil po naravi namreč precej letargičen in marsikatero delo dokončal samo na pol. Zato pa je bila toliko bolj odločna njegova soproga. Ker so bili Ganslmayerjevi sinovi zelo živahni, druž-

na baje v nobenem najemnem stanovanju ni bila dolgo dobrodošla. Zato je mama končno izposlovala, da si je družina v Rožni ulici postavila lastno hišo. Vse lesene dele je v secesijskem slogu izdelal njen mož.

Izmed šestih Ganslmayerjevih otrok, ki so se rodili z velikim časovnim razmikom, saj je med najstarejšo hčerko Josefino in najmlajšim sinom Rudolfom bila razlika kar dve desetletji, sta dva na svojem strokovnem področju dosegla izjemne uspehe: Hans Ganslmayer je bil svetovno priznan serolog, ki je na povabilo očeta sodobne Turčije Kemala Atatürka deloval tudi ob Bosporju, kasneje pa v Inlaufu proizvajal serume. Rudolf pa je bil prvi predstojnik Zavoda za farmakologijo v Zagrebu ter prvi predsednik Zavoda za farmakologijo in toksikologijo zagrebške veterinarske fakultete. Fakultetni Zavod za rentgenologijo, ultrazvočno diagnostiko in fizikalno terapijo, najstarejši te vrste v Evropi, je kot prvi predstojnik v tridesetih letih minulega stoletja popeljal do slovesa največje in najsodobnejše rentgenološke in fizikalno-terapevtske veterinarske institucije na svetu.⁴¹

Josefine se je že mlada izselila v ZDA, tako da je najmlajši brat ni niti poznal. Ganslmayerjeva druga hčerka Anna, ki se je odločila za učiteljski poklic, in sin Robert, sicer finančni uradnik, pa tako kot Hans in Rudolf prebivalcem Kočevske nista bila neznana. Robert, ki je bil kot nasprotnik preselitve v začetku štiridesetih let trn v peti mladega kočevskega vodstva, je v Kočevju po poroki z vdovo vinskega veletrgovca Tschinkla do vojne uspešno nadaljeval predhodnikovo poslovno dejavnost. Z vinom sta s soprogo po letu 1945 trgovala tudi v Avstriji, medtem ko je Anna postala šolska ravnateljica v Leobnu.

Zelo tragična usoda pa je doletela Ganslmayerjevega sina Adolfa. Mornariškega častnika, ki je leta 1916 prejel srebrni križ za zasluge na traku medalje za hrabrost,⁴² je med poskusom, da bi preprečil rop ladijske blagajne, obstrelil nek mornar. S poškodovano glavo

je preostanek življenja preživel v psihiatrični kliniki, kjer je svoje trpljenje končal s prostovoljno smrtjo.

Njegov oče je v Kočevju doživel konec prve svetovne vojne, ko je bil prisilno upokojen, a naj od oblasti še dve leti ne bi prejemal niti najmanjše pokojnine. To ga je človeško baje hudo prizadelo in načelo njegovo zdravje. Umrli je 2. aprila 1933.⁴³ Družinski nagrobnik Ganslmayerjevih je na novem kočevskem pokopališču sicer še vedno ohranjen, a je danes v tuji lasti.

³⁵ Če ni drugače navedeno, so podatki povzeti po ustnih informacijah ga. Christe Ganslmayer (Gradec), september 2022.

³⁶ Krstna knjiga župnije Ischl, prepis za leto 1857, str. 7.

³⁷ Todesfälle. Salzkammergut-Zeitung, 5. januar 1902, str. 2.

³⁸ Wien, 5. Oktober (Deutscher Schulverein). Neue Freie Presse, 6. oktober 1882, str. 3.

³⁹ Serše, Aleksandra: Šola za lesno stroko v Kočevju. Arhivi, letnik 30 (2007), šte. 1, str. 111-119.

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Petrovič, Mihael ml.: Maslo za kralja, str. 183-186.

⁴² Kriegsauszeichnungen. Gottscheer Bote, letnik 13, šte. 19, 4. oktober 1916, str. 146.

⁴³ Gottscheer Kalender, 1933, str. 132.

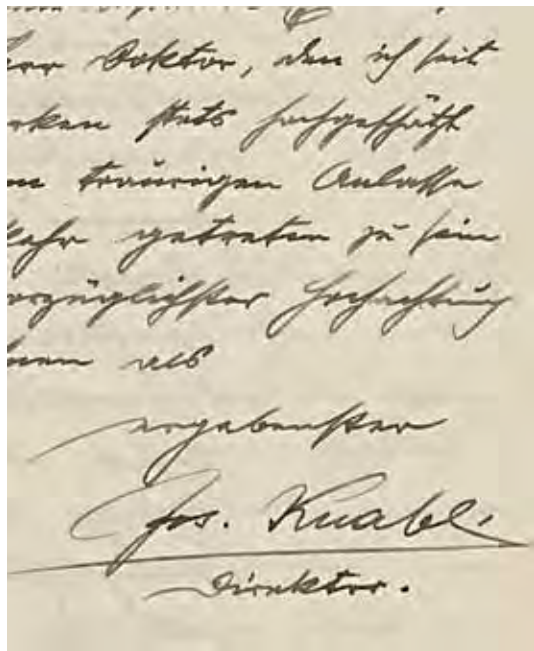

JOSEF KNABL

Podatki o Josefu Knablu, ki je leta 1889 od Ganslmayerja prevzel vodenje Obrtne šole lesne industrije v Kočevju, so žal sila skromni. Ugotoviti ni bilo možno niti datuma niti kraja njegovega rojstva, tako da to ostaja izziv za morebitna prihodnja raziskovanja. Čeprav je znano, da je umrl pozimi 1927 na Dunaju⁴⁴ in da je bil 5. marca pokopan na tamkajšnjem Centralnem pokopališču,⁴⁵ poizvedba pri dunajskem Nadškofijskem arhivu ni dala rezultatov, saj ni vpisan v mrliško knjigo župnije, ki je bila krajevno pristojna za njegov takratni domači naslov.⁴⁶ Tako je mogoče na podlagi podatka, da je bil ob smrti star 65 let, sklepati le, da se je rodil leta 1862 oziroma malce prej ali pozneje.

Zanesljivo pa velja, da je prosvetni minister leta 1895 odredil, naj s 1. januarjem naslednje leto Knabl, ki je bil takrat formalno sicer še zaposlen na Obrtni šoli v Ljubljani, tudi uradno v upravljanje prevzame šolo v Kočevju.⁴⁷ Sicer pa se njegovo ime v zvezi s Kočevjem v časopisju dokaj redno pojavlja že od leta 1890, ko je deloval v kočevskem telovadnem društvu.⁴⁸ Naslednje leto je bil na šoli imenovan za definitivnega učitelja,⁴⁹ v letu 1892 pa izvoljen v občinski svet.⁵⁰

Strokovno je Knablov ugled kmalu segel izven deželnih meja, o čemer priča obsežen dvostranski prispevek o suhorobarstvu na Dolenjskem, ki ga je na prelomu stoletja objavil v Avstrijskemu časopisu za gozdarstvo in lov ter se v njem seveda posvetil tudi situaciji v svojem lokalnem okolju. Ob tem je ugotavljal, da je mesto Kočevje, ki je nekdaj bilo glavni sedež ter glavni tržni in skladišni prostor za suho robo, to vlogo že zdavnaj izgubilo na račun Sodražice in Ribnice. Kljub temu pa so nekateri založniki z obrobja Kočevskega roga še uspešno organizirali prodajo, pri čemer

Knablov podpis na pismu književniku Petru Roseggerju. 1917. Landesbibliothek Steiermark

so svojo robo nabavljali v več kot tridesetih kočevskih vaseh, v katerih se je s suhorobarstvom ukvarjalo skoraj 260 domačinov, vsega skupaj pa verjetno 300 do 400 oseb. Nekateri izdelovalci so dokončali tudi kočevsko strokovno šolo, večji del pa se ni odzival na prizadevanja šolskih kadrov, da bi lesno proizvodnjo na Kočevskem posodobili tako z vidika opremljenosti kot tudi kakovosti izdelkov.⁵¹

Na žalost, kajti Obrtna šola lesne industrije pod Knablovim vodstvom dijakom gotovo ni dajala slabega znanja. O tem še danes priča omara v zakristiji kočevske mestne župnijske cerkve, ki so jo v letih 1910 in 1911 (deloma tudi iz lesa mogočne lipe, ki je nekoč rasla pred cerkvijo Corpus Christi) po načrtih arhitekta Richarda Hruschke izdelali učenci prvega in drugega letnika šole, medtem ko je rezbarije izdelal Josef Ganslmayer.⁵²

V naslednjih letih so učenci tretjega letnika po Knablovih osnutkih za cerkev izdelali še prav tako do današnjih dni ohranjene korne klopi, tokrat iz lesa domnevno čez 1000 let starega hrasta. Tudi v drugo je rezbarije večinoma izvedel Ganslmayer, deloma tudi učitelj Josef Elmer, lesostrugarska dela pa so zaupali učitelju Ferdinandu Pschicku.⁵³

Za svoje dosežke pri razvoju šole je bil Knabl, od leta 1906 ne več vodja, temveč ravnatelj Obrtne šole lesne industrije oziroma Mizarske strokovne šole, kot so ji tedaj rekli,⁵⁴ sredi prve svetovne vojne leta 1916 razglašen za cesarskega svetnika.⁵⁵ V letu 1917 je poleg tega prejel še vojni križec drugega razreda za civilne zasluge.⁵⁶ Po koncu vojne pa je bil, skupaj z učiteljskimi kolegi, ob zanj povsem nepričakovani razpustitvi ustanove 1. februarja 1919 odpuščen.⁵⁷ Izselil se je v Avstrijo, kjer je bil štiri leta kasneje upokojen, ob tem pa mu je avstrijski predsednik podeli naziv vladnega svetnika.⁵⁸ Zatem se v časopisih njegovo ime do smrti ni pojavljalo več.

⁴⁴ Todesfälle. Neuer Grazer Tagblatt, letnik 37, šte. 139, 18. marec 1927, str. 8.

⁴⁵ <https://www.friedhofewien.at/verstorbenensuche>

⁴⁶ Nadškofijski arhiv Dunaj, E-pošta, 17. avgust 2022.

⁴⁷ Amtlicher Theil. Laibacher Zeitung, letnik 114, šte. 295, 23. december 1895, str. 2567.

⁴⁸ Aus Gottschee. Laibacher Wochenblatt, 1. marec 1890, str. 5.

⁴⁹ Ernennung. Laibacher Zeitung, letnik 110, šte. 283, 18. december 1891, str. 2382.

⁵⁰ Gemeinde-Ausschuß-Wahlen in Gottschee. Laibacher Zeitung, letnik 111, šte. 115, 20. maj 1892, str. 984.

⁵¹ Die Holzwaren-Hausindustrie in Unterkrain. Österreichische Forst- und Jagdzeitung, letnik 18, šte. 31, 3. avgust 1900, str. 243-244.

⁵² Sakristeischrank in der Stadtpfarrkirche in Gottschee. Laibacher Zeitung, letnik 130, šte. 165, 21. julij 1911, str. 1574.

⁵³ Die Ausschmückung der Stadtpfarrkirche. Gottscheer Bote, letnik 10, šte. 14, 19. julij 1913, str. 108.

⁵⁴ Amtlicher Teil. Laibacher Zeitung, letnik 125, šte. 292, 21. december 1906, str. 2769.

⁵⁵ Učiteljski tovariš, letnik 56, šte. 4, 25. februar 1916, str. 4.

⁵⁶ Kriegsauszeichnungen für Zivildienste. Laibacher Zeitung, letnik 136, šte. 97, 28. april 1917, str. 630.

⁵⁷ Auflassung der Fachschule für Holzbearbeitung in Gottschee. Gottscheer Bote, letnik 16, šte. 6, 20. februar 1919, str. 42.

⁵⁸ Personalnachrichten. Neues Wiener Tagblatt, 9. februar 1923, str. 8.

FRANC SALEŠKI WATZL

Z odpustitvijo nemških učiteljev je kočevska gimnazija leta 1919 dobila svojega prvega slovenskega ravnatelja. Za krajše obdobje je bil to duhovnik Frančišek (Franc) Saleški Watzl, ki je sicer v Kočevju že vrsto let poučeval verouk, pa tudi zgodovino, zemljepis, slovenščino in druge predmete.⁵⁹ Navkljub svojemu nemško zvanečemu priimku Watzl ni bil Nemec, temveč prepričan Slovenec. Kakor je ob njegovi smrti zapisal časnik Slovenec, je bil na kočevski gimnaziji vrsto let celo edini slovenski oziroma slovensko čuteči profesor, zaradi česar je nemalokrat tudi sam na lastni koži občutil težave, ki so jih v času mednacionalnih sporov doživljali kočevski Slovenci. Vendar nad svojim prepričanjem ni nikoli obupal, tudi takrat ne, ko slovenstvo ni bilo najboljšo priporočilo za kariero.⁶⁰

Rodil se je 21. januarja 1876 v Ljubljani kot sin krojača Franca Watzla in njegove žene Neže, rojene Križaj. V domačem kraju je končal tudi osnovno šolo in med letoma klasično gimnazijo, potem pa se leta 1895 vpisal na študij teologije.⁶¹ Kot študent se je gibal v Krekovem krogu. Julija 1898 je prejel duhovniško posvečenje,⁶² potem pa začel službovati po raznih krajih: že leta 1899 kot kaplan v Ribnici, po nekaj mesecih pa je odšel v Novo mesto,⁶³ kjer je najprej postal kapiteljski vikar, potem pa pomožni učitelj verouka na tamkajšnji državni gimnaziji.⁶⁴

Po letu 1905, ko je opravil izpit za veroučitelja, je kot suplent delal na srednješolskih ustanovah, sprva še v Novem mestu⁶⁵ in od leta 1907 v Kočevju.⁶⁶ Tu je leta 1912 postal profesor.⁶⁷ Hkrati je veliko pisal za Dolenjske novice in se s tako s svojimi zavednimi, prosvetnimi in socialnimi članki uveljavil kot eden vodilnih sonarodnjakov na Dolenjskem.⁶⁸

Franc Saleški Watzl. Arhiv Republike Slovenije

Čeprav naj si s tem v Kočevju po trditvah »Slovenca« ne bi pridobil simpatij, pa v glasilu kočevskih Nemcev »Gottscheer Bote« ni opaziti kakšnih napadov na kateheta. Še več, ko ga je graški časopis »Grazer Tagblatt« leta 1911 srdito naskočil zaradi organiziranja študentske oziroma dijaške kongregacije v mestu, ga je »Gottscheer Bote« kot klerikalen časopis celo izrecno vzel v bran, obsojal pa tiste Kočevjarje, ki so kongregaciji nasprotovali.⁶⁹

Med prvo svetovno vojno je Watzl v Kočevju vodil akcijo za zbiranje hrane, zaradi česar naj bi si po »Slovincu« v mestu prislužil »veliko krivičnega sovraštva, pa še več bridko zaslužene ljubezni«. ⁷⁰ Je pa za »posebej

domoljubno in požrtvovalno vedenje v vojni« leta 1917 prejel viteški križ reda Franca Jožefa z vojno dekoracijo.⁷¹ Kljub temu svojih nacionalnih pogledov ni opustil in je ob koncu vojne v mestu prevzel vodenje Narodnega sveta.⁷² Tudi zaupano vlogo začasnega ravnatelja gimnazije je izvedel z veliko vnemo in še v istem letu nacionalizacijo zavoda izpeljal do konca.⁷³

Kot profesor je bil Watzl baje zelo strog, še posebej pa ni prenašal žvižganja. Če je na hodnikih v internatu, ki ga je prav tako vodil in je takrat domoval v gimnazijskem poslopuju,⁷⁴ slišal koga požvižgavati, ga je kaznoval s tridnevnim postom, s čimer si med dijaki kajpada ni pridobil ravno simpatij.⁷⁵ Zato se je najbrž prenekateri oddahnil, ko je bil leta 1921 premeščen na II. gimnazijo v Ljubljani, iz katere se je po treh mesecih na podlagi zamenjave služb z enim izmed kolegov preselil v Kranj.⁷⁶

Tam je deloval v Prosvetnem društvu in pri katoliški telovadni organizaciji Orel, bil tajnik Kmečke zveze, občinski svetnik ter član različnih odborov, do leta 1933 pa tudi ravnatelj Mestne hranilnice. Poleg tega je veliko pisal in prevajal ter za škofjeloškega knjigarnarja Kokalja in druge založnike prirejal molitvenike, ki so dosegli več izdaj.⁷⁷ Prijateljeval je z naslovnim mariborskim škofom Tomažičem in ga je večkrat obiskoval.⁷⁸

Poleti 1934 se je poslovil od sester v kranjskem Marijanišču, ki mu je bilo še posebej pri srcu, da bi se odpravil na potovanje. Na železniški postaji v Splitu je 3. julija nepričakovano umrl.⁷⁹ Njegove posmrtno ostanke so z brzovlakom prepeljali v Kranj,⁸⁰ kjer so ga nekaj dni zatem pokopali na pogrebni slovesnosti, kakršno naj mesto do tedaj še ne bi videlo.⁸¹

⁵⁹ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški. (1876–1934). V: Slovenski biografski leksikon: 14. zv. Vode - Zdešar. Jože Munda et al. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 1986 (Dostopno na URL: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi832929/>).

⁶⁰ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁶¹ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁶² † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁶³ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁶⁴ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁶⁵ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁶⁶ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁶⁷ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁶⁸ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5; Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški..

⁶⁹ Die Hetze gegen die Studentenkongregation. Gottscheer Bote, letnik 8, šte. 14, 19. juli 1911, str. 107–108.

⁷⁰ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁷¹ Auszeichnung. Gottscheer Bote, letnik 14, številka 23, 4. december 1917, str. 180.

⁷² Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁷³ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁷⁴ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 35.

⁷⁵ Pucelj, Anton: Spomini na prvi slovenski dijaški dom v Kočevju. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 74.

⁷⁶ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁷⁷ Smolik, Marijan: Watzl, Franc Saleški.

⁷⁸ † Prof. Franc Watzl. Slovenec, letnik 62, šte. 149, 5. julij 1934, str. 5.

⁷⁹ Ibidem.

⁸⁰ † prof. Franc Watzl na potu v domovino. Slovenec letnik 62, šte. 150a, 6. julij 1934, str. 2.

⁸¹ Prof. Watzla zadnja pot. Slovenec letnik 62, šte. 153a, 10. julij 1934, str. 3.

ANTON BURGAR

S septembrom 1920 je posle od začasnega vodje gimnazije Watzla kot direktor prevzel prof. Anton Bugar, ki mu je bilo usojeno, da bo na tem mestu preživel več kot dve desetletji. Bugar je bil Ribničan, rojen 28. decembra 1883 v »trgu«, kot prebivalci Ribniške doline še danes pogosto pravijo svojemu občinskemu središču. Tako kot več njegovih ravnateljskih predhodnikov pa je tudi on študiral filologijo, in sicer na cesarskem Dunaju. Leta 1910 je nastopil svojo prvo službo na gimnaziji v hrvaškem Pazinu, a je njegovo učiteljevanje prekinil izbruh prve svetovne vojne, ki ga je popeljala na različne frontne linije, od Črne gore do Karpatov.⁸²

Ko je ob koncu vojne slekel uniformo, je službo dobil blizu domačega kraja, v Kočevju, kjer je delo nastopil februarja 1919. Učil je latinščino, grščino in nemščino,⁸³ poučevanju pa se ni odrekel niti v času svojega ravnateljevanja.⁸⁴

Med učenci je bil zelo priljubljen in Etbin Bojc, ki je maturiral v prvi generaciji slovenskih dijakov, leta 1941 pa bil ob začetkih okupacije zadnji govorec na ljubljanskem radiu, se ga je ob smrti spominjal z besedami: »Njegova blaga, značajna, srčno dobra nrav osebnosti, njegovo primerno, premišljeno in odgovorno vodstvo, njegov dostojanstven in pravšen odnos do dijaštva – vse to je pripomoglo k humani vzgoji na zavodu, ki si je pod malone četrstoletnim njegovim ravnateljevanjem priboril sloves tako ob kvalitetnem učnem kadru kot ob ustreznih metodičnih prijemih in postopkih.«⁸⁵ Dijaki so mu nadeli vzdevek »Horac«, po rimskem pesniku Kvintu Horaciju Flaku, ki je živel v prvem stoletju pred našim štetjem.⁸⁶

Anton Bugar. Ribnica skozi stoletja, 1982

V Kočevju je prof. Bugar deloval tudi na narodnostnem področju. Ob tem se je naslanjal na Ciril-Metodovo družbo, bil med snovalci dijaškega doma,⁸⁷ že leta 1920 pa je postal podpredsednik kočevske čitalnice, ki je sprva imela prostore samo v gimnaziji. Od leta 1926 do druge svetovne vojne je kot ravnatelj njeno delo tudi vodil. Poleg tega je podpiral revne dijake, kakršen je bil Jože Gregorič iz Kostela, ki mu oče šolanja ne bi mogel plačati, saj je doma moral prehranjevati devet lačnih ust.⁸⁸ Eno od najtežjih preizkušenj, v katerih je se kot ravnatelj v letih pred drugo svetovno vojno znašel Bugar, je predstavljala težnja države, da v kočevski gimnaziji zmanjša število razredov, s čimer ne bi izgubila le statusa popolne osemletne gimnazijske ustanove, temveč bi bil dolgoročno ogrožen tudi njen obstoj kot tak.⁸⁹

Že leta 1927 je vlada v Kočevju začela ukinjati višje gimnazijske razrede, najprej petega, a so kočevski meščani, ki so v Beograd poslali delegacijo pod vodstvom tedanjega župana dr. Ivana Sajovica, ki je bil z Bugarjem v svaštvu,⁹⁰ oblasti prepričali, da so sklep preklicale. Ponovno je bil z ukinjanjem oddelkov obstoj gimnazije ogrožen desetletje kasneje. Šele leta 1941 je tik pred začetkom vojne gimnazija spet imela vseh osem razredov.⁹¹

Dodaten udarec je prišel z vojno. Prof. Bugar je tik pred smrtjo v zborniku ob petdesetletnici slovenske gimnazije v Kočevju podrobno opisal razmere, ki so v mestu in šoli vladale med obema vojnama in po sami okupaciji.⁹² Navkljub zahtevni situaciji je s sodelavci pouk do marca 1944, ko je bil razrešen in je dolžnosti predal prof. Miroslavu Goršetu, uspel bolj ali manj ohranjati.⁹³

Po osvoboditvi je v Ljubljani, kamor je bil prisiljen oditi ob razrešitvi, kljub temu da je bil leta 1946 upokojen, nekaj časa še deloval kot predavatelj latinščine na Veterinarskem znanstvenem zavodu. Leta 1953 se je umaknil iz pedagoških procesov. Skromen, kakršen je po naravi bil, ob svoji osemdesetletnici ni dovolil, da bi se o tem pisalo v časopisju. 27. avgusta 1968 se je le malce pred slovesnostmi ob petdesetletnici uvedbe slovenskega pouka na gimnaziji, ki jo nekdaj vodil, po tistem poslovil.⁹⁴ Ob tem velja omeniti, da je z njegovim slovesom Slovenija izgubila tudi prvega življenjepisca Simona Gregorčiča. Na prošnjo ribniškega notarja Ignacija Gruntarja, ki je z Gregorčičem prijateljeval in hranil številna njegova pisma, je namreč leta 1907, samo leto dni po pesnikovi smrti, izdal njegovo biografijo. Delo je bilo še toliko bolj zahtevno, ker je bila večina Gregorčičevih pisem nedatirana, tako da jih je moral na podlagi svojega znanja in pogovorov z Gruntarjem najprej še razvrstiti po zaporedju.⁹⁵

⁸² Bačer, Karl: BURGAR, Anton. (1883-1968). Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020 (URL: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/bugar-anton/>)

⁸³ Učno osebje. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 10.

⁸⁴ Bačer, Karl: BURGAR, Anton.

⁸⁵ Bojc, Etbin: Tiho se je poslovil ravn. prof. Anton Bugar. Prosvetni delavec, letnik 19, štev. 14, 11. september 1968, str. 10.

⁸⁶ Sajovic, Nastja: ustna informacija, september 2022.

⁸⁷ Bojc, Etbin: Tiho se je poslovil ravn. prof. Anton Bugar.

⁸⁸ Južnič, Stanislav: Domožnanec in kulturni delavec Jože Gregorič. Ljubljana: ZRC SAZU, 2011, str. 15-16.

⁸⁹ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 36.

⁹⁰ Južnič, Stanislav: Domožnanec in kulturni delavec Jože Gregorič, str. 15.

⁹¹ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 38-39.

⁹² Bugar, Anton: Kočevje med obema vojnama. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 52-67.

⁹³ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 39-41.

⁹⁴ Bačer, Karl: BURGAR, Anton; Bojc, Etbin: Tiho se je poslovil ravn. prof. Anton Bugar.

⁹⁵ Debeljak, Janez: Spominu pesnikov, pisateljev, likovnikov, znanstvenikov, politikov, organizatorjev in mecenov – domačinov in gostov – ki jih je rodila rodila ali hranila, vedno pa navdihovala Ribniška dolina. V: Zdunič, Drago et al. (ur.): Ribnica skozi stoletja. Ribnica: Skupščina občine Ribnica in Spektar Zagreb, 1982, str. 22.

MIROSLAV GORŠE

O rojstnem kraju Miroslava Goršeta se podatki razhajajo. Medtem ko v delu literature lahko preberemo, da je bil otrok Ribniške doline,⁹⁶ drugi navajajo, da se je 1. avgusta 1891 rodil v Koblarjih pri Kočevju.⁹⁷ Sam se je za svoj dom štel Ribnico.⁹⁸ Kakorkoli že, ko je Gorše marca 1944 od Antona Bugarja na sončni strani Jasnice prevzel vodenje kočevske gimnazije, se je znašel v zelo težkem položaju: pred nemško in domobransko vojsko je moral najprej zavarovati arhiv in drugo premoženje gimnazije, hkrati pa zagotoviti vsaj minimalno nadaljevanje pedagoških procesov.

Dosegel je, da so dijaki jeseni istega leta, še preden je moral na zahtevo okupacijskih oblasti izprazniti gimnazijske prostore, lahko opravljali razredne izpite, ki so bili obenem tudi zadnji medvojni v gimnaziji. Malo pred koncem vojne je doživel še, da so med letalskim napadom na mesto bombe poškodovale šolo in Kraulandovo vilo (današnji Dom upokojencev na Reški cesti), kjer je shranil gimnazijski inventar. Prihodnost ustanove je bila tako še enkrat resno postavljena pod vprašaj.⁹⁹

Gorše je na gimnaziji v tem času sicer poučeval že dobro desetletje, saj je kot učitelj slovenščine in srbohrvaščine službo v Kočevju nastopil jeseni 1933.¹⁰⁰

Njegova dotedanja življenjska pot gotovo ni bila zložna. Starša sta imela enajst otrok, oče pa je bil rešetar, zato je moral veliko potovati, da je lahko preživel družino. Ljudsko šolo je Gorše obiskoval v Ribnici, srednjo zatem v Ljubljani. Z velikim veseljem se je učil jezikov, poleg slovenščine še latinščino, grščino, francoščino in italijanščino ter pozneje ruščino. Ta mu je prišla še kako prav, ko je med prvo svetovno vojno kot enoletni prostovoljec padel v rusko ujetništvo.¹⁰¹ V ujetništvu je

Miroslav Gorše. *Tednik (Ptuj)*, foto Ludvik Kotar 1981

preživel tri leta in pol ter se ob tem prebijal s poučevanjem francoščine in – sliši se nemara nenavadno – ruščine, ki je bila zanj neizmer-no lep jezik.¹⁰²

Leta 1918 se je vrnil v Slovenijo. Vpisal se je na univerzo v Ljubljani, kjer je študiral slovenščino in ruščino. Služboval je v več krajih, najprej na Ptuj, nato leto dni študiral v Parizu ter se spet vrnil na Ptuj, od tod pa so ga napotili na realko v Ljubljano in zatem v Kočevje.

Čeprav je ob Rinži doživiljal predvojne nacionalne napetosti in vojne strahote, so ga na mesto po njegovih besedah vezali tudi lepi spomini, na primer na stare pergamente, v katerih je našel zapisane ribniške priimke. O njihovem izvoru je v osemdesetih letih minulega stoletja pripravljaj obsežno študijo.

V času bivanja na Kočevskem je pri Slovenski matici izšla tudi njegova monografija o narodnem buditelju in »očetu taborov na Slovenskem«, dr. Valentinu Zarniku.¹⁰³

Gorše je zelo dolgo ohranjal vitalnost. Bil je navdušen planinec ter nekaj časa tudi predsednik Planinskega društva Ptuj, kamor se je z družino leta 1945 vrnil še v tretje.¹⁰⁴ Še na devdeseti rojstni dan se je povzpел na Triglav. Ob vpisovanju v spominsko knjigo pa se je znova spomnil tudi kočevskih let. Zapisal je namreč: »Vsak človek ima svojo dolžnost, da daje človeštvu odgovor, za kaj je ustvarjen. Nekateri so ustvarjeni za preprost poklic, da si služijo svoj kruh in skrbijo za družino. Dosti jih je, ki se ne morejo usposobiti, se prilagoditi, a živeti je vendarle potreba. Je to pravično, da bi morali živeti starši zanj? In ko teh ni več, pade na breme skupnosti ali pa se uvrsti med brezposelne. Pa noče delati! Ali ga ne osramotijo taki, ki so nekaj postali v najtežjih okoliščinah. Gluhonemi, slepi, zapuščeni, hromi. In toliko revežev je.«¹⁰⁵

Ter z reminiscenco na svoje nekdane službeno mesto nadaljeval: »Imel sem gluhonemo učenko, ki je dokončala gluhonemi tečaj v Ljubljani. Nihče je ni hotel sprejeti v gimnazijo v Kočevju! Dosegel sem pri stanovskih tovariših, da so jo vendarle sprejeli. Ta dekle je dokončala gimnazijo. Iz francoščine je imela odlično oceno, uspešno je dokončala gimnazijsko maturo, dokončala univerzo kot prva gluhonema žena v Evropi in si danes sama služi kruh. Vedno sem jo postavil za zgled vsem lenuhom, ki so prepozno spoznali, da mora vendarle nekaj znati, kdor hoče živeti...«.

Tri leta zatem se je jeseni 1984 kot njegov ravnateljski predhodnik in rojak Bugar tudi Gorše po tistem poslovil. Pravili so, da na Ptuj ni bilo človeka, ki profesorja ne bi poznal.¹⁰⁶

⁹⁶ Debeljak, Janez: Spominu pesnikov, pisateljev, likovnikov, znanstvenikov ..., str. 27.

⁹⁷ Dolenjski biografski leksikon (online). Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto, URL: <https://www.nm.sik.si/si/eknjiznica/bioleksi/>.

⁹⁸ Dobljekar, Nevenka: Od mladine sem se ločil, od mladosti nikoli. 90 let Miroslava Goršeta. *Tednik (Ptuj)*, letnik 34, šte. 32, 20. avgust 1981, str. 5.

⁹⁹ Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 41–42.

¹⁰⁰ Učno osebje, str. 10.

¹⁰¹ Dobljekar, Nevenka: Od mladine sem se ločil, od mladosti nikoli. 90 let Miroslava Goršeta. *Tednik (Ptuj)*, letnik 34, šte. 32, 20. avgust 1981, str. 5.

¹⁰² Dabič, Viktorija et al. (ur.): Zbornik ob 50-letnici PD Ptuj. Ptuj: Planinsko društvo, 2003, str. 33.

¹⁰³ Debeljak, Janez: Spominu pesnikov, pisateljev, likovnikov, znanstvenikov ..., str. 27; Gorše, Miroslav: Doktor Valentin Zarnik : narodni buditelj, pisatelj in politik. Ljubljana: Slovenska matica, 1940.

¹⁰⁴ Dobljekar, Nevenka: Od mladine sem se ločil, od mladosti nikoli. 90 let Miroslava Goršeta. *Tednik (Ptuj)*, letnik 34, šte. 32, 20. avgust 1981, str. 5.

¹⁰⁵ Dabič, Viktorija et al. (ur.): Zbornik ob 50-letnici PD Ptuj, str. 20, 33.

¹⁰⁶ Planinska skupina »Dušan Primožič«: Znanec iz sosednje ulice. *Tednik (Ptuj)*, letnik 37, šte. 46, 22. november 1984, str. 9.

TINE OREL¹⁰⁷

Tine Orel, ki je kot vršilec ravnateljske dolžnosti gimnazijo vodil samo nekaj mesecev, od marca do septembra 1946, se po besedah proforskega kolega Miloša Humka nikakor ni mogel uživati v revno in opustelo mestoce, kakršno je bilo Kočevje po številnih bombardiranjih in dveh obleganjih med drugo svetovno vojno. »Ni bil ozek in ni prihajalo do nikakršnih trenj,« se je spominjal Humek, »a želel je proč in je to tudi dosegel. Oblastem je bilo težko dobiti novo žrtev, ki bi bila pripravljena zapustiti udobno življenje v kakšnem večjem mestu.« Tako je bivanje pod obronki Stojne za Orla ostalo samo ne preveč prijetna epizoda v sicer zelo plodovitem življenju.

Orel se je rodil v Trzinu 9. februarja 1903. Njegova mati Rozalija je bila kmetica, oče Janez pa železniški uslužbenec. Pri komaj petih letih je deček začel obiskovati dveletno šolo v Trzinu, od koder so ga starši po nasvetu ravnateljice poslali v Ljubljano, kjer je zaključil osnovno šolanje, potem pa z odliko maturiral še na Škofovih zavodih. Imel je izrazit smisel za jezike ter se poleg latinščine in grščine učil še francoščine in nemščine, tako da je celo poučeval druge dijake.

Po maturi se je vpisal na Oddelek za slovan-ske jezike in primerjalno književnost na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze, kjer je z odličnim uspehom diplomiral iz slovenščine in francoščine. Na slovenistiki je pri prof. dr. Kidriču in prof. dr. Prijatelju oddal kar dve diplomski nalogi, prvo na temo ritma v Prešernovih pesmih, druga pa je predstavljala predgovor k Jurčičevim »Rokovnjačem«. Naloga je profesorja navdušila in prejela oceno »povsem odlično«.

Po diplomi se je Orel zaposlil na celjski gimnaziji, kjer pa ga je dohitela vojna, tako da se je pred grozečo izselitvijo umaknil v Ljubljano. Tam je bil nekaj časa brezposeln, potem pa dobil delo pri Mestni občini Ljubljana, kjer je ostal do konca vojne. Vmes je bil zaradi

Tine Orel. Zasebna last Tanja Orel Šturm

sodelovanja z OF krajši čas zaprt. Konec leta 1945 se je vrnil na celjsko gimnazijo, od koder pa so ga kmalu poslali v Kočevje, da bi zamenjal delegata in kasnejšega dolgoletnega ravnatelja šole, prof. Hermana Kotarja, ki je bil – verjetno iz osebnega maščevanja – premeščen drugam.

Orel, ki jje bil po Humekovi presoji osebno drugače nekompliran, »ljudski« človek in ni veliko dajal na zunanjo uglajenost, je, kot rečeno, navkljub dobrim odnosom s sodelavci znal poskrbeti, da se je iz Kočevja v najkrajšem možnem času vrnil v Celje. Od leta 1949 je tam na gimnaziji skoraj poldrugo desetletje opravljal ravnateljsko delo, nato pa sledil klicu v Ljubljano, kamor so ga povabili, da bi postal urednik Turističnega vestnika, ki ga je že prej urejal nepoklicno. Tej zaposlitvi so sledile službe v različnih prosvetnih organih, od leta 1972 pa tudi predavateljsko mesto pri predmetu »Kultura ustnega in pisnega izražanja« na Pedagoški fakulteti. Predavatelj je ostal do upokojitve.

Vzporedno s svojimi poklicnimi obveznostmi pa je že vse od leta 1950 kot odgovorni urednik urejal slovensko planinsko glasilo »Planinski vestnik«, ki je – ne glede na siceršnje denarne težave – po splošnem prepričanju prav v njegovem skoraj tridesetletnem uredniškem obdobju doseglo svoj največji razcvet. V revijo je ob vsestranski pomoči svoje žene Zore, ki mu je stala ob strani, vnesel številne nove rubrike, ki so se obdržale še vrsto let, v najuglednejših nemških gornjskih serijskih publikacijah pa so se začele vse večkrat pojavljati posebne »slovenske« številke. K sodelovanju je spodbujal mlade pisce in osebno odgovarjal na vse dopise. Znani slovenski alpinist Tone Škarja je nekoč Orlov odnos do dela, ki mu je bilo zaupano, povzel z mislijo, da je bil Planinski vestnik s svojimi bralci zanj »ena sama ljubezen«.¹⁰⁸

Poleg urejanja Planinskega vestnika je Orel bil viden prevajalec tuje gornjske literature, med drugim uspešnic, kakršni so bili »Iskalci nekoristnega sveta«, ki veljajo za svetovno alpinistično literarno mojstrovino. Brez njegovih predgovorov ali uredniškega dela pri Avčinovi knjigi »Kjer tišina šepeta« in izboru Mlakarjevih spisov »Iz mojega nahrbtnika« pa bi Slovenci verjetno ostali prikrajšani za nekatere domače drobne literarne dragocenosti. Tudi Jurčičevi »Rokovnjači«, tema Orlovega diplomskega dela, so z njegovim uvodom ne nazadnje doživeli več uspešnih izdaj.

Ob ljubezni do gora se je Orel udeleževal še na mnogih drugih področjih. Bil je urednik Celjskega zbornika, član založniškega sveta Mohorjeve založbe, član sveta celjskega gledališča, ustanovitelj in podpredsednik celjske Turistične zveze, pa tudi gledališki kritik. Od leta 1965 je sodeloval pri nastajanju Slovenskega biografskega leksikona, dve leti zatem pa postal sodelavec Jugoslovanskega leksikografskega zavoda. Vseeno se je v času, ko je vodil strokovne službe republiškega Zavoda za šolstvo, odločno uprl poskusom, da bi iz cenovnih razlogov v Sloveniji namesto sadov lastnega znanja tiskali prevedene učbenike piscev iz drugih republik bivše Jugoslavije.

V zadnjih letih življenja se je Orel vrnil v Celje in se še enkrat poročil. Prizadela pa ga je tudi huda bolezen, zaradi katere se je sredi osemdesetih let preteklega stoletja med počitnicami na Velikem Lošnju v trenutni zmedenosti med sprehodom izgubil. Našli so ga šele čez mesec dni. Kot datum njegove smrti enciklopedijski viri navajajo 3. junij 1985,¹⁰⁹ po svojem rojaku pa so v Trzinu, kjer je na ogled njegova spominska soba,¹¹⁰ poimenovali tudi lokalno izpostavo knjižnice.

¹⁰⁷ Z manjšimi spremembami in dopolnitvami povzeto po besedilu v Petrovič, Mihael ml.: V Kočevje a že ne.

¹⁰⁸ Dnevnik, 9. februar 2012 (online). URL: <https://www.dnevnik.si/1042508402>

¹⁰⁹ Germadnik, Janko: OREL, Tine. (1913–1985). Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020. URL: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/orel-tine/>

¹¹⁰ Spominska soba prof. Tineta Orla (online). Planinsko društvo Onger Trzin. URL: <https://onger.org/?mode=vsebina&id=12>

FRANCE SIRK¹¹¹

Ko so pred časom pri Celjski Mohorjevi družbi znova začele izhajati zgodbe o Don Camillu in Pepponeju, se je bržkone le malokdo zavedal, da je Slovencem prvi prevod peripetij prepirljivega župnika in razboritega župana iz Padske nižine – navdihovale so celo ne-sojenega nobelovca Grahama Greena – svoje dni priskrbel nekdanji profesor in ravnatelj kočevske gimnazije. Pa vendarle podatek drži. Tudi France Sirk, ki je ravnateljske vaje jeseni 1946 prevzel od Tineta Orla, je namreč več let služboval ob Rinži.

Sirk se je rodil 16. decembra 1918 v Veliki Kostrevnici, občina Šmartno pri Litiji, kot tretji od desetih otrok Marije Sirk, rojene Smuk, in Antona Sirka. V domačem kraju in v Šmartnem je med letoma 1925 in 1931 obiskoval osnovno šolo, potem pa šolanje nadaljeval v ljubljanskih Škofovih zavodih. Njegovi sošolci so bili med drugim arheolog Stane Gabrovec, slavist Stane Suhadolnik, zdravnik Gabrijel Hrušovar ter arhitekt Stane Bitenc, letnik za njimi pa so gimnazijo obiskovali prijatelji, kakršna sta bila Alojzij Šuštar in France Bučar. Kot uspešen dijak, ki je v zavodu sodeloval v orkestru, telovadni skupini in šolskem glasilu Domače vaje, si je finance za šolanje in poznejši študij zagotavljal z inštruiranjem.

1939 je začel študirati slavistiko, vendar je druga svetovna vojna njegove študijske aktivnosti prekinila. Zaradi sodelovanja v OF je bil leta 1942 aretiran in deportiran v taborišče Gonars. Po kapitulaciji Italije so ga konfinirali v Borgo Ticino. V Ljubljano se je vrnil leta 1944. Da bi se izognil vpoklicu v vojsko, se je kot gasilec včlanil v organizacijo Todt. Obenem je leta 1944 diplomiral, saj so profesorji na slavistiki študentom, ki so opravljali študijske obveznosti, omogočali zaključek študija tudi v odsotnosti.

Po koncu vojne je do njihove vrnitve skrbel za domačijo svojih v Nemčijo izgnanih staršev, aprila 1945 pa se je poročil s šest let mlajšo Jožico Sedlar, ki je na srednji šoli za obliko-

France Sirk. Zasebna last Alenka Musek

vanje zaključila šolanje oblikovanja oblačil. Že v šolskem letu 1945/46 je bil poslan na mesto profesorja slovenskega jezika na kočevsko gimnazijo. Tu je ostal do konca šolskega leta 1950/51, od septembra 1946 do začetka naslednjega šolskega leta pa opravljal še delo vršilca dolžnosti ravnatelja. V Kočevju sta se mu v teh letih rodili hčerki in sin.

Družina je prvi dve leti stanovala v še vedno ne docela obnovljenem gimnazijskem poslopju, kjer je bil zasilno nameščen internat, ki ga je kot prvi vodja upravljal Sirk. Ko sta bili obnovljeni stavbi bivšega Dijaškega doma, so se preselili na Reško cesto. Proti koncu leta 1949 ali v začetku naslednjega leta pa je njihov dom postala Jaklitscheva (sedanja Ožboltova) hiša pri nekdanji pivovarni ob Ljubljanski cesti.

Ker je zavračal ovajanje ljudi, kar je oblast dojemala kot nekooperativnost, je bil profesor Sirk končno premeščen na Gimnazijo v Poljčane, ki pa sploh ni obstajala. Ko se je temu uprl, si je smel izbrati možnost zaposlitve na I. gimnaziji v Celju. Tja se je z družino preselil

konec novembra 1951. Osem let kasneje je bil zatem proti svoji volji premeščen na Srednjo ekonomsko šolo v Celju. To je povzročilo razburjenje med učenci njegovega razreda, ki so se odpravili pred poslopje občinskega komiteja Zveze komunistov ter izsilili, da je njihov razrednik ob redni zaposlitvi na ekonomski šoli svoj dotedanji razred kot edinega v šoli do mature smel dodatno poučevati še na gimnaziji.

Ob rednem delu na gimnaziji in ekonomski šoli je Sirk honorarno več kot deset let učil tudi na Srednji medicinski šoli. Leta 1979 je bil upokojen, a je po upokojitvi na ekonomski šoli honorarno poučeval še nadaljnji dve šolski leti. Med dijaki in kolegi je bil priljubljen in spoštovan kot skromen človek, ki ni odstopal od svojih prepričanj in stališč ni podrejal materialnim koristim. Prvi avto si je tako kupil šele pri osemindesetih letih.

Vseskozi je bil dejaven tudi pri celjskem planinskem društvu, med drugim kot gospodar Celjske koče in planinske koče v Logarski dolini, pri Turistični zvezi pa je vodil ocenjevanja urejenosti krajev. Z družino in dijaki je kot ljubitelj narave in še posebej gora prehodil velik del Slovenije. Kot slavist je bil aktiven v Slavističnem društvu Slovenije, ki mu je za dolgoletno delo podelilo svoje priznanje. Rad pa se je ukvarjal tudi s prevajanjem in tako denimo ob že omenjenem Don Camillu in Pepponeju prevedel tudi serijo Simenonovih knjig o inšpektorju Maigretu.

Do leta 1999 je prof. Sirk po smrti žene, ki umrla leta 1990, še živel v Celju. Vesel je bil svojih petih vnukov in sedmih pravnukov. Zadnjih šest let in pol je zatem preživel v domu starejših občanov, najprej v Šentjurju pri Celju in nato v Logatcu. Umrl je 7. maja 2006. Pokopan je v Celju.

¹¹¹ Razen uvodnega odstavka je besedilo rahlo preurejen zapis Sirkove hčerke Alenke Musek.

MARIJA VEDERNJAK

V obdobju hitrega menjavanja vršilcev dolžnosti ravnateljev na gimnaziji v prvih povojnih letih je bila Marija Vedernjak z več kot dveletnim stažem od septembra 1947 do oktobra 1949 za tedanje kočevske razmere že skoražda stalnica. V njenem času je deloma prenovljena zunanost gimnazijskega poslopja, več pomembnih popravil pa je bilo izvršenih tudi v notranjih prostorih. Po drugi strani pa je prav v šolskem letu 1947/48, ko je imela gimnazija čez 220 dijakov, šolska oblast ukinila peti gimnazijski razred. Kočevje ga je znova dobilo šele v šolskem letu 1950/1951.¹¹²

Vedernjakova se je rodila 4. aprila 1914 na Ptuj, kjer je obiskovala tudi osnovno šolo in gimnazijo¹¹³ in bila sošolka pisatelja Ivana Potrča.¹¹⁴ Že v gimnazijskih letih se je vključila v delovanje domoljubnih gibanj, v katerih je ostala dejavna tudi ob začetku študija na ljubljanski filozofski fakulteti, po katerem je študirala še pravo. Delala je v podmladku Rdečega križa in Jadranske straže, v počitniški zvezi, gledališču, pri lutkarjih in skavtih, v društvu ptujskih akademikov in druge,¹¹⁵ ter sodelovala na študentskih narodnoobrambnih taborih, denimo v obmejnem Lokavcu, kjer so udeležence leta 1938 napadli pronemški nasprotniki,¹¹⁶ pa tudi na Kočevskem, o čemer je pozneje pisala v zborniku »Študentski in dijaški delovni narodnoobrambni tabori v Sloveniji, 1935-1940«.¹¹⁷

Afiniteto je čutila tudi do zborovskega petja. V času študija je bila leta 1939 tako med pobudnicami za ustanovitev ženskega akademskega pevskega zbora in kot predsednica ne samo vodila pripravljalni odbor, temveč z nekaj sopobudnicami Franceta Marolta tudi prosi-

Marija Vedernjak. UPZ Emil Adamič, 1963

la, naj prevzame organizacijo zbora. Skupaj z Maroltom in kolegico Ildo Jerabek je nekaj kasneje obiskala rektorja ljubljanske univerze, ki je ustanovitev zbora podprl in mu hkrati odobril začetno finančno podporo.¹¹⁸ Podobno je leta 1949 bila med organizatorji obnovitve Učiteljskega pevskega zbora »Emil Adamič«. Slednji je julija 1952 prvikrat nastopil v Kamniku.¹¹⁹ Pozneje je bila članica nadzornega odbora zbora. Za svoje delovanje je ob desetletnici prejela zlati častni znak zasedbe,¹²⁰ prav tako pa je bila tudi prejemnica zlate Gallusove značke.

Med okupacijo je Vedernjakova živela v Ljubljani, bila tam zaradi sodelovanja z OF dlje časa zaprta, potem pa poslana v žensko koncentracijsko taborišče Ravensbrück. Po

vrnitvi v domovino je Kočevje postalo njena prva pomembnejša delovna postaja. Ob delu na gimnaziji, kjer je nekaj časa poučevala še zgodovino, je učila tudi na poklicni šoli. V Kočevju je bila leta 1949 sprejeta v takratno Komunistično partijo, kateri se kljub nezadovoljstvu, ker so njena, ne vselej nekritična, opažanja največkrat izzvenela v prazno, ni nikoli odrekla. Svojo politično angažiranost je bila prisiljena opustiti šele kakšno leto pred smrtjo, ko je imela že hude težave z zdravjem.¹²¹

Po zaključku službovanja na Kočevskem jo je novo delovno mesto čakalo v Ljubljani, kjer je opravljala dolžnosti tajnice sindikata prosvetnih delavcev in bila glavna tajnica učiteljskega prosvetnega društva. Vrsto let je kot učiteljica delala v Novi Gorici, kjer je pozneje kot ravnateljica na trgovski in ekonomski šoli sklenila svojo delovno dobo.¹²²

Da delo, ki ga je opravljala, ni bilo vselej podobno le mirnemu morju, ampak so nanjo prežale tudi čeri, je Vedernjakova na lastni koži dodobra občutila že na začetku petdesetih let ob tako imenovani Boštanjski aferi.

Afero je sprožil novinarski članek o primeru učiteljice Jožefine Papež, ki naj bi v Boštanju do krvi pretepla več otrok. Zgodba je razgrela čustva v učiteljskih vrstah, kjer so številni menili, da gre za pristransko in senzacionalistično poročanje, kar je obnašanje časopisa Slovenski poročevalec, ki ni hotel objaviti nasprotnih stališč, še poslabšalo. Vedernjakova, ki je z inšpektorjem Sveta za prosveto in kulturo Stanetom Miheličem odpotovala v Boštanj, da bi preverila in umirila stanje, je bila v časopisu deležna javnih napadov, da je soodgovorna za položaj, ki je še nekaj časa hudo buril duhove.¹²³

Po upokojitvi se je Marija Vedernjak, ki ji je ob glasbenih veliko pomenil tudi zlati znak Zveze društev in prijateljev mladine za dolgoletno delo z mladimi, prav tako pa je bila prejemnica reda dela z zlatim vencem, vrnila na Ptuj. Tam je umrla aprila 1991. Med sokrajanji in znanci je uživala veliko spoštovanje, bržkone še bolj kot zaradi javnega udejstvovanja zato, ker jim je pogosto priskočila na pomoč s svojim znanjem nemščine in poznavanjem prava.¹²⁴

¹¹² Kotar, Herman: Razvoja pot gimnazije v Kočevju, str. 45–46.

¹¹³ Fideršek, Franc: Slovo od Marije Vedernjak. Tednik (Ptuj), letnik 44, šte. 18, 9. maj 1991, str. 5.

¹¹⁴ Šalamun, Branko: Šestdeset let pozneje. V: Zbornik ob 125-letnici ptujske gimnazije. Ptuj: Gimnazija, 1994, str. 86–87.

¹¹⁵ Fideršek, Franc: Slovo od Marije Vedernjak. Tednik (Ptuj), letnik 44, šte. 18, 9. maj 1991, str. 5.

¹¹⁶ Šubigoj, Ljubica: Med svetovnima vojnama (gimnazija v narodnoobrambnem boju). V: Zbornik ob 125-letnici ptujske gimnazije. Ptuj: Gimnazija, 1994, str. 59.

¹¹⁷ Žavcer, Pavle in Tišek, Mirko (ur.): Študentski in dijaški delovni narodnoobrambni tabori v Sloveniji, 1935–1940. Maribor: Obzorja, 1987.

¹¹⁸ Novak, Mira: Bila sem pevka. Glasbena mladina, letnik 3, šte. 5, 20. maj 1973, str. 10..

¹¹⁹ Vedernjak, Marija: Pred desetimi leti. V: UPZ Emil Adamič: 1952–1962/63. Ljubljana: Učiteljski pevski zbor Slovenije »Emil Adamič«, 1963, str. 13–15. Informacije in kopijo dokumenta posredovala ga. Daša Medvešček, Novogoriška knjižnica.

¹²⁰ Priznanja s častnim znakom aktivnim članom ob obnovitve zbora leta 1952. V: UPZ Emil Adamič: 1952–1962/63. Ljubljana: Učiteljski pevski zbor Slovenije »Emil Adamič«, 1963, str. 11. Informacije in kopijo dokumenta posredovala ga. Daša Medvešček, Novogoriška knjižnica.

¹²¹ Fideršek, Franc: Slovo od Marije Vedernjak. Tednik (Ptuj), letnik 44, šte. 18, 9. maj 1991, str. 5.

¹²² Fideršek, Franc: Slovo od Marije Vedernjak. Tednik (Ptuj), letnik 44, šte. 18, 9. maj 1991, str. 5.

¹²³ Gabrič, Aleš: Tudi učence tepejo, kajne? Boštanjska afera 1953. Kronika, letnik 55 (2007), šte. 3, str. 485–506.

¹²⁴ Fideršek, Franc: Slovo od Marije Vedernjak. Tednik (Ptuj), letnik 44, šte. 18, 9. maj 1991, str. 5.

EMA MUSER

Ema Muser (ljudje jo zaradi podobnosti imena pogosto zamenjujejo s pesnico in prevajalko Erno Muser) je bila zadnja v nizu vršilcev dolžnosti ravnateljev kočevske gimnazije z izrazito kratkimi mandati. Gimnazijo je vodila manj kot leto dni, od novembra 1949 do septembra 1950. S predhodnico jo je družilo dejstvo, da sta med vojno do neke mere doživljali podobno usodo, bili pa sta tudi vrstnici: isto leto sta se rodili in isto leto – naključja se z ljudmi pač čudno poigravajo – skorajda sočasno tudi umrli. Gotovo pa v Kočevje nista prihajali z »istega konca«: Vedernjakova je bila Štajerka, Muserjeva pa pristna Dolenjka.

Rojena je bila namreč v Novem mestu 8. septembra 1914. Po dokončani osnovni šoli je leta 1931 maturirala na novomeški gimnaziji ter se vpisala na študij zemljepisa in zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani.¹²⁵ Tam je pri samo dvaindvajsetih letih in pol že dosegla profesorski naziv.¹²⁶ Službovala je na črnomaljski meščanski šoli. Po izbruhu vojne je bila v letih 1942 in 1943 v italijanski internaciji, zatem pa se pridružila partizanom in z njimi doživela trpljenje pohoda Štirinajste divizije na Štajersko, ki je bil usoden tudi za Karla Destovnika Kajuha.¹²⁷

V spopadih je bila zajeta, zaprta v Mariboru in nato do osvoboditve v nemških taboriščih, od katerih se v zapisih omenja Ravensbrück.¹²⁸ Svojo taboriščno izkušnjo je prelila v epsko pesnitev »Kalvarija«. V eni svojih najbolj ekspresivnih prispevkov o treh mogočnih lipah, ki so bile spremenjene v križe, je v pesnitvi med drugim zaječala: »Postave tri / bičane, opljuvane, / z bodečim trnjem kronane / na križih zdaj vise. / V sredini pa na križ pribiti / visi ubogi narod moj, / ki izdajalcev kruti roj / za Judeževe srebrnike / je tiranu ga

Ema Muser. Knjižnica Mirana Jarca Novo mesto

prodal, / ga bičal, pljuval in teptal. / Na levo mu pravico so pribili / na desni resnico sveto so umorili...«¹²⁹

Znova v domovini, je v naslednjih letih delala na več delovnih mestih. Skupaj jih je pred vojno, med njo in po njej, je v nekrologu ob njeni smrti v Dolenjskem listu zapisal Jože Škufca, po raznih šolah in šolskih upravnih organih nabrala kar deset, od Celja, Črnomlja in Novega mesta, preko Kočevja, Trbovelj in Ljubljane, do Postojne in Beograda.¹³⁰

Med drugim je od leta 1951 do 1958 vodila novomeško učiteljsiše,¹³¹ pri delu pa, če spet povzamemo po Škufci, pokazala odlike, kot so bile »delavnost, požrtvovalnost, kritičnost

z iskanjem objektivne resnice, skrbnost, natančnost in doslednost, zvestoba stroki in času z naklonjenimi in nenaklonjenimi upi in hrepenenji.«¹³² Bodočim učiteljem naj bi znala približati številna človeška, pedagoška in strokovna spoznanja. Ko je prevzela vodenje Medobčinskega zavoda za prosvetno-pedagoško službo v Novem mestu, pa naj bi si prizadevala, da se šole oblikujejo brez stihije, saj je menila, da je potrebno upoštevati normalne zakonitosti njihove razvojne dinamike ter jih s pedagoškimi in drugimi strokovnimi znanji le ustrezno podpirati.¹³³

Kot udeleženka vojne, ki jo je doživljala v njenih najstrahovitejših razsežnostih, se je Muserjeva čutila dolžno mladim posredovati ljubezen do domovine in naroda, obenem pa jih ozaveščati tudi o pomembnosti nekompromisnega boja za mir in svobodo, kot ga je na podlagi svoje osebne izkušnje razumela. V tem kontekstu kaže videti tudi njeno knjigo »Spomeniki naj govore«, v kateri je zbrala podatke o obeležjih partizanskega gibanja v občini Novo mesto. Leta 1972 jo je izdal novomeški Občinski odbor Zveze združenj borcev NOB.¹³⁴ Za dosežke pri razvoju šolstva in na področju zgodovinopisja ji je bila že leta 1969 podeljena Trdinova nagrada.¹³⁵

Čeprav se je veliko angažirala in pojavljala v javnosti, pa se je Muserjeva v zasebnem življenju odločila za samotno eksistenco. Te odločitve ni spremenila niti v zadnjih letih življenja. 2. aprila 1991 je bila pokopana na pokopališču v Ločni pri Novem mestu.¹³⁶

¹²⁵ Bačar, Karel: MUSER, Ema. (1914-). Obrazi slovenskih pokrajin. Mestna knjižnica Kranj, 2020. URL: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/muser-ema/>

¹²⁶ Škufca, Jože: Ema Muser. Dolenjski list, letnik 42, šte. 16, 18. april 1991, str. 10.

¹²⁷ Bačar, Karel: MUSER, Ema. (1914-).

¹²⁸ Zahvala ob odhodu najine sestre in tete prof. Eme Muser. Delo, letnik 23, šte. 84, 10. april 1991, str. 23. Bačar, Karel: MUSER, Ema. (1914-); Škufca, Jože: Ema Muser. Dolenjski list, letnik 42, šte. 16, 18. april 1991, str. 10.

¹²⁹ Stanonik, Marija: Tih spomin vsem žrtvam boja: Diferenciacija in interference v slovenskem pesnjenju med drugo svetovno vojno 1941-1945. Ljubljana: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, 2016, str. 40.

¹³⁰ Škufca, Jože: Ema Muser. Dolenjski list, letnik 42, šte. 16, 18. april 1991, str. 10.

¹³¹ Bačar, Karel: MUSER, Ema. (1914-).

¹³² Škufca, Jože: Ema Muser. Dolenjski list, letnik 42, šte. 16, 18. april 1991, str. 10.

¹³³ Ibidem.

¹³⁴ Muser, Ema: Spomeniki naj govore. Novo mesto: Občinski odbor zveze združenj borcev NOB Novo mesto, 1972.

¹³⁵ Škufca, Jože: Ema Muser. Dolenjski list, letnik 42, šte. 16, 18. april 1991, str. 10.

¹³⁶ Osmrtnice Zavoda republike Slovenije za šolstvo – OE Novo mesto, družine Ferfolja in Kristine Plut. Delo, letnik 33, šte. 79, 4. april 1991, str. 19.

HERMAN KOTAR

»Kaj ne, da ne, strela ti jasna!« Tega najljubšega vzklika svojega nekdanjega profesorja nemščine in dolgoletnega ravnatelja gimnazije se še danes spominjajo številni bivši kočevski gimnazijci. Nekaterim pa je ostal v spominu tudi kot – vsaj občasno – zelo čustven človek. Ko si je z učenci nekoč šel ogledat film »En dan življenja«, ga je filmska zgodba tako pretresla, da so morali objokani dijaki in dijakinje na koncu menda tolažiti še svojega pedagoga. Ko je prihajal iz kinematografa, si je še vedno brisal solze iz oči.¹³⁷

Kotarjev oče Josip je bil doma iz Bučke na Dolenjskem. Po poklicu je bil sicer krojač, a je s trebuhom za kruhom v nemške kraje bržkone odšel rudarit. Kasneje se je ustalil v vestfalskem Marlu, kjer je odprl manjšo krojaško delavnico. Z ženo Mario, rojeno Kral (ali Kraly), sta sina Hermana dobila še pred selitvijo. Rodil se je 7. decembra 1910 v Hambornu, nedaleč od Duisburga. Mama je bila ob njegovem rojstvu stara šele 18 let, zato je v Marlu veliko časa prebil pri njenih starših. »Mama« je klical babico, medtem ko je bila mati zanj »Mariechen«. Kotarjeva mama kot Nemka slovensko ni nikoli znala dobro govoriti, zapomnila pa si je nekaj osnov, ki se jih je naučila od moža.¹³⁸

Po šestih razredih osnovne šole v Marlu je Herman Kotar med letoma 1923 in 1931 najprej dokončal realno gimnazijo v okrajnem središču Recklinghausen, potem pa pristopil k študiju.¹³⁹ Krajši čas naj bi študiral na pariški Sorboni,¹⁴⁰ a ga že leta 1931 najdemo v Ljubljani, kjer se je vpisal na Filozofsko fakulteto. V domovino svojega očeta je prvič prišel dve leti prej, ko je v Slovenijo kot spremljevalec pripeljal izseljenske otroke.¹⁴¹ Slovenščino je v tistem času tudi on obvladal še slabo.¹⁴²

Herman Kotar. Zasebna last Manja Kotar

Za priznanje študija je moral po odločitvi prosvetnega ministrstva izpolniti dodatne pogoje in najprej opraviti izpite iz »srbskohrvatskoslovenskega« jezika za peti do osmi razred osnovne šole ter iz narodne zgodovine in geografije Kraljevine Jugoslavije po programu tretjega in četrtega razreda, prav tako pa tudi višje tečajne izpite iz istih predmetov. Na razpolago so mu pristojni dali en sam rok v mesecu juniju.¹⁴³ Izpite je na II. državni realni gimnaziji opravil leta 1935, iz germanistike pa diplomiral 23. septembra 1936. Kot drugi predmet je študiral francoščino.¹⁴⁴

S septembrom 1938 je v Kočevju začel poučevati nemščino, francoščino in slovenščino.¹⁴⁵ V mestu je spoznal tudi svojo ženo, ki je bila doma iz Dolge vasi in izvirala iz znane kočevske rodbine Kollmann-Zdravič. V zakonu sta se jima rodila sin in hčerka. Druga svetovna vojna je v družinsko življenje kruto posegla. Ženinega očeta in brata je italijanska vojska ustrelila na mostu pred Dolgo vasjo, Kotarja pa so odpeljali v tržaško taborišče in nato v Gonars. Ustreliti naj bi hoteli tudi njegovo ženo, vendar je bila na srečo ravno takrat pri svojem bratu, bodočem kirurgu dr. Franju Zdraviču v Ljubljani. Kotar je iz taborišča pobegnil še pred kapitulacijo Italije. Kasneje je pripovedoval, da mu med konfinacijo niti ni šlo tako slabo, ker mu je mama kot Nemka lahko pošiljala pakete, ki jih je nato delil s sojetniki. Do konca vojne je živel v Kočevju. Zelo ga je prizadelo, ko je ob italijanskem požigu hiše v Dolgi vasi zgorela doktorska disertacija, ki bi jo moral v kratkem zagovarjati. Po nasvetu nekdanjega kočevskega kaplana Metoda Mikuša se je namreč pripravljal, da na ljubljanski univerzi nasledi vodjo oddelka za germanistiko, dr. Kelemino.¹⁴⁶

Takoj po vojni je bil Kotar imenovan za delegata in kasneje vršilca dolžnosti gimnazije v Kočevju, a je bil že marca 1946 za leto dni premeščen na Ptuj. Šušljalo se je, da zato, ker se je zameril šolski nadzornici.¹⁴⁷ Oblasti je po svojem prepričanju vznejevoljil tudi s tem, da je v službo vzel prof. Miloša in Gjorgjo Humek, »ki nista imela razčiščeno s Cerkvijo«, poleg tega pa je Humek med vojno v domobranski pihalni godbi prepisoval note. Kotar je smel vodenje gimnazije ponovno prevzeti šele leta 1950 in na tem mestu je ostal do upokojitve leta 1973.¹⁴⁸ Profesor Humek je v Dolenjskem listu zapisal, da se je kot ravnatelj vsa leta boril zanj, pri čemer je bila več kot enkrat v nevarnosti, da jo ukinejo.¹⁴⁹

V pokoju se je prof. Kotar umaknil v svet knjig in se družil z ozkim krogom prijateljev ter ob obletnicah z nekdanjimi učenci.¹⁵⁰ Veljal pa je tudi za najbolj znanega gobarja ter poznavalca gob na Kočevskem¹⁵¹ – umetnosti nabiranja ga je nekoč naučil Gruden iz Dolge vasi¹⁵² – in verjetno so si tako kot dopisnik dolenjskega lista Andrej Arko¹⁵³ še mnogi želeli, da bi lahko prisluhnili predavanjem nekdanjega pobudnika ustanovitve nikoli zaživelega gobarskega društva.¹⁵⁴

Herman Kotar je umrl 25. oktobra 1994.¹⁵⁵ Za njim so se poleg rezultatov njegovega pedagoškega in organizacijskega dela ohranili tudi številni spomini in anekdote, kakšna celo na časopisnih straneh. Leta 1972 so v Dolenjskem listu tako zapisali, da je neki damici, ki je vanj vrtala z vprašanjem, kateri jezik mu je najbolj všeč, lakonično zaupal: »Svinjski, ampak le, če je dobro prekajen!«.¹⁵⁶

¹³⁷ Po pripovedovanju Marije Ane in Mihaela Petroviča st. ter drugih nekdanjih gimnazijcev.

¹³⁸ Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹³⁹ Ibidem.

¹⁴⁰ Prof. Herman Kotar. Dolenjski list, letnik 45, šte. 50 (2365), 15. december 1994, str. 15.

¹⁴¹ Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022; Drnovšek, Marijan: Slovenski izseljenci in Zahodna Evropa v obdobju prve Jugoslavije. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012, str. 96.

¹⁴² Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁴³ Uverjenje. Ministarstvo prosvete Kraljevine Jugoslavije, Odeljenje za srednjo nastavu, Beograd. 18. julij 1932, šte. 21014, z dne 18. julija 1932 (prepis).

¹⁴⁴ Potrdilo. II. državna realna gimnazija v Ljubljani, šte. 631, z dne 1. junija 1935 (prepis)

¹⁴⁵ Učno osebje. V: 50 let slovenske gimnazije v Kočevju. Kočevje: Gimnazija 1969, str. 11.

¹⁴⁶ Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁴⁷ Petrovič, Mihael: V Kočevje pa že ne, str. 118.

¹⁴⁸ Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁴⁹ Humek, Miloš (M. H.): Profesor Herman Kotar odhaja. Dolenjski list, letnik 24, številka 36 (1223), 6. september 1973, str. 5.

¹⁵⁰ Prof. Herman Kotar. Dolenjski list, letnik 45, šte. 50 (2365), 15. december 1994, str. 15.

¹⁵¹ Arko, Andrej: Gobarji, pomlad bo kmalu tu! Dolenjski list, letnik 27, šte. 13 (1392), 25. marec 1976, str. 5.

¹⁵² Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁵³ Arko, Andrej: Gobarji, pomlad bo kmalu tu! Dolenjski list, letnik 27, šte. 13 (1392), 25. marec 1976, str. 5.

¹⁵⁴ Kmalu gobarsko društvo? Dolenjski list, letnik 24, šte. 48 (1238), 28. november 1973, str. 20.

¹⁵⁵ Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁵⁶ Najljubši jezik. Dolenjski list, letnik 23, šte. 4, 27. januar 1972, str. 12.

SAŠA BIŽAL

Če bi bilo po njegovem, bi postal pilot tako kot njegovi trije starejši bratje. Ustavilo ga ni niti to, da se je eden od njih, Dušan, smrtno ponesrečil med vadbenim skokom s padalom.¹⁵⁷ A potem je bilo vse drugače: v kritičnem trenutku v tedanji Jugoslaviji ni bilo letalske akademije. In ko je izvedel, da lahko v Beogradu študira telesno vzgojo, je odšel tja.¹⁵⁸ Ter postal profesor telovadbe. Leta 1973 pa še ravnatelj gimnazije. Prvi slovenski ravnatelj Gimnazije Kočevje, ki je bil v Kočevju tudi doma.

Bižalovi so na Kočevskem namreč živeli že pred drugo svetovno vojno. Sašinemu očetu Karlu Dragu je kmalu po rojstvu najstarejših dveh sinov umrla prva žena, tako da se je v drugo poročil s Frido Reiniger, hčerko nadučitelja Reinigerja. V drugem zakonu so se mu rodili še štirje sinovi,¹⁵⁹ Saša 4. marca 1929.¹⁶⁰

Fantje so bili lepo vzgojeni in skromni, oče, ki je bil navdušen lovec, pa jim je znal že v zgodnjih letih približati naravo.¹⁶¹ Ker je oče služboval kot občinski tajnik, so živeli v tedanji zgradbi občine pri mestni cerkvi. Sašu je iz mladosti v spominu še posebno ostal požar, med katerim je oče odhitel na podstrežje gasit ostanke pepela, ki so začeli tleti, a se je pod njegovo težo vdrl kuhinjski strop, tako da so v kuhinjo pogledale njegove noge. Požar so gasilci uspeli pogasiti in zgradba še danes stoji v Kočevju.¹⁶²

Bižal je osnovno šolo končal v Kočevju, kjer je obiskoval tudi nižjo in prva dva razreda višje gimnazije. Zaradi organizacijskih sprememb in zapiranja oddelkov na gimnaziji je gimnazijsko šolanje z opravljeno maturo zaključil v Novem mestu. V domačem Kočevju so ga Nemci leta 1943 aretirali in ga z brati zaprli

Saša Bižal. Atelje Iris - foto Bojan Štefanič

v kočevskem gradu, nato pa, tako kot še več kočevskih fantov, konfinirali v Avstrijo.

Domov se je vrnil šele po koncu vojne.¹⁶³ V žaru povojne obnove je sodeloval na več mladinskih delovnih akcijah, ki so bile takrat po njegovem mnenju nujne za pomoč domovini. V poznejših letih zaradi spremenjenih razmer takšnih potreb ni več videl in je menil, da so brigade postale v prvi vrsti zadeva političnega pomena. Kljub temu v času njegovega ravnateljstva na gimnaziji za razliko od mnogih drugih okolij z zagotavljanjem prijav za prostovoljno mladinsko delo nikoli ni bilo težav.¹⁶⁴

Po študiju telesne vzgoje na Državnem inštitutu za fizkulturo v Beogradu se je Bižal, ki je že kot mladinec igral nogomet in bil uspešen vratar,¹⁶⁵ leta 1952 vrnil v Kočevje ter se zaposlil kot učitelj telesne vzgoje na gimnaziji.¹⁶⁶ Hkrati se je uveljavil kot uspešen atlet oziroma sprinter na sto in dvesto metrov. V Kočevju je do leta 1960 deloval tudi kot atletski trener in vodil gimnazijsko atletsko ekipo. Po letu 1960 se je do upokojitve trenersko angažiral v odbojki, ki jo je tudi sam zelo uspešno igral.¹⁶⁷ Bil je eden tistih, ki so v opustošenem Kočevju v povojnih desetletjih postopoma zgradili ali obnovili športno infrastrukturo, od stadiona do fizikurnega doma, kjer je kot prostovoljec opravljal fizična dela.¹⁶⁸ Kot prizadevnega mladince in uspešnega športnega delavca so ga leta 1956 izbrali za predstavnika mladih, ki je takratnemu voditelju države Josipu Brozu Titu ob rojstnem dnevu vročil slovensko štafetno palico.¹⁶⁹

Družbeno aktiven je bil prof. Bižal predvsem na področju športa, a tudi kot delegat občinske skupščine in predsednik občinske konference tedanje Socialistične zveze delovnega ljudstva.

V letih 1962/63 je prvič prevzel vodenje telovadnega društva Partizan, ki se je zaradi posluha za potrebe članstva razvilo v enega najuspešnejših tovrstnih društev v Sloveniji, tako da so kočevsko prakso pri organiziranju telesne vzgoje začeli upoštevati tudi druge na Slovenskem. Bižal je ob tem zagovarjal množičnost, ki jo je imel za predpogoj kakovosti, je pa vedno poudarjal, da je uspehe možno dosežati le s skupnimi prizadevanji. Za delo na področju telesne kulture je leta 1968 prejel Bloudkovo nagrado, leta 1981 pa tudi tedanje najvišje občinsko priznanje, Šeškovo nagrado.¹⁷⁰

Na gimnaziji, kjer so ga dijaki zaradi njegove razumevajoče narave klicali »Dušica«, je Saša Bižal telesno vzgojo z izjemo obdobja služenja vojaškega roka v šolskem letu 1953/54 nepretrgoma poučeval do leta 1973, ko je za Hermanom Kotarjem prevzel ravnateljsko mesto.¹⁷¹ Kot se spominja Kotarjeva hčerka Manja, je bil zaradi očetove odločitve, da kot svojega naslednika podpre Bižala, ta ali oni profesor tudi užaljen.¹⁷² Vendar se je poteza izkazala za pravilno in Bižal je gimnazijo uspešno krmaril do leta 1983, ko se je vrnil k poučevanju telovadbe. Pedagoško delo je opravljal do upokojitve leta 1992. V času ravnateljstva je velike napore vlagal tudi v izgradnjo novega poslopja srednje šole na Trgu zbora odpotnikov. Leta 2012 je bil razglašen za častnega občana občine Kočevje.¹⁷³

¹⁵⁷ Plaustainer Bižal, Nataša: Trije bratje Bižal. Božidar, Dušan in Mirko – letalci iz Kočevja. Tipkopis.

¹⁵⁸ Bižal, Saša: Izjava ob razglasitvi za častnega občana občine Kočevje. TV Kočevje, 8. oktober 2012. URL: <https://www.tvkocevje.si/2012/10/08/obcinska-priznanja-2012/>

¹⁵⁹ Plaustainer Bižal, Nataša: Trije bratje Bižal.

¹⁶⁰ Bižal, Sandi: ustna informacija, oktober 2022.

¹⁶¹ Plaustainer Bižal, Nataša: Trije bratje Bižal.

¹⁶² Perko Jerbič, Vesna: Nekdanja občina na TZO 47. Kočevska, december 2019, str. 19

¹⁶³ Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

¹⁶⁴ Primc, Jože: Letošnji Šeškov nagrajenec. Dolenjski list, letnik 32, šte. 41 (1978), 8. oktober 1971, str. 24.

¹⁶⁵ Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

¹⁶⁶ Primc, Jože: Letošnji Šeškov nagrajenec. Dolenjski list, letnik 32, šte. 41 (1978), 8. oktober 1971, str. 24.

¹⁶⁷ Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

¹⁶⁸ Primc, Jože: Letošnji Šeškov nagrajenec. Dolenjski list, letnik 32, šte. 41 (1978), 8. oktober 1971, str. 24; Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

¹⁶⁹ Primc, Jože: Letošnji Šeškov nagrajenec. Dolenjski list, letnik 32, šte. 41 (1978), 8. oktober 1971, str. 24.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

¹⁷² Kotar, Manja: ustna informacija, avgust 2022.

¹⁷³ Markovič, Tomaž: Profesor Saša Bižal – devetdesetletnik. Kočevska, marec 2019, str. 22.

KSENİJA ŠPERANDA VIDOŠEVIČ

Ksenija Šperanda Vidoševič se je rodila 25. novembra 1944 v Zagrebu. Njeno otroštvo je zaznamovala tragična očetova usoda. Umrli je v zloglasnem ustaškem koncentracijskem taborišču Jasenovac, tako da ga ni nikoli poznala. Odraščala je z mamo, sicer domačinko iz Grivca pri Fari, kjer še danes stoji družinska hiša. Na Filozofski fakulteti v Zagrebu je Vidoševičeva diplomirala iz jugoslovanske primerjalne književnosti.¹⁷⁴

Po diplomi jo je službena pot najprej popeljala v hrvaško Zagorje, kjer je na gimnaziji v Zaboku poučevala latinščino.¹⁷⁵ Sledila je služba na Delavski univerzi »Jože Šeško« v Kočevju (današnji Ljudski univerzi Kočevje), pri kateri je bila jeseni 1970 sprejeta na delovno mesto učiteljice slovenščine in estetske vzgoje v poklicnem izobraževanju.¹⁷⁶ Dve leti zatem je bila imenovana za ravnateljico Centra poklicnih šol Kočevje, ki je tedaj deloval v okviru Delavske univerze. Na tem položaju je z izjemo krajšega obdobja, ko jo je med porodniškim dopustom nadomeščal učitelj strokovnih predmetov Anton Andolšek, ostala tudi po osamosvojitvi Centra aprila 1973.¹⁷⁷

Že sredi sedemdesetih let se je ob prostorski stiski, ki je pestila šolo, zavzemala za občinski samoprispevek, ki bi v pripravah na uvedbo tako imenovanega usmerjenega izobraževanja omogočil gradnjo nove šolske stavbe. V njej naj bi bile prostorsko združene poklicne šole, gimnazija in dislocirani šolski oddelki, ki so delovali pri Delavski univerzi.¹⁷⁸ Po izvedbi samoprispevka so ob finančni soudeležbi Posebne izobraževalne skupnosti za strojništvo in metalurgijo Slovenije priprave na gradnjo stekle v drugi polovici leta 1979. Oktobra

Ksenija Šperanda Vidoševič, Gimnazija in srednja šola Kočevje

je bila zgradba ob občinskem prazniku uradno predana svojemu namenu, čeprav je bila dejansko vseljiva šele med zimskimi počitnicami na začetku naslednjega leta. Z dijaki je Vidoševičeva poskrbela za ureditev okolice in zasaditev cvetja, na južni steni šole pa je bila nameščena sončna ura.¹⁷⁹

Kot ravnateljica je Vidoševičeva na šoli, ki se je s šolsko reformo ter združitvijo z gimnazijo dve leti kasneje preimenovala v Srednjo šolo tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje,¹⁸⁰ zagotavljala širok nabor obšolskih dejavnosti. Leta 1985 so na šoli npr. delovali marksistični, obrambni, recitacijski, literarno-novinarski, dramski, lutkovni, likovni in foto krožek, pa tudi klub OZN, šolsko športno društvo in petčlanski šolski ansambel.¹⁸¹

Na ravnateljčin predlog je učitelj umetnostne vzgoje, akademski slikar Andrej Trobentar, steno v šolski avli isto leto okrasil s poslikavo »Svoboda ni zlo/boda« oziroma – kakor je bila sprva poimenovana – »Z znanjem k osvoboditvi«.¹⁸²

Vidoševičeva je kritično opozarjala tudi na stranpoti slovenskega šolstva. Leta 1986 je tako javno kot zgrešeno označila tedanjo prakso, po kateri so lahko učenci na 4. stopnji izobraževanja iz prvega v drugi letnik napredovali z negativno oceno iz tujega jezika. Izrazila je upanje, da bodo s spremembami izobraževalnih vsebin tovrstne anomalije kmalu odpravljene. Kot pereč problem domače šole je ob tej priložnosti sicer izpostavila pomanjkanje učiteljev v Kočevju in izostajanje od pouka, zaradi česar so v prvem polletju omenjenega leta dijakom izrekli več kazni kot pohval.¹⁸³

Nova šolska reforma je v šolskem letu 1990/91 prinesla ukinjanje naravoslovnih in družboslovnih oddelkov, ki so v obdobju eksperimentiranja z usmerjenim izobraževanjem nadomestili gimnazijske. Zato se je šola, ki je v tem času štela preko 700 učencev, znova razdelila v dve ustanovi: Gimnazijo Kočevje ter Srednjo tehniško in poklicno šolo Kočevje. Predlog za združitev šol je kočevski Izvršni svet podal poleti 1991.¹⁸⁴ Junija so vsi trije zbori občinske skupščine samostojni šoli tudi formalno ustanovili. Za vršilko dolžnosti ravnateljice Gimnazije so imenovali Meto Kamšek, na srednji šoli pa je kot vršilka dolžnosti svoje delo nadaljevala Vidoševičeva.¹⁸⁵

Kot ravnateljica se je v naslednjem obdobju uprla predlogom, da bi prostore Srednje šole Kočevje, kot se je šola imenovala od še enega preimenovanja leta 1992, preselili v nadzidano stavbo tedanje osnovne šole Mirka Bračiča.

Vztrajala je, da je za institucijo sprejemljiva le vrnitev Gimnazije v nekdanjo matično zgradbo na Ljubljanski cesti.¹⁸⁶ Prizadevala si je tudi za uvedbo mojstrskega programa, s katerim bi nadgradili triletno šolanje v lesarskem izobraževanju, ki je po šestnajstletnem premoru ob kovinarskih, strojniških in tekstilnih ponovno zaživel na prelomu iz osemdesetih v devetdeseta leta 20. stoletja.

Ambicije je lahko utemeljevala tudi z dosežki dijakov, ki so leta 1993 na pohištvenem sejmu v Ljubljani za »izdelke na visoki zahtevnostni stopnji, primerno kvaliteto, pester izbor, prikaz različne možnosti predelave in obdelave lesa ter harmoničen razstavni prostor« prejeli posebno priznanje revije Les. Leto poprej so se z orglami, ki so jih izdelali pod vodstvom mentorja Vlada Nunčiča, predstavili tudi na pohištvenem sejmu v avstrijskem Gradcu. Prav tako so se lahko pohvalili z vabilom Tehniškega muzeja Bistra, da bi svoje izdelke predstavljali na stalnem razstavnem prostoru.¹⁸⁷

Ob ponovni prenovi slovenskega strokovnega šolstva leta 1996 je bila Vidoševičeva pred upokojitvijo. Novembra 1997 je kot vršilka dolžnosti ravnateljice Srednje šole Kočevje vaje ustanove v roke prevzela njena dotedanja pomočnica Tatjana Patafta.¹⁸⁸

Ob svojem šolskem delu je prof. Ksenija Šperanda Vidoševič vseskozi dejavno sodelovala tudi v lokalnem družbenem in političnem življenju. Med drugim je bila članica vodstva občinske konference Socialistične zveze delovnega ljudstva¹⁸⁹ in se kot predstavnica Kočevja angažirala v Komisiji za idejnopolična vprašanja, izobraževanje, znanost in kulturo pri Medobčinskem svetu Zveze komunistov Ljubljana¹⁹⁰ ter v usklajevalnem odboru za usmerjeno izobraževanje

¹⁷⁴ Vidoševič, Marinko: ustna informacija, september 2022.

¹⁷⁵ Popis predavača i profesora Gimnazije Zabok od šk. god. 1963./64. do 1978./79. V: Lončar Babnik, Sandra in Tomaškovič-Presečki, Dinka (gl. ur.): Godišnjak gimnazije Antuna Gustava Matoša 1963.-2008. Zabok: Gimnazija Antuna Gustava Matoša, 2008, str. 207; Vidoševič, Marinko: ustna informacija, september 2022.

¹⁷⁶ Delavska univerza »Jože Šeško« Kočevje, Center poklicnih šol, odločba šte. 958/70-MC z dne 24. 9. 1970

¹⁷⁷ Suljevič, Darinka: Zgodovina poklicnega in strokovnega šolstva na Kočevskem. V: Suljevič, Darinka (ur.): srednja šola Kočevje. Okno v svet. Kočevje: Srednja šola, 2009, str. 34.

¹⁷⁸ Odločamo zase in za občino. Dolenjski list, letnik 27, šte. 22 (1401), 27. maj 1976, str. 19.

¹⁷⁹ Suljevič, Darinka: Zgodovina poklicnega in strokovnega šolstva, str. 34.

¹⁸⁰ Suljevič, Darinka: Zgodovina poklicnega in strokovnega šolstva, str. 34.

¹⁸¹ Vidoševič, Ksenija: Interesne dejavnosti učencev Srednje šole tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje. Kočevske novice, 31. januar 1985, str. 6.

¹⁸² Suljevič, Darinka: Zgodovina poklicnega in strokovnega šolstva, str. 37; Zadnik Trobec, Dragica: Svoboda ni zlo/boda. Novo rojstvo stenske slikarje Andreja Trobentarja v Srednji šoli Kočevje (zloženska). Kočevje: Srednja šola, 2008.

¹⁸³ Primc, Jože: Več kazni kot pohval. Dolenjski list, letnik 37, šte. 7 (1905), 13. februar 1986, str. 7.

¹⁸⁴ Poslej dve srednji šoli. Dolenjski list, letnik 42, šte. 25 (2183), 20. junij 1991, str. 15.

¹⁸⁵ Volitve in imenovanja. Dolenjski list, letnik 42, številka 26 (2184), 27. junij 1991, str. 5.

¹⁸⁶ Hafnar, Stane: Zasedanje kočevske skupščine. Kako razdeliti 10 milijonov DEM. Nove novice z ribniško-kočevskega konca, šte. 53, junij 1993, str. 8.

¹⁸⁷ Hafnar, Stane: 4. ljubljanski pohištveni sejem in Srednja šola Kočevje. Priznanje lesarjem. Nove novice z ribniško-kočevskega konca, šte. 66, december 1993, str. 13.

¹⁸⁸ Suljevič, Darinka: Zgodovina poklicnega in strokovnega šolstva, str. 40.

¹⁸⁹ Primc, Jože: Za predsednika premalo glasov. Kočevje še brez predsednika SZDL, ker kandidat ni dobil dovolj glasov. Dolenjski list, letnik 38, številka 50 (2001), 17. december 1987, str. 5.

¹⁹⁰ Naši v MS ZK Ljubljana. Dolenjski list, letnik 29, številka 16 (1497), 20. april 1978, str. 4.

pri Medobčinskem svetu Socialistične zveze delovnega ljudstva za ljubljansko regijo.¹⁹¹ V začetku devetdesetih let je bila na listi Socialistične zveze izvoljena v kočevsko občinsko skupščino in nekaj časa pokrivala resor vzgoje in izobraževanja v Izvršnem svetu občine Kočevje.¹⁹² Več let je skrbela za prednovoletno okrasitev mesta.

Leta 2004¹⁹³ se je po izvolitvi za predsednico intenzivno posvetila delu v Društvu diabetikov Kočevje in v izvršnem odboru Zveze društev diabetikov Slovenije. Med letoma 2011 in 2019 je ob tem prevzela še vodenje in izvedbo državnega šolskega tekmovanja v znanju o sladkorni bolezni,¹⁹⁴ ki ga je »povedla na zavidanja vredno raven tako v slovenskem kot tudi svetovnem merilu«. ¹⁹⁵ Za zasluge ji je Zveza društev diabetikov Slovenije v letu 2020 podelila naziv častne članice.¹⁹⁶

¹⁹¹ Primc, Jože: Prisluhiniti potrebam ljudi. Dolenjski list, letnik 35, številka 6 (1800), 9. februar 1984, str. 2.

¹⁹² Primc, Jože: Lenassi je predsednik IS. Dolenjski list, letnik 41, številka 42 (2148), 21. junij 1990, str. 5.

¹⁹³ Društvo diabetikov Kočevje. V: Širca, Sergeja (ur.): 65 let Zveze društev diabetikov Slovenije. Ljubljana: Zveza društev diabetikov Slovenije, str. 88; Prejemnice častnih nazivov Zveze društev diabetikov Slovenije. Zahvala za požrtvovalno delo. Revija Sladkorna bolezen, julij 2020, str. 6.

¹⁹⁴ Rudolf, Špelca: V šolskem letu 2021/22 bomo izvedli že 23. tekmovanje v znanju o sladkorni bolezni. V: Širca, Sergeja (ur.): 65 let Zveze društev diabetikov Slovenije. Ljubljana: Zveza društev diabetikov Slovenije, str. 62.

¹⁹⁵ Prejemnice častnik nazivov Zveze društev diabetikov Slovenije. Zahvala za požrtvovalno delo. Revija Sladkorna bolezen, julij 2020, str. 6.

¹⁹⁶ Rudof, Špelca in Širca, Sergeja: Zveza društev diabetikov Slovenije od leta 1956 do danes. V: Širca, Sergeja (ur.): 65 let Zveze društev diabetikov Slovenije. Ljubljana: Zveza društev diabetikov Slovenije, str. 44.

TATJANA PATAFTA¹⁹⁷

Čeprav je bila tako kot večina pripadnikov njene generacije 25. oktobra 1958 rojena v ljubljanski porodnišnici, Tatjana Patafta Kočevje šteje za svoj rojstni kraj. Kot pravi, je tu s staršema in bratoma preživela srečno otroštvo in obiskovala osnovno šolo: najprej v prostorih sedanje glasbene šole, kamor jo je kasneje za nekaj časa znova ponesla služba v podjetju Trikon, nato v »stari« oziroma »Bračičevi« šoli poleg avtobusne postaje ter končno še v sedanji Osnovni šoli Zbora odpotancev ob nabrežjih Rinže, ki so jo takrat ljudje poznali kot »novo šolo«.

Po končanem osnovnošolskem izobraževanju se je navkljub želji, da bi delala s predšolskimi otroki, vpisala v Srednjo tekstilno, obutveno in čevljarsko šolo Kranj in tam spoznala vrstnike iz vse Slovenije, saj je bila to v tistem času naša edina šola z vsemi izobraževalnimi programi s tekstilnega področja. Ljubezen do slovenskih narečij, s katerimi se je ob tem srečevala, jo spremlja do današnjih dni.

Šolanje je nadaljevala na oddelku za tekstilno tehnologijo Naravoslovno-tehniške fakultete Univerze v Ljubljani, kjer je z diplomo januarja 1984 dosegla naziv univerzitetnega diplomiranega inženirja tekstilne tehnologije. Kot štipendistka Tekstilane, kjer sta delala že njena starša, ki ju je v tovarni kot otrok rada obiskovala, se je vrnila v domače Kočevje ter v Tekstilani opravila pripravništvo in z nalogo »Medfazna kontrola v celotni tovarni« zelo uspešno tudi strokovni izpit.

Njena naslednja karierna postaja je v začetki leta 1985 postalo podjetje Trikon, kamor so jo povabili, ker je v Ljubljani diplomirala z nalogo »Modernizacija pletilnice v tovarni Trikon Kočevje« in ker je direktor podjetja kot njen mentor med pripravništvom zaznal njene sposobnosti. Ob delu v Trikonu se je strokovno izpopolnila, pridobila vodstvena in organizacijska znanja ter s sodelavci izpeljala modernizacijo pletilnice ter nakup sodobnih pletilnih strojev, zaradi česar se je pri proizvajalcu Stoll v Nemčiji izobrazila tudi za računalniško vzorčenje na omenjenih proizvodnih napravah.

¹⁹⁷ Povzeto po zapisu Tatjane Patafta, september 2022.

Tatjana Patafta. Zasebna last Tatjana Patafta

Zatem jo je veselje do dela z mladimi na vabilo nekdanjega profesorja in mentorja pri diplomskem delu spomladi 1987 znova popeljalo v Ljubljano, kjer se je kot asistentka zaposlila na svoji bivši »alma mater«. Po malo več kot štirih letih se je s 1. septembrom 1991 vrnila domov in na vabilo Srednje šole Kočevje tam prevzela poučevanje strokovnih predmetov v tekstilstvu. V nižjem in srednjem poklicnem ter poklicnem tehniškem izobraževanju je poučevala več predmetov, od poznavanja tekstilij, tehnologije v konfekciji in estetike oblačenja, do strokovnega računstva, organizacije in ekonomike ter drugih strokovnih vsebin.

Ob prizadevanju, da bi vzpostavila pristen odnos z dijakinjami in dijaki ter jim čim bolj približala njihov poklic, je pri delu in organizacijskih vprašanjih tesno sodelovala tudi s tedanjo ravnateljico Ksenijo Šperanda Vidoševič, nazadnje kot njena pomočnica. Ob upokojitvi Vidoševičeve novembra 1997 jo je nasledila na čelu šole. S člani učiteljskega zbora, šolskimi delavnicami in njihovimi vodji ter vodji aktivov je nadaljevala zastavljeno delo,

ki je obsegalo različna strokovna področja, zaradi česar je bilo potrebno organizirati številne delavnice, skrbeti pa tudi za tržni proizvodni program v kovinarstvu, kjer je bila kot povezava med teorijo in prakso organizirana celo proizvodnja široke palete prikolic za delovna sredstva.

Kot eno najpomembnejših nalog v času ravnateljavanja Pataftova sicer izpostavlja prizadevanja za ohranitev vpisov in izobraževanja na področju strojništva, tekstila in lesarstva, ne samo v sodelovanju z učitelji in drugimi zaposlenimi, temveč tudi z delodajalci in občino, kar je omogočilo zagotovitev štipendiranja za področji tekstila in strojništva. Z občino, delodajalci in Obrtno zbornico Slovenije je šola izpeljala tudi posvet z okroglo mizo o dualnem načinu izobraževanja. V prvi vrsti pa je Pataftova zadovoljna, ker ji je za področje lesarstva v poklicnem tehniškem izobraževanju uspelo pridobiti program lesarski tehnik, v srednjem in nižjem poklicnem izobraževanju pa programa trgovec–prodajalec in obdelovalec lesa. S tem je ob že obstoječih programih oblikovalec kovin, šivilja–krojač, konfekcijski modelar, obdelovalec kovin in pomočnik konfekcionarja bilo možno bistveno razširiti obseg izobraževanj ter mladim ponuditi boljše možnosti za kakovostno šolanje v domačem okolju.

Ob skrbi za opremo in redno vzdrževanje šolskih objektov, izobraževanje učiteljev, spremljanje novosti s področja tehnologij in zakonodaje itd. se je ravnateljica s sodelavci in sodelavkami posvečala tudi predstavljanju programov v osnovnih šolah in širši javnosti skozi dneve odprtih vrat, informativne dneve, posvete, delavnice, modne revije, razstave in druge prireditve, kar je povečalo prepoznavnost šole. Prav tako je šola organizirala dijaško Lesariado in Lesariado pedagoških delavcev Slovenije, ki se jo je udeležilo čez dvesto učiteljev iz vseh slovenskih lesarskih šol.

Zato je Tatjana Patafta, ko je v novembru 2003 sprejela nov izziv kot višja svetovalka in vodja področij v Centru Republike Slovenije za poklicno izobraževanje v Ljubljani, kamor je sledila ljubezni, iz Kočevja odšla s prijetnim občutkom, da za seboj zapušča bogato dediščino. Na sedanjem delovnem mestu ostaja neposredno povezana s srednjim in poklicnim šolstvom, saj pripravlja izobraževalne programe za področja tekstilnega, oblikovalskega

in fotografskega šolanja, izvaja izobraževanja učiteljev, spremljavo poklicne mature, se ukvarja z odprtim kurikulum, katalogom programov nadaljnega izobraževanja in usposabljanja Katis in delom z ranljivimi skupinami, sodeluje z ravnatelji itd.

Po osebni tragediji, ki jo je predstavljala smrt življenjskega partnerja, zdaj spet živi v domačih krajih. Leta službovanja na srednji šoli in delo s sodelavci in dijaki ohranja v najlepšem spominu, še posebej na svoj prvi športni dan v novem okolju, ko je bila prepričana, da se bo pohod iz Koč v Kočevje sprevrgel v sramoto ob njeni slabi kondicijski pripravljenosti. A se je izkazalo, da pravkar »ustoličeni« razredniki včasih telesno niti niso tako šibki, kakor mislijo. Skupna pot čez hribe ter medsebojno spodbujanje, je prepričana, sta med njimi stkala globoko in pristno vez, predvsem pa je bila na »svoja dekleta« kot učiteljica neizmerno ponosna.

MATJAŽ NOSAN¹⁹⁸

Za Pataftovo je ravnateljsko delo v Srednji šoli Kočevje vse do njene vnovične združitve z Gimnazijo Kočevje nadaljeval 28. avgusta 1950 rojeni Ribničan Matjaž Nosan. Po poklicni in srednji šoli je profesor filozofije in sociologije – na ljubljanski Filozofski fakulteti je diplomiral leta 1987 – najprej poučeval na Poštni šoli v Ljubljani, nato pa na kadetski šoli za miličnike v Tacnu. Od tod ga je poklicna pot za nekaj časa zanesla v lokalno politiko, saj je leta 1985 postal sekretar Občinskega komiteja Zveze komunistov Slovenije v Ribnici, vendar pa se je kot ravnatelj osnovne šole v Novi vasi že štiri leta kasneje vrnil v šolstvo. Sredi devetdesetih let se je nato kot učitelj filozofije in sociologije zaposlil na Gimnaziji Kočevje, od novembra 2003 pa vodil Srednjo šolo Kočevje. Upokojil se je leta 2013, a ostaja zavezan izobraževanju, saj je tudi danes dejaven kot predsednik Društva Univerza za tretje življenjsko obdobje Ribnica, Sodražica in Loški Potok.

O svojem ravnateljstvu na Srednji šoli Kočevje je zapisal:

»Leta 2003 je prišel izziv vodenja Srednje šole Kočevje, ki je bila tako kot vse druge poklicne šole v Sloveniji v nezavidljivem položaju. Vpis se je zmanjševal in to je bil čas, ko se je že kazala zgrešena izobraževalna doktrina neoliberalne državne politike, ki je izrazito preferirala vpis na gimnazije. Hkrati je postopno ukinjala poklicne zaposlitvene pogoje, kar je zmanjševalo pomen poklicnih znanj in posledično tudi poklicnega izobraževanja. To je bil tudi čas, ko so iz osnovnih šol prihajale številčno najšibkejše generacije. Vpis je nezadržno padal in temu je neizbežno sledila najbolj mučna ravnateljska delovna naloga: odpuščanje presežnih učiteljic in učiteljev. Čeprav ima poklicno izobraževanje v Kočevju bogato tradicijo, so bili ukinjeni še zadnji strojniški programi, zadnje leto pa sta se izvajala tudi tekstilna programa: šivilja in konfekcijska modelarka. Še zadovoljivo število dijakov se je izobraževalo za mizarje. Največ je bilo dijakinj in dijakov v trgovskem programu, dovolj, da smo pridobili nadaljevalni izobraževalni program, ekonomski tehnik (t.i. tri plus dve). Ohranjanje poklicnega izobraževanja v Kočevju je bila primarna naloga, ki je zahtevala dru-

Matjaž Nosan- Zasebna last Matjaž Nosan

gačen pristop k mladim. Za vpisane v programa šivilja in konfekcijska modelarka so bile zaposlitvene možnosti resda minimalne, saj tekstilne industrije v Kočevju praktično ni bilo več, v Sloveniji pa še komaj kaj. Nasprotno pa je bilo strojništvo na Kočevskem in Ribniškem v ponovnem vzponu in so potrebe po strugarjih, rezkarjih, mehanikih, varilcih, ključavničarjih naraščale.

Z direktorji vseh večjih kočevskih in ribniških firm smo 2004 organizirali posvet in se dogovorili za skupno reševanje problema: štipendiranje, organizacija kakovostne prakse na sodobnih strojih, financiranje strokovnih ekskurzij, finančne nagrade za uspešne dijakke. In obneslo se je, šola je 2005 spet pridobila strojniške poklicne programe. Posebej uspešno so nove vidike izobraževanja izvajali v firmi Itas-CAS pod vodstvom direktorja Zmaga Šege, ki je moja prizadevanja podprl tudi na Ministrstvu za šolstvo.

Za ohranjanje vpisa v poklicne izobraževalne programe je bilo ključno tudi sodelovanje šole z občinskima obrtnima zbornicama v Kočevju in Ribnici. Največje učinke smo beležili pri lesarskih izobraževalnih programih, saj se je lesna industrija na kočevsko-ribniškem območju

¹⁹⁸ Nosan Matjaž: E-pošta 23. september 2022

obdržala zahvaljujoč tradiciji in dejstvu, da se nahajamo tako rekoč sredi najlepših evropskih gozdov. Tudi veliko obrtnikov lesne stroke je potrebovalo kakovostno usposobljen kader za vrhunske izdelke. Problem, kako pritegniti mlade v poklicno izobraževanje, je zahteval uvedbo mladim zanimivih učnih vsebin.

Ena od teh je bilo usposabljanje za podjetništvo. Tako za fante kot tudi za dekleta smo v tem videli bistveno boljše poklicne možnosti. Za razvijanje podjetniške miselnosti smo se vključili v projekt razvijanja podjetništva kot motivacijskega dejavnika izobraževanja.

Poleg podjetništva smo se 2009 z Območno obrtno zbornico Ribnica in Centrom za poklicno izobraževanje dogovorili za oblikovanje vsebin, standardov in katalogov znanj za suhorobarske Nacionalne poklicne kvalifikacije.

Šola je bila nosilec strokovnega dela projekta in potrebno je bilo dobro leto trdega dela: zbiranja podatkov, številnih intervjujev, ogledov proizvođenj in orodij ter kategoriziranja izjemno raznovrstnih lesenih izdelkov. Pri tem je bilo zanimivo poimenovanje novih poklicev, ki izhajajo iz večstoletne tradicije, vsekakor pa tudi iz časa, ko je bila 1882 v Kočevju ustanovljena Strokovna šola za lesno obrt.

Kot anekdoto navajam primer imenovanja izdelka, ki ga SSKJ nima v registru pojmov: vitra, Lektorica ni priznala veljavnosti te besede in je zahtevala spremembo. Zaplet smo rešili tako, da smo v tekstu kataloga dodali še besedno zvezo leseni trak, zavedajoč se, da se to ime gotovo ne bo nikoli uveljavilo. Leta 2010 je CPI potrdil NPK za poklice obodar, podnar, rešetar, zobotrebčarka, orodjar, posodar, žličar, spominkarka. Učitelji lesarskih predmetov pa so se istega leta usposobili za mentorje. Še istega leta smo izobraževanja za NPK ponudili tudi dijakinjam in dijakom in prvi so se začeli izobraževati pri suhorobarskih mojstrih.

Večji interes mladih za lesarsko izobraževanje smo poskušali vzbuditi tudi z organizacijo višješolskega lesarskega programa, ki je bil na SŠK ponujen leta 2009. Program je RIC Novo mesto v sklopu izobraževanja odraslih izvajal v Kočevju dve leti, kasneje je bilo prijav žal premalo.

Pedagoški izzivi mojega ravnateljevanja na SŠK so izhajali tudi iz strokovne potrebe po oblikovanju izvirnega vzgojnega notranjega

šolskega kurikula. Marsikdo se verjetno še spomni zgovornega grafita, ki je več let krasil severno fasado šole : TAKŠNI SMO IN TAKŠNE NAS MORATE IMETI RADI.

Ravno za to je šlo. Mladi niso več sprejemali samoumevnih šolskih avtoritet, ampak so upravičeno pričakovali upoštevanje osebnostnih in kulturnih razlik, različno stopnjo predznanj, razumevanje njihovih težav. Na svoj način so zahtevali pedagoško naklonjenost prav za vsakega posameznika izmed njih. Multikulturna pestrost družinskih, nacionalnih, nazor-skih, verskih in drugih življenjskih vzorcev dijakinj in dijakov je bil dodaten izziv.

V sodelovanju z Zavodom RS za šolstvo smo se lotili spreminjanja manj učinkovitih vzgojnih vzorcev z modernjšimi. Imperativ je bil prehod na prevladujoče pozitivne medsebojne odnose s poudarkom na novih motivacijskih dejavnikih. Šlo je kakovostno spreminjanje kulture šole, ki se preoblikuje skozi spremembe individualnih in skupinskih učiteljskih praks. Sočasni cilj je bil ohranjanje kakovostnih učnih metod, usmerjenih na pridobivanje poklicnih kompetenc. Proces je bil izjemno zahteven tudi zato, ker je bilo hkrati potrebno vsem v šoli zagotoviti varnost pred največjim zlom tistega in tudi sedanjega časa, pred preprodajalci drog. Ne šolske oblasti in ne nobene druge državne institucije v samostojni Sloveniji niso vzpostavile učinkovitih obrambnih mehanizmov za zaščito šolajoče se mladine. Šole so bile prepuščene same sebi in pedagoški delavci smo s strokovno pomočjo policije in notranje varnostne službe omejili pritisk preprodajalcev na najmanjši možen.

Vsekakor je bilo za razvoj Srednje šole Kočevje zelo pomembno tudi sodelovanje z ravnatelj in ravnateljicami vseh osnovnih šol kočevsko-ribniškega področja. Redna vsakoletna informiranja učen in učencev o možnosti poklicnega sodelovanja, izvajanja tehniških dni za osnovnošolce in podobne dejavnosti na Srednji šoli Kočevje so v času, izrazito nenaklonjenemu poklicnemu izobraževanju, mladim vendarle pokazala tudi na možnost uresničenj svojih tehniških nagnjenj in talentov in ustvarjanja obrtniških izdelkov.

Vendar šolskih oblasti vse navedeno ni niti najmanj zanimalo. Čeprav je bila Srednja šola Kočevje edina manjša poklicna šola v državi, ki ni poslovala s finančnimi primanjkljaji, je 2012 tedanja vlada Srednjo šolo Kočevje ukinila.«

MAG. META KAMŠEK¹⁹⁹

25. januarja 1955 v Novem mestu rojena Meta Kamšek je v svoji poklicni karieri lahko »v živo« spremljala vsa združevanja in razdruževanja kočevskega srednjega šolstva med zadnjo tretjino 20. in začetkom 21. stoletja. V Kočevju živi od otroštva, tako da je v mestu končala osnovno šolo in gimnazijo, potem pa leta 1973 na Filozofski fakulteti v Ljubljani vpisala študij germanskih jezikov in književnosti. Takoj po zaključenih predavanjih se je na kočevski gimnaziji v šolskem letu 1977/78 zaposlila kot učiteljica nemškega in angleškega jezika ter v kratkem času tudi diplomirala.

Leta 1981 je opravila strokovni izpit za učiteljico splošnoizobraževalnih predmetov v srednjem šolstvu, na začetku devetdesetih let pa s prvo generacijo ravnateljev še t. i. ravnateljski izpit. Z željo po osvežitvi znanja angleškega jezika je v letu 1993 pridobila »Cambridge Certificate of Proficiency in English«, dodatno pa se je izobraževala tudi na pedagoško-organizacijskem področju: leta 2004 je zaključila podiplomski znanstveni magistrski študij »Management v izobraževanju«.

Svoje prvo delovno mesto na gimnaziji je v šolskem letu 1981/82 začasno zamenjala za delo vršilke dolžnosti ravnatelja v Dijaškem domu Kočevje, ki se je takrat znašel v »ukrepu družbenega varstva« in za razrešitev nakopičenih težav potreboval kriznega managerja. V letu svojega časovno omejenega mandata je Kamškova uspela zagotoviti sredstva za izgradnjo novega dijaškega doma, ki so ga njeni nasledniki zatem zgradili na Cesti na stadion (današnji ČŠOD Jurček). Ob vrnitvi na nekdanjo šolo, ki se je v tem času z združitvijo s Centrom poklicnih šol preoblikovala v Srednjo šolo tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje, je – tudi zato, ker ni imela zagotovljenega zadosti pouka za poln delovni čas – tam prevzela delovne dolžnosti pomočnice ravnateljice Ksenije Šperanda Vidošević.

Leta 1991 je bila Kamškova med predlagatelji ponovne združitve srednješolskega centra v Gimnazijo Kočevje in Srednjo šolo Kočevje. Na gimnaziji je od poletja 1991 opravljala delo ravnateljice. Ko je v šolskem letu 2012/13

Mag. Meta Kamšek. Zasebna last Meta Kamšek

prišlo do vnovične združitve obeh srednješolskih središč, ji je pristojno ministrstvo zaupalo vodenje združene Gimnazije in srednje šole Kočevje, ko jo vodila do upokojitve leta 2018, ko jo je na ravnateljskem mestu nasledil Tomaž Markovič. Delo v šolstvu je zaključila z enainštiridesetimi leti delovne dobe.

Kot ravnateljica si je mag. Kamškova prizadevala, da bi velikokrat poudarjena mentorska vloga učitelja pri pouku presegla nekoherentnost pristopov, tehnik in metod, ki so jih ona in njeni kolegi na seminarjih in usposabljanjih velikokrat spoznavali kot čudežno rešitev za želeno spremembo pouka. Kot sredstvo za prenovu, ki naj bi v redni učni proces prinesla bistveno večjo motivacijo, uspešnost in zainteresiranost, je Kamškova videla uporabo principov vzratnega načrtovanja in avtentičnega pouka ali, enostavneje rečeno, celovit koncept, po katerem je učitelj pri pouku mentor in ne le prenašalec vsebin. Da bi lahko uporabili ves koncept, je za interno rabo prevedla bistvene dele priročnika Understanding By Design (Wiggins & McTighe), ki omenjeni koncept predstavi za razredno rabo. Gimnazija Kočevje je bila tako edina šola v Sloveniji, ki je ob angažiranosti vsega učiteljskega zbora znala in zmogla izvesti tako korenite in pomembne pedagoške spremembe.

¹⁹⁹ Skrajšano povzeto po zapisu mag. Mete Kamšek, avgust 2022.

V času ravnateljovanja Mete Kamšek je bila gimnazija in kasnejša združena GSŠK (Gimnazija in srednja šola Kočevje) vključena v najpomembnejše projekte, kot so bili Poskusna matura, Evropski oddelek, Timsko poučevanje, Razvoj pisne spretnosti, Formativno spremljanje in nazadnje uvedba interdisciplinarnega tematskega sklopa v gimnazijskem programu. V vseh projektih je kočevska šola sodelovala kot ena izmed najbolj aktivnih šol, Kamškova pa je bila večkrat članica delovnih skupin, ki so uvajale novosti v slovenskem prostoru. Vsi ti in drugi napor, kot so karierna orientacija in vzpostavljanje stalnih sodelovanj s šolami v tujini, so bili usmerjeni v dijake in diakinje, njihovo čim bolj uspešno učenje, dobro počutje v šoli in največji možen osebni razvoj. Vodilo ravnateljice je bilo, da so dijaki na podeželju enako nadarjeni, sposobni in motivirani kot učenci v večjih središčih ter jim je za razvoj potrebno zagotoviti le primerljive pogoje.

Ob uvedbi usmerjenega izobraževanja v letu 1981 sta se Gimnazija Kočevje in Poklicna šola Kočevje najprej prostorsko združili v novi stavbi in nato preoblikovali še v enoten srednješolski center. Konec osemdesetih let so se gimnazije od centrov začele znova odcepljati. Naslednji dve desetletji sta šoli delovali kot dva samostojna subjekta, Gimnazija Kočevje in Srednja šola Kočevje.

Načrtovana vnovična selitev gimnazije v nekdanjo stavbo na Ljubljanski cesti 12, ki je bila gradbeno hudo dotrajana, je terjala temeljito prenovu zgradbe. Po številnih zapletih, zaradi katerih je ravnateljica nekoč na službi spomniškega varstva v Ljubljani iz obupa nad celotno situacijo celo spontano zagrozila, da bo na potrebne papirje počakala kar pred vrati ustanove in po potrebi tam prespala (ob dveh popoldne je dokumente nato res dobila), je bila obnova ob finančni podpori države s selitvijo zaključena 17. maja 2002. V sklopu zagotovitve primerne prostora za vse predmete se je v letu 2005 začela še gradnja športne dvorane v soinvestitorstvu Republike Slovenije in Občine Kočevje. Po letu 2007 je bilo zatem potrebnih še krepkih 5 let za ureditev načina upravljanja dvorane v okviru Zavoda za šport Kočevje.

Pri ponovni vzpostavitvi samostojnih gimnazij in osamosvojitvi slovenske države se je v devetdesetih letih zgodil velik premik v smeri povečanega vpisa v gimnazijske programe, saj

so različni vzroki, kakor npr. izguba nekdanjih trgov, lastninsko preoblikovanje industrijskih podjetij in vključevanje v globalizacijske procese, zmanjšali atraktivnost tehničnih in poklicnih učnih programov, ki so se zato v manjših krajih začeli ukinjati. Enako se je zgodilo tudi v Kočevju.

Ker je Kočevje tako ostalo brez štiriletnega tehniškega programa, se je gimnaziji v letu 1999 posrečilo pridobiti nov srednješolski program ekonomski tehnik, srednji šoli pa malo kasneje poklicni program trgovec in dvoletni program ekonomski tehnik, za katere sta instituciji lahko zagotovili primeren vpis. Po letu 2010 pa se je situacija začela hitro spreminjati v korist tehniških in poklicnih programov. Zaradi znatnega upada števila rojstev in posledično zmanjšanega vpisa je v državi hkrati začelo prihajati tudi do vnovičnega združevanja šol. V Kočevju se je združitev zgodila v zadnji fazi. Razlika med združitvama v letih 1982 in 2012 je bila v zadostnem izboljšanju materialnih pogojev, da je bilo omogočeno izvajanje programov v dveh ločenih stavbah.

Združena šola je pod vodstvom Kamškove skladno s spremenjenimi trendi v letu 2014 najprej pridobila poklicni program oblikovalec kovin in nato v letu 2016 še program strojni tehnik. Nekaj let je poskušala pridobiti tudi višješolski program Informatika, vendar žal neuspešno. Decembra 2012, samo štiri mesece po združitvi šol, je požar v stavbi srednje šole uničil prvo nadstropje, kar je sprožilo takojšnjo obnovo objekta. V prenovljenih prostorih je pouk znova zaživel 14. maja 2014. S to tretjo investicijo, ki jo je vodila Kamškova v času svojega ravnateljovanja, se je dokončno zaključila zagotovitev potrebnih srednješolskih prostorov v občini Kočevje.

Eden od izzivov, s katerimi se je Meta Kamšek soočala kot ravnateljica, je bila tudi praksa uvajanja novosti preko projektov, ki se je v šolah vzpostavila po vstopu Slovenije v EU. Ker je v začetku tako zastavljen sistem inovacij na področju šole razgibal šolsko sceno, je pojav odobraval s prepričanjem, da je potrebno pedagoško prakso v razredu razvijati, a premišljeno in z razumno mero prepletanja z obstoječimi spoznanji in praksami v razredu. Res so v začetku projekti delovali kot generator sprememb, toda po nekaj zaključenih projektih je ugotovila, da vsak zaključen projekt lahko tudi sistemsko zamre in ostane v

uporabi le pri posameznih učiteljih. Projektov je bilo preveč in njihovo trajanja veliko prekratko, da bi lahko postali del ustaljene in izboljšane pedagoške prakse.

V zadnjih letih ravnateljovanja je na podlagi izkušenj pri zaposlovanju učiteljev Kamškova uvedla tudi prakso, da je kandidatom v ožjem izboru ponudila nastopno uro. Takšni nastopi so se izkazali kot zelo dobro orodje za hitro prepoznavanje osnovnih veščin za delo v razredu. Tudi dijaki so razumeli, da želi šola zanje tako poiskati kar najboljše profesorje. V spominu pa ji je še prav posebej ostalo, da je ena od dijakinj med tovrstno uro ne pretirano spretnega kandidata pristopila k njej in njeni pomočnici, mag. Nataši Tekavec ter jima po tistem rekla: »Ravnateljica, to ne bo dobro!« Dijaki so torej brez nadaljnega pripravljeni odgovorno sodelovati s pedagogi, če jim daš možnost in pokažeš, da jim hočeš le najboljše, je prepričana mag. Kamškova.

Mihael Petrovič ml.

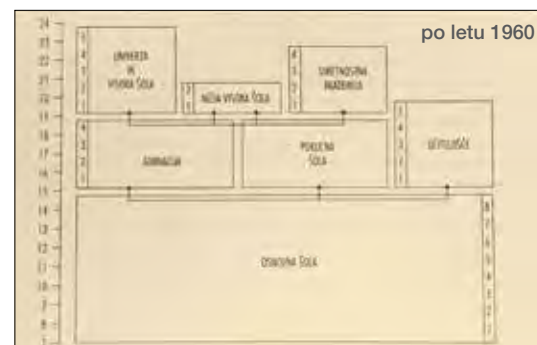
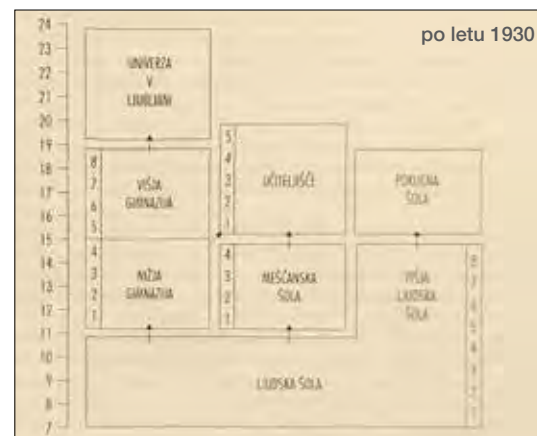
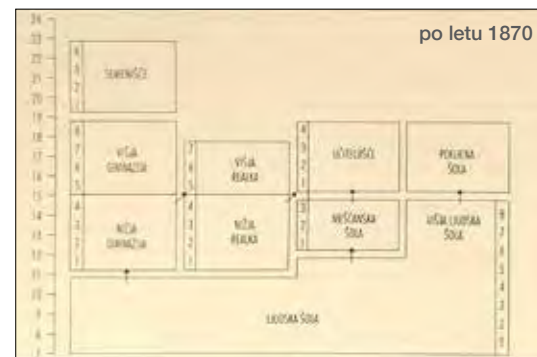
SREDNJE ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM

Na Slovenskem med srednje šolstvo uvrščamo vse šole med osnovnim in visokim šolstvom. Obsega štiriletno izobraževanje v gimnazijah, tehniških in drugih strokovnih šolah, vse oblike poklicnega izobraževanja, poklicno-tehniške šole, izobraževanje za mojstre, delovodje in poslovodje, maturitetni tečaj in poklicni tečaj.

Do sredine 18. stoletja je bila edina srednja šola gimnazija. Mednje niso bile uvrščene različne oblike poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Srednje šolstvo se je zelo razmahnilo z razvojem trgovine, industrije in drugih dejavnosti, predvsem pa z razvojem modernih znanosti v 19. stoletju. Za vstop v srednjo šolo so v 19. stoletju za različne šole veljala zelo različna merila. Diferenciacija učencev se je začela že po končani štiriletni obvezni in enotni ljudski šoli. Učenci so se odločali za nižjo gimnazijo, realko ali meščansko šolo. Šolanje na višji stopnji osnovne šole (5.–8. razred) ni omogočalo vstopa v srednjo šolo. Z nižje gimnazije je bil možen prehod na višjo, z realke pa na različne tehniške in druge strokovne šole, v poklicne šole ali učiteljske pa tudi iz meščanske šole, vendar le z najboljšim učenim uspehom. V začetku 19. stoletja je na univerzitetni študij pripravljala le gimnazija, ob koncu stoletja tudi višja realka, na določenih študijskih področjih pa tudi tehniške in druge strokovne šole.

Demokratizacija šolstva v 20. stoletju je zelo zmanjšala diferenciacijo pri vpisu v srednjo šolo. Srednje šolstvo je postalo množično, število dijakov pa se je znatno povečalo. Po drugi svetovni vojni se je srednje šolstvo razvijalo s številnimi šolskimi reformami. Z zakonom iz leta 1967 so bile med srednje šole uvrščene tudi poklicne šole in različne oblike nižjega strokovnega izobraževanja. Večje spremembe je srednje šolstvo doživelo leta 1981 z uvedbo usmerjenega izobraževanja, prenovo šolstva leta 1988 in zlasti z njegovo celovito prenovo leta 1996.¹

Danes srednješolsko izobraževanje delimo na splošno, poklicno ter strokovno.² Splošno srednješolsko izobrazbo se lahko pridobi v izobraževalnih programih gimnazija in ma-

Šolski sistemi na Slovenskem po letih 1870, 1930 in 1960

Aleš Gabrič, Šolski sistemi na Slovenskem v 20. stoletju, Šolska kronika, 2/2001: 238, 241, 246

turitetni tečaj, ki se zaključijo s splošno maturo. Gimnazijski programi trajajo štiri leta, vanje se lahko vpiše, kdor je uspešno končal osnovno šolo. Maturitetni tečaj traja eno leto. Vanj se lahko vpiše, kdor je uspešno zaključil srednje poklicno, tehniško oziroma strokovno izobraževanje ali pa zaključil osnovnošolsko izobraževanje in uspešno opravil preizkus znanja na ravni tretjega letnika gimnazije.³

Nižje in srednje poklicno izobraževanje ter strokovno izobraževanje izvajajo poklicne in strokovne šole. Pogoj za vpis je uspešno končana osnovna šola. Zaključi se z zaključnim izpitom, programi srednjega strokovnega in poklicno-tehniškega izobraževanja ter poklicnega tečaja pa s poklicno maturo.⁴

Od 'gimnazija' do gimnazije

Gimnazija je splošnoizobraževalna pripravljalna šola za nadaljnje izobraževanje. Beseda gimnazija je grškega izvora. Z njo so v antični Grčiji označevali ustanovo za (telesno) kulturo. Izhaja iz starogrške besede *gymnós* in dobesedno pomeni gol, nag, ker so v antični Grčiji dečki telovadili goli.⁵ Do pomenskega prehoda v sekundarno izobraževalno ustanovo je v srednji Evropi prišlo v času humanizma. Danes pomeni srednjo šolo, ki dijake pripravlja za pouk na univerzi.

Srednji vek izraza 'gimnazija' in tudi šol tega tipa ni poznal. V virih se na ozemlju Slovenije pojavi šele v drugi polovici 16. stoletja, vendar vsebinsko ni jasen.⁶ Predhodnice kasnejše gimnazije so bile protestantske stanovske šole. Sredi 16. stoletja so protestantski deželni stanovi v Celovcu (1553) in Ljubljani (1563) na drugi stopnji šolanja ustanovili *stanovsko šolo*, iz katere je bil dijakom omogočen pre-

Nicodemus Frischlin (1547–1590), rektor protestantske stanovske šole v Ljubljani (1582–1584)
Jože Ciperle, Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do srede 19. stoletja, 1976: 11

hod na univerzo brez dodatnega šolanja. Stanovska šola v Ljubljani je vsaj leta 1582 imela priznano stopnjo gimnazije, čeprav tega naziva takrat še niso uporabljali. V vsakdanjem jeziku so govorili le o latinski šoli.

Konec 16. stoletja, z zmago protireformacije, ukinitvijo protestantskih šol in izgonom njihovih učiteljev, so jih nadomestile jezuitske nižje študije, *studia inferiora*, predhodnice kasnejših gimnazij. Ustanavljali so jih jezuiti⁷, ki so v naše kraje prišli konec 16. in v začetku 17. stoletja. Gimnazijski razredi so nastali v Ljubljani (1597), Celovcu (1604), Gorici in Trstu (1620) ter Mariboru (1758). Gimnazijo v Kopru so leta 1699 ustanovili *piaristi*⁸, gimnazijo v Novem mestu pa je leta 1746 ustanovila Marija Terezija. Vodili so jo frančiškani⁹, a se je tudi ta morala ravnati po jezuitskem

³ Splošno srednješolsko izobraževanje. Spletni vir, <https://www.gov.si teme/splosno-srednjesolsko-izobrazevanje/>, dostop 28. 3. 2022.

⁴ Poklicno in strokovno srednješolsko izobraževanje. Spletni vir, <https://www.gov.si teme/poklicno-in-strokovno-izobrazevanje/>, dostop 23. 9. 2022.

⁵ Gimnazij. Spletni vir, [https://sl.wikipedia.org/wiki/Gimnazija_\(Anti%C4%8Dna_Gr%C4%8Dija\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Gimnazija_(Anti%C4%8Dna_Gr%C4%8Dija)), dostop 15. 4. 2022.

⁶ Jože Ciperle, Razstava 'Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do sred 19. stoletja'. Sodobna pedagogika (Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, 1977: 12/1977: 49.

⁷ Jezuiti, tudi Družba Jezusova, je katoliški red, za katerega je značilna trdna organizacija in zahteva po visoki versko-moralni izobrazbi. Leta 1534 ga je ustanovil Ignacij Loyola, potrdil pa papež Pavel III. leta 1540. France Martin Dolinar, Jezuiti. Enciklopedija Slovenije. 4: Hac-Kare (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1990): 309.

⁸ Piaristi so bili člani rimskokatoliškega reda za izobraževanje otrok in mladine, zlasti iz nižjih slojev. Leta 1617 ga je ustanovil španski duhovnik Joseph Calasanz (1557–1648). Piaristi. Spletni vir, <https://en.wikipedia.org/wiki/Piarists>, dostop 30. 3. 2022.

⁹ Katoliški red, imenovan tudi red manjših bratov, je leta 1209 ustanovil Frančišek Asiški in leta 1223 potrdil papež Honorij III. Do druge svetovne vojne so vodili gimnazije v Kamniku, Novem mestu in Karlovcu. France Martin Dolinar, Frančiškani. Enciklopedija Slovenije. 3: Eg-Hag (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1989): 152–3.

šolskem redu. Popolna jezuitska gimnazija je imela šest razredov, štiri gramatikalne in dva humanitetna. Glavni cilj jezuitskega gimnazijskega študija je bil pouk latinščine. Dijaki naj bi se uradni jezik katoliške cerkve in znanosti naučili v tolikšni meri, da bi nato lahko nadaljevali študij na teologiji ali filozofiji brez kakršnihkoli jezikovnih težav. Drugi predmeti so bili podrejeni latinščini, kmalu pa je v učnem načrtu postalo opazno pomanjkanje živih jezikov in naravoslovnih ved, ki so se tedaj hitro razvijale. Osredotočenju na en predmet je zadostoval samo en učitelj za poučevanje v razredu. V skladu s tradicionalno delitvijo vlog in ločevanjem spolov v ideologiji katoliške cerkve je bilo jezuitsko šolstvo dostopno le fantom.

Jezuitski šolski sistem je bil prvi šolski sistem na slovenskih tleh. Šolanje je bilo brezplačno, vanj so se lahko vključili tudi nadarjeni sinovi plemičev, meščanov in kmetov. Jezuitsko šolstvo je svoj vzpon doživelo v 17. stoletju, nato pa zašlo v krizo. V 18. stoletju je postalo vse bolj okorelo, saj predmetnika in učni načrt niso prilagajali razvoju znanosti in družbe. Zato je v šolski sistem začela odločneje posegati država, ki je z reformami Marije Terezije (vladala 1740–1780) in njenega sina Jožefa II. (sovladar, nato sam 1780–1790) začela spreminjati ustroj šolstva. Terezijansko-jožefinske reforme so zajele vse stopnje šolanja. Glavno besedo je imela država, to vlogo pa si je še dolgo delila z rimskokatoliško cerkvijo.

Z ustanovitvijo dvorne študijske komisije leta 1760 je avstrijska državna oblast prevzela nadzor nad gimnazijami in z postopnimi reformami uveljavila sodobnejšo vsebino gimnazijskega pouka. Z instrukcijo za humanistične šole iz leta 1764 je izdala prvi učni načrt v Avstriji. Dotedanja šestrazredna gimnazija se je preoblikovala v petrazredno, med učne predmete pa so vključili še matematiko, naravoslovje, zgodovino in zemljepis. Najvažnejši predmet je bila še vedno latinščina, kot drugi učni jezik pa se je vse bolj uveljavljala nemščina. Po ukinitvi jezuitskega reda leta 1773 je država prevzela nekdanje jezuitske

Jezuitski kolegij na današnjem Levstikovem trgu v Ljubljani okoli leta 1660
Leta 1597 so jezuiti na tem mestu sezidali kolegij, deželni stanovi pa so leta 1658 tu postavili jezuitsko gimnazijo. Ljubljanski jezuitski kolegij z gimnazijo je bil do razpusta jezuitskega reda leta 1773 najpomembnejša šolska ustanova na Slovenskem. Vlado Schmidt, Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I., 1988: 128a

‘nižje študije’, za katere se končno uveljavi ime gimnazija. Leta 1784 je bila uvedena še šolnina, kar je vplivalo na začasno upadanje števila gimnazijcev in večje socialno razslojevanje tudi v šolstvu. Na vseh gimnazijah so še naprej poučevali bivši jezuiti in tudi drugi duhovniki. Prvi posvetni profesorji so začeli poučevati šele okrog leta 1790.

Tak šolski sistem se je obdržal vse do pomladi narodov in vzpona liberalnih idej. Vmes so Francozi za kratek čas v dobi Ilirskih provinc (1809–1813) uvedli nov sistem in novo mrežo srednjega šolstva. Vpeljali so dva tipa srednjih šol: gimnazije, ki so jih kasneje zamenjali kolegiji, in licej. Na gimnazijah so se učenci pripravljali za licej (višjo gimnazijo), iz licejev pa so lahko šli študirat na višje šole ali pa so se zaposlili v uradih, vojski ali gospodarstvu.¹⁰

¹⁰ Več o tem glej Stane Okoliš, Šolstvo v Ilirskih provincah. Razstava ob 200-letnici ustanovitve Ilirskih provinc (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009).

Odredba Avgusta Marmonta o ureditvi javnega šolstva v Ilirskih provincah, objavljena 4. julija 1810
Odredba guvernerja Ilirskih provinc je v prvostopenjske šole in gimnazije uvedla pouk v deželnem jeziku. Slovensščina je za kratek čas postala učni predmet in učni jezik na primarni in nižji srednji stopnji. Objavljena je bila v listu *Télégraphe officiel* 10. oktobra 1810. Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisni oddelek

Po Napoleonovih vojnah je avstrijska oblast na Slovenskem takoj uvedla stari avstrijski šolski sistem. Gimnazije so postale šestrazredne s starim sistemom predmetov in učnega jezika. Z gimnazijsko reformo leta 1818/19 so gimnazije znova postale čiste latinske šole. Odpravljen je bil pouk naravoslovja in deloma tudi matematike. Gimnazijski študij je bil tudi v tem času izrazit socialni privilegij in le najboljšim dijakom iz vrst nižjih socialnih slojev se je posrečilo študirati.

¹¹ Realke je bila srednja splošnoizobraževalna šola, ki je maturantom omogočala vstop na univerzo. Razvijati se je začela v 18. stoletju, izoblikovala pa se je v 19. stoletju (1867). Poudarjala je prednost pouka o stvareh (realijah) in bila nasprotje tedanjim latinskim, predvsem v jezikovni pouk usmerjenim šolam. Po razpadu Avstro-Ogrske se je začela spreminjati v naravoslovne ali realne gimnazije. Odpravila jo je šolska reforma leta 1929. Nastale

Avstrijski prosvetni minister Franz Seraph von Sommaruga (1780–1860) je 10. maja 1848 razglasil osemrazredno gimnazijo, de.wikipedia.org

Leta 1849 je avstrijska šolska reforma slovenskemu ozemlju prinesla moderno gimnazijo z razširjeno vsebino splošne izobrazbe. Imela je osem razredov, po štiri na nižji in štiri na višji stopnji. Latinščina je postala manj pomembna, namesto nje so se začeli uveljavljati živi jeziki in naravoslovni predmeti. Hkrati so začeli uvajati sistem predmetnega pouka in zaključni izpit, maturo. Srednješolska profesura je postala akademski poklic s pripadajočim družbenim ugledom. Taka struktura gimnazije se je v osnovi obdržala nadaljnjih 110 let in se do konca monarhije ni več bistveno spremenila. Gimnazije na Slovenskem so na teh temeljih delovale tudi še po tem času, vse do šolske reforme leta 1958.

Poleg gimnazij so na srednji stopnji šolanja od leta 1867 delovale še sedemletne *realke*¹¹. To so bile bolj tehnično usmerjene šole, iz katerih so dijaki lahko prestopali na tehniške visoke šole. Na nižji srednješolski stopnji so ustanav-

so njej podobne osemrazredne realne gimnazije kot prevladujoč tip gimnazije: v Celju, Kranju, Ljubljani (3), Mariboru, Murski Soboti in v Kočevju. Po letu 1940 in zlasti po drugi svetovni vojni je realna gimnazija postala model, iz katerega se je razvil tip splošne gimnazije, od nekdanjih klasičnih gimnazij pa so se ohranili le klasični oddelki. Zdenko Medveš, Realke. Enciklopedija Slovenije. 10: Pt-Savn (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1996): 126–7.

V Ljubljani je bila leta 1851/52 ustanovljena prva realka na Slovenskem z nemškim učnim jezikom, razglednica, okoli 1910. Pouk se je začel v poslopju liceja, leta 1874 pa se je šola preselila v novo namensko zgrajeno stavbo v Vegovi ulici, zasebna last, Zmago Tančič

ljali še meščanske šole¹². Njihov predmetnik in učni načrt je bil prilagojen obrtnim in trgovskim potrebam mesta, v katerem so delovale.

Z razpadom avstro-ogrske monarhije si je 'šolski minister' v prvi slovenski narodni vladi dr. Karel Verstovšek oktobra 1918 zadal nalogo za slovenizacijo prosvetnih in kulturnih ustanov. V šolskem letu 1918/19 je slovenščina postala uradni učni jezik, nemščina pa se je obdržala le še v posameznih manjšinskih šolah in razredih. Od leta 1923 je bila slovenščina povsod učni jezik, za večino predmetov so bili natisnjeni tudi novi učbeniki. Ustroj šolskega sistema se ni spreminjal vse do leta 1929, ko je bila po uvedbi diktature na hitro potrjena nova šolska zakonodaja. Zakon o srednjih šolah (1929) je predvidel dva tipa gimnazij,

klasične in realne. Poleg državnih so delovale tudi privatne gimnazije, kot sta klasična škofijska gimnazija v Št. Vidu in uršulinska ženska realna gimnazija v Ljubljani, ki sta lahko nemoteno delali naprej. Novim razmeram so bili prilagojeni tudi novi gimnazijski učni načrti. Uvedli so pouk francoščine in srbohrvaščine, risanje, telovadbo in petje (v prvem in drugem razredu).

V obdobju med obema vojnama se število gimnazij ni bistveno spremenilo. Povečalo pa se je število dijakov. V šolskem letu 1918/19 jih je bilo manj kot 5.000, v šolskem letu 1939/40 pa že več kot 13.000. Povečanega števila dijaštva pa ni spremljala tudi gradnja novih šolskih prostorov. Investicije v srednje šole so bile minimalne, gimnazije pa so prostorsko

¹² Meščanska šola je bila splošnoizobraževalna in strokovno usmerjena osnovna šola med 2. polovico 19. in prvo polovico 20. stoletja. Uvedena je bila s tretjim državnim osnovnošolskim zakonom iz leta 1869. Vanjo so se lahko vpisovali učenci po končanem 5. razredu osnovne šole. Ustanavljali so jih v mestih in večjih industrijskih središčih. Njen namen je bil dajati učencem splošno izobrazbo za potrebe obrtnikov, trgovcev in kmetov. Leta 1925 so meščanske šole postale štirirazredne, ki so dajale obsežnejšo izobrazbo kot višje osnovne šole. Vanje so vpisovali učenci po končanem 4. razredu osnovne šole. Absolventi so lahko nadaljevali

šolanje na srednjih strokovnih šolah in učiteljiščih, ne pa tudi na višjih gimnazijah. Leta 1918 je bilo na Slovenskem osem javnih in pet zasebnih meščanskih šol, med obema vojnoma pa 43 javnih in 9 zasebnih. Ukinili so jo po letu 1945, ker so učencem preprečevale nadaljevanje šolanja v višjih razredih srednjih šol in še posebej na gimnazijah. Namesto njih so takoj po vojni odpirali nižje gimnazije. Slavica Pavlič, Meščanska šola. Enciklopedija Slovenije. 7: Marin-Nor (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1993): 95–6; Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009): 115.

Zasebna dekliška meščanska šola s pravico javnosti v Marjinem domu v Kočevju, okoli 1929
Pokrajinski muzej Kočevje

stisko reševale s spreminjanjem kabinetov in drugih prostorov v učilnice ali z gostovanji v drugih prosvetnih ustanovah.

Po drugi svetovni vojni je nova oblast meščanske šole ukinila in jih večinoma preoblikovala v nižje gimnazije, kar je že večjemu krogu dijakov omogočilo nadaljnje šolanje na višji gimnaziji in kasneje na visoki šoli. Istočasno so bile ustanovljene tudi nove popolne gimnazije in srednje strokovne šole.

Z odlokom o organizaciji srednjih šol iz leta 1945 so imele gimnazije tri razrede nižje gimnazije z enakim učnim načrtom kot trije razredi višje osnovne šole in pet razredov višje gimnazije. Vse gimnazije so bile realne, razen ene klasične v Ljubljani in Mariboru. Pet let kasneje so del prejšnjih sedemletk spremenili v štiriletne nižje gimnazije, štiriletne pa so postale tudi višje gimnazije.

Profesorski zbor kočevske gimnazije, 5. april 1958
zasebna last, Manja Kotar

Splošni šolski zakon junija 1958, ki je uzakonil enotno obvezno osemletno osnovno šolo, je dokončno pokopal osemletno gimnazijo. S šolskim letom 1958/59 je gimnazija postala štiriletna šola in omejena samo na nekdanje višje razrede, saj so bili nižji razredi vključeni v višje razrede obvezne osemletne osnovne šol. Ukinjene so bile tudi klasične gimnazije in klasične paralelke na drugih gimnazijah. Po starem sistemu so šolanje končale samo generacije, ki so se vpisale pred sprejemom novega šolskega zakona. Načrtovalci šolske reforme so bili mnenja, da gimnazije zavirajo širši razmah strokovnega šolstva, zato so strokovne šole z administrativnimi ukrepi spravili na isto raven z gimnazijami. S tem so gimnazijam zadali hud udarec in razvrednotili njen pomen kot najbolj splošne vzgojno-izobraževalne ustanove, ki dijakom že od začetka 19. stoletja omogoča nadaljevanje izobraževanja v vseh smereh študija.

Na srednji stopnji šolanja je gimnazija tako izgubila dotedanjo prevladujočo vlogo. Komunistični ideologi so jo označevali kot šolo 'meščanske elite', na kateri ni prostora za

delavsko in kmečko mladino. Gimnazije in popolne srednje strokovne šole so bile formalno sicer izenačene, a so prvi letniki visokošolskih študij pokazali, da so gimnazije z boljšim profesorskim kadrom in zahtevnejšim programom še vedno ohranjale primat najboljše srednje šole.

Resolucija o verifikaciji gimnazij iz leta 1962 je gimnazijskemu programu dodala nove učne predmete, povezane s proizvodnim delom, tehničnimi in praktičnimi znanji ter sociologijo. Nov učni načrt je stopil v veljavo s šolskim letom 1962/63. Gimnazije so morale vložiti precej sredstev in naporov za usklajitev predmetnikov ter zagotovitev pogojev za njihovo delovanje. Od tedanjih 27-ih gimnazij jih je samo enajst izpolnjevalo pogoje in so bile verifcirane že v prvem poskusu. Ostale gimnazije, med njimi tudi v Kočevju, so verifikacijo prejele v naslednjih letih. S tem je bila tudi njim priznana pravica javne veljavnosti izdanih spričeval. Slovenske gimnazije so tako preživele prvi poskus ukinitve splošnoizobraževalnih šol na srednji stopnji šolanja po 2. svetovni vojni. Ukinitvi je takrat poleg

strokovnih krogov nasprotovala tudi slovenska vlada, ki pa je ob uvajanju usmerjenega izobraževanja dve desetletji kasneje ravnala ravno nasprotno.

Vhod v gimnazijsko stavbo, okoli 1969
Gimnazija in srednja šola Kočevje

Leta 1981 uvedeno usmerjeno izobraževanje je za nekaj let ukinilo štiriletno gimnazijo. Eden najbolj spornih šolskoreformnih projektov v slovenski šolski zgodovini je srednje šolstvo zaznamoval med letoma 1981 in 1987. Njegov cilj je bilo istočasno izobraževanje dijakov za trg dela in študij na visokih šolah. Dijaki so se kljub enotni vzgojno-izobražbeni osnovi že pri vstopu v srednjo šolo odločali za različne strokovne programe, pri vpisu v drugi letnik pa tudi za raven poklicnega oziroma strokovnega ali tehniškega izobraževanja, ki je bilo združeno v isti izobraževalni program. V izobraževalni sistem se je gimnazija vrnila takoj po osamosvojitvi Slovenije, z njo pa tudi matura.¹³

Danes v Republiki Sloveniji deluje 56 srednjih šol, ki izvajajo gimnazijski program. Od tega je 32 splošnih gimnazij, med njimi šest zasebnih. Ustanoviteljica štirih zasebnih gimnazij v Šentvidu (Zavod sv. Stanislava), Mariboru (Zavod Antona Martina Slomška), Želimljah (Zavod sv. Frančiška Saleškega) in Vipavi (Škofijska gimnazija) je Katoliška cerkev v Sloveniji. Poleg omenjenih v Ljubljani delujeta še Waldorfska gimnazija in Zasebna gimnazija Erudio.¹⁴

Ivan Kordiš

Gimnazija Kočevje, okoli 1969
Pokrajinski muzej Kočevje

¹³ Josip Turk, Kultura. Spominski zbornik Slovenije. Ob dvajsetletnici Kraljevine Jugoslavije (Ljubljana, Jubilej, 1939): 182–5; Jože Ciperle, Razstava 'Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do sredine 19. stoletja'. Sodobna pedagogika (Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev Slovenije, 1977: 12/1977: 49–51; Zgodovina Slovencev (Ljubljana, Cankarjeva založba, 1979): 376, 401–2, 463, 908–9; Jože Ciperle, Andrej Vovko, Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1987): 22–4, 42–4, 48–9, 95–101, 105; Jože Ciperle, Tatjana Hojan, Gimnazija. Enciklopedija Slovenije. 3: Eg–Hab (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1989): 212–5; Vasilij Melik, Preteklost ljubljanske klasične gimnazije. Zbornik ob 100-letnici šolskega pouka v zgradbi sedanje Osnovne šole Prežihovega Voranca, Ljubljana (Ljubljana, Osnovna šola Prežihovega Voranca, 1999): 13–21; Janez Cvirn, Ilirske province. Ilustrirana zgodovina Slovencev (Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, 1999): 206–7; Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009): 23, 30–2, 48–9, 52, 62–3, 69–73, 115–6, 132; Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana,

Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 234; Aleš Gabrič, Slovenska matura v jugoslovanski državi. Od mature do mature. Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95. Razstavn katalog 62 (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1998): 28–66; Zdenko Medveš, Srednje šolstvo. Enciklopedija Slovenije. 12: Slovenska n–Sz (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1998): 251–2; Aleš Gabrič, Šolski sistemi na Slovenskem v 20. stoletju. Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2001), 2/2001: 236–50; Aleš Gabrič, Sledi šolskega razvoja na Slovenskem. Elektronski vir (Ljubljana, Pedagoški inštitut, 2012): 12–4, 16–9, 22–5, 43, 50–2, 54–7; Erika Pečnik, Spremembe v izobraževalnih možnostih v Sloveniji 1970–2000. Diplomsko delo (Ljubljana, 2003): 30; Zdenko Medveš, Usmerjeno izobraževanje. Enciklopedija Slovenije. 14: U–We (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000): 103–4.

¹⁴ Seznam srednjih šol. Spletni vir, <https://paka3.mss.edus.si/registriweb/Seznam2.aspx?Seznam=3010>, dostop 23. 9. 2022.

Matura ali maturitetni izpit je izpit po koncu šolanja na gimnaziji. Beseda izvira iz latinske besede *maturus* in v prevodu pomeni zrel, goden, dospel. Od tu izhaja tudi poimenovanje mature kot zrelostni izpit, skušnja.¹

Za zametke maturitetnih izpitov lahko štejemo posebne javne in slovesne zaključne izpite, ki so bili uvedeni z dekretom iz leta 1776.² Prvo pravo maturo je na slovensko ozemlje prinesla šele avstrijska šolska reforma za gimnazije in realke leta 1849.³ Končni gimnazijski izpit je bil dokaz strokovne in splošne duhovne zrelosti, obenem pa tudi pogoj za vpis na univerzo. Pri maturi so enakovredno ocenjevali tako znanje iz učne snovi, kakor tudi нравnost in pridnost dijakov v času gimnazijskega šolanja.⁴ Sestavljena je bila iz pisnega in ustnega dela. Pisni del izpita je obsegal sestavek v učnem jeziku (nemščina), prevod iz latinščine in grščine v nemščino, prevod iz nemščine v latinščino in grščino, matematično nalogo in spis v deželnem jeziku (slovenščina). Ustni del izpita je obsegal učni jezik, latinščino in grščino, zgodovino, filozofijo in fiziko. Teme za pisne naloge je iz predlogov posameznih profesorjev izbral deželni šolski inšpektor za srednje šole. Slednji je bil tudi predsednik izpitne komisije, njegovi člani pa gimnazijski direktor in vsi profesorji obveznih učnih predmetov.⁵

Pravico do opravljanja mature in vpisa na univerzo so imeli dijaki klasičnih in pozneje tudi realnih gimnazij. Prve mature so opravljali na gimnazijah v Ljubljani, Celovcu in Gorici v šolskem letu 1849/50. Zrelostna spričevala je po septembrskem ustnem delu v Ljubljani dobilo 36 dijakov, od tega sedem z odliko, med njimi tudi slovenski bibliograf, pravnik in politik Etbin Costa (1832–1875) ter slovenski pisatelj Janez Trdina (1830–1905).

Etbin Costa (1832–1875), slovenski bibliograf, pravnik in politik. Prve mature so opravljali na gimnazijah v Ljubljani v šolskem letu 1849/50. Zrelostna spričevala je po septembrskem ustnem delu dobilo 36 dijakov, od tega sedem z odliko, med njimi tudi Etbin Costa. Narodna in univerzitetna knjižnica

Uvedba mature vsaj med dijaki ni prinesla velikega navdušenja. Slovenski politik, zdravnik in pisatelj Josip Vošnjak (1834–1911), ki je leta 1852 maturiral na dunajski gimnaziji, je v svojih spominih zapisal, da so se '... bali mature in jaz sam, dasi sem bil zmerom odličnjak, sem imel v poslednjem semestru ne male skrbi, kako da bodem izhajal. ... Naposled stvar ni bila

Prva gimnazijska maturantka na slovenskih tleh je bila Medea Norsa (1877–1952) na koprski višji gimnaziji leta 1900 mnorsa.altervista.org

tako huda, kakor smo si domišljali. Maturo smo vsi prestali ... Jaz sem dobil izpričevalo z odliko. Ko sem ga v rokah imel, sem čutil tako zadovoljnost, kakor vojskovodja po dobljeni bitki. ...'⁶

Dekletom je bilo maturo dovoljeno opravljati šele po letu 1896. Prva gimnazijska maturantka na slovenskih tleh je bila Medea Norsa (1877–1952) na koprski višji gimnaziji leta 1900. Maturantke so bile rojene v zelo različnih krajih, a večinoma v bližini kraja mature. V povprečju so bile stare 20 let. Večinoma so se odločale za študij filozofije in medicine. Izhajale so iz premožnejših družin zdravnikov, advokatov, sodnikov, profesorjev in trgovcev, nekaj pa jih je bilo tudi plemiškega porekla. Maturo so praviloma opravile z uspehom.⁷

Zahtevnost mature se je z leti spreminjala. S šolsko reformo leta 1908 se je obseg mature precej zmanjšal, delno uspešna pa so bila tudi

Seznam pripravnikov za višji tečajni izpit, 1927 Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 11, a. e. 49

prizadevanja po odpravi zrelostnega izpita. V prvih letih po uvedbi mature slovenščina ni bila priznana kot materni jezik slovenskih dijakov. Postopoma pa je na maturi dobivala vedno večjo veljavo in postala več ali manj enakovredna z nemščino.

Med prvo svetovno vojno je bila uvedena vojna matura. Obseg učne snovi je bil skrčen, kandidati pa so bili oproščeni pisnega dela. Dijaki, ki jih je ovirala vojaška služba, so po koncu vojne leta 1918 maturo opravljali v znatno skrajšani obliki.

¹ Mateja Ribarič, Matura. Enciklopedija Slovenije. 16: Dodatek A–Ž. Kazalo (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2002): 128; Janez Bogataj, Gaudeamus igitur: Šege in navade maturantov na Slovenskem (Ljubljana, Državni izpitni center, 1997): 9, 13, 76; Spletni vir, <https://fran.si/193/marko-snoj-slovenski-etimoloski-slovar/4288694/matra?>, dostop 26. 4. 2022.

² Janez Bogataj, Gaudeamus igitur: Šege in navade maturantov na Slovenskem (Ljubljana, Državni izpitni center, 1997): 14.

³ Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 234.

⁴ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009): 69.

⁵ Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 235–6.

⁶ Josip Vošnjak, Spomini (Ljubljana, Slovenska matica, 1982): 33.

⁷ Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 237. Več o prvih maturantkah glej Tatjana Hojan, Naše prve maturantke. Od mature do mature. Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95 (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1998): 68–76.

Po koncu prve svetovne vojne je pri maturi prišlo do velikih vsebinskih sprememb. Glavni predmet na maturi je namesto nemščine postala slovenščina. Pomen mature se ni spreminjal in je še vedno predstavljala odskočno desko za univerzitetni študij. Spreminjalo se je edino njeno poimenovanje: višji tečajni izpit, zrelostni izpit, zaključni izpit.

Leta 1924 je bil za učence 4. razreda nižje gimnazije, ki so se hoteli vpisati na višjo gimnazijo, uveden nižji tečajni izpit ali mala matura. Obsegala je pisni in ustni del. Leta 1930 so spremembe doletele tudi višji tečajni izpit. Dijaki so morali opravljati tudi pisni in ustni izpit iz 'srbohrvatskega-slovenskega' jezika.⁸

Po letu 1945 se je matura prilagajala razvoju gimnazij, ki je bil povečini nazadovanje in ne napredovanje. Kljub spremembam je matura še vedno potekala po precej utečenih principih, enaka so ostala tudi pravila o izvedbi mature. Prva slovenska ministrica za prosveto Lidija Šentjurs je leta 1947 izdala *Začasna pravila o višjem tečajnem izpitu na gimnazijah in klasičnih gimnazijah*. Pisni del

mature je bil sestavljen iz slovenščine, ruščine in matematike, edino na klasičnih gimnazijah je matematiko zamenjala latinščina. Ustni izpit je poleg naštetih predmetov obsegal še zgodovino in zemljepis.

Rezultat informbirojevskega spora med Jugoslavijo in Sovjetsko leta 1948 je bil postopen umik ruščine kot obveznega maturitetnega predmeta. Spremembam pa ni bilo videti konca. S šolskim letom 1950/51 je bil višji tečajni izpit preimenovan v maturo. Novi (začasni) pravilnik o maturi je z manjšimi spremembami ostal v veljavi do konca 50-ih let prejšnjega stoletja, do šolske reforme in ukinitve nižjih gimnazij. Leta 1958 je *Splošni šolski zakon* maturo ukinil in jo nadomestil z lažjim zaključnim izpitom. Bil je skupen za vse šole srednje stopnje. Administrativno izenačevanje srednjih šol ni prineslo napredka strokovnih šol, ampak je pripomoglo zgolj k nazadovanju in razvrednotenju pomena gimnazij, najbolj zahtevnih srednjih šol.⁹ Zaključni izpit je obsegal domačo nalogo, ki jo je dijak moral izdelati v zadnjem letniku srednje šole, pisno šolsko nalogo pred izpitnim odborom in ust-

Kočevski maturanti s proforsorskim zborom v šolskem letu 1955/56
zasebna last, Manja Kotar

⁸ Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 242.

⁹ Stane Okoliš, Zgodovina šolstva na Slovenskem (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2009): 116.

Maturanti kočevske gimnazije v šolskem letu 1979/80
zasebna last, Anuška Kordiš

ni izpit (zagovor domače naloge) pred izpitno komisijo. Dijaki so zaključni izpit namesto mature prvič opravljali leta 1960. To je bilo verjetno obdobje najlažje oblike mature v vsej njeni zgodovini.¹⁰

Novi predpisi o zaključnem izpitu so bili sprejeti leta 1969 z veljavnostjo s šolskim letom 1969/70. Zopet je bil sestavljen iz pisnega in ustnega dela, seminarska naloga pa je odpadla. Uveden je bil nov predmet 'novejša zgodovina narodov Jugoslavije (narodnoosvobodilna vojna in povojni razvoj) z družbeno politično ureditvijo SFRJ', ki je poleg slovenščine postal obvezen predmet na ustnem delu za vse dijakke. Zadnji veljavni pravilnik o izpitih na srednjih šolah pred popolno ukinitvijo zaključnih izpitov je bil sprejet januarja 1975. Prinesel je edino preimenovanje drugega obveznega predmeta na ustnem delu v 'novejša zgodovina narodov Jugoslavije (narodnoosvobodilna vojna in povojni razvoj) in samoupravljanje s temelji marksizma.

Končno ocenjevanje znanja na maturi je leta 1980 odpravil *Zakon o usmerjenem izobraževanju*. Zadnja generacija 'neusmerjenih' gimnazijskih maturantov je maturirala v šolskem letu 1983/84. Po novem so kandidati ob zaključku srednješolskega izobraževanja prejeli v dokaz diplomu, da so opravili vse obveznosti po izobraževalnem programu.

Matura je bila ponovno uvedena leta 1989 s spremembami zakona o usmerjenem izobraževanju. Najprej je bila v letu 1994 na vzorcu srednjih šol izpeljana poskusna matura, »prava« matura pa je bila ponovno uvedena v šolskem letu 1994/1995. Maturo, ki je bila v skladu z zakonom hkrati zaključni izpit, so po končanem gimnazijskem izobraževanju kandidati zadnjikrat opravljali leta 1999.

¹⁰ Aleš Gabrič, Slovenska matura v jugoslovanski državi. Od mature do mature. Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95. Razstavn katalog 62 (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1998): 28–66; Mateja Ribarič, Matura. Enciklopedija Slovenije. 16: Dodatek A–Ž. Kazalo

(Ljubljana, Mladinska knjiga, 2002): 128–9. 128; Mateja Ribarič, Od mature do mature (Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95). Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 244.

Leto 2003 je zaznamoval na novo sprejeti *Zakon o maturi*. Dosedanjo enotno maturo je poimenoval *splošno maturo* in dodal *poklicno maturo* (včasih zaključni izpit). Splošno maturo opravljajo dijaki gimnazij in maturitetnega tečaja. Obsega pet predmetov: slovenščino, matematiko, tuji jezik in dva izbirna predmeta. Z uspešno opravljeno splošno maturo pridobi kandidat srednjo izobrazbo in tako možnost vpisa v kateri koli univerzitetni ali strokovni študij. Poklicno maturo opravljajo dijaki tehniških srednjih šol. Obsega štiri predmete: slovenščino, matematiko ali tuji jezik, strokovni predmet ter seminarsko nalogo oziroma projekt. Če dijaki opravijo še peti predmet, se lahko vpišejo na nekatere univerzitetne smeri.¹¹

Zadnja generacija kočevskih maturantov pred uvedbo usmerjenega izobraževanja, šolsko leto 1983/84 zasebna last, Željko Čirovič

Gimnazije izvajajo tudi *maturitetni tečaj* kot poseben program priprave na maturo. Maturitetni tečaj traja največ eno leto. Program, organizacija in izvedba maturitetnega tečaja se prilagodijo kandidatom tako, da se upošteva njihovo predhodno znanje. Za vpis na maturitetni tečaj je potrebno plačati šolnino, ki so obračuna po vsakokratnem veljavnem ceniku. Program maturitetni tečaj je enoletni program in poteka v obliki rednega pouka celo šolsko leto od oktobra do konca maja. Kandidati, ki uspešno končajo izobraževanje po tem programu, lahko pristopijo k splošni maturi.¹²

Ivan Kordiš

¹¹ Matura. Spletni vir, <https://sl.wikipedia.org/wiki/Matura>, dostop 28. 3. 2022.

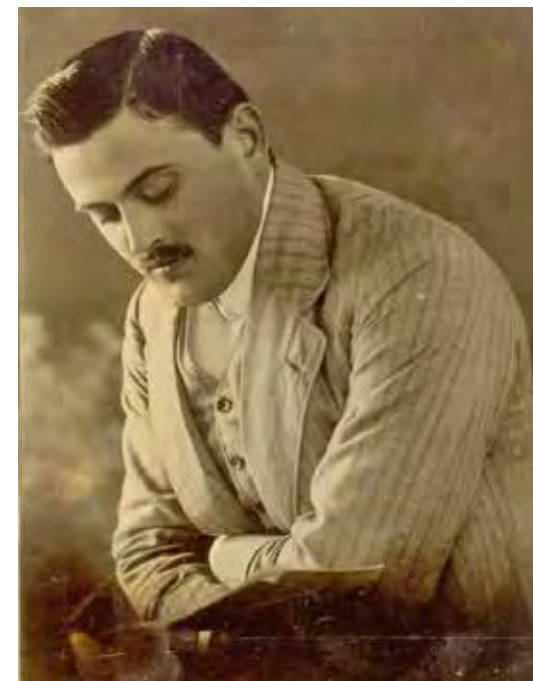
¹² Maturitetni tečaj. Spletni vir, <https://www.gssk.si/maturitetni-tecaj/>, dostop 28. 3. 2022; Vpis v maturitetni tečaj. Spletni vir, <https://e-uprava.gov.si/podrocja/izobrazevanje-kultura/srednja-sola/vpis-v-maturitetni-tecaj.html>, dostop 28. 3. 2022.

GIMNAZIJSKA HIMNA

Znamenita gimnazijska himna je pravzaprav študentska pesem v latinščini. Verjetno izvira iz stare srednjeveške spokorniške pesmi iz leta 1267. Današnjo obliko ji je dal nemški teolog, pisatelj in publicist Christian Wilhelm Kindleben (1748–1785) pod naslovom *De brevitate vitae* (O kratkosti življenja), danes bolj znana po svojem prvem verz *Gaudeamus igitur* (Veselim torej se) ali *Gaudeamus*. Besedilo je objavil leta 1781 v prvi študentski pesmarici *Studentenlieder*, ki je v 19. stoletju postala pomemben del študentskih pesmaric v nemško govorečih in tudi drugih deželah.

Danes velja za najbolj znano tradicionalno študentovsko pesem na svetu. Prepevajo jo študenti na univerzah, hkrati pa je postala tudi maturantska himna. Kljub temu, da se pesem uporablja kot himna ob uradnih slovesnostih, je besedilo lahkotno norčevanje iz študentskega življenja in človeške minljivosti.

Melodija je nekoliko starejša in je nastala že leta 1717. V tisku se je prvič pojavila leta

Anton Sovre (1885–1963), okoli 1920
Narodna in univerzitetna knjižnica

¹³ Gaudeamus igitur, Spletni vir, https://de.wikipedia.org/wiki/Gaudeamus_igitur, dostop, 28. 3. 2022; Janez Bogataj, Gaudeamus igitur: Sege in navade

1788 in je od takrat dalje sestavni del besedila. V Sloveniji in nekaterih drugih državah se pojeta samo prva in četrta kitica. Latinski izvirnik je poslovenil slovenski filolog in prevajalec Anton Sovre.¹³

Ivan Kordiš

LATINSKO BESEDILO

Gaudeamus igitur,
iuvenes dum sumus,
gaudeamus igitur,
iuvenes dum sumus.
Post iucundam iuventutem
post molestam senectutem,
nos habebit humus,
nos habebit humus.

Vivat academia,
vivant professores,
vivat academia,
vivant professores,
vivat membrum quodlibet,
vivant membra quaelibet,
semper sint in flore,
semper sint in flore.

SLOVENSKO BESEDILO

Veselim torej se,
mlada nam je duša,
veselim torej se,
mlada nam je duša,
po prijetnostih mladosti,
po nadložni bo starosti
vse nas krila ruša,
vse nas krila ruša.

Naj žive profesorji,
vsa akademija,
naj žive profesorji,
vsa akademija,
ud naj slednji njen živi,
naj živijo udje vsi,
trajno naj cvetijo,
trajno naj cvetijo.

maturantov na Slovenskem (Ljubljana, Državni izpitni center, 1997): 15, 68.

GIMNAZIJSKI RITUALI

Konec srednješolskega šolanja dijaki ali študenti¹⁴, kakor so dijake imenovali do druge svetovne vojne, simbolično zaključijo v maju in v začetku junija. Kdaj natančno so začeli z maturantskimi običaji in navadami ob opravljanju in veselem proslavljanjem izpita zrelosti ali mature, ni znano. Ritualni in dejanja gimnazijskih maturantov so se tekom zgodovinskega razvoja spreminjali. V desetletjih in stoletjih so nastale različne oblike in modeli, ki kažejo na ustvarjalnost mladih generacij ob prehajanju v novo življenjsko obdobje. Lokalne in pokrajinske posebnosti kažejo na pestrost in raznolikost drobnega dela naše kulture in načina življenja. Med maturitetne rituale sodijo razredna ali šolska osmrtnica, obleka maturantk in maturantov, spominska maturitetna listina, maturitetna himna in litanije, insignije in atributi maturantskih obhodov in proslavljanj (ključ, krsta, bandero s šolskimi potrebščinami, cvek), ritual predaje ključa, slovesnost pred profesorji, obhod šole, maturantski sprevod po mestu, valeta, maturantski ples in maturantski izlet.

Prvi zametki slovesnosti ob zaključku šolanja segajo v leto 1776, ko so bili z dekretom uvedeni posebni javni in slovesni zaključni izpiti za vse razrede. Na njih so bili poleg profesorjev in dijakov navzoči tudi mestni sodnik, mestni očetje, starši in sorodniki učencev. Najboljši učenci so bili nagrajeni s posebnimi knjigami, od leta 1774 pa z medaljami. Ena je bila zlata, dve pa srebrni, na njih pa na čelni strani portret Marije Terezije, na druge pa relief Minerve¹⁵. Medalje so dijaki nosili na posebnem traku ob nedeljah, praznikih in prostih dnevih. Dijaki nižjih razredov so jih ob zaključku letnika morali vrniti, dijaki zadnjih dveh razredov pa so jih lahko obdržali za spomin.¹⁶

Spominska diploma maturantov s himno *Gaudeamus igitur*, šolsko leto 1965/66. Listino je kmalu po drugi svetovni vojni izdala Državna založba Slovenije. Dekorativno vinjeto na zgornjem robu je narisal akademski slikar Janez Vidic. zasebna last, Marija Logar

Nagrade za odlične dijake so poznali tudi na jezuitski gimnaziji v Ljubljani. Pred njeno ukinitvijo leta 1773 so vzornim in odličnim učencem podeljevali pozlačen ključ z brado v obliki plamena. To je bil znak posebnega privilegija, da so dijaki smeli kuriti peči v velikem jezuitskem kolegiju. V mestih je bila takrat velika nevarnost požarov, zato so kurjenje peči zaupali le najbolj vzornim učencem.¹⁷ Motiv ključa kasneje srečamo kot enega osrednjih atributov maturantskih proslavljanj.

Kočevski maturanti z ključem in litanijami, šolsko leto 1971/72. zasebna last, Nada Lavrič

Na uvajanje posebnih maturantskih ritualov je veliko pripomoglo splošno dijaško življenje v šoli in tudi zunaj nje. Njihovo vedenje so urejali posebni disciplinski redi. Za dijake kranjskih, štajerskih in koroških gimnazij so jih leta 1853 sestavili ravnatelji v omenjenih deželah. Pravilnik je dopuščal razne zabave na prostem, skupne izlete, kopanja, plavanje in drsanje, obiskovanje gledaliških predstav, dijakom zadnjih dveh letnikov pa tudi obiskovanje javnih plesnih prireditev, izjemoma tudi gostiln in kavarn. Odločno pa jim je odsvetoval branje romanov in zahajanje v knjižnice. Poznejši disciplinski redi (1887, 1894, 1913) se v določilih niso bistveno spremenili, saj je njihova vsebina ostala skoraj ista.¹⁸

Mnoge dijaške šege in navade izvirajo iz življenja študentov na univerzitetni stopnji, ki so bili njihovi vzorniki. Na nemških in angleških univerzah so že v 17. in 18. stoletju poznali najrazličnejša praznovanja in obrede.

Tudi litanije, ki poleg maturantske himne predstavljajo drugo (stalno) glasbeno vsebino maturantskih ritualov, izvirajo iz klasičnih študentovskih pivskih omizij. Litanjski obrazec

Slovo kočevskih maturantov na gimnazijskem stopnišču, šolsko leto 1968/69. zasebna last, Nadja Kovačič

O *venerabilis barba capucinatorum* (Prečastita brada kapucinova) so še po drugi svetovni vojni in vse do konca sedemdesetih let prejšnjega stoletja prepevali ali ponavljali za voditeljem litanij 'kapucianorum'. Ponekod prepevajo

¹⁴ Janez Bogataj, *Gaudeamus igitur*: Šege in navade maturantov na Slovenskem (Ljubljana, Državni izpitni center, 1997): 13.

¹⁵ Minerva je rimska boginja modrosti. Pogosto jo upodabljajo kot sovo. Spletni vir, [https://sl.wikipedia.org/wiki/Minerva_\(bo%C5%BEanstvo\)](https://sl.wikipedia.org/wiki/Minerva_(bo%C5%BEanstvo)), dostop 2. 5. 2022.

¹⁶ Jože Ciperle, *Gimnazije in njihov pouk na Slovenskem do srede 19. stoletja* (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1976): 32–3.

¹⁷ Matija Žargi, Kovina. *Slovenci v letu 1789* (Ljubljana, Narodni muzej, 1989): 54, 188.

¹⁸ Jože Ciperle, *Gimnazije na Slovenskem v letu 1848 ter njihov razvoj do leta 1918* (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1979): 41.

Maturanti kočevske gimnazije s 'polno' vrečo denarja, šolsko leto 1956/57
zasebna last, Pavla Pirc

tudi t. i. *razredne himne*, ki jih pogosto sestavijo z uporabo znane melodije ter v povezavi z razredom in njegovimi posebnostmi.

Temeljne insignije in attribute maturantskih proslavljanj predstavljajo ključ, krsta, bandera s šolskimi potrebščinami in enica (cvek). Najpogostejši je *ključ*, po obliki in materialu zelo različen. Do druge svetovne vojne je bila najbolj pogosta predaja *ključa od sekreta*. Šolsko stranišče je bil prostor, kjer so se dogajale največje zaupnosti in izmenjavale novice, predvsem pa se je tam na skrivaj kadilo.

Danes gre za ključ šole ali razreda. Maturanti ga skrbno varujejo, na zaključni slovesnosti pa ga predajo (ali prodajo) tretjim letnikom. Ključ prehaja od ene generacije maturantov do druge in naj bi ga hranili v posebni vitrini na vidnem mestu v gimnaziji. Še prva leta po drugi svetovni vojni so ključ tretjim letnikom le predali, ob koncu petdesetih let prejšnjega stoletja pa so ga začeli prodajati. Maturanti pripravijo poseben program, ki je po nepisanem pravilu duhovit in sproščen. Z besedo in petjem prikažejo svoj odnos do šole in profesorjev. Vrhunec predstavlja predaja (prodaja)

Maturantski ritual s krsto na Karlovem mostu, šolsko leto 1961/62
Pokrajinski muzej Kočevje, foto Peter Šobar

Maturanti v svečanih temnih oblačilih in s cilindri na glavi, šolsko leto 1961/62
zasebna last, Dare Bistrovčič

ključa šole. Sestavlja jo določitev cene, pogajanje z nižjimi letniki za znižanje cene (licitacija), posredovanje navodil nižjim letnikom o hranjenju ključa, na koncu pa plačilo in predaja ključa.

Na Slovenskem *krsta* ni vključena na vseh maturantskih nastopih. Z njo so že pred drugo svetovno vojno na simboličen način ponazarjali 'smrt šole'. Ob koncu pouka je stala na mrtvaškem odru, ob njej pa prižgane sveče in častna maturantska straža. Ponekod prehaja iz roda v roda, drugje pa jo na vrhuncu maturitetnega rituala zakopljejo ali zažgejo, ali pa vržejo v reko, kot so to še pred šestdesetimi leti imeli navado kočevski maturanti.

Enica poleg ključa in krste predstavlja najpogostejši element maturantskega slavlja. Za razliko od ključa in krste jo vedno zažgejo, saj jim je delala največ preglavic. Manj pogosti del maturantskega rituala je *bandera*, ki z raznimi šolskimi potrebščinami in učili spominja na ikonografski tip 'mučilnih orodij', ki so dijakom štiri leta grenila in tudi lepšala življenje.

Skupinska fotografiranja maturantov s profesorji kot del maturantskih ritualov so se uveljavila ob koncu 19. stoletja. Spremljal jih je skoraj obvezen praznični oblačilni videz, ki naj bi poudarjal zrelost maturantov. Sprva so

bile to temne obleke – po možnosti frak, na glavi cilindri, zametki brade in brk, ustrezna frizura – in rdeč nagelj na prsih, ob mali maturi po četrtem letniku pa bel nagelj. Tudi dekleta so bila zadnja leta pred drugo svetovno vojno oblečena v temno krilo in bele bluze. Če dijaki sami niso imeli frakov in cilindrov, so si jih izposodili v gledališču ali pa pri sorodnikih in znancih. Takšen tradicionalen oblačilni videz je bil značilen tudi za Kočevje v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Frake in cilindre so si nadeli le nekateri posamezniki, med njimi tudi posamezna dekleta, ki so imeli v maturantskih sprevodih posebne zadolžitve (nošenje ključa ali krste, vodstvo maturantskega protokola). Oblačilni videz maturantov s temnimi oblekami in cilindri je bil za takratne mladinske funkcionarje svojevrstno politično vprašanje, saj naj bi 'oživljal malomeščanstvo'. V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja se je oblačilni videz maturantov začel spreminjati. Temne obleke so zamenjale svečane obleke ali nekonvencionalne kavbojke in majice s šaljivimi napisi. Takšna oblačila so bila najprej značilna za druge srednje šole in so sovpadala z ukinitvijo gimnazij v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja.

Maturanti v svečanih oblačilih in z vsemi insignijami ter atributi najprej naredijo obhod po šoli. Ob tem potrkajo na vrata posameznih

Sprevod kočevskih maturantov po mestnih ulicah, šolsko leto 1977/78
zasebna last, Ivan Kordiš

razredov in med poukom uprizorijo določeni del programa. Obiščejo vse prostore na šoli, predvsem pa zbornico s profesorji. Po obhodu se zberejo pred šolskim vhodom in se pripravijo za sprevod po mestu. V večjih mestih maturanti nosijo ali vozijo ključ, krsto, šolske potrebščine in obiščejo določene predele mesta. Vmes prepevajo Gaudeamus in se fotografirajo, včasih zavijejo tudi v kak lokal. V manjših mestih je sprevod po mestu del maturantskega pogrebnege rituala, ki se zaključi v središču mesta.

*Valeta*¹⁹, slovesna večerja maturantov, njihovih profesorjev in staršev po opravljeni maturi in podelitvi spričeval, se je pojavila v 19. stoletju. Predstavljala je zaključno družabno prireditev, na kateri so se dijaki poslovili od svojih profesorjev in šole. Po drugi svetovni vojni se ji pridruži še maturantski ples. Tako je valeta postala družabno-plesna prireditev, ki jo spremlja svečan oblačilni videz maturantov. V dobrem desetletju po drugi svetovni vojni je predstavljala eno izmed znamenj zrelosti, saj so dijaki z dovoljenjem staršem lahko prekoračili t. i. *horo legalis*²⁰ in prvič med šolanjem

Maturanti ob predaji ključa, šolsko leto 1966/67
zasebna last, Mitja Hribar

¹⁹ Ime izhaja iz latinske besede *valete* in pomeni srečno.

²⁰ Določena večerna ura, po katerem dijaki niso smeli biti na javnih mestih.

Maturanti in dijaki nižjih razredov na plesnem tečaju v gimnazijski dvorani, 22. februar 1969
zasebna last, Nada Lavrič

lahko ostali čez noč v kakšnem lokalu ali planinski koči. Danes je usmerjena predvsem v ples in sproščeno zabavo, organizirajo pa jo še pred koncem šole in maturitetnimi izpiti.

Maturantskega plesa v današnji obliki večina niso poznali. V stari Jugoslaviji so maturantje na nekaterih gimnazijah imeli možnost obiskovanja plesnih vaj. Tako so v okviru plesnih vaj v ljubljanski Kazini enkrat letno pripravili maturantski ples, vendar samo za udeležence le-teh. V Mariboru so bili v navadi srednješolski plesni tečaji, maturantski krožki pa so prip-

ravljali le zaključne plesne venčke ob plesnih vajah. Bile so skrbno organizirane in ob navzočnosti profesorja. Plesne vaje za bodoče maturante so potekale tudi na kočevski gimnaziji.

Maturitetni izlet je značilen pojav obdobja po drugi svetovni vojni. V novem času ga organizirajo že na začetku četrtega letnika. V šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so prevladovali izleti po bivši Jugoslaviji, v Grčijo in Španijo.²¹

Ivan Kordiš

Prva generacija povojnih kočevskih maturantov na maturantskem izletu, 1954
zasebna last, Marija Logar

²¹ Janez Bogataj, *Gaudeamus igitur: Šege in navade maturantov na Slovenskem* (Ljubljana, Državni izpitni center, 1997): 13–5, 66–77, 83; *Od mature do mature. Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95* (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1998): 106–129; Janez Bogataj, *Rituali ob maturi–Šege prehoda. Od mature do mature. Zgodovinski razvoj*

mature na Slovenskem 1849/50–1994/95 (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1998): 106–129; Mateja Ribarič, *Od mature do mature. Zgodovinski razvoj mature na Slovenskem 1849/50–1994/95. Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje* (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2005), 14/2005: 247–51.

150 LET GIMNAZIJE KOČEVJE 1872–2022

Šolstvo na Kočevskem se je razvijalo vzporedno z razvojem šolstva na nekdanjem Kranjskem. Oblasti so skrbele predvsem za razvoj nemškega šolstva z nemškim učnim jezikom. Šolska politika nenemškim narodom ni bila naklonjena in jim ni zagotavljala enakopravnosti v šoli in javnem življenju.

Krono nemškega šolstva na Kočevskem predstavlja ustanovitev nemške nižje gimnazije v Kočevju. Namen njene ustanovitve je bil jasen in enak kot na vseh jezikovno mešanih območjih: krepiti kočevsko nemštvo in germanizirati nenemško prebivalstvo. Oblast na Dunaju je z nemško gimnazijo želela okrepiti nemški jezikovni otok na Kočevskem kot močan stebber nemštva na poti proti Jadranskemu mor-

ju. Vsestransko je skrbela za trdnjavo kočevskega nemštva in jo bogato založila s knjigami in učili. Na njej se je šolalo le malo Slovencev, saj je bila namenjena nemškemu jezikovnemu otoku na Kočevskem.

Zaradi redko naseljenega in siromašnega zaledja ter nizkega števila dijaštva se je ves čas delovanja borila za svoj obstanek. Pri življenju jo je ohranjal precejšen dotok nemškega in slovenskega dijaštva iz drugih krajev, saj zaradi majhnega šolskega okoliša sploh ne bi mogla delovati. Podobne težave so po letu 1918 spremljale tudi slovensko gimnazijo in tudi še danes velja za majhno gimnazijo z nizkim številom vpisanih dijakov.¹

Najstarejša fotografija kočevske gimnazije, okoli 1890
Pokrajinski muzej Kočevje

¹ Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije: Ajdovščina–Komenda, a. e. Gimnazija Kočevje, Podatki o šoli, 1957, s. p.; Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 29; Ivan Simonič, Zgodovina mesta Kočevja in Kočevske. 500 let mesta Kočevje: 1471–1971 (Kočevje, Skupščina občine Kočevje, 1971): 42.

Danes kočevska gimnazija deluje v okviru *Gimnazije in srednje šole Kočevje* in je ena izmed 56 srednjih šol, ki v Republiki Sloveniji izvajajo gimnazijski program. V utrip edine srednješolske izobraževalne ustanove na Kočevskem so bile vpete številne generacije dijakov iz kočevske in sosednjih občin. Med njimi so se mnogi uveljavili kot ugledni strokovnjaki, uspešni gospodarstveniki, kulturniki in znanstveniki, ne samo doma ampak tudi v tujini. Od ponovne uvedbe mature je šolo zapustilo petintrideset zlatih in štirje diamantni maturanti. Za svoje dosežke pri razvoju in uvajanju novosti na področju srednjega šolstva so bili nagrajeni tudi gimnazijski profesorji. V zadnjih letih so prejeli dve Kumerdejevi nagradi (2011, 2019), najvišji s področja šolstva.

Ustanovitev državne nižje gimnazije v Kočevju

Pobudo za ustanovitev gimnazije v Kočevju je dal jezikoslovec in profesor na tehniški visoki šoli na Dunaju dr. Karl Julius Schröer (1825–1900). Po nalogu cesarske akademije je leta 1867 prepotoval Kočevsko, kjer je bival nekaj mesecev.² Raziskoval je etnografske in jezikovne posebnosti kočevskih Nemcev ter s svojim slovarjem kočevskega dialekta opozoril na njegov pomen v nemškem prostoru.³ Po prihodu v Kočevje 31. julija 1867 je kočevskega župana Josefa Brauneja in občinske može navdušil za ustanovitev srednje šole v mestu ob Rinži, ki bi povezala osnovno šolstvo v Kočevju. Župan je leta 1871 na ministrstvo za uk in bogočastje na Dunaju posredoval prošnjo za ustanovitev državne realne gimnazije v Kočevju. Pristojne oblasti so prošnji ugodile še isto leto. S cesarsko naredbo 10. septembra 1871 je bila dovoljena ustanovitev

Karl Julius Schröer (1825–1900), pobudnik za ustanovitev kočevske gimnazije, wikimedia.org

državne nižje gimnazije v Kočevju z nemškim učnim jezikom.⁴

Časopis *Slovenski narod* je ustanovitev nemške gimnazije v Kočevju ostro kritiziral, še preden je bila ta uradno ustanovljena. V začetku marca 1871 je zapisal, da bi bil *'facit'* ⁵ *ustvarjanja realne gimnazije v Kočevju s kratkimi besedami ta-le: Škoda Kočevjarjem, škoda naši državi, žalostna skušnja kranjskim Slovincem. [...] Kočevjarji ne potrebujejo realne gimnazije. [...] Kdor pozna kočevske razmere, kdor ve, kako v slabem stanu je ljudsko šolstvo na Kočevskem, in kako malo je treba Kočevjarjem visoke omike*

² O njegovem obisku je v dveh feljtonih poročal tudi ljubljanski časnik *Laibacher Tagblatt*. *Laibacher Tagblatt* (Laibach, 1868): 80/1868, 17. 11. 1868: s. p.; 81/1868, 18. 11. 1868: s. p. Potovanje po Kočevski je Karl Julius Schröer predstavil tudi na predavanju na enem izmed rednih mesečnih srečanj društva Alpenverein na Dunaju pod naslovom *Ausflug nach Gottschee* in v knjigi pod naslovom *Ein Ausflug nach Gottschee. Beitrag zur Erforschung der Gottscheewer Mundart* (Wien, K. Gerold's Sohn, 1869). Knjigo hrani Mestna knjižnica v Ljubljani, dostopna pa je tudi na spletu, https://archive.org/details/bub_gb_mpwFAQAIAAJ/page/n13/mode/2up.

³ Karl Julius Schröer, *Wörterbuch der Mundart von Gottschee* (Wien, Hof- U. Staatsdruckerei, 1869–1870).

⁴ Zum zwanzigjährigen Bestande des Staats-Gymnasiums in Gottschee. Mittheilungen des Vereines der Deutschen aus Gottschee (Wien, 1892): 21/1892, 15. 11. 1892: 2; Peter Wolsegger, *Schulnachrichten. Zur Cronik der Lehranstalt. Zweiter Jahres-Bericht des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee* (Gottschee, Verlag des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee, 1898): 31; Josef Truger, Apotheker Robert Braune. Eine Schau seines Lebens und Wirkens. *Gottscheer Zeitung* (Klagenfurt, Gottscheer Landsmannschaft, 1965), Mai 1965: 4; Herman Kotar, *Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju* (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 29.

⁵ *Facit* pomeni rezultat. Spletni vir, <https://fran.si/130/sskj-slovar-slovenskega-knjiznega-jezika/3541275/facit?View=1&Query=rezultat&AllNo-Headword=rezultat&FilteredDictionaryIds=130>, dostop 28. 3. 2022.

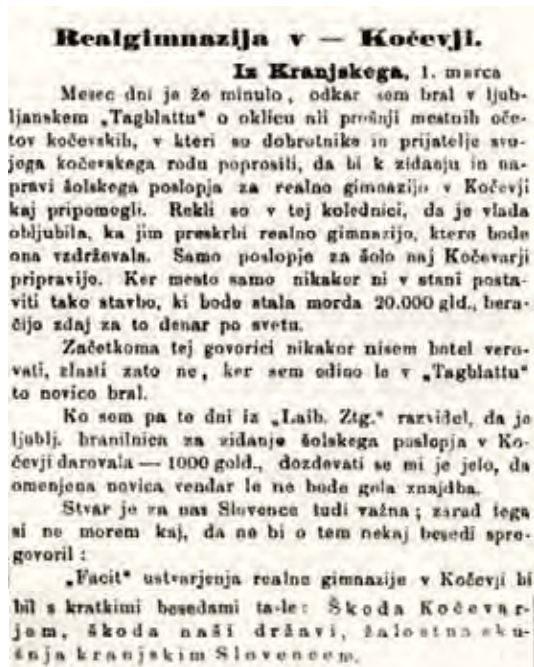

za njihovo potovanje po svetu; pritrdil mi bode, da vlada ravna nespametno ako misli v Kočevju vzdrževati realno gimnazijo, ki bi koristila le mali peščici Kočevjarjev. [...] Najbolj pa bi ta naprava nas Slovence žalila. Za 25.000 nemški Kočevjarjev ustvari vlada takoj nemško realno gimnazijo za 1.500.000 Slovencev pa nima denarja, da bi ustanovila slovensko realno gimnazijo. Pa potrpiamo; videli bomo, ali bode kruh iz te moke.' Avtorja članka je še posebej zbudila novica, objavljena samo nekaj dni prej v *Laibacher Zeitung*, da je Ljubljanska hranilnica 'za zidanje šolskega poslopja v Kočevji darovala – 1000 goldinarjev.⁶

Skoraj leto dni kasneje, 18. avgusta 1872, je Občina Kočevje z državno upravo sklenila pogodbo, s katero se je zavezala zgraditi, opremiti in kasneje tudi vzdrževati gimnazijsko poslopje. Prav tako se je zavezala, da bo nabavila učila in zagotovila primerno stanovanje za direktorja in šolskega slugo. Državna uprava je nase prevzela plače direktorja, profesorjev, šolskega sluga in vse režijske stroške. Do izgradnje gimnazijskega poslopja naj bi pouk potekal v najetih prostorih, ustanova pa naj bi začela delovati že leta 1872 s I. razredom in se letno povečala za en razred.⁷

Za provizoričnega ravnatelja je bil z odlokom ministrstva za uk in bogočastje 24. oktobra 1872 imenovan prof. Benedikt Knapp.⁸ Že naslednji dan ga je deželni šolski svet zaprosil, naj se takoj napoti v Kočevje in nastopi funkcijo. Tako je 26. in 27. oktobra 1872 izvršil vpis v I. razred, v katerega se je vpisalo 19 učencev.

Slovesna otvoritev nove gimnazije je potekala 28. oktobra 1872. O tem dogodku sta poročala tudi časnika *Laibacher Zeitung* in *Slovenski narod*.⁹ Zjutraj je po slavnostnem sprevodu v cerkvi potekala slovesna maša, ki jo je vodil

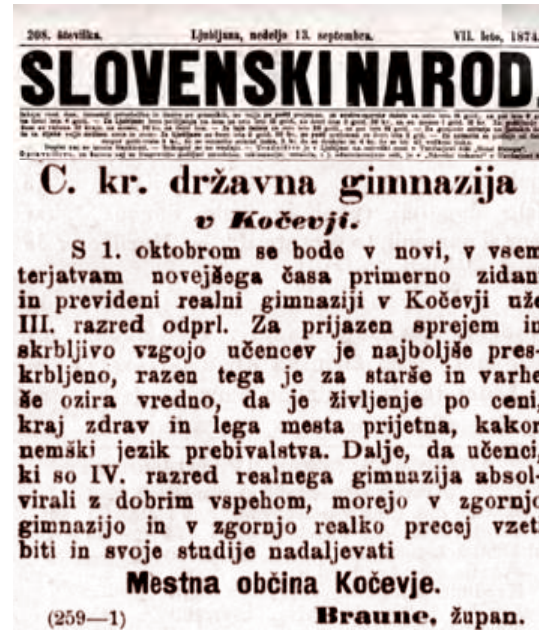

Časopis *Slovenski narod* je ustanovitev nemške gimnazije v Kočevju ostro kritiziral, še preden je bila ta uradno ustanovljena
Slovenski narod, 4. marec 1871

kočevski dekan in okrajni šolski inšpektor Josef Novak. Poleg gimnazijskega direktorja in dijakov so se maše udeležili tudi okrajni glavar August von Fladung, župan mestne občine Kočevje Josef Braune, člani mestnega sveta, uradniki, učitelji in številni meščani. Po maši so se vsi prisotni zbrali v dveh šolskih prostorih, ki jih je za prvo šolsko leto 1872/73 v svoji hiši začasno dal na razpolago župan in lekar nar Josef Braune, saj gradnja gimnazijskega poslopja še ni bila zaključena. Po slavnostnem nagovoru okrajnega glavarja je provizorični gimnazijski direktor slovesno razglasil otvoritev kočevske gimnazije. Opoldne je mestna

meščan. Gymnasialdirektor Benedikt Knapp. Ein Gedenkbilatt. Gottscheer Kalender (Gottschee, 1921): 17–23; Gymnasialdirektor Benedikt Knapp †. Gottscheer Bote (Gottschee, 1904): 21/1904, 4. 11. 1904: 153–4; Gymnasialdirektor Benedikt Knapp †. Gottscheer Bote (Gottschee, 1904): 22/1904, 19. 11. 1904: 161–3; Spletni vir, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi278679/#slovenski-biografski-leksikon>, dostop 28. 1. 2022.

⁹ Eröffnung des Gymnasiums in Gottschee. Laibacher Zeitung (Ljubljana, Ignaz Alois Edler v. Kleinmayr, 1872), št. 252, 2. 11. 1872: 1784; Nemško gimnazijo v Kočevji. Slovenski narod (Ljubljana, Narodna tiskarna, 1872): št. 128, 5. 11. 1872: s. p.

Oglas župana Mestne občine Kočevje Josefa Brauneja za vpis v III. razred c. kr. Državne gimnazije v Kočevju
Slovenski narod, 13. september 1874

Prvi dijaki kočevske gimnazije ob koncu šolskega leta 1872/73. Od 19 vpisanih dijakov šolanja ni končal en dijak. *Jubiläums-Festbuch der Gottscheer 600-Jahrfeier*, 1930: 136

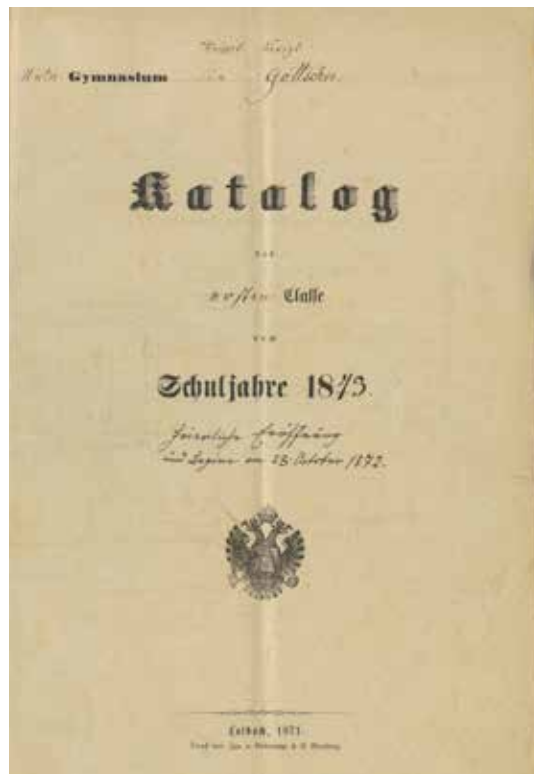
¹⁰ Benedict Knapp, Schulnachrichten. Zur Cronik der Lehranstalt. Erster Jahres-Bericht des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee (Gottschee, Verlag des k. k. Untergymnasiums zu Gottschee, 1874): 15–6; Zum zwanzigjährigen Bestande des Staats-Gymnasiums in Gottschee. Mittheilungen des Vereines der Deutschen aus Gottschee (Wien, 1892): 21/1892, 15. 11. 1892: 2.

občina v dvorani mestnega svetnika Loya za povabljene goste pripravila slavnostno kosilo. Zvečer so se meščani zbrali še v gostilni 'Zur Post', kjer je ob nastopu moškega pevskega društva potekal zaključek tako pomembnega dogodka za Kočevje.¹⁰

Začetek rednega pouka

Redni pouk se je začel 4. novembra 1872. Poleg ravnatelja so poučevali še Franz Ksaver Skaberne (1845–1883), kočevski dekan Josef Novak in suplent (profesor pripravnik) Julius Hofholzer. Poučevali so vse predmete, ki jih je določal učni načrt za gimnazije: Benedikt Knapp latinščino in nemščino, Franz Skaberne prirodoslovje, matematiko in slovenščino, Josef Novak verouk in slovenščino, Julius Hofholzer pa prostoročno risanje. Od 28. januarja 1873 je ob nedeljah popoldne potekal še ornamentalni risarski tečaj za obrtnike, iz katerega se je leta 1882 v Kočevju razvila *Strokovna šola za lesno industrijo*.¹¹ Po zaključku prvega šolskega leta se je poslovil priljubljeni učitelj Franz Skaberne.¹²

Glavni katalog I. razreda kočevske nižje gimnazije za šolsko leto 1872/73. Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 1, a. e. 1

Z novim šolskim letom 1873/74 sta na kočevsko gimnazijo prišla učitelj Anton Pischek in suplent Ludwig Mayer. Prvi je poučeval naravoslovje, matematiko in geografijo, drugi pa latinščino, nemščino, geografijo in zgodovino. Vpisalo se je 20 dijakov. Za pouk so zaradi pomanjkanja prostora na prejšnji lokaciji bili dodeljeni prostori v pritličju župnišča, za gimnazijsko pisarno pa ena soba v hiši št. 50.¹³

Prva leta je kočevska gimnazija bolj ali manj živovarila. Vpis na gimnazijo ni bil takšen, kot so pričakovali. Osnovnošolsko izobraževanje, od katerega je bilo gimnazija odvisna, je bilo še slabo razvito, prebivalstvo večinoma revno, podporna društva pa še v povojih. Po učnem načrtu so se dijaki pri vstopu v III. razred lahko odločali za grščino ali italijanščino. S tem so po zaključenem IV. razredu lahko nadaljevali šolanje ali v V. razredu gimnazije ali pa v

Vpisnica za Franza Šešarka v I. razred gimnazije, šolsko leto 1872/73. Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 1, a. e. 1

V. razredu realke. Po izredno slabi frekvenci se je izkazalo, da ustroj gimnazije le ni odgovarjal časovnim potrebam, zato je na predlog učiteljskega zbora ministrstvo za uk in bogočastje z odlokom 17. julija 1878 odredilo, da se poslej pouk vrši po učnem načrtu za gimnazije, 'pridrži pa se še obilgato risanje'.¹⁴

V šolskem letu 1874/75 sta bila za profesorja imenovana Tirolec Peter Wolsegger in Štajerc Josef Obergföll, ki imata največ zaslug pri organizaciji, razvoju in krepitvi kočevske gimnazije. Skoraj vso službeno dobo sta oba preživela v Kočevju. Skupaj z Benediktom Knappom sta največ pripomogla h germanizaciji Kočevja in Kočevske. Za zasluge pri krepitvi nemštva sta prejela številna odlikovanja. Z njunim prihodom se je dvignilo tudi število dijakov.¹⁵

¹³ Benedict Knapp, Schulnachrichten. Zur Cronik der Lehranstalt. Erster Jahres-Bericht des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee (Gottschee, Verlag des k. k. Untergymnasiums zu Gottschee, 1874): 17; Franz Scheschark, Zur Geschichte des Staatsgymnasiums in Gottschee. Jubiläums-Festbuch der Gottscheer 600-Jahrfeier (Gottschee, 1930): 135.

¹⁴ Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije: Ajdovščina-Komenda, a. e. Državna gimnazija Kočevje, Iz zgodovine drž. realne gimnazije v Kočevju, 1939, s. p.

¹⁵ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 30; France Grivec, Zlati jubilej slovenske gimnazije v Kočevju. Dolenjski razgledi (Novo mesto, Uredništvo Dolenjskega lista, 1969), 6/1969: 58.

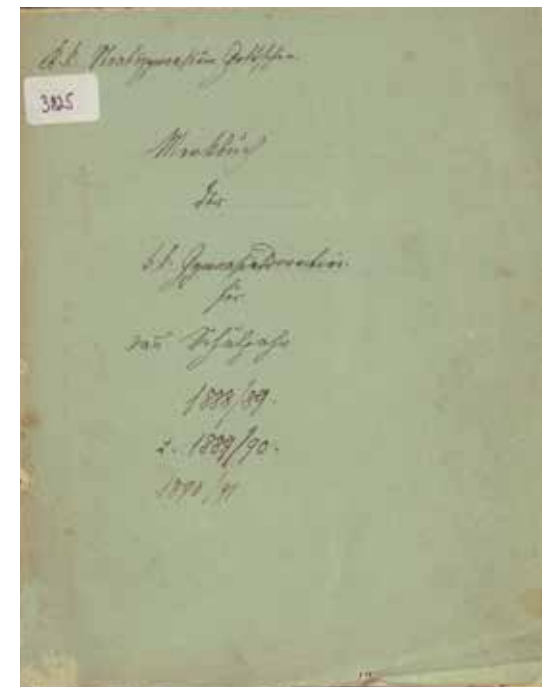
Šolsko leto	I. razred	II. razred	III. razred	IV. razred
1872/73	19	/	/	/
1873/74	20	18	/	/
1874/75	13	16	11	/
1875/76	32	8	13	10
1876/77	20	22	7	9
1877/78	17	12	12	6
1878/79	18	11	10	11
1879/80	19	14	10	5
1880/81	26	14	12	9
1881/82	42	20	9	11
1882/83	41	31	17	12
1883/84	40	21	24	17
1884/85	30	25	17	18
1885/86	33	23	14	17
1886/87	29	21	23	13
1887/88	34	15	18	16
1888/89	38	18	13	18
1889/90	37	24	14	14
1890/91	38	24	17	11
1891/92	34	26	24	13
1892/93	39	18	19	14
1893/94	37	31	19	15
1894/95	35	20	25	12
1895/96	32	22	20	19
1896/97	34	24	21	12
1897/98	36	20	16	20
1898/99	30	26	19	12
1899/1900	33	31	25	16
1900/01	39	26	30	22
1901/02	37	26	25	26
1902/03	27	29	14	21
1903/04	38	16	21	10
1904/05	46	26	16	19
1905/06	46	29	25	14
1906/07	32	25	33	19

Gibanje števila dijakov v šolskih letih 1871/73–1906/07

Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije, a. e. Državna gimnazija Kočevje, Iz zgodovine drž. realne gimnazije v Kočevju, 1939, s. p.

Podporna društva za kočevske dijake

Nemška nižja gimnazija v Kočevju je že na začetku svojega delovanja zašla v hude finančne težave. Najprej leta 1873, ko se je zataknilo pri financiranju gradnje gimnazijskega poslopja, nato pa še leta 1878. Primanjkovalo pa je tudi dijaštva. Na pobudo ravnatelja Benedikta Knappa je bil leta 1878 ustanovljen gimnazijski podporni fond za pomoč dijakom, ki se je leta 1880 preimenoval v *Podporno društvo za potrebne gimnazijske dijake* (Der Unterstützungsverein für dürtftige Schüler des k. k. Staatsgymnasiums zu Gottschee). Denarno so ga podpirali knez Karl Auersperg, njegov stric knez Carlos Auersperg, Kranjski deželni zbor, Kranjska hranilnica, Trboveljska premogokopna družba, nemški društvi Schulverein in Südmark, mestna občina Kočevje ter kočevski izobraženci, zlasti duhovniki, trgovci in učitelji doma in v tujini.¹⁶ Leta 1898 je društvo štelo 103 člane, imelo pa je še pet častnih članov. Poleg gimnazijskega ravnatelja Petra Wolseggerja so ta naziv prejeli Josef Plesche, veletrgovec v Pragi in častni meščan Mestne občine Kočevje, Benedikt Knapp, gim-

Kronika Gimnazije Kočevje za šolsko leto 1888/89–1890/91
Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 13, a. e. 95

¹⁶ Aus Stadt und Land. Gottschee. Gymnasial Unterstützungsverein. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1904), 1/1904, 4. 1. 1904: 2.

nazijski ravnatelj v pokoju ter profesorja Anton Riedl in Jodok Mätzler.¹⁷

Največji dobrotnik je postal kočevski trgovec Johann Stampfl (1805–1890) iz Prage, po rodu iz Raven pri Borovcu (Kočevski Reki). Z glavnico 100.000 goldinarjev je leta 1881 ustanovil štipendijski sklad za revne in nadarjene nemške srednješolce in visokošolce iz Kočevske. Sklad je zaživel 16. maja naslednje leto. Iz naslova obresti je bilo letno podeljenih dvaindvajset štipendij po 50, 13 in 100 ter osem štipendij po 200 goldinarjev. Število dijakov je kmalu zatem začelo naglo naraščati. Medtem ko je bilo prva leta vpisanih med 19 (šol. leto 1872/73) in 63 dijakov (šol. leto 1875/76), je njihovo število v šol. letu 1881/82 naraslo na 82, naslednje šol. leto pa že na več kot sto (101). Stampflova podpora je bila dobrodošla zlasti maturantom pri njihovem nadaljnjem šolanju, saj je bil skoraj vsak absolvent kočevske gimnazije deležen štipendije iz njegovega fonda.¹⁸

Povečanje števila dijakov na kočevski gimnazije v osemdesetih letih 19. stoletja je dolenjski dopisnik časnika *Slovenski narod* septembra 1887 obrazložil s temi besedami: *‘Po Kočevskih vaseh se kar love dečki za gimnazijo v mestu, daje se jim obleka, plačuje se za nje hrana, daje se jim vse, karkoli potrebujejo, iz denarnega zavoda brezplačno, celo učnina se za dijake plačuje, ako ima kateri dvojko ter mora ponavljati razred, da le gimnazija životari (!). Kako je z znanjem in z dijakov vednostjo, tega ne vem, čul sem pa, da Novomeške gimnazije dijaki, prišedši na gimnazijo v Kočevji z dvojko, v kratkem času prekose Kočevske vrstnike svoje in da so koncem leta, če ne najboljši, vsaj med prvimi. ... Na gimnaziji v Kočevju se učimo “wie die Schülerzahl gemacht wird”. ...’*¹⁹

Kako pomembna sta bila za mesto Kočevje gimnazija in Stampflov štipendijski sklad nam

Johann Stampfl (1805–1890), največji dobrotnik in podpornik kočevske gimnazije
Ilustrirani Slovenec, 12. maj 1927: 148

pričajo tudi zapisniki sej kočevskega občinskega odbora. O prosilcih za štipendije so občinski odborniki razpravljali skoraj na vseh sejah, točko ‘Stampflov sklad’ pa so običajno postavili na prvo mesto dnevnega reda.²⁰

Kočevska gimnazija je bila namenjena nemškemu jezikovnemu otoku in njegovim prebivalcem. Kljub temu ni mogla delovati brez dotoka slovenskih in nemških dijakov iz drugih krajev in dežel avstrijskega dela monarhije. Da bi lahko sprejela večje število dijakov je bilo potrebno najprej poskrbeti za njihovo nastanitev. V ta namen je šolnik Wilhelm Linhart (1846–1932) že leta 1887 ustanovil odbor za gradnjo nemškega dijaškega doma v Kočevju. V njegovo korist je začel izdajati časnik *Deutscher Kalender für Krain und das Küstenland* (1888–1918), katerega čisti donos

Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 30–1; France Grivec, Zlati jubilej slovenske gimnazije v Kočevju. Dolenjski razgledi (Novo mesto, Uredništvo Dolenjskega lista, 1969), 6/1969: 58; Erich Petschauer, Das Jahrhundertbuch der Gottscheer (Wien, Wilhelm Braumüller, 1980): 77–8.

¹⁹ Gimnazija v Kočevji. Slovenski narod (Ljubljana, Narodna tiskarna, 1887), št. 221, 29. 9. 1887: s. p.

²⁰ Vanda Trdan, Šolstvo na Kočevskem od druge polovice devetnajstega stoletja do konca prve svetovne vojne. Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 2002), 1/2002: 44.

je bil namenjen izgradnji kočevskega dijaškega doma.²¹

Tri leta kasneje je mestna občina Kočevje ustanovila posebno komisijo za ustanovitev dijaškega doma v Kočevju. Kmalu zatem je bilo s pomočjo nemškega šolskega društva *Deutscher Schulverein* v Kočevju ustanovljeno društvo Nemški dijaški dom, *Deutsches Studentenheim Gottschee*. Ustanovni občni zbor je potekal 17. januarja 1905 v hotelu Trst. Župan mesta Kočevje Alois Loy je ob tej priložnosti kot predsedujoči navzoče nagovoril s temi besedami: *‘Die Frage der Errichtung eines deutschen Studentenheimes in Gottschee wird von Tag zu Tag aktueller in dringender; dieses völkische Unternehmen ist gegenwärtig das nationale Lösungswort für Gottschee geworden; das deutsche Studentenheim bildet jetzt den Kern und den Brennpunkt unserer völkischen Bestrebungen insofern, als wir auch das hiedurch zu erreichende Ziel hinsteuern, nämlich auf die Ausgestaltung unserer Mittelschule zu einem Obergymnasium’*.²² Župan je navzoče še seznanil, da je društvo že kupilo zemljišče za gradnjo dijaškega dela. Gradbena parcela z vrtom je bila načrtovana v neposredni bližini gimnazijskega poslopja, hkrati pa na dovolj veliki oddaljenosti od cestnega hrupa in prahu.²³

V nadaljevanju so sprejeli društvena pravila, v društveni odbor pa so bili izvoljeni župan Alois Loy (predsednik), gozdar Rudolf Schadinger (namestnik predsednika), prof. Josef Obergfoll, dr. Franz Golf, ravnatelj kočevske gimnazije Peter Wolsegger, dr. Erich Schreyer, Josef Bartelme, dr. Moris Karnitschnig in Robert Braune.²⁴ V dijaški dom so sprva sprejemali predvsem učence nemške narodnosti iz vseh krajev avstrijskega dela monarhije. V domu pa je bilo iz leta v leto vse manj nemških dijakov, zato so kasneje sprejeli tudi marsikatero slovenskega dijaka.²⁵

²¹ Gründende Versammlung des Vereines ‘Deutsches Studentenheim Gottschee’. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1905), 12/1905, 19. 1. 1905: 10; Joža Glonar, Viljem Linhart. Spletni vir, <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi331430>, dostop 2. 3. 2022.

²² Vprašanje izgradnje nemškega študentskega doma v Kočevju postaja iz dneva v dan bolj aktualno in nujno; ta narodna ustanova je trenutno naše nacionalno geslo; nemški dijaški dom je zdaj jedro in središče naših prizadevanj, saj tudi s tem stremimo k cilju, ki ga je treba doseči, in sicer preoblikovanju naše srednje šole v višjo gimnazijo. Gründende Versammlung des Vereines ‘Deutsches Studentenheim Gottschee’. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1905), 12/1905, 19. 1. 1905: 11.

Kočevskim dijakom je na pomoč priskočila tudi katoliška cerkvena kongregacija, ki je leta 1911 v Kočevju ustanovila podporno društvo *Christliche Studentenlade* za sinove revnih krošnjarjev in malih kmetov. Ustanovljeno je bilo 7. avgusta 1911. V društveni odbor so bili izvoljeni dekan Ferdinand Erker (predsednik), prof. Franz Watzl, Josef Obergfoll, Andreas Krauland, župnik Josef Eppich in nadučitelj Georg Erker, oba iz Stare Cerkve.²⁶ V drugem polletju šolskega leta 1918/19 je bilo na kočevski gimnaziji

Wilhelm Linhart (1846–1932), šolnik
Gedenkschrift zum fünfundzwanzigjährigen Bestande der deutschen Schulvereinschule (Öffentlichkeitsrecht seit 1888) in Laibach, 1910

²³ Gründende Versammlung des Vereines ‘Deutsches Studentenheim Gottschee’. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1905), 12/1905, 19. 1. 1905: 10.

²⁴ Gründende Versammlung des Vereines ‘Deutsches Studentenheim Gottschee’. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1905), 12/1905, 19. 1. 1905: 11.

²⁵ Slavica Pavlič, Dijaški in študentski domovi. Razstavni katalog (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1976): 12.

²⁶ ‘Christliche Studentenlade’. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1911), 16/1911, 19. 8. 1911: 124.

Dijaki I. razreda kočevske nižje gimnazije v šolskem letu 1898/99
Gottscheer Zeitung, september 1967, foto Josef Dornig: 14

skupaj 30 dijakov kongreganistov. Osemnajstim dijakom je društvo omogočilo kosilo, enajstim pa 'popolno hrano'. Proti plačilu majhne odškodnine so jim hrano pripravljale usmiljene sestre v Marijinem domu. Kongreganisti so dobili na posodo tudi skoraj vse učbenike. Društvo so člani podpirali ne samo z rednimi in izrednimi denarnimi prispevki, ampak tudi z živili.²⁷

Ustanovitev višje nemške gimnazije

Kočevski Nemci so bili z ustanovitvijo nižje gimnazije šele na pol poti, saj so si prizadevali za njeno preobrazbo v popolno gimnazijo humanističnega tipa. To je bil tudi glavni cilj ustanoviteljev gimnazijskega podpornega društva. Temu se je z vso vnemo posvetil Peter Wolsegger, ko je leta 1894 postal ravnatelj kočevske

gimnazije. Za ustanovitev višje gimnazije so v prvi vrsti morali povečati število dijakov. Z namenom pritegniti čim več slovenskih dijakov na nemško gimnazijo so s šolskim letom 1904/05 odprli pripravljalni razred, ki je bil priključen gimnaziji. Vanj so bili vključeni dijaki, ki so pomanjkljivo obvladali gimnazijski nemški učni jezik in bi posledično težko sledili pouku. Prvo leto je bilo v pripravljalnem razredu, ki ga je učil Otmar Herbst, 22 pripravnikov.²⁸ Njihovo število se je med letoma 1904 in 1913 gibalo med sedem (šolsko leto 1907/8) in 24 dijakov (šolsko leto 1908/9).²⁹

Dunajska vlada je po neutrudljivem prizadevanju ravnatelja Petra Wolseggerja z odločbo 28. maja 1907 končno dovolila razširitev kočevske nižje gimnazije v višjo. S šolskim letom 1907/08 so odprli V. razred, v naslednjih

ju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 31–2; France Grivec, Zlati jubilej slovenske gimnazije v Kočevju. Dolenjski razgledi (Novo mesto, Uredništvo Dolenjskega lista, 1969), 6/1969: 58.

²⁸ Elizabeta Hriberšek Balkovec, Avstrijska statistika in gimnazije na Slovenskem 1881–1923. I. Šolska kronika. Zbornik za zgodovino šolstva in vzgoje (Ljubljana, Slovenski šolski muzej, 1994), 3/1994: 18.

²⁷ Gründung des Unterstützungsvereines 'Christliche Studentenlade' in Gottschee. Gottscheer Bote (Gottschee, Josef Eppich, 1911), 16/1911, 19. 8. 1911: 122; Podpora učencev. Izvestje državne gimnazije v Kočevju (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1919): 8.

²⁸ Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije: Ajdovščina-Komenda, a. e. Državna gimnazija Kočevje, Iz zgodovine drž. realne gimnazije v Kočevju, 1939, s. p.; Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočev-

Spričevalo Vladimirja Skubica, 15. februar 1908
Pokrajinski muzej Kočevje

letih pa še preostale razrede. Tako je kočevska gimnazija v šolskem letu 1910/11 postala popolna, osemrazredna nemška gimnazija klasičnega tipa, ki je delovala do konca prve svetovne vojne. Prva matura je bila opravljena 14. julija 1911 pod predsedstvom deželnega šolskega inšpektorja Albina Belarja. Opravilo jo je le sedem dijakov. V naslednjih letih jih tudi ni bilo veliko več, saj njihovo število nikoli ni preseglo števila 15.

Največ dijakov je kočevska nemška popolna gimnazija imela v šolskem letu 1911/12, in sicer 187. Kasneje je njihovo število začelo upadati. Ravnateljstvo je v letih do začetka prve svetovne vojne vlagalo veliko naporov za dvig števila dijakov in ohranitev popolne gimnazije. Kljub temu, da je bila gimnazija namenjena nemškemu jezikovnemu otoku, le-ta ni mogla delovati brez dotoka slovenskih

³⁰ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 32.

³¹ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 33.

in nemških dijakov iz drugih krajev. Temu namenu je služil nemški dijaški dom, za katerega je skrbelo društvo Deutsches Studentenheim Gottschee.³⁰

Gimnazija med prvo svetovno vojno

Med prvo svetovno vojno je kočevska gimnazija le malo občutila vojno in njene grozote. Delo je v glavnem potekalo normalno. Število dijakov ni bistveno upadlo. Med letoma 1914 in 1918 se zmanjšalo le za eno šestino.³¹

V zadnjem letu prve svetovne vojne so šolsko leto 1918/19 na kočevski gimnaziji pričeli tako kot običajno 19. septembra 1918 s sveto mašo, naslednji dan pa se je pričel redni pouk. Od 16. oktobra do 17. novembra 1918 je bil pouk prekinjen zaradi španske gripe, ki je razsajala med kočevskimi dijaki in prebivalstvom nasploh. Prizanesla je samo majhnemu številu dijakov, smrtnih primerov pa ni bilo.³²

Medtem je konec oktobra 1918 razpadla avstro-ogrska monarhija. Po samo 33 dneh samostojne Države Slovencev, Hrvatov in Srbov je 1. decembra 1918 sledila združitev s

Šolsko leto	Število dijakov
1907/08	111
1908/09	124
1909/10	138
1910/11	168
1911/12	187
1912/13	165
1913/14	155
1914/15	145
1915/16	135
1916/17	149
1917/18	141
1918/19	129

Gibanje števila dijakov v šolskih letih od 1907/08 do 1918/19

Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju, 1969: 32

³² Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1919): 9.

Kraljevino Srbijo v Državo Srbov, Hrvatov in Slovencev. Na prvi proslavi ob ustanovitvi nove države je v gimnazijski risalnici³³ 14. decembra 1918 potekala proslava, ki je prvič v zgodovini kočevske gimnazije uradno potekala v slovenskem jeziku. Navzoče slovenske dijakke je nagovoril prof. Frančišek Watzl.³⁴

Konec nemške gimnazije

Narodna vlada Slovenije je kmalu po prevzemu oblasti, 16. novembra 1918, odločila, da je slovenščina državni učni jezik na vseh šolah, da se nemščina kot obvezni učni predmet odpravi ter obdrži le kot neobvezni učni predmet. Ob zadostnem številu dijakov druge narodnosti pa so bili dovoljeni manjšinski oddelki s slovenščino kot obveznim učnim predmetom.³⁵ Pouk je kljub temu še naprej potekal z nemškim učnim jezikom in nemškim profesorskim zborom, ki ga je vodil nemški ravnatelj dr. Franz Riedl.

Z odlokom 30. decembra 1918 je vlada ukinila štiri višje nemške razrede, vendar pa je odlok stopil v veljavo šele ob zaključku prvega polletja

Decembra 1915 so se v vojsko prostovoljno prijavili dijaki V. in VI. razreda kočevske gimnazije: Rudi Hönigman iz Kočevja, Franz Zherne iz Livolda, Alois Schager iz Mlake pri Kočevski Reki, Josef Petsche iz Konca vasi in Josef Schneider iz Stare Cerkve *Gottscheer Zeitung*, januar 1976: 6

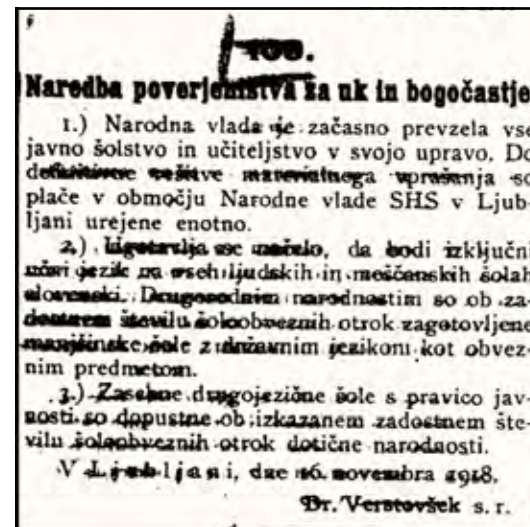
Tečaj slovenskega jezika za nemške profesorje na kočevski gimnaziji, 1919/20 *Gottscheer Zeitung*, januar 1967: 5

³³ Risalnica se je nahajala v I. nadstropju prizidka k gimnazijski stavbi na vzhodni strani, ki so ga zgradili leta 1909. Po vojni je bil v njej prirodoslovni kabinet. Leta 1965 so v njej uredili moderno opremljeno laboratorijsko delavnico za vaje iz fizike in kemije, prirodoslovni kabinet pa uredili na hodniku pred učilnico za biologijo v I. nadstropju trakta ob glavni cesti. Prizidek so odstranili in nadomestili z novim med obnovo gimnazijske stavbe leta 2000.

Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 50; Saša Bižal, Breg pri Kočevju, ustni vir, 9. 6. 2022.

³⁴ Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1919): 9.

³⁵ Peter Ribnikar, Sejni zapisniki Narodne vlade Slovencev, Hrvatov in Srbov v Ljubljani in Dežel-nih vlad za Slovenijo 1918-1921. 1. del (Ljubljana, Arhiv Republike Slovenije, 1998): 114-5.

Naredba poverjeništvu za uk in bogočastje o uvedbi slovenskega učnega jezika na vseh šolah Države SHS, 16. november 1918. Uradni list Narodne vlade SHS v Ljubljani, 20. november 1918: 20

15. februarja 1919. Z odlokom višjega šolskega sveta 3. januarja 1919 so bili odpuščeni vsi predavatelji nemške narodnosti. Na zavodu so lahko začasno poučevali še do konca prvega polletja, dva nemška profesorja, Andreas

Krauland in Adolf Rimondi degli Astolfi, pa sta pogodbeno poučevala še do konca tekočega šolskega leta.³⁶

Večina odpuščenih nemških učiteljev je odšlo v Avstrijo, zlasti na Koroško, nekateri pa so bili upokojeni oziroma premeščeni v slovenske kraje.³⁷ Josef Perz omenja številko 40, vendar posebej ne navaja, koliko je bilo med njimi gimnazijskih profesorjev.³⁸

Rojstvo slovenske gimnazije

Po ukinitvi višjih nemških razredov so na kočevski gimnaziji ostali samo še štirje humanistični razredi z nemškim učnim jezikom. Zanje se je pouk začel 19. februarja 1919. Za začasnega vodjo je bil imenovan Frančišek Watzl, katehet in profesor za zgodovino in zemljepis.

Državna realna gimnazija s I. razredom in slovenskim učnim jezikom je bila ustanovljena s šolskim letom 1919/20. Poverjenik za uk in bogočastje pri Narodni vladi SHS, dr. Kar-el Verstovšek (1871-1923) je z odlokom 30. julija 1919 odredil, da se kočevska nemška

Zadnji nemški II. razred kočevske gimnazije v šolskem letu 1919/20. V sredini sedijo profesorji Ivan Priatelj, Frančišek (Franz) Watzl in Josip Pungartnik. *Gottscheer Zeitung*, oktober 1978: 1

³⁶ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 33.

³⁷ Dušan Biber, Kočevski Nemci med obema vojnama. Zgodovinski časopis (Ljubljana, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 1963): 28.

³⁸ Josef Perz, Das Schulwesen des Gottscheerlandes einst und jetzt. *Gottscheer Kalender* (Gottschee, Josef Pavliček, 1924): 76.

nižja klasična gimnazija z začetkom novega šolskega leta 1919/20 postopoma preoblikuje v slovensko nižjo realno gimnazijo. Ravnateljstvo je takoj pričelo s potrebnimi pripravami, poskrbelo pa je tudi za zunanji izgled slovenske gimnazije.³⁹

Po odredbi višjega šolskega sveta se je pouk na slovenski gimnaziji v Kočevju začel 22. septembra 1919. Vpisovanje je potekalo 22. in 23. septembra, sprejemni izpit pa 24. septembra 1919. Učenci, ki so sprejemni izpit opravili na drugih gimnazijah, so se lahko z dovoljenjem višjega šolskega sveta na kočevsko gimnazijo vpisali brez ponovnega sprejemnega izpita. S šolskim letom 1919/20 so odprli I. slovenski razred, II. do IV. razred pa so ostali še nemški. Sorazmerno z rastjo realne gimnazije s slovenskim učnim jezikom so ukinjali humanistične razrede z nemškim učnim jezikom. Do konca se je v maternem nemškem jeziku izšolala le še mladina tistih

Dr. Karel Verstovšek (1871–1923), slovenski politik in filolog. Poverjenik za uk in bogočastje pri Narodni vladi SHS v Ljubljani je imel največ zaslug za ustanovitev slovenske gimnazije v Kočevju. wikipedia.org

Josip Birsa (1893–1957), slovenski matematik in časnikar. Na kočevski gimnaziji je bil suplent v letih 1919–1920. Tedenske slike, 20. september 1928: s. p.

paralelk, ki se je vpisala še po starih pravilih.⁴⁰ Po štirih letih je kočevska nižja gimnazija postala že popolnoma slovenska.

V drugem polletju šolskega leta 1919/20 sta službo nastopila slovenska profesorja Josip Birsa (1893–1957) in Anton Bugar (1883–1968). Josip Birsa je poučeval matematiko, prirodoslovje, fiziko in kemijo, skrbel za prirodoslovno zbirko in upravljal fizikalni in kemični kabinet. Anton Bugar, kasnejši dolgoletni ravnatelj slovenske gimnazije v Kočevju, je predaval klasične jezike in skrbel za učiteljsko knjižnico.⁴¹

Pot do slovenske gimnazije v Kočevju pa ni minila brez zapletov, saj sta bila tako v Kočevju kot tudi v Ljubljani po dva tabora za in proti njeni ustanovitvi. Uspešnejši so bili zagovorniki slovenske gimnazije. Zatrjevali so, da bi bila slovenska srednja šola v Kočevju steber slovenstva in slovenskega narodnoobrambnega boja na kočevskem narodnostno mešanem ozemlju.⁴²

Otvoritev slovenske gimnazije v Kočevju

Slovesna otvoritev slovenske gimnazije v Kočevju se je odvijala 25. septembra 1919. Po končani sv. maši so se povabljeni, profesorji in dijaki zbrali v prostorni in lepo okrašeni gimnazijski risalnici⁴³ ter mnogi posamezniki, zaslužni za ustanovitev slovenske gimnazije v Kočevju. Prisotne so nagovorili okrajni glavar dr. Franc Ogrin, okrajni šolski nadzornik Josip Novak in začasni ravnatelj prof. Frančišek Watzl. Slovesnost se je končala z nastopom cerkvenega zbora in pesmijo 'Lepa naša domovina', nato pa so si gostje ogledali prostore dijaškega podpornega društva 'Kočevski dijaški dom', ki so se začasno nahajali v treh prostorih gimnazijskega trakta ob glavni cesti.⁴⁴

Naslednji dan se je pričel redni pouk za 88 učencev. V štirih razredih je bilo 43 učencev s slovenskim učnim jezikom in 45 učencev z nemškim učnim jezikom. Učni načrt je bil zaradi krajevnih razmer nekoliko spremenjen. V I. razredu so poučevali tudi štiri ure tedensko nemški jezik, v vseh nemških razredih pa je bila slovenščina obvezen predmet. Neobvezna predmeta telovadba in petje se nista poučevala, ker gimnazija ni imela na razpolago učiteljev.⁴⁵

Prvi rod slovenskih maturantov

Na slovenski gimnaziji v Kočevju je bilo leta 1923 vpisanih 19 dijakov in tri dijakinje. To so bili Mirko Bogataj, Etbin Bojc, Ivan Bregar, Miha Butina, Stojan Cirk, Leopold Čampa, Konstantin de Damos, Franc Gregorič, Milan Jenčič, Cvetko Jesih, Josip Kajfež, Janez Kajfež, Vilko Kajfež, Ladislav Kralj, Stane Mihelič, V. Presl, Anton Pucelj, Jože Šeško, Anton Vatovec ter Fanči Kajfež, Milka Kajfež in Žarka Štolfa. Njihov razrednik je bil prof. Franjo (Fran) Uršič (1898–1949).

Od naštetih je leta 1927 višjo maturo zaključilo trinajst dijakov, skupaj z njimi pa je maturiralo še osem dijakov iz drugih slovenskih

V prvi razred slovenske gimnazije v Kočevju se je v šolskem letu 1919/20 vpisal tudi Jože Šeško (1908–1942). Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 5, a. e. 29

gimnazij. Skupaj je bilo prvih slovenskih maturantov 21, od tega dve dijakinji. Na maturi je predsedoval šolski inšpektor Josip Wester.

Nestabilna eksistenca kočevske gimnazije

Prva leta po koncu velike vojne se je število dijakov na kočevski gimnaziji stalno dvigalo. V šolskem letu 1918/19 je bilo vpisanih 64 dijakov (10 Slovencev, 54 Nemcev), v šolskem letu 1922/23 pa se je njihovo število podvojilo (130). Takrat se je spremenilo tudi razmerje med slovenskimi in nemškimi dijaki.

³⁹ Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 10.

⁴⁰ Aleš Gabrič, Sledi šolskega razvoja na Slovenskem. Elektronski vir (Ljubljana, Pedagoški inštitut, 2012): 42–3.

⁴¹ Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 3.

⁴² Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 34; France Grivec, Zlati jubilej slovenske gimnazije v Kočevju. Dolenjski razgledi (Novo mesto, Uredništvo Dolenjskega lista, 1969), 6/1969: 58.

⁴³ V risalnici je bila konec junija 1920 na ogled razstava 230 najboljših risb kočevskih dijakov. Ogledalo si jo je več kot tisoč Slovencev in Nemcev, med njimi mnoge odlične osebe iz mesta in okolice. Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju koncem šolskega leta 1919–20 (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 12.

⁴⁴ Društvo je bilo ustanovljeno 6. septembra 1919. Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju koncem šolskega leta 1919–20 (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 4, 10–1.

⁴⁵ Kronika. Izvestje državne gimnazije v Kočevju koncem šolskega leta 1919–20 (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 4, 6.

Prvi maturanti in profesorski zbor slovenske gimnazije v Kočevju, 1927
Pokrajinski muzej Kočevje

V štirih oddelkih je bilo samo še 13 nemških dijakov (10 %), slovenskih pa skoraj 120.⁴⁶ Do šolskega leta 1926/27 se je slovenska nižja realna gimnazija izpopolnila v popolno realno gimnazijo z osmimi oddelki.⁴⁷

Obstoj slovenske gimnazije v Kočevju je bil vse do začetka druge svetovne vojne ogrožen, saj niso prav nikdar povsem prenehale grožnje o njeni ukinitvi. O njeni usodi je odločala vlada v Beogradu, ki je stalno poskušala ukiniti višje razrede zaradi prenizkega števila dijakov. V začetku septembra 1927 je vodstvo gimnazije prejelo brzojav o ukinitvi V. razreda z veljavnostjo 30. september 1927, čeprav se je v šolskem letu 1927/28 vpisalo več kot tristo dijakov (307), kar je bilo največ od ustanovitve kočevske gimnazije leta 1872. Na seji občinskega mestnega sveta so sklenili, da v Beograd pošljejo tričlansko delegacijo z nalogo, da prepreči načrtovano ukinitvev. Okrajni nadzornik Alojzij Peterlin, župan dr. Ivan Sajovic in kočevski tovarnar Alois Kresse so bili uspešni in dosegli razveljavitev ukinitve.⁴⁸

Tudi v naslednjih desetih letih je bil obstoj kočevske gimnazije vprašljiv, čeprav se število dijakov ni bistveno spreminjalo. V povprečju je bilo v osmih oziroma devetih (šolsko leto 1936/37) oddelkih vpisanih več kot 290 dijakov. Število dijakov nemške narodnosti je bilo sprva nižje, kasneje pa se je gibalo med $\frac{1}{5}$ in $\frac{1}{6}$ vseh kočevskih dijakov. Kočevski Nemci namreč niso opustili misli na svojo gimnazijo, saj se jim je zdelo za malo, da bi se njihovi otroci šolali v gimnaziji s slovenskim učnim jezikom. Otroke so hoteli šolati v Avstriji, kjer pa za vse Nemce, ki so prihajali tudi iz ostalih dežel nekdanje avstro-ogrske monarhije, ni bilo dovolj prostora. Dunaj jim je svetoval, naj se šolajo v slovenski šoli, da si bodo potem lahko lažje služili kruh v novi domovini.⁴⁹

Zgodba glede ukinitve višjih razredov se je ponovila septembra 1935. Šolske oblasti v Beogradu so v začetku šolskega leta 1935/36 državno realno gimnazijo v Kočevju obvestile o njenem postopnem preoblikovanju v nepopolno gimnazijo s šolskim letom 1936/37. Gim-

⁴⁶ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 36.

⁴⁷ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 36.

⁴⁸ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 36–7.

⁴⁹ Anton Burgar, Kočevje med obema vojnama. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 53.

Prof. Ignacij Voštar in sedmošolec Leon Šifrar pri pouku zgodovine, 1927, Slovenski šolski muzej

nazijsko vodstvo je sklicalo roditeljski sestanek, ki so se ga udeležili tudi predstavniki oblasti. Ustanovili so akcijski odbor za ohranitev popolne gimnazije. Za predsednika je bil izvoljen Franc Zdravič, posestnik in trgovec iz Dolge vasi. Kljub protestom slovenskega prebivalstva je bil s šolskim letom 1936/37

najprej ukinjen V. razred, naslednje šolsko leto pa še VI. razred.⁵⁰ Takoj po ukinitvi obeh razredov se je zmanjšalo tudi število dijakov. V šolskem letu 1937/38 je bilo v šestih oddelkih samo še 209 dijakov, kar je bilo najmanj po šolskem letu 1925/26.⁵¹

Stanje se je kmalu spremenilo na bolje. Z ukazom kraljevih namestnikov 14. oktobra 1937 je bila z naslednjim šolskim letom 1938/39 dovoljena postopna obnovitev popolne gimnazije. Prej omenjeni odbor pod vodstvom Franca Zdraviča si je prizadeval, da bi že s šolskim letom 1938/39 poleg V. obnovili tudi VI. in VII. razred, vendar za ta dva razreda ni bilo dovolj dijakov.⁵² Kočevska gimnazija je v šolskem letu 1938/39 imela šest oddelkov, vendar brez VI. in VII. razreda, v naslednjem šolskem letu pa sta manjkala VII. in VIII. razred. V zadnjem šolskem letu pred začetkom druge svetovne vojne je manjkal samo še VIII. razred, ki pa so ga odprli naslednje šolsko leto. Tako je kočevska gimnazija prvo leto druge svetovne vojne dočakala kot popolna gimnazija, vendar pa je pouk potekal samo nekaj tednov.⁵³

Gimnazijski pevski zbor z ravnateljem Antonom Burgarjem in organistom Kuntaro, okoli 1935
Pokrajinski muzej Kočevje, foto Josef Dornig

⁵⁰ Letopis zavoda 1936–37. Izvestje za šolsko leto 1936–37 (Kočevje, Državna realna gimnazija Kočevje, 1937): 7; Janko Kumer, Kočevska gimnazija. Kočevski zbornik. Razprave o Kočevski in njenih ljudeh (Kočevje, Družba sv. Cirila in Metoda, 1939): 354.

⁵¹ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 37–8.

⁵² Šolske ustanove. Izvestje za šolsko leto 1937–38 (Kočevje, Državna realna gimnazija Kočevje, 1938): 16.

⁵³ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 39.

Šolsko leto	Število učencev	Število oddelkov	Slovenci	Nemci
1919/20	88	4	43	45
1920/21	111	4	80	31
1921/22	117	4	95	22
1922/23	130	4	117	13
1923/24	152	5	135	17
1924/25	185	6	162	23
1925/26	220	7	194	26
1926/27	284	8	244	40
1927/28	307	8	247	60
1928/29	276	8	211	65
1929/30	300	8	236	64
1930/31	277	8	216	61
1931/32	267	8	208	59
1932/33	323	8	260	63
1933/34	323	8	256	67
1934/35	313	9	257	56
1935/36	311	9	263	48
1936/37	249	8, brez V. r.	196	53
1937/38	209	6, brez V. in VI. r.	196	53
1938/39	211	7, brez VI. in VII. r.	169	42
1939/40	244	7, I. do VI. r.	175	49
1940/41	290	8, brez VIII. r.	241	49

Gibanje števila dijakov v šolskih letih 1919/20 do 1940/41. Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju, 1969: 36–7

Odnos med slovenskimi in nemškimi dijaki na kočevski gimnaziji

V prvih letih slovenske gimnazije so bili odnosi med slovenskimi in nemškimi dijaki strpni in tovariški. Tako vzdušje je vladalo tudi v profesorskem zboru. Vendar ne za dolgo. V začetku 30-ih let prejšnjega stoletja, kmalu po Hitlerjevem prihodu na oblast v Nemčiji, je bilo sožitja konec. Nemška nacistična propaganda je vplivala zlasti na kočevsko nemško mladino, ki se je začela na skrivaj in potihoma organizirati. Nacistično gibanje je širila dijaška zveza *Deutsche Studentenschaft-Aussenstelle für Südslawien*, še posebej so bili za širjenje določeni rektorat in študentje univerze v Münchnu.⁵⁴ Slovenski dijaki so odgovorili s povečano aktivnostjo v slovenskih političnih, kulturno prosvetnih in telesno vzgojnih organizacijah (Počitniška zveza, Rdeči križ, Jadranska straža, Aero-klub, Sokolsko društvo Kočevje).

Kočevska gimnazija med drugo svetovno vojno

V zadnjem šolskem letu pred začetkom druge svetovne vojne je bilo v osmih oddelkih vpisanih 290 dijakov, 241 Slovencev in 49 Nemcev. Prvi razred je imel eno paralelko, osmega razreda pa ni bilo. Pouk je potekal do 27. marca 1941, ko so se tudi v Kočevju v poznih popoldanskih urah vršile demonstracije. Udeležili so se jih predvsem gimnazijski dijaki. Naslednje dni je bil pouk prekinjen zaradi bližajoče se vojne, uradno pa zaradi velikonočnih počitnic.

Pouk se je nadaljeval šele 23. aprila 1941, ko je v Kočevje že vkorakala italijanska vojska. Dopoldan so bili v šolskih klopih gimnazijci, popoldan učenci osnovne in meščanske šole Marijin dom, zvečer in ob nedeljah pa učenci obrtno nadaljevalne šole. Takšne razmere so trajale do 26. maja 1941, ko je italijanska vojaška oblast zahtevala izpraznitev vseh gimnazijskih razredov razen kabinetov, knjižnice, profesorske zbornice in pisarne ravnateljstva. To je pomenilo predčasen zaključek šolskega leta. Dijaki so bili večinoma že ocenjeni. Junija so opravili še privatne in sprejemne izpite,

⁵⁴ Podrobneje o tem glej Tone Ferenc, Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945 (Maribor, Založba Obzorja, 1968): 559–70; Mitja Ferenc, Kočevska - pusta in prazna. Nemško jezikovno območje na Kočevskem po odselitvi Nemcev (Ljubljana, Modrijan, 2005): 108–12; Nemška manjšina v Kraljevini Jugoslaviji (1918–1941). Die "Deutschen" in Slowenien (1918–1955). "Nemci" na Slovenskem (1918–1955). (Ljubljana, Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1998): 65–6.

Maturanti kočevske gimnazije v šolskem letu 1936/37
Gimnazija in srednja šola Kočevje

po zaključni konferenci profesorskega zbora pa so 25. junija 1941 kar na gimnazijskem dvorišču prejeli dvojezična spričevala.

Jeseni 1941 se je vpisalo sorazmerno veliko dijakov, saj jih je okoli ena tretjina prihajala z ribniškega in velikolaškega področja. V osmih razredih je bilo 283 dijakov, od tega samo šest Nemcev. Pouk se je pričel šele marca 1942. Uveden je bil obvezen rimski pozdrav in pouk italijanskega jezika po tri ure tedensko v vsakem razredu. Poučeval je prof. Guiseppe Petrolli, ki so ga dijaki zaradi njegove majhne postave klicali 'prof. Piccoli'. Italijanski oficirji so budno nadzirali izvajanje obveznega rimskega pozdrava na šoli, pa tudi na ulici.

Konec junija 1942 so Italijani nepričakovano aretirali vse gimnazijske profesorje in skoraj vse maturante IV. in VIII. razreda, ki so opravljali izpite. Zaprli so jih v Sokolski (danes Šeškov) dom. Vse nad 50 let stare profesorje so 8. julija 1942 izpustili, ostale pa naslednji dan odpeljali v koncentracijska taborišča.

Šolsko leto 1941/42 se je zaključilo šele oktobra 1942 z nižjo in višjo maturo pod predstvom inšpektorja prof. Antona Sovreta. Okoli 40 % dijakov ni moglo opraviti razrednih izpi-

tov, dvanajst osmošolcev pa je maturo opravilo šele januarja 1943 po vrnitvi iz internacije.

Naslednje šolsko leto je pouk potekal v prostorih Zavoda za slepe in v Loserjevi hiši. Pouk za osem oddelkov z 221 učenci se je pričel v drugi polovici novembra 1942. Potekal je v okrnjeni obliki, vendar ne prav vsak dan. Učne ure so trajale samo 30 minut, saj je bilo precej profesorjev v internaciji, novo imenovani profesorji pa še niso nastopili službe. Nemoten redni pouk je zaživel šele februarja 1943, zaključil pa junija istega leta, ko je maturo uspešno opravilo sedem dijakov in tri dijakinje. Potekal je v prostorih osnovne šole, potem ko jo je izpraznilo italijansko vojaštvo.

Po kapitulaciji Italije so nekateri starejši predvojni profesorji pod pokroviteljstvom partizanske mestne komande septembra 1943 vodili razredne izpite za dijake kočevske gimnazije in nekatere bivše dijake, ki so odšli med partizane. Izpiti so potekali v Loserjevi hiši.

Naslednji dve šolski leti zaradi vojnih razmer na gimnaziji ni bilo rednega pouka. Oktobra 1943 so mesto zasedli Nemci in domobranci, ki so se prav tako nastanili v gimnaziji. Pouka kljub temu ni bilo, saj za njegovo izvedbo ni bilo dovolj dijakov in tudi ne profesorjev.

Dvojezično spričevalo o opravljenem višjem tečajnem izpitu, šolsko leto 1942/43. Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 11, a. e. 61

Spomladi 1944 je dolgoletnega gimnazijskega ravnatelja Antona Burgarja zamenjal prof. Miroslav Goršič in bil imenovan za vršilca dolžnosti. Septembra 1944 so pred veččlansko skupino profesorjev iz Ljubljane potekali še zadnji razredni izpiti pred koncem druge svetovne vojne. Opravljala sta jih samo Dejak Jože in Janez Merhar.⁵⁵

Gimnazija Kočevje od osvoboditve do leta 1958

V začetku junija 1945 je po nalogu oddelka za srednje šole na ministrstvu za prosveto v Ljubljani v porušeno Kočevje prišel 'delegat'⁵⁶ prof. Herman Kotar z nalogo, da obnovi pouk

na kočevski gimnaziji. S pomočjo dijakov je najprej zasilno zavaroval gimnazijski arhiv in šolski inventar v Kraulandovi vili, nemški vojni ujetniki pa so popravili streho.

Sredi junija je v prostorih bivše tovarne perila Alojza Kreseta (danes OŠ Ljubo Šercer) na Reški cesti stekel začasen pouk za okoli 40 dijakov, šolska pisarna in zbornica pa sta bili v Kraulandovi vili. Na razpolago so bili samo trije profesorji, ki so poučevali slovenščino, ruščino, latinščino, zgodovino in petje, za druge predmete pa profesorjev ni bilo.

V začetku julija 1945 se je pouk za nekatere predmet spremenil v pripravljalne tečaje po skrajšanem programu za posebne izpite pred stalno izpitno komisijo. Na ta način se je povečalo tako število dijakov (94) kakor tudi profesorjev (5). Opravljanje posebnih razrednih izpitov je bilo namenjeno dijakom, ko so zaradi vojne zamudili kakšno šolsko leto. Dijaki so se lahko vpisali na podlagi karakteristike mladinske organizacije in nostrifikacije spričevala predhodnega razreda. Slednjo je opravljala posebna komisija, v kateri so bili prof. Herman Kotar in dva starejša dijaka, oba funkcionarja mladinske organizacije. Pripravljalni tečaji in razredni izpiti so se zaključili sredi septembra, konec septembra in v začetku oktobra pa so potekali sprejemni izpiti za I. razred.

Poleti 1945 naj bi med Kočevjem in Ribnico potekala 'razprava' o tem, kje naj bo sedež gimnazije. Ribnica je imela močno meščansko šolo, Kočevje pa dolgoletno tradicijo. Na koncu se je tehtnica nagnila v prid Kočevja zaradi zaslug, ki jih je imelo mesto med drugo svetovno vojno.⁵⁷

V prvo šolsko leto po osvoboditvi 1945/46 se je vpisalo 170 dijakov. Imenovali so tudi prve stalne profesorje, delegata Hermana Kotarja pa za vršilca dolžnosti ravnatelja. Šolsko leto bi se moralo začeti 15. oktobra, vendar prostori v gimnazijski stavbi še niso bili urejeni, čeprav so jo nemški vojni ujetniki zapustili že sredi septembra.

⁵⁵ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 17, 39–42.

⁵⁶ Tako se je takrat imenoval začasni vodja šole. Miloš Humek, Težka in lepa leta. Nekaj spominov na prva poveljna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 6.

⁵⁷ Miloš Humek, Kočevje in Kočevsko – Slovenska Sibirija? Nekaj spominov in misli s posebnim pogledom na kočevske Nemce in šolstvo (Škofja Loka, samozaložba, 1995): 29.

Herman Kotar (1910–1994), ravnatelj kočevske gimnazije v letih 1953–1973
zasebna last, Manja Kotar

V tem času se je število vpisanih dijakov povzpelo na 185.⁵⁸ Šola si je s tem zagotovila ne samo obstoj nižje gimnazije, ampak je dosegla tudi pravico do postopne uvedbe višjih razredov. Na ta način je pridobila status višje gimnazije. Prvotno je ministrstvo za prosveto namreč izdalo odločbo, da je v Kočevju samo nižja štiri razredna gimnazija, z deputacijami pa sta Mestni ljudski odbor in gimnazijski direktor uspela pridobiti garancije za vzpostavitev višje gimnazije.⁵⁹

Skromna otvoritvena slovesnost ob začetku novega šolskega 1945/46 je potekala 10. decembra 1945 v dvorani kina Jadran. Poleg dijakov in njihovih staršev so se je udeležili tudi predstavniki lokalne oblasti. Po kulturnem programu sta navzoče nagovorila Herman Kotar in predsednik Okrajnega ljudskega odbora Franc Kordiš.⁶⁰

Pouk v zasilno urejeni stavbi in skromnih razmerah je stekel 12. decembra 1945.⁶¹ Proforski zbor je štel devet članov in ravnatelja Hermana Kotarja, ki je edini že prej poučeval na kočevski gimnaziji. Vsi profesorji, razen dveh starejših z daljšo delovno dobo in prakso, so bili pripravniki in večinoma začetniki. Prihajali so iz razmeroma dobro urejenih okolij v razrušeno mesto, ki jim je za bivanje lahko ponudilo le skromne sobe ali stanovanja.⁶² To so bili Dana Jerše (germanistka), Zlata Christof (prof. ruskega jezika), Dragica Perpar (matematika), Terezija Šturbej (prof. biologije), Rada Šuštar (prof. risanja), Magda Strniša, poročena Balžalorsky (prof. slovenskega jezika), Nada Kajfež (prof. telovadbe). V začetku petdesetih let prejšnjega stoletja so prišli še Vera Vidmar, poročena Gams (prof. geografije), Janko Kovačič (prof. slovenskega

⁵⁸ Nedatirano poročilo, verjetno iz konca leta 1945, navaja, da je bilo 'število vsega dijaštva v tej gimnaziji 186'. Zgodovinski arhiv Ljubljana, SI ZAL KOČ 13. Krajevni ljudski odbor Kočevje, t. e. 4, a. e. 206.

⁵⁹ Popis kulturnoprosvetnega stanja leta 1945/46. Zgodovinski arhiv Ljubljana, SI ZAL KOČ 13. Krajevni ljudski odbor Kočevje, t. e. 4, a. e. 206.

⁶⁰ Miloš Humek, Kočevje in Kočevsko – Slovenska Sibirija? Nekaj spominov in misli s posebnim pogledom na kočevske Nemce in šolstvo (Škofja Loka, samozaložba, 1995): 27–8.

⁶¹ Miloš Humek v svojih spominih navaja, da se je pouk začel 10. decembra 1945. Miloš Humek, Kočevje in Kočevsko – Slovenska Sibirija? Nekaj spominov in misli s posebnim pogledom na kočevske Nemce in šolstvo (Škofja Loka, samozaložba, 1995): 27.

⁶² Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 42–4.

jezika), Cita Marjetič (prof. geografije) in Vera Zupančič (prof. latinščine).⁶³

V šolskem letu 1946/47 so zaradi prenizkega števila dijakov ukinili VI. razred, število dijakov je zaradi tega padlo na 158. Naslednje šolsko leto je višja šolska oblast v Ljubljani iz istega razloga ukinila še V. razred, čeprav je bilo v nižje razrede vpisanih 221 dijakov. Lokalna oblast je bila neuspešna pri zagovarjanju potrebe po višji gimnaziji, pomagala ni niti pripravljenost profesorskega zbora za brezplačno poučevanje V. razreda. Za ministrstvo za prosveto je bilo edino veljavno merilo število vpisanih vijakov. Kljub temu je zagotovilo, da bo šola obdržala naziv višja gimnazija, ob povečanem številu dijakov pa se bodo lah-

ko spet postopoma odpirali višji razredi. Tako je gimnazija do šolskega leta 1949/50 imela samo štiri nižje razrede z osmimi oddelki.

V prvih povojnih letih pa to niso bile edine težave kočevske gimnazije. Do leta 1950 so se ravnatelji menjali skoraj vsako leto, kar za šolsko ustanovo *'nikakor ni bilo dobro'*.⁶⁴ Kot vršilci dolžnosti ravnatelja so se v petih letih zvrstili Herman Kotar, Tine Orel, France Sirk, Marija Vedernjak in Ema Muser. Razmere so se ustalile šele septembra 1950, ko je bil za ravnatelja imenovan Herman Kotar. Menjavali so se tudi člani profesorskega zbora. Na kočevski gimnaziji so dlje časa vztrajali le redki profesorji, večina si je našla boljša delovna mesta.⁶⁵

Profesorski zbor kočevske gimnazije, 1954
zasebna last, Manja Kotar

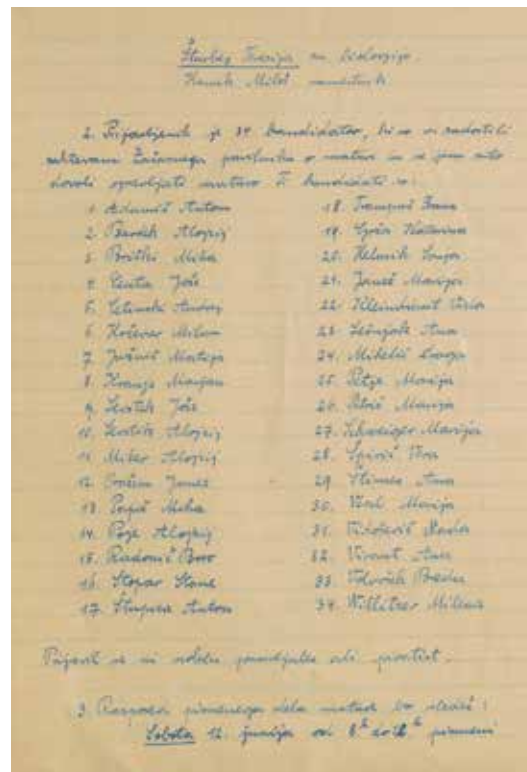
⁶³ Miloš Humeck, Težka in lepa leta. Nekaj spominov na prva povojna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 19; Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 10–2.

⁶⁴ Miloš Humeck, Kočevje in Kočevsko – Slovenska Sibirija? Nekaj spominov in misli s posebnim pogledom na kočevske Nemce in šolstvo (Škofja Loka, samozaložba, 1995): 32.

⁶⁵ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 45–6.

Prva generacija kočevskih maturantov po osvoboditvi, 1954
zasebna last, Marija Logar

Seznam kandidatov za pismeni maturitetni izpit iz biologije, junij 1954. Zgodovinski arhiv Ljubljana, fond KOČ 86 Gimnazija Kočevje, t. e. 12, a. e. 89

Prvi povojni maturanti

Do leta 1950 je število prebivalstva v mestu in bližnji okolici naraslo, vse živahnejše pa je postalo tudi gospodarsko življenje, dokončno se je uredil tudi dijaški dom. Vzporedno je število dijakov začelo spet naraščati in v šolskem letu 1950/51 je bilo vpisanih že 395 dijakov, od tega 44 v ponovno odprtem V. razredu. Poslej se je število dijakov vsako leto povečevalo, postopoma so se odpirali tudi višji razredi. V šolskem letu 1953/54 je bilo v osmih razredih z 15 oddelki vpisanih 530 dijakov.

Junija 1954 so šolo zapustili prvi povojni maturanti, 17 dijakov in 15 dijakinj. Njihov razrednik je bil prof. Miloš Humeck (1917–2002), ki je prevzel tudi delo tajnika izpitne komisije. Predsednik izpitnega odbora je bil prosvetni inšpektor prof. Joško Prezelj (1894–1969), jezikoslovec in prevajalec. Matura je potekala v dvorani, ki je nastala ob prezidavi nekdanje telovadnice in hodnika. Po slovesni podelitvi spričeval je sledila še valeta, ki se je je udeležila celotna izpitna komisija in ravnatelj Herman Kotar. V veselem in sproščnem vzdušju so maturanti svojega razrednika na ramenih nesli po celi gimnaziji. Razrednik

Dijakinje in dijaki II. razreda kočevske gimnazije, šolsko leto 1959/60, zasebna last, Stanislava Jemec

jim je v zahvalo organiziral enotedensko maturantsko potovanje ob dalmatinski obali, na katerem jih je spremljal prof. Franc Hvastja.⁶⁶

Število dijakov kočevske gimnazije se je do reorganizacije osnovnega in srednjega šolstva leta 1958 ustalilo in se gibalo med 500 in 530 dijaki. Enako je veljalo tudi za profesorski zbor, ki je štel okoli 25 članov.⁶⁷

Kočevska gimnazija v letih 1958–1980

Z reorganizacijo osnovnega in srednjega šolstva septembra 1958 so bili nižji razredi gimnazije ukinjeni in priključeni osnovni šoli, iz višjih razredov pa je bila ustanovljena štirirazredna gimnazija novega tipa. S tem so se ponovno odprli stari problemi kočevske gimnazije glede zadostnega števila dijakov. V šolskem letu 1958/59 je gimnazija v štirih razredih s petimi oddelki (II. razred je imel dva oddelka) imela 149 dijakov. Večina profesorjev je Kočevje zapustilo ali pa prešlo na osnovno šolo. Na gimnaziji je ostalo le okoli deset profesorjev, ki so dotlej poučevali v viš-

jih razredih. Na šoli je bilo vsako leto tudi več honorarnih predavateljev. Poučevali so predmete, za katere gimnazija zaradi nizkega števila tedenskih ur ni mogla zaposliti stalnega profesorja.

Po letu 1958 se je število dijakov počasi povečevalo. Od šolskega leta 1963/64 pa skoraj do konca šestdesetih letih prejšnjega stoletja je imela gimnazija vsako leto osem oddelkov in v povprečju dobrih 220 dijakov. To je v smislu zakona o srednjem šolstvu z dne 28. aprila 1967 predstavljalo nekakšen soliden minimum za obstoj srednje šole. Za to obdobje je bilo značilno, da so se učenci po koncu osnovne šole raje odločali za vpis na nižje in višje strokovne šole, da bi tako čim prej prišli do kruha. Mnogi so si poiskali zaposlitev v podjetjih, kjer so si od delu pridobili naziv polkvalificiranega ali kvalificiranega delavca. Za dekleta je bilo teh možnosti manj, zato so se v velikem številu vpisovale v gimnazijo. Tako so na enega dijaka prišle že dve do tri dijakinje.⁶⁸

⁶⁶ Miloš Humeč, Težka in lepa leta. Nekaj spominov na prva povojna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 21; Ivo A. Stanič, Profesor Humeč (Kočevska Reka, samozaložba, 2009): 82.

⁶⁷ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 46–7.

⁶⁸ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 47–8.

Novoletni ples v gimnazijski dvorani z ansamblom ATOLI, december 1966. Sestavljali so ga dijaki Dušan Bižal, Marko Cankar, Aleksander Cvetko, Mitja Hribar in Dominik Trobentar, zasebna last, Mitja Hribar

Posebna komisija na Zavodu za napredek šolstva v Ljubljani je za novo, štirirazredno gimnazijo pripravila vsebinske reforme in jih dala leta 1960 v javno razpravo. Predvidena je bila uvedba tehnične vzgoje in obveznih izbirnih predmetov (stenografija, strojepisje, statistika, nauk o upravnih in administrativnih službah), ki naj bi jih vsaka posamezna gimnazija določila glede na svoje potrebe. Gimnazija bi na ta način postala nekakšna strokovna šola, ki bi absolventom omogočila takojšnjo zaposlitev. S poskusnim uvajanjem reform je kočevska gimnazija začela v šolskem letu 1960/61, ko je bilo uvedeno proizvodno delo. Naslednje leto je šolski odbor uvedel še neobvezen predmet knjigovodstvo. Prijavilo se je 26 dijakov, večinoma deklet.

Vsebinske reforme je kočevska gimnazija uradno začela izvajati s šolskim letom 1962/63, ko je bil uveden nov predmet tehnična vzgoja s proizvodnim delom. V razmeroma kratkem

času je vodstvo gimnazije moralo zagotoviti ustrezne pogoje za njegovo izvajanje. Pouk je sprva potekal v zasilni tehnični delavnici osnovne šole Jožeta Šeška, poučeval pa je honorarni učitelj za risanje in tehnični pouk na osnovni šoli. Moderno tehnično delavnico so postavili na gimnazijskem dvorišču in jo do septembra 1965 opremili s potrebnimi stroji in učili. Istočasno so uredili in opremili še nekatere kabinete. Sredstva je zagotovil občinski sklad za šolstvo. S tem so bili izpolnjeni vsi minimalni pogoji za njeno verifikacijo, ki je bila potrjena z odločbo Sekretariata za prosveto in kulturo SRS 22. oktobra 1965.

Sledila so 'sušna' leta glede financiranja. Primanjkovalo je predvsem sredstev za materialne izdatke, privoščili so si lahko le nakup najnujnejših učil in potrebščin, ne pa tudi strokovne literature in investicijskega vzdrževanja.⁶⁹

⁶⁹ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 47–51.

Maturanti IV a. razreda v šolskih klopih, šolsko leto 1974/75. V zadnji vrsta sedita prof. Marija Andeselić in prof. Dušan Merhar, zasebna last, Franc Kordiš

Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja

Prelom v zgodovini kočevske gimnazije se je zgodil z uvedbo usmerjenega izobraževanja. Njegovo zasnovano je s posebno resolucijo uveljavil 10. kongres Zveze komunistov Jugoslavije leta 1974. V drugih jugoslovanskih republikah je bilo uzakonjeno med letoma 1974 in 1976, v Sloveniji pa šele leta 1980. Glavna naloga novega srednješolskega sistema je bilo istočasno izobraževanje dijakov za trg dela in študij na visokih šolah. Dijaki so se kljub enotni vzgojno-izobrazbeni osnovi že pri vstopu v srednjo šolo odločali za različne strokovne programe, pri vpisu v drugi letnik pa tudi za raven poklicnega oziroma strokovnega ali tehniškega izobraževanja, ki je bilo združeno v isti izobraževalni program.

Z uvedbo usmerjenega izobraževanja je odpadla potreba po široki splošni izobrazbi in šoli, ki takšno znanje nudi. Gimnazije kot 'elitne šole' so bile odpravljene, med njimi tudi kočevska, ki je takrat delovala na istem naslovu kot Center poklicnih šol, na Ljubljanski cesti 12. Med zimskimi počitnicami leta 1980 sta se takrat še samostojni šoli preselili v novo stavbo srednješolskega centra na Trgu zbora odposlancev 22, za katero je občina Kočevje svoj delež sredstev zagotovila s samoprispevkom občanov in sredstvi Posebne izobraževalne skupnosti za strojništvo in metalurgijo Slovenije. Konec decembra 1982 so se zaposleni na obeh šolah na referendumu odločili za združitev v enovito izobraževalno ustanovo pod imenom *Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje* (SŠTUD). Ravnateljica je postala Ksenija Šperanda Vidošević, njena pomočnica pa Meta Kamšek.⁷⁰

⁷⁰ Zdenko Medveš, Srednje šolstvo. Enciklopedija Slovenije. 12: Slovenska n-Sz (Ljubljana, Mladinska knjiga, 1998): 251–2; Erika Pečnik, Spremembe v izobraževalnih možnostih v Sloveniji 1970–2000. Diplomsko delo (Ljubljana, 2003): 30; Zdenko Medveš, Usmerjeno izobraževanje. Enciklopedija Slovenije. 14: U–We (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000): 103–4; Zgodovina kočevskega strokovnega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem: 35 let (Kočevje, Srednja šola, 2009): s. p.

Kočevski maturanti v šolskem letu 1982/83 zasebni arhiv, Helena Toić

Obdobje usmerjenega izobraževanja je slonelo na t. i. razdelitvi 70 : 30 znotraj ene populacije. V tehniške ali poklicne programe se je lahko vpisalo 70 % dijakov, v bolj splošno izobraževalne štiriletnje programe, ki so pred-

stavljali nadaljevanje nekdanjih gimnazijskih programov, pa 30 %.⁷¹

Sprva so se dijaki lahko vpisali samo v družboslovni oddelek z družboslovno-jezikovno dejavnostjo. V prvem šolskem letu usmerjenega izobraževanja 1980/81 se je vpisalo največ dijakov, 259. Naslednja leta je njihovo število začelo upadati, ponovno pa je naraslo v šolskih letih 1987/88–1989/90. Sledil je ponoven upad kot posledica ukinjanja družboslovnih oddelkov. V zadnjem šolskem letu družboslovne smeri je bilo vpisanih samo še 33 dijakov.⁷²

S šolskim letom 1983/84 so dodali še program naravoslovno-matematična tehnologija. Število vpisanih dijakov je naraščalo do šolskega leta 1989/90, ko je bilo vpisanih 117 dijakov. Po tem letu je njihovo število začelo upadati.

V šolskem letu 1982/83 je srednjo šolo v 25 oddelkih obiskovalo 685 dijakov, od tega 187 'gimnazijcev', pet let kasneje (šolsko leto 1987/88) pa v 26 oddelkih 608 dijakov, od tega samo še 104 'gimnazijci'.

Naravoslovne in družboslovne oddelke so s šolskim letom 1990/91 začeli postopoma uk-

Maturanti naravoslovno-matematične, družboslovno-jezikovne in strojne usmeritve, 1988 zasebna last, Matej Kordiš

⁷¹ Meta Kamšek, Zapis ključnih dogodkov v zgodovini Gimnazije Kočevje – Glavni premiki v obdobju 1991 do 2018, čas ravnateljstva Mete Kamšek. Elektronsko sporočilo, 9. 5. 2022. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

⁷² Mojca Finc, Jerneja Jurca, Takšni smo, takšne nas morate imeti radi. Gimnazija Kočevje skozi čas (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 2000): 59.

injati ter ponovno uvajati gimnazijske. Vpisani so bili trije gimnazijski oddelki. Na šoli je bilo kar 717 dijakov, največ v kratki zgodovini SŠTUD, od tega 286 v gimnazijskih, naravoslovnih in družboslovnih oddelkih.

Usmerjenega izobraževanja je bilo konec v šolskem letu 1992/93. Takrat sta bila na šoli samo še po en družboslovni in naravoslovni oddelok. V celoti je bilo odpravljeno leta 1996 s sprejetjem zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja ter sistemskih zakonov o osnovnih šolah, gimnazijah ter poklicnem in strokovnem izobraževanju.⁷³

Gimnazija Kočevje 1991–2012

Po devetih letih enega najbolj spornih šolsko-reformnih projektov v slovenski šolski zgodovini

se je neuspeli eksperiment usmerjenega izobraževanja zaključil. Gimnazije so spet postale gimnazije in strokovne šole strokovne šole. Tudi v Kočevju se je začel proces v povrnitev nekdanje programske strukture štiriletne gimnazije in odcepitve od srednješolskega centra. Z odlokom Občine Kočevje se je Gimnazija Kočevje leta 1991 odcepila od kočevskega srednješolskega centra. Ponovno sta nastali dve šoli. Ravnateljica Gimnazije Kočevje je postala Meta Kamšek, Srednjo tehniško in poklicno šolo pa je vodila Ksenija Šperanda Vidošević. V stavbi pa za obe šoli ni bilo dovolj prostora. Zgrajena je bila za 600 dijakov, obiskovalo pa jo je okoli 750. Gimnazija je bila zato prisiljena pouk izvajati tudi izven stavbe v najemniških učilnicah. Prostorska stiska je samo še dodatno spodbudila dolgoletno zahtevo po obnovi stare in propadajoče gimnazijske stavbe.⁷⁴

Med petnajstimi dosedanjimi ravnateljji je kočevsko gimnazijo najdlje vodila Meta Kamšek. Ravnateljvala je 28 let (1990–2018), zasebna last, Simona Fajfar, foto Simona Fajfar, 2003

⁷³ Zgodovina kočevskega strokovnega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem: 35 let (Kočevje, Srednja šola, 2009): s. p.; Zdenko Medveš, Usmerjeno izobraževanje. Enciklopedija Slovenije. 14: U–We (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000): 103.

⁷⁴ Zdenko Medveš, Usmerjeno izobraževanje. Enciklopedija Slovenije. 14: U–We (Ljubljana, Mladinska knjiga, 2000): 103; Zgodovina kočevskega strokovnega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem: 35 let (Kočevje, Srednja šola, 2009): s. p.

Ob ponovni vzpostavitvi samostojnih gimnazij se je povečal vpis v gimnazijske programe, ki je dosegel največ do 45 % celotne populacije, vpisane v gimnazije. Premik se je zgodil predvsem po hitrem nazadovanju industrije. Posledično so se v manjših krajih najprej ukinjali poklicni in tehniški programi. V letu 1999 je gimnazija uspela pridobiti nov srednješolski program ekonomski tehnik. Po letu 2010 pa se je situacija začela spreminjati v korist tehniških in poklicnih programov.⁷⁵

Gimnazijski program je poleg standardnih in nekoliko dopolnjenih učnih načrtov uvedel še obvezne izbirne vsebine (OIV). Dijaki so v posameznem šolskem letu morali opraviti določeno število ur iz različnih dejavnosti, ki so jim bile ponujene na začetku šolskega leta.⁷⁶

Gimnazija in srednja šola Kočevje

Po dveh desetletjih samostojnega delovanja je splošen upad števila dijakov v srednješolskih generacijah narekoval ponovno združitev gimnazije ter srednje tehniške in poklicne šole. Proces združevanja je potekal po celotni Sloveniji, v Kočevju se je zgodil šele v zaključni fazi. Od 2. avgusta 2012 sta obe ustanovi ponovno združeni v enovito šolo *Gimnazija in srednja šola Kočevje*.

Dve leti po združitvi obeh kočevskih srednjih šol je šola ponovno pridobila poklicni program oblikovalec kovin, v letu 2016 pa še program strojni tehnik. Vodstvo šole si je stalno prizadevalo tudi za pridobitev višješolskega programa informatika.

Gimnazija in srednja šola Kočevje je v zadnjih treh desetletjih veliko pozornost posvečala pedagoškemu procesu v razredu. Šola se je vključila v najrazličnejše projekte: evropski oddelok, prenova pouka po principih vzratnega načrtovanja in avtentičnega pouka, formativno spremljanje, razvoj pisne spretnosti, timsko poučevanje, interdisciplinarni tematski sklop v gimnazijskem programu. Pozornost je namenjala tudi vzpostavljanju vzpodbudnega učnega okolja za zagotavljanje ugodnih psihosocialnih pogojev za razvoj v okviru številnih projektov: razvijanje občutka lastne vrednosti, karierna orientacija in drugih.

Za zagotavljanje dodatnih sredstev za razvoj ter vključenost v pomembne vzgojno izobraževalne tokove v Sloveniji se je kočevska gimnazija stalno vključevala v evropske projekte, skrbela za informatizacija šole z novo opremo, ekološko vzgojo ter vzpostavljanje stalnih sodelovanj s šolami in dijaki v tujini.⁷⁷

Ivan Kordiš

Kočevski maturanti generacije 2021/22
Gimnazija in srednja šola Kočevje, foto Atelje Iris, Iris Štefanič s. p.

⁷⁵ Meta Kamšek, Zapis ključnih dogodkov v zgodovini Gimnazije Kočevje – Glavni premiki v obdobju 1991 do 2018, čas ravnateljstva Mete Kamšek. Elektronsko sporočilo, 9. 5. 2022. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

⁷⁶ Mojca Finc, Jerneja Jurca, Takšni smo, takšne nas morate imeti radi. Gimnazija Kočevje skozi čas (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 2000): 61–2.

⁷⁷ Meta Kamšek, Zapis ključnih dogodkov v zgodovini Gimnazije Kočevje – Glavni premiki v obdobju 1991 do 2018, čas ravnateljstva Mete Kamšek. Elektronsko sporočilo, 9. 5. 2022. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

KULTURNO ŽIVLJENJE NA KOČEVSKI GIMNAZIJI V OBDOBJU 1919–1991

Kulturni utrip na slovenski gimnaziji v Kočevju je bil v prvih letih delovanja še skromen. Gimnazija je bila tedaj najvišji vzgojnoizobraževalni zavod v mestu, vendar so bili kočevski dijaki v primerjavi z dijaki v ostalih slovenskih mestih v marsičem prikrajšani. Tega so se dijaki prav dobro zavedali, pa tudi njihovi profesorji, ki so skupaj z njimi prevzeli vodilno vlogo pri ustvarjanju kulturnega življenja v mestu pod Stojno. To jim je priznavalo tudi občinstvo, ki je rado obiskovalo njihove nastope ob koncu šolskega leta in na javnih proslavah.¹

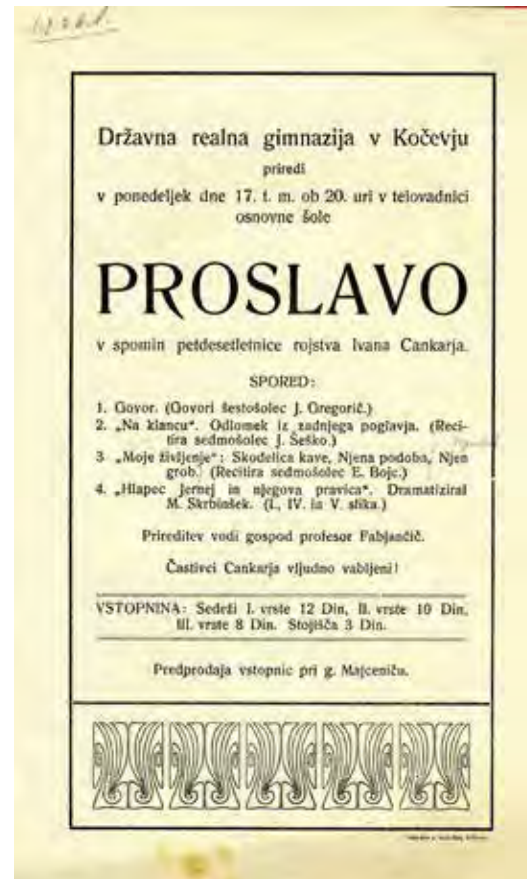
Po koncu druge svetovne vojne je kočevska gimnazija postala središče kulturnega dogajanja v mestu in širši okolici. Dijaki in profesorji so se poizkušali kot pisci, režiserji, igralci, govorniki, pevovodje in skladatelji, vsak po svojih močeh in sposobnostih.² Na pobudo dijaka Franca Trampuža je bilo 5. februarja 1952 ustanovljeno *Mladinsko kulturno-umetniško društvo* (MKUD) *Matej Bor*. Znotraj društva so delovali filmski, šahovski in literarni krožek³, dramska sekcija, pevska sekcija, kasneje pa še folklorna⁴ in prirodoslovna

sekcija.⁵ Najbolj aktivni sta bili dramska in pevska sekcija. Njihovi mentorji so bili gimnazijski profesorji, gonilna sila pa je bila dijaška želja po drugačnem izražanju. To je bila tudi priložnost za odkrivanje mnogih skritih talentov, kar je zaznamovalo ali celo drugače začrtalo marsikatero življenjsko pot.

V času usmerjenega izobraževanja so kulturne dejavnosti postale del obveznega predmetnika. Dijaki so si v okviru kulturnih dni ogledali različne kulturne prireditve, njihovi mentorji pa so se trudili, da se bogata kulturna tradicija kočevske gimnazije ne bi prekinila. S ponovno uvedbo gimnazijskega programa v šolskem letu 1990/91 je bilo konec organiziranega kulturnega življenja za vse dijake. Kulturne dejavnosti so postale del predmetnika obvezne izbirne vsebine (OIV).

Gledališka dejavnost

Izmed kulturno-umetniških dejavnosti so dijaki kočevske gimnazije posebno veselje gojili do nastopanja na odrskih deskah. Gledališče jim je priraslo k srcu, saj so v letih po koncu

Vabilo na proslavo ob 50-letnici rojstva Ivana Cankarja, 1926
Muzej novejšje zgodovine Slovenije

prve svetovne vojne radi obiskovali uprizoritve slovenskih društev v Kočevju. Nekateri izmed njih (Ivan Bogataj, Mirko Bogataj, Konstantin De Demos, Stanislav Lesjak)⁶ so nastopili celo kot statisti. Henrik Kužnik v svojih spominih omenja, da so prvo slovensko uprizoritev na oder postavili kočevski dijaki in visokošolci leta 1919. To je bil Jurčičev *Deseti brat*. Leto dni kasneje so odigrali še Finžgarjevo igro *Divji lovec*.⁷

Prvi samostojni gledališki nastop dijakov slovenske gimnazije je bil prikaz nekaj slik iz Cankarjeve povesti *Hlapec Jernej in njegova pravica*. Glavno vlogo je igral sedmošolec Jože Šeško (1908–1942). Uprizoritev je potekala na odru telovadnice v kočevski ljudski šoli (danes OŠ Zbora odposlancev, Reška cesta 3) 17. maja 1926.⁸ Naslednje leto, 10. decembra 1927, so šestošolci v hotelu Trst uprizorili dramo Alojzija Remca *Užitkarji*. Igro je režiral Vilko Bojc, v glavni vlogi pa je nastopil Jože Gregorič (1908–1989). Leta 1928 so se na odru zvrstile kar tri uprizoritve. Šestošolci so 2. februarja 1928 pod vodstvom prof. Franceta Pacheinerja odigrali Linhartovo igro *Veseli dan ali Matiček se ženi*. Maja istega leta je Henrik Kužnik na oder postavil dramo Antona Leskovca *Dva bregova*.⁹ Kulise je naslikal Franjo Smole, nastopajoči pa so med odmori kar sami poskrbeli za njihovo menjavo in ureditev scene. Ob koncu leta 1928 so gimnazijci uprizorili še komedijo Branislava Nušiča *Narodni poslanec*. Vlogo novinarja je odlično odigral Srečko Batič. Občinstvo mu je med igranjem večkrat ploskalo, saj je znal vzpostaviti kontakt z gledalci, zlasti s tistimi na balkonu dvorane v hotelu Trst. Kasneje so uprizorili tudi Nušičevo komedijo *Gospa ministrica* in Molierovo komedijo *Namišljeni bolnik*.

Ob koncu šolskega leta 1928/29 je vodstvo gimnazije 1. junija 1929 pripravilo slavnostno akademijo. Glavni govornik je bil tretješolec Henrik Kužnik. Poleg glasbenih točk je bilo na sporedu tudi prvo dejanje opere *Faust*. V vlogi Fausta je nastopil prof. Arsen Rauch, v vlogi Mefista pa nadučitelj Mirko Trost. Oba sta nastopila suvereno, odličen pa je bil tudi dijaški gimnazijski orkester pod vodstvom dijaka Davorina Zupančiča.

Jeseni 1929 so kočevski visokošolci, vsi bivši dijaki kočevske gimnazije, ustanovili svoje akademsko društvo, ki mu je predsedoval Vilko Bojc. V prvih petih letih je bilo zelo

¹ Jože Gregorič, Iz Kostela v Kočevje. Kulturno socialna slika iz dvajsetih let. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 85.

² Miloš Humeč, Težka in lepa leta. Nekaj spominov na prva poveljna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 22.

³ Kočevski dijaki (Jože Gregorič in tudi drugi) so že v dvajsetih letih prejšnjega stoletja objavljali svoje članke v časopisih in revijah (Jutro, Slovenec, Mladi junak, Preporod, Gruda). Maja 1954 je literarna sekcija MKUD Matej Bor pripravila literarni večer, ki so se ga udeležili najvidnejši slovenski pesniki in pisatelji: Miško Kranjec, Matej Bor, Beno Zupančič, Peter Levec in Ivo Minatti. Potekal je v nekdanji gimnazijski garderobi v prvem nadstropju, ki so jo prezidali v manjšo dvorano za komorne prireditve in koncerte. Literarna sekcija je leta 1965 začela prirejati literarne večere francoske poezije pod vodstvom prof. Božene Košuta. Dijaki so recitale izvajali v francoščini, namenjeni pa so bili tako dijakom kakor tudi splošni javnosti. Jože Gregorič, Iz Kostela v Kočevje. Kulturno socialna slika iz dvajsetih let. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 87–8; Miloš Humeč, Delež kočevske gimnazijev kulturnem življenju mesta in občine Kočevje po II. svetovni vojni. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 120, 124.

⁴ Dijaki so se vsak teden eno popoldne učili ljudskih plesov pod vodstvom študenta iz Ljubljane. Maja 1955 so že imeli skupen nastop s pevskim zborom in izvedli precej ljudskih plesov v narodnih nošah. Dijaško folklorno skupino je leta 1957 vodila Breda Tütingen iz Ribnice. Skupaj s pevskim zborom je aprila 1957 pripravila večer ljudskih pesmi in plesov. Miloš Humeč, Delež kočevske gimnazijev kulturnem življenju mesta in občine Kočevje po II. svetovni vojni. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 120–1.

⁵ Franc Trampuž, Pred petnajstimi, dvajsetimi leti. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 146; Natalija Mihelčič, Kultura v času socializma. Disertacija (Nova Gorica, Natalija Mihelčič, 1999): 89.

⁶ Imenik učencev koncem šolskega leta 1919–20. Izvestje državne gimnazije v Kočevju koncem šolskega leta 1919–20 (Kočevje, Državna gimnazija Kočevje, 1920): 12–3; Maturanti kočevske gimnazije od leta 1927 do 1968. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 13.

⁷ Henrik Kužnik, Kulturno-prosvetna dejavnost kočevskih dijakov v stari Jugoslaviji (Nekaj spominov bivšega dijaka kočevske gimnazije). 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 90.

⁸ Uprizoritev je potekala ob 50-letnici rojstva Ivana Cankarja. Podrobneje o tem glej Jože Gregorič, Iz Kostela v Kočevje. Kulturno socialna slika iz dvajsetih let. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 86; Jože Gregorič, Cankarjeva proslava v Kočevju leta 1926. Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino (Ljubljana, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 1976), 2/1976: 74–9.

⁹ Podrobneje o tem glej Jože Gregorič, Iz Kostela v Kočevje. Kulturno socialna slika iz dvajsetih let. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 86–7.

prizadevno. Pripravljalo je gledališke igre, akademije in javna predavanja. Konec leta 1929 je uprizorilo veseloigro Johanna Nestroya Utopljenca. Gledalce je najbolj navdušil Leon Šifrer, ki je odlično posnemal igralca ljubljanske drame Janeza Cesarja (1896–1965). Okoli pusta so na oder postavili še komedijo Maximiliana Dalhoffa Neala *Trije vaški svetniki*. Tik pred nastopom so se vsi trije glavni igralci za korajžo napili. Najbolj sta v kozarec pogledala Mirko Bogataj in Lado Kralj. Gledalci so se od srca nasmejali, saj so bili prepričani, da je bilo vse skupaj del scenarija. Ob 60-letnici rojstva F. S. Finžgarja so dijaki decembra 1931 uprizorili še ljudsko zgodbo *Veriga*. V glavni vlogi je nastopil Edvin Kovačič.

V tridesetih letih prejšnjega stoletja je v vlogi gledališkega režiserja večkrat nastopil Jože Šeško. Tako je režiral igri Leva Nikolajeviča Tolstoja *Živi mrtvec* in Nikolaja Gogolja *Ženitev* ter dramo Ivana Cankarja *Hlapci*. Med nastopajočimi so bili tudi Vilko Kajfež, Jože Šeško in Edvin Kovačič. Zadnja uprizoritev akademskega društva je bila leta 1937, ko je bila na sporedu Cankarjeva drama *Pohujšanje v dolini Šentflorjanski*. Tudi to igro je režiral Jože Šeško. Poleg društvenih članov so nastopali še nekateri uradniki in delavci.

Neutrudni prof. Fortuna Martin je pozimi 1945/46 nabral precej za igro navdušenih dijakov in že spomladi 1946 so uprizorili mladinsko igro Pavla Golie *Triglavska bajka*. Kostume je posodila ljubljanska Drama, kulise pa so izdelali dijaki sami. Predstava se je odvijala na odru Šeškovega doma, ki je bil le za silo zakrpan, brez prave razsvetljave, brez kurjave, gledalci pa so sedeli na surovih lesenih klopih. Igra je doživela več ponovitev, z njo so gimnazijci gostovali tudi v Fari.

Spomladi 1954 so igralci MKUD na odru Šeškovega doma zaigrali Klabundovo igro *Krog s kredo* v režiji Marije Jemec. Kulise za predstavo je domiselno naslikal dijak Jože Centa, uprizorili pa so jo še v Šalki vasi, Ribnici in Črnomlju.

Drugo polovico 50-ih let prejšnjega stoletja so zaznamovali številni dramski nastopi kočevskih dijakov, ki si jih je ogledala tudi starejša publika. Potekali so ob pomembnih državnih in občinskih praznikih ter obletnicah. Navdih za dramske uprizoritve so gimnazijski profesorji iskali v delih Ivana Cankarja, Antona Tomaža Linhart, Frana Saleškega Finžgarja, Frana Žižka in Antona Ingoliča.

Vaja za igro *Ferda Godine Družinski dnevnik* pod vodstvom prof. Roberta Puharja, 1965. Zada desno stoji Matija Glad, ki je več let pomagal pri gimnazijskih uprizoritvah v Šeškovem domu, zasebna last, Mitja Hribar

Gimnazijsko gledališko skupino je v šolskem letu 1968/69 vodil Vekoslav Figar zasebna last, Meta Kamšek

Radi so predstavili tudi dela tujih avtorjev, ki jih je dopuščala takratna oblast: Branislava Nušića, J. B. Molliera, Charlesa Dickensa in Alda de Benedettija. Pozabili niso tudi na najmlajše. Zanje so uprizorili več otroških pravljič. Med njimi je velik uspeh požela pravljica igra s petjem in plesom *Trnuljčica* v režiji Marije Jemec in Saše Škufca. Za kulise je poskrbela Rada Šuštar, za plesne točke pa Marjan Lukežič.¹⁰

Še posebej dramaturško pestra je bila druga polovica 50-ih let prejšnjega stoletja. Dijakinja Andreja Košir je prevzela režijo mladinske igre *Janko in Metka*. Sceno je bogato opremil dijak Peter Badovinac, glasbo pa je napisal prof. Miloš Humeč. Dijaki so v celoti pripravili in izvedli tudi Prešernovo proslavo. Uprizorili so dve sliki iz *Visoke pesmi* Ilke Vaštetove. Osrednji govor je imel dijak Ivan Gruđen, pevski zbor pa je zapel *Zdravljico*. Uprizorili so še igro *Globoko so korenine*, igrice Kristine Brenkove *Najlepša roža* v režiji prof. slovenščine Magde Balžalorsky, Finžgarjevo igro *Naša kri* ter Cankarjevo dramo *Hlapec Jernej in njegova*

pravica. Aprila 1959 je sledila komedija A. T. Linhart *Ta veseli dan ali Matiček se ženi*.

Tudi v šestdesetih letih prejšnjega stoletja je bila na kulturnem področju poleg pevske še vedno najbolj aktivna dramska sekcija. Aprila 1960 so dijaki v režiji Magde Balžalorsky izvedli Pugetovo dramo *Dnevi naše sreče*, ki so jo odigrali tudi v Velikih Laščah, Ribnici in Novem mestu. V obdobju 1962–1969 so uprizorili več iger, ki jih je režiral prof. Robert Puhar. Na oder so postavili Strindbergovo dramo *Gospodična Julija* (1962), Borovo *Težko uro* (1963), Godinov *Družinski dnevnik* (1965), Ingoličevo igro *Tajno društvo PGC* (1966) in Lipahov *Glavni dobitnik* (1967).

Kočevski dijaki so veselje do gledališča kazali tudi v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Pri skoraj vseh dramskih uprizoritvah je več desetletij sodeloval prof. Miloš Humeč. Postavljal je kulise, bil inscipient ali svetlobni mojster, izvajal glasbene točke ali pa zanje napisal glasbo.¹¹

¹⁰ Ljudska prosveta (Ljubljana, Ljudska prosveta Slovenije, 1955), št. 2–4, 31. 3. 1955: 15–6.

¹¹ Miloš Humeč, *Težka in lepa leta*. Nekaj spominov na prva poveljna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 22–6; Miloš Humeč, *Delež kočevske gimnazije v kulturnem življenju mesta in občine Kočevje po II. svetovni vojni*. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 115–126.

Gledališka skupina kočevskih gimnazijcev po predstavi Marca Camolettija *Strogo zaupno* na odru Šeškovega doma v Kočevju, šolsko leto 1976/77. Mentorica je bila prof. Meta Prelesnik, režiser pa Jože Hrovat. zasebna last, Vito Oražem

Gimnazijski pevski zbor

Začetki petja na slovenski gimnaziji v Kočevju segajo v dvajseta leta prejšnjega stoletja. Zelo marljiv in uspešen zbor je vodil prof. Ivan Sivec, ki je na kočevski gimnaziji poučeval v letih 1920–1928. Ob koncu vsakega šolskega leta so gimnazijski pevci nastopili na slavnostni akademiji v hotelu Trst, ki jo je priredilo vodstvo gimnazije.¹²

Po koncu druge svetovne vojne je na kulturnem področju sprva deloval samo gimnazijski pevski zbor. Po sili razmer je kot edini zbor 'moral' sodelovati na vseh kulturnih prireditvah. Več kot trideset let ga je vodil prof. Miloš Humek, gimnazijski mladinski pevski zbor pa celih štirideset let (1945–1985). Ob začetku šolskega leta 1945/46 je v pevskem zboru pelo 'ubogih šest do osem pevk'. Ravnatelj Herman Kotar in ves profesorski zbor so z velikim razumevanjem pomagali pri razvoju gimnazijskega zborovskega petja. Za tiste, ki jih za zborovsko petje izbral prof. Miloš Humek, je bilo petje obvezno, saj so se zamude pri vajah štele kot neopravičene ure pri pouku. Pevcev ni bilo težko najti, kajti gimnazija je bila takrat že osemletna. V nižjih razredih so do mutacije peli tudi fantje. Nekateri pa so vztrajali tudi po njej. Tako so v šolskem letu 1950/51 v popol-

noma dekliškem zboru sodelovali tudi trije fantje. Med njimi je bil tudi Julijan Strajnar, danes ugledni etnomuzikolog in folklorist.¹³

Mihaela Humek, Prof. Miloš Humek kot pevovodja in popotnik, risba zasebna last, Sonja Božič Zadnik

¹² Henrik Kužnik, Kulturno-prosvetna dejavnost kočevskih dijakov v stari Jugoslaviji. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 90.

¹³ Miloš Humek, Kočevje, Kraj (Ne)srečnega imena ... (prosto po Prešernu). Tipkopis (Škofja Loka, Miloš Humek, 1999): 17.

Dekliški pevski zbor na vajah v gimnazijski dvorani, 1969, Pokrajinski muzej Kočevje

Gimnazijski pevci so se prvič predstavili 10. decembra 1945. Za pripravo otvoritvene proslave ob začetku prvega povojnega šolskega leta v za silo opremljeni kočevski kinodvorani je bil zadolžen prof. Miloš Humek. Med razbitinami so staknili star, preluknjan harmonij, ki je še dajal nekaj tonov. Ravnatelj Herman Kotar je po domovih obvestil okoli dvajset dijakov in dijakinj, prof. Miloš Humek pa je na roko prepisal nekaj partizanskih pesmi za mladinski pevski zbor. Dijakinja Marija Strahovnik je recitirala nekaj pesmi in proslava je kljub izrednim razmeram med občinstvo vnesla vsaj malo slovesnega vzdušja.

Spomladi 1946 je bila ustanovljen mešani gimnazijski pevski zbor s 45 člani, v njem je prepevalo tudi 23 dijakinj. Učenci nižjih razredov so sodelovali v mladinskem pevskem zboru, ki je štel tudi do 90 pevcev. Leta 1949 je prvič izvedel Gobčevo spevoigro *V bratskem objemu*, ki je doživela velik uspeh in tudi več ponovitev. Dijaki so kostume in kulise izdelali kar sami. Vodila ga je Magda Balžalorsky, roj. Strniša. Samostojni koncert slovenskih umetnih pesmi je leta 1951 doživel kar šest ponovitev, poleg Kočevja še v Sodražici, Osil-

nici, Fari, Ribnici in Dolenji vasi. Pevce so za uspešno izvedene koncerte nagradili z ogledom operne predstave *Veronika Deseniška* v Ljubljani in dvodnevni izletom na otok Rab. Poleg petja je pevski zbor pod vodstvom slavistov kočevske gimnazije uprizarjal tudi zborovsko recitacijo, ki je bila v tistem času zelo priljubljena.

Oktobra 1953, ob 10. obletnici kočevskega zbora, je na proslavi ob odkritju spomenika sredi Kočevja v skupini okoli 400 pevcev sodeloval tudi gimnazijski pevski zbor. Dve leti kasneje je zapel pred brigadirji v kočevskih gozdovih, obiskal pa je tudi gradbišče zadružnega doma v Kočevski Reki. Jedro repertoarja so predstavljale partizanske in narodne pesmi.

Že okoli leta 1950 je prof. Miloš Humek sestavil *Okrajni učiteljski pevski zbor*. V njem so peli vsi kočevski prosvetni delavci, ki so imeli vsaj malo posluha. Pevcev je primanjkovalo, zato so v njem peli tudi pevci od drugod. O splošnem pomanjkanju pevcev govori podatek, da je prof. Terezija Šturbej v zboru 'morala' peti tenor.¹⁴

¹⁴ Miloš Humek, Domine – adsum. Gospod – tukaj sem. Pet obdobji nekega življenja (Škofja Loka, samozaložba, 1996): 32.

Gimnazijski pevski zbor je ob 30-letnici delovanja nastopil v Šeškovem domu, 1976
zasebna last, Sonja Božič Zadnik

V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je kočevska gimnazija imela kar dva zbora. V večjem je po besedah prof. Miloša Humeka 'pelo vse kar leze in gre', v manjšem pa izbrane pevke. Primanjkovalo je notnega materiala in literature, zato je prof. Miloš Humek kar sam uglasbil besedila slovenskih pesnikov. Po ustanovitvi glasbene šole leta 1962 je zbor velikokrat nastopal ob spremljavi klavirja in harmonikarskega orkestra. Zvrstili so se številni

Dekliški oktet Polyphonia pred samostansko cerkvijo v Kostanjevici na Krki, 1976, zasebna last, Sonja Božič Zadnik

nastopi ob raznih otvoritvah in odkritjih partizanskih obeležij, med delovnimi brigadami in na proslavah državnih praznikov. Gimnazijski pevski zbor je postal pojem in malokatera prireditev je minila brez njega.¹⁵

Število nastopov gimnazijskega pevskega zbora se je povečalo po letu 1966, ko so v Kočevju odprli *Likovni salon Kočevje*. Istega leta je prenehal delovati tudi Mešani pevski zbor Jakob Gallus, zato je izvedba kulturnega programa ob različnih prireditvah, največkrat v Likovnem salonu Kočevje, še toliko bolj padla na ramena gimnazijskega pevskega zbora in recitatorjev.¹⁶

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je na gimnaziji deloval dekliški oktet *Polyphonia*. Večina pevk je že v osnovni šoli pela v vokalni skupini DOREMi, ki jo je vodil Ive A. Stanič (1939–2022). Po prestopu v gimnazijo jih je vodil prof. Miloš Humek, ki je zboru tudi nadel 'nekoliko nenavadno ime'.¹⁷ V njem so prepevale Romana Ahac, Edita Junc, Mateja Junc, Vesna Metelko, Romana Murn, Lidija Vardijan, Sonja Zadnik in Anica Marolt.

¹⁵ Miloš Humek, Kočevje, Kraj (Ne)srečnega imena ... (prosto po Prešernu). Tipkopis (Škofja Loka, Miloš Humek, 1999): 17–8.

¹⁶ Miloš Humek, Delež kočevske gimnazijev kulturnem življenju mesta in občine Kočevje po II. svetovni vojni. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 115–126.

¹⁷ Miloš Humek, Kočevje, Kraj (Ne)srečnega imena ... (prosto po Prešernu). Tipkopis (Škofja Loka, Miloš Humek, 1999): 19.

Naslovnica mladinskega lista *Prvi poganjki*, marec 1953, Gimnazija in srednja šola Kočevje

Zapisnik ustanovnega občnega zbora literarnega krožka o izdajanju gimnazijskega lista *Bliskavice*, 1925, Muzej novejša zgodovine Slovenije

¹⁸ Jože Gregorič, Iz Kostela v Kočevje. Kulturno socialna slika iz dvajsetih let. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 87; Jože Gregorič, Čankarjeva proslava v Kočevju leta 1926. Kronika. Časopis za slovensko krajevno zgodovino (Ljubljana, Zgodovinsko društvo za Slovenijo, 1976), 2/1976: 77.

Dijaška glasila kočevskih gimnazijcev
Prvo dijaško glasilo z latinskim naslovom *Flores* (Cvetje) so kočevski dijaki osnovali že v dvajsetih letih prejšnjega stoletja. Pobudnika sta bila prijatelja Jože Gregorič in Rudolf Benulič, dijaka nižje gimnazije, žal pa je ostalo samo pri poskusu.

Kasneje so gimnazijci pod pokroviteljstvom prof. Milana Fabjančiča ustanovili literarni krožek in dijaško glasilo *Bliskavice*. Ime so dijaki povzeli iz besedila drame Otona Župančiča *Veronika Deseniška*. Zbirali so se v hiši orožnika Bojca, ki je bilo znano kot zbirališče kočevskih dijakov. Na sestankih, ki jih je nekaj časa vodil prof. France Pacheiner, so brali svoje prispevke in debatirali o literarnih vprašanjih. Prispevke je v literarni list prepisal Etbin Bojc (1906–1975), ki je imel zelo pisavo. *Bliskavice* je kmalu zamenjalo glasilo *Naši ognji*. Vodstvo gimnazije zanje sploh ni vedelo, prav tako večina dijakov ne, saj je bilo namenjeno le ožjemu krogu dijakov. Urejal in pisal jih je Etbin Bojc. V glasilu je konec leta 1926 izšla črtica gimnazijca Jožeta Gregoriča *Oj jesenske dolge noči*, ki je nastala iz domotožja po domačem kraju in kmečkem življenju.¹⁸

Leta 1952 je Mladinsko kulturno-umetniško društvo Matej Bor ustanovilo šolski list *Prvi poganjki*. V njem so dijaki objavljali svoje literarne prvence. Izhajal naj bi vsak mesec, vendar to ni bilo izvedljivo zaradi premajhnega odziva dijakov. Prva številka je izšla februarja 1952, zadnja pa v šolskem letu 1958/59. Skupaj je izšlo 21 števil. Prve štiri številke so bile izdane samo v enem izvodu, ki jih je na roke spisala dijakinja Metoda Negro, ker je imela lepo pisavo. Šele tretji letnik in naslednje sta na pisalni stroj natipkala prof. Vanda Košir in prof. Miloš Humek.¹⁹ V nakladi enega samega izvoda je izšla tudi številka v šolskem letu 1957/58. Nekoliko pozneje so prešli na preprosto razmnoževanje na posebni koži. V uredniškem odboru drugega letnika dijaškega lista *Prvi poganjki* so bili France Lovšin, Franc Trampuž, Minka Petje, Boro Radonič in Alojzij Petek, za ilustracije pa sta bila zadolžena Jože Centa in Ana Kozina. Ob koncu 50-ih let pre-

¹⁹ Franc Trampuž, Pred petnajstimi, dvajsetimi leti. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 146.

*Utrinki mladosti, Glasilo MKUD Matej Bor na kočevski gimnaziji, šolsko leto 1972/73
Gimnazija in srednja šola Kočevje*

jšnjega stoletja so dijaki, zbrani okoli svojega časopisa, začeli opuščati literarno ustvarjanje. V šolskem letu 1964/65 so izšle še tri številke.²⁰

Po krajšem premoru so kočevski dijaki leta 1966 obudili spomin na svoj nekoč opevani časopis. Začeli so izdajati glasilo *Utrinki mladosti*²¹, vendar tudi sprememba imena ni zadostovala, da bi časopis znova zaživel.²²

Glasilo je občasno izhajalo še v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Prvo šolsko leto po preselitvi v nov srednješolski center sredi mesta pozimi 1980 je zopet zagledalo luč sveta pod imenom *Utrinki*. Urednica je bila Lela Mujkič, ki je prispevala tudi likovno podobo in grafično opremo. V njem so bila objavljena kritična besedila, pesmi, črtice in likovna dela dijakov, brez posredovanja ali selekcije s strani profesorjev. Med kritičnimi besedili je izstopalo besedilo Janeza Škrabca, ki se je spraševalo, ali obstajajo povezave med komunizmom in konzumerizmom. Glasi-

*Tretješolec Dušan Mrdakovič je bil pobudnik glasbenih večerov na kočevski gimnaziji, 1977
zasebna last, Vito Oražem, foto Vito Oražem*

²⁰ Ive A. Stanič, Profesor Humek (Kočevska Reka, samozaložba, 2009): 74.

²¹ Časopis z enakim imenom je v začetku 70-ih prejšnjega stoletja izdajala tudi Gimnazija Celje. Spletni vir, <https://plus.cobiss.net/cobiss/si/si/bib/23649589#full>, dostop 6. 6. 2022.

²² Franc Trampuž, Pred petnajstimi, dvajsetimi leti. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 146; Miloš Humek, Težka in lepa leta. Nekaj spominov na prva povojna leta na kočevski gimnaziji, v Kočevju in okolici (Škofja Loka, samozaložba, 1993): 24; Ive A. Stanič, Profesor Humek (Kočevska Reka, samozaložba, 2009): 74.

I. kulturni maraton v gimnazijski dvorani, marec 1978, zasebna last, Vito Oražem, foto Vito Oražem

lo je bilo izdelano v nezaključeni nakladi, ki je nastajala s takrat za lokalne razmere novo tehniko fotokopiranja. Profesorski zbor je v ta namen dovolil brezplačno uporabljati fotokopirni stroj in papir. V osnovi so bili Utrinki grafično izdelani kot tipkopis z elementi kolaža in risbe v črnobeli tehniki, posamezen izvod je bil zvezan s pisarniškimi sponkami. Naslov glasila je Lela Mujkič že v začetku želela spremeniti, pa je prof. Meta Prelesnik vztrajala, da se glasilo kočevskih gimnazijcev tradicionalno imenuje Utrinki in naj tako tudi ostane.²³

Junija 1998 so kočevski gimnazijci v Likovnem salonu Kočevje predstavili svoj bilten z naslovom *Turbulenca*. V njem se je trideset gimnazijcev predstavilo s svojimi pesmimi, zgodbami in ilustracijami.²⁴

Svoje članke so kočevski dijaki objavljali tudi v glasilih *Stezece*, *Cajtnig*, *Špegu*, *Vse k'r čž*, *Zorenje*, *Omarca* in *Prikrito*.

²³ Lela B. Njatin, Za razstavo o gimnaziji. Elektronsko sporočilo, 26. 11. 2021. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

²⁴ Simona Fajfar, Turbulenca na Gimnaziji Kočevje. Delo (Ljubljana, 1998), št. 125, 2. 6. 1998: 5.

Klub mladih prijateljev glasbe

V okviru društva MKUD Matej Bor je okoli leta 1960 začel delovati *Klub mladih prijateljev glasbe*. V popoldanskem času je pripravljaval glasbene popoldneve. Največkrat so pripravili večer operne in koncertne glasbe, ki mu je sledila razprava s komentarji. Ena izmed takih prireditev je bila radijska oddaja *Poslušajte in poijte*, ki je potekala 1. aprila 1961 v gimnazijski dvorani. Društvo je po svoji aktivnosti in zagnanosti postalo znano tudi izven občinskih meja.

V drugi polovici sedemdesetih let prejšnjega stoletja je klub vodil Dušan Mrdakovič. Dijaki so se srečevali enkrat tedensko v večernih urah v takratnem glasbenem kabinetu. Poslušali so 'svojo' glasbo iz plošč, ki so jih dijaki prinesli ali pa jih je klub naročil po pošti iz Anglije. Gramofon, ojačevalec in zvočnike je dal na razpolago prof. Miloš Humek, ki jih je sicer uporabljal pri pouku umetnostne vzgoje. Vsak večer so predstavili po eno rock skupino, podatke pa so povzeli iz takratnih glasbenih revij. Enkrat je klub v goste povabil radijskega voditelja Braneta Rončela, v Šeškovem domu pa organiziral koncert takrat zelo popularne skupine *Izvir*.²⁵

Šolski radio

V šolskem letu 1980/81, ko se je gimnazija preselila v nov srednješolski center v središču mesta, je na šoli deloval Šolski radio. Pobudo za njegovo ustanovitev je dala dijakinja Lela Mujkič. Profesorski zbor ji je dodelil, da ga vodi in tudi določi termin med glavnim odmorom. Radio je predvajal program preko internega sistema šolskega ozvočenja. Vsebine je izbirala iz gimnazijskega glasila Utrinki, ki ga je tistega leta tudi urejala. Predvajala je glasbo, ki je bila takrat popularna med dijaki.

Šolski radio je obstajal le eno šolsko leto. Profesorski zbor je namreč ugotovil, da nadaljevanje ni dobrodošlo, kot razlog pa navedlo, da radio odvrta pozornost dijakov od učnih vsebin.²⁶

Ivan Kordiš

²⁵ Dušan Mrdakovič, elektronsko sporočilo, 10. 4. 2022. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

²⁶ Lela B. Njatin, Za razstavo o gimnaziji. Elektronsko sporočilo, 26. 11. 2021. Hrani Pokrajinski muzej Kočevje.

GIMNAZIJSKO POSLOPJE

Slabo leto po cesarskem dovoljenju za ustanovitev kočevske gimnazije je kočevska občina 18. avgusta 1872 z državno upravo sklenila pogodbo o izgradnji gimnazijskega poslopja. Občina je takoj začela z gradnjo zavoda, ki je bil 'projektiran na parter in 2 nadstropji'.¹ Vendar pa stavbe ni uspela dokončati do začetka rednega pouka novembra 1872. Zaradi borznega (bančnega) poloma leta 1873 so usahnile donacije v tujini živčih kočevskih trgovcev, mestna občina pa sama ni zmogla vseh stroškov. Gradnja je bila zaključena šele novembra 1873, vendar v mnogo skromnejši obliki, kot je bilo prvotno načrtovano. Namesto dvonadstropne stavbe z osmimi razredi in visokim pritličjem je bilo zgrajeno samo eno nadstropje. V novem gimnazijskem poslopiju je pouk lahko stekel šele v šolskem letu 1874/75.²

Že leta 1897 so morali iz zidakov sezidano stavbo³ temeljito popraviti. V pritličju so na novo obokali vse prostore. Potem ko je dunajska vlada leta 1907 dovolila razširitev kočevske nižje gimnazije v višjo, stara stavba ni imela dovolj prostora za popolno gimnazijo. Poleg tega je bila 'v precej slabem stanju', zato dograditev drugega nadstropja za dodatne učilnice ni bila možna. Občina se je zato odločila za dozidavo novega trakta na vzhodni strani. Dela so sicer hitro napredovala, kljub temu pa je bila vselitev možna šele leta 1909. Po izgradnji novega trakta so bili v stari gimnazijski stavbi za učilnice namenjeni samo še štirje prostori.⁴

Med drugo svetovno vojno je gimnazijsko poslopje 26. maja 1941 zasedla italijanska vojska in zahtevala izpraznitev vseh razredov. Nezasedeni so ostali samo prostori za kabinete, knjižnica, profsorska zbornica in

Kočevska gimnazija na letalskem posnetku pilota Hansa Ramorja, avgust 1918
Ilustrirani Slovenec, 12. maj 1929: 1

pisarna ravnateljstva. Po preselitvi kočevskih Nemcev v zimi 1941/1942 je bilo za nastanitev vojaštva dovolj prostora v njihovih zapuščenih domovih po mestu, zato so italijanski vojaki gimnazijsko poslopje izpraznili. A samo za kratek čas. Že proti koncu aprila 1942 so ga zopet zasedli, saj so se v mesto zatekli vojaki iz manjših italijanskih postojank na jugu Ljubljanske pokrajine. Gimnazija je s pomočjo okrajnega glavarstva začasne prostore, dve učilnici in sobo za profesorje, dobila v stavbi Zavoda za slepe.⁵

¹ Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije: Ajdovščina-Komenda, a. e. Državna gimnazija Kočevje, Iz zgodovine drž. realne gimnazije v Kočevju, 1939.

² Peter Wolsegger, Schulnachrichten. Zur Cronik der Lehranstalt. Zweiter Jahres-Bericht des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee (Gottschee, Verlag des k. k. Staats-Untergymnasiums zu Gottschee, 1898): 31.

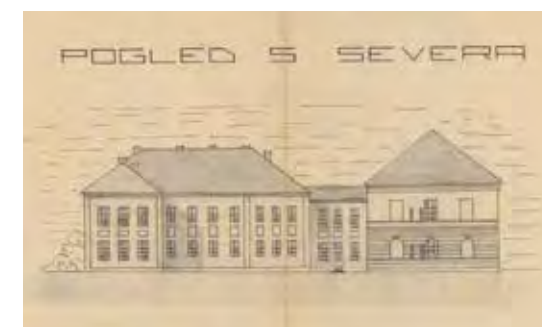
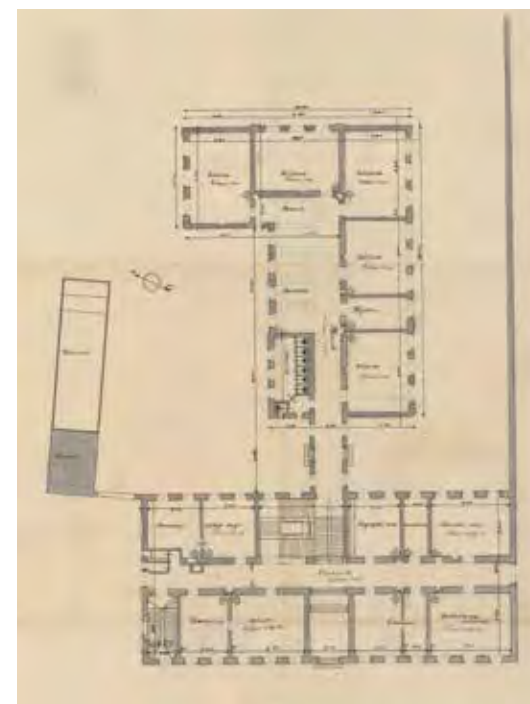
³ Simona Fajfar, Obnoviti, ne podreti stare gimnazije. Delo (Ljubljana, Delo d.o.o., 2001), 17. 5. 2001: 25.

⁴ Slovenski šolski muzej, fond Gimnazije: Ajdovščina-Komenda, a. e. Nižja gimnazija Fara - Vas, Podatki o šoli, 1957, s. p.

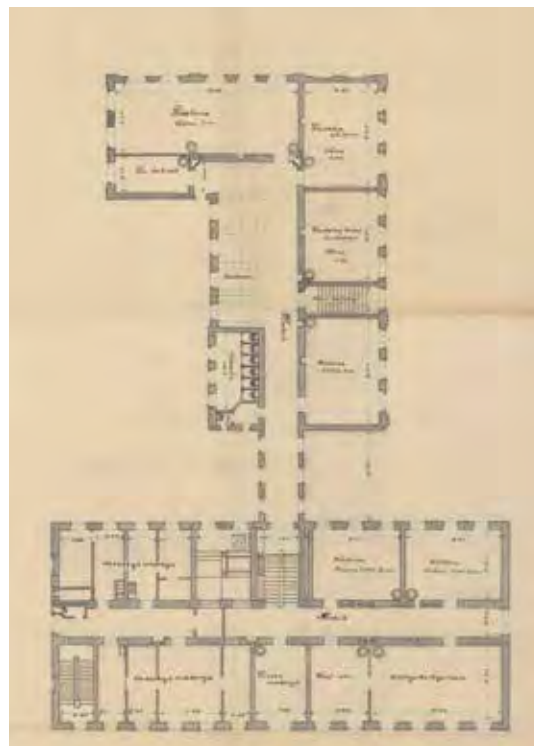
⁵ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 32, 39-40.

V šolskem letu 1910/11 je kočevska gimnazija postala osemrazredna nemška gimnazija klasičnega tipa, razglednica, okoli 1910
zasebna last, Josef Gladitsch

Tloris pritličja kočevske gimnazije ter pogled z juga in s severa, 1929
Slovenski šolski muzej

Floris I. nadstropja kočevske gimnazije, 1929
Slovenski šolski muzej

Po kapitulacije Italije septembra 1943 so poslopje za kratek čas zasedli partizani, oktobra 1943 pa so ga skoraj v celoti zasedli Nemci in domobranci. Konec leta 1944 je takratni ravnatelj Miroslav Gorše moral popolnoma izprazniti gimnazijsko poslopje. Ravnateljstvo pisarno z celotnim gimnazijskim arhivom, kabinete, zbirko učil in knjižnici je po nalogu nemških oblasti moral prepeljati v vilo bivšega kočevskega zdravnika dr. Kraulanda poleg osnovne šole na današnji Reški cesti. Med bombardiranjem Kočevja 19. aprila 1945 je gimnazijski arhiv utrpel znatno škodo, saj je več bomb zadelo prav to vilo. Streha je bila deloma razkrita, učila večinoma uničena, deloma pa izpostavljena vremenskim nepravilnostim in tudi tatvinam.⁶

Tudi gimnazijsko poslopje je bilo močno poškodovano. Dve letalski bombi sta treščili v predel med obema traktoma in težko poškodovali del stavbe. V stavbi ob cesti ni bilo nobenega okna niti ne okenskih okvirjev. Poleg tega je povojna oblast v gimnazijsko poslopje nastanila vojne ujetnike, ki pa so stavbo zapustili sredi septembra 1945.⁷

Poslopje kočevske gimnazije, okoli 1930, Pokrajinski muzej Kočevje

⁶ Zgodovinski arhiv Ljubljana, SI ZAL KOČ 86. Gimnazija Kočevje 1872–1979, t. e. 18, a. e. 154, Zapisnik, ki je bil sestavljen med vd. ravnatelja Goršetom Miroslavom in profesorjem Kotarjem Hermanom, ki je bil imenovan za začasnega delegata z odlokom, 12. 6. 1945.

⁷ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 41–2.

Uprava šole in krajevne oblasti so se zavzeto lotili obnove poškodovane in demolicirane stavbe, ki ni bila primerna za pouk. Pri pozidavi porušenega dela stavbe, vgradnji zasilnih oken in vrat ter beljenju so vneto pomagali tudi profesorji in dijaki. Po zasilni ureditvi prostorov so v drugi polovici oktobra 1945 začeli seliti ohranjeni inventar in učila v gimnazijske prostore. Šele sedaj se je pokazalo, da je bila uničena skoraj polovica bogate dijaške in profesorske knjižnice, ena tretjina biološke zbirke, večina učil za fiziko in kemijo, manjkala je več kot polovica zemljevidov in slik za zgodovino in zemljepis, telovadna orodja ter učila za matematiko in risanje pa so bila popolnoma uničena. Toda pomanjkanje gradbenega materiala je začetek pouka prestavilo v prvo polovico decembra 1945. Zastekliti so uspeli samo okna proti glavni cesti, okna na dvorišču in v vmesnem traktu pa so bila še nekaj let zadelana samo z deskami.⁸

Italijanski vojaki pred poslopjem kočevske gimnazije, 1941, Muzej novejšje zgodovine Slovenije

Stavba kočevske gimnazije po osvoboditvi leta 1945, Muzej novejšje zgodovine Slovenije

⁸ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 43–4.

*Kemijska učilnica na kočevski gimnaziji, okoli 1969
Pokrajinski muzej Kočevje*

Ob koncu šolskega leta 1947/48 je gimnazijsko poslopje končno le dobilo lepšo zunanost, pa tudi v notranjosti so bila opravljena nekatera popravila. Poleti 1948 so bila zamenjana vsa okna v traktu ob cesti, preostala pa so zasteklili. Na novo so uredili sanitarije, zamenjali peči, ponekod tudi tla, popravljeni sta bili tudi kanalizacija in streha. V letih 1952–54 so s pomočjo kočevskih podjetij poskrbeli še za modernizacijo kabinetov, učil, specializiranih učilnic in knjižnic. Podjetje SGP Zidar je v celoti opremilo razred v I. nadstropju, kakor tudi šolsko dvorano za kulturne in ostale prireditve, ki so jo z majhnimi stroški pridobili iz bivše garderobe. Novo opremo so dobili amfiteatralna fizikalna predavalnica, skromen kemijski kabinet in dijaška knjižnica. Temeljito je bil prenovljen tudi prirodoslovni kabinet, vključno z na novo prepariranimi predmeti. Izločili so vsa zastarela in neuporabna učila ter nabavili nova. Pri obnovi so sodelovala še podjetja KGP Kočevje, Tekstila in Rudnik rjavega premoga.⁹

Vsebinska reforma v začetku 60-ih let prejšnjega stoletja je kočevski gimnaziji povzročila precej preglavic. V kratkem času je morala zagotoviti prostorske in materialne pogoje za izvedbo enega izmed novih učnih predmetov, tehnične vzgoje s proizvodnim delom. Na pomoč ji je priskočila občina Kočevje kot ustanoviteljica šole in ji septembra 1962 dala na razpolago ves prostor od gimnazijskega dvorišča do Cankarjeve ulice. Z udarniškim

*Gimnazijska knjižnica, okoli 1969
Pokrajinski muzej Kočevje*

delom profesorjev in dijakov, najetim posojilom in finančno pomočjo kočevske občine so do konca novembra 1962 vzhodno od nove drvarnice zgradili prostorno delavnico za tehnični pouk, na dvorišču pa uredili letno telovadišče. Do septembra 1965 so tehnično delavnico opremili s potrebnimi stroji in drugimi učili, uredili in opremili pa še laboratorij za fiziko, kemijo in biologijo ter učilnico za slovenski jezik s književnostjo.¹⁰

Položitev temeljnega kamna za obnovo stare gimnazijske stavbe in izgradnjo novega prizidka, 6. februar 2001, Gimnazija in srednja šola Kočevje

⁹ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 45–6.

¹⁰ Nande Žužek, Povojni utrip Kočevja in Kočevske. 500 let mesta Kočevje (Kočevje, Skupščina Občine Kočevje, 1971): 174; Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 49–50.

Kasneje si je prostore v gimnazijski stavbi delilo več šol. V zgornjem nadstropju je delovala gimnazija, v pritličju pa poklicna in glasbena šola. Z uvedbo usmerjenega izobraževanja se je gimnazija pozimi 1980 preselila na novo lokacijo sredi mesta na Trgu zbora odposlancev 2, prav tako poklicna šola. V poslopju stare gimnazije so delovale samo še glasbena šola, kočevska godba in razne plesne skupine.

Leta 1995 je bila gimnazijska stavba izpraznjena. Šest let kasneje, februarja 2001, se je začela temeljita prenova, ki je znašala 850 milijonov tolarjev. Dijaki so se v obnovljeno gimnazijsko stavbo z novim prizidkom na Ljubljanski cesti 12 ponovno vselili novembra 2002.

Ivan Kordiš

Gimnazijsko poslopje po obnovi, 2010, Gimnazija in srednja šola Kočevje, foto Bojan Štefanič

STROKOVNE IN POKLICNE SREDNJE ŠOLE NA KOČEVSKEM V LUČI LOKALNEGA GOSPODARSTVA

Šolstvo je odraz kraja, njegovega gospodarstva, kulture in družbe. Soavtorica zbornika ob 35-letnici Srednje šole Kočevje – Darinka Suljević je napisala: »Vedno je (šolstvo ter izobraževanje mladih ter odraslih – op. a.) izhajalo iz potreb domačega gospodarstva, zato so se na vsakih nekaj let pojavili novi programi in usmeritve.«¹ Kateri so bili novi srednješolski programi, usmeritve, šole ter, kako je na njih vplivalo gospodarstvo, bomo spoznali v naslednjih vrsticah skozi prizmo lokalne zgodovine.

Vse od propada Ilirskih provinc leta 1813 se je Avstrijsko cesarstvo zavzemalo za načrtno industrializacijo. Na Kočevskem so z organizacijo kakovostnega šolstva poskušali zaježiti uničujoč vpliv industrije na lokalno obrt. Zaradi že obstoječe domače obrti izdelave suhe robe in obsežnih gozdov je dunajski advokat in načel-

nik nemškega Schulvereina dr. Moriz Weitlof skupaj z drugimi podal pobudo za ustanovitev šole za lesno stroko v Kočevju. Menil je, da lahko kvalitetna suha roba izboljša ponudbo kočevskih krošnjarjev ter omeji izseljevanje v Ameriko. Leta 1882 je vrata odprla Strokovna šola za lesno industrijo ali Holzindustrieschule zu Gottschee odprla vrata. Namenjena je bila izobraževanju domačih obrtnikov, da bi bili kos novim gospodarskim izzivom. Na šoli so sprva poučevali rezbarstvo in strugarstvo, kasneje so vpeljali mizarški oddelek, tečaj pletarstva in pripravljali tečaj. Leta 1897 je šola ostala brez glavnega financerja - nemškega šolskega društva Deutscher Schulverein. Strokovna šola za lesno industrijo je bila namreč zasebna obrtna srednja šola z nemškim učnim jezikom. Učence so štipendirali bogatejši posamezniki kočevarskih korenin. Ustanovitev take šole je imela v

Stavba C. kr. lesne šole, fotorazglednica, odposlana leta 1905. Hiše učenosti na Slovenskem na starih razglednicah (Ljubljana: Slovenski šolski muzej, 2007): 125.

¹ Darinka Suljević (ur.), Zborniku na pot. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009.): brez označbe strani.

Sobno pohištvo - izdelki strokovne šole za lesno obrt, 1903, Pokrajinski muzej Kočevje.

ozadju tudi krepitev nemštva na Kočevskem.² Zaradi prevelikih pričakovanj, notranjih sporov in neupoštevanja potreb ljudi in okolice je šola prenehala delovati leta 1921.³

Obrtno nadaljevalna šola je v Kočevju delovala od leta 1873 v sklopu državne nižje gimnazije, ustanovljene eno leto prej. Leta 1906 so obrtno nadaljevalno šolo združili skupaj s strokovno šolo za lesno industrijo. Nova šola se je imenovala Strokovna šola za mizarstvo, imela je oddelek za stavbno in pohištveno mizarstvo, splošno obrtno nadaljevalno šolo in različne tečaje. Po ukinitvi srednje obrtne šole leta 1921, je obrtno nadaljevalna šola delovala še naprej, saj je s svojim urnikom bolj ustrezala ljudem in njihovim potrebam. Takratni inšpektorji so komentirali: »Mnogoletna izkušnja dokazuje, da

je na tem področju zelo nizek izobrazbeni nivo in se je treba vprašati, ali je sploh potrebna taka šola. Vso pozornost bi bilo treba obrniti na ljudsko šolo. Pravzaprav bi morala na tem področju poleg ljudske šole delovati le obrtno nadaljevalna šola z oddelkom za trgovce.«⁴ Obrtno nadaljevalna šola je imela pouk le dvakrat ali trikrat tedensko, prakso pa pri obrtnikih. Šolala je mizarje, krojače, čevljarje, kovače, dimnikarje, mesarje, peke, ključavničarje, tesarje, tiskarje, brivce, kleparje in druge poklice.⁵

Med leti 1895 in 1946 je delovala zasebna dekliška šola Marijin dom.⁶ Leta 1931 je bila uvrščena med nižje in srednje strokovne šole. Deklice so se v njej učile lepopisa, različnih jezikov, zemljepisa, zgodovine, računstva, telovadbe, ženskih ročnih del in drugega.⁷

² Herman Kotar idr. (ur. odbor), 500 let mesta Kočevje. 1471-1971 (Kočevje, Skupščina občine Kočevje, 1971): 42-43.

³ Povzeto po Aleksandra Serše, Šola za lesno stroko v Kočevju. Arhivi. Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije (Ljubljana, Arhivsko društvo Slovenije, 2007), 30/1: 111-119.

⁴ Isto: 116-117.

⁵ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

⁶ Ivan Kordiš in Irena Škufca, Šolstvo na Kočevskem nekoč in danes (Kočevje, Muzej, 1995): 29.

⁷ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

Obdobje na prehodu iz 19. v 20. stoletje imenujemo tudi zlata doba mesta Kočevje.⁸ Razvoj obrti, industrije, trgovine in prometa je pospešilo gradnjo infrastrukture. V začetku dvajsetega stoletja je kočevsko gospodarstvo temeljilo na kmetijstvu, obrti in industriji. Večino prebivalstva se je ukvarjalo s kmetijstvom, vendar se je opazil vpliv odseljevanja. Po podatkih iz leta 1918 je bilo v okraju Kočevje 204 mojstrov, 61 pomočnikov in 120 vajencev.⁹ Sodeč po pričanjih ljudi in obrtnih spričevalih, ki jih hranimo v Pokrajinskem muzeju Kočevje, so se domačini za obrtne poklice izobraževali v domačih in tujih krajih, praktično usposabljanje pa je potekalo pri izbranih domačih obrtnikih.¹⁰ Po na doslej znanih podatkih za delo v tovarnah niso bili vzpostavljeni posebni šolski programi, saj je večinoma šlo za fizično delo, dovolj je bilo usposabljanje na delovnem mestu.¹¹ Gospodarska kriza leta 1930 je povzročila odpuščanje delavcev in krčenje proizvodnje.¹²

Po drugi svetovni vojni se je Kočevje razvijalo v izrazito industrijsko, delavsko, nameščenško in šolsko mesto.¹³ Razvijala sta se predvsem državno in združno gospodarstvo. Obsežne površine državnih gozdov in kmetijskih površin je obdelovalo Združeno kmetijsko-gospodarsko podjetje Kočevje (ZKGP)¹⁴. Ustanovljena so bila velika podjetja kot so INKOP (1946), Kovinar (1946), LIK (1948), Avto Kočevje (1949), gradbeno podjetje SGP Zidar (1951), Melamin

(1954), Trikon (1959), ITAS (1959/1960), Tovarna ivernih plošč (1967), Kočevski tisk, Oprema, Usluga in druge.¹⁵ Zaradi prostih delovnih mest so se na Kočevsko priseljevali prebivalci iz Štajerske, Prekmurja, Primorske, Suhe krajine, Bele krajine, Osilnice, Kostela, držav bivše Jugoslavije in od drugod.¹⁶ Število prebivalstva je stalno naraščalo.

Zaradi potreb industrije so konec štiridesetih in v začetku petdesetih let so oblasti v Kočevju ustanovile nekaj strokovnih šol, ki so delovale krajše ali daljše obdobje: podkovska šola eno samo šolsko leto 1949/1950, industrijska rudarska šola (1950-1952), Državna nižja kmetijska in živilska šola preimenovana v Zooveterinarsko šolo (1947-1951)¹⁷ in (1946) Strokovno nadaljevalna šola leta 1948/49 preimenovana v Šolo za učence v gospodarstvu raznih strok in leta 1951/52 v Vajensko šolo raznih strok v Kočevju (1946-1963).¹⁸

Nova šolska reforma v 60. letih 20. stoletja je predvidevala ustanovitev čistih poklicnih šol za en poklic ter ukinitve poklicnih šol za več poklicev.¹⁹ To je povzročilo problem v kočevskem šolstvu, saj niso imeli dovolj učencev, učiteljev, šolskih delavnic in denarnih sredstev. Poleg tega podjetja kot so Itas, Inkop in Kovinar niso več sprejemala obrtnih vajencev temveč so delavce izobraževale na delovnih mestih. To je leta 1962 pomenilo konec *Vajenske šole raz-*

nih strok, ki se je takrat zaradi izvajanja le še kovinarskega programa imenovala *Obrtno-izobraževalni center kovinskih strok v Kočevju*.²⁰ Čez nekaj let se je zaradi potreb in zanimanja ponovno odprlo izobraževanje v kovinarski stroki v Poklicni kovinarski šoli, ustanovljeni v okviru Delavske univerze »Jože Šeško« Kočevje leta 1964/65. Ta je bila namreč prva v Sloveniji, ki je imela verificiran srednješolski program KOVINAR. V okviru Centra poklicnih šol Kočevje pri Delavski univerzi »Jože Šeško« Kočevje so še delovali dislocirani poklicni oddelki drugih šol (oblačilna, lesna, gostinska), Posebna poklicna šola za duševno in telesno prizadeto mladino, Oddelek za izobraževanje odraslih (poslovodska šola za trgovce, srednja komercialna šola, delovodska šola strojne, lesne in elektro stroke, dvoletna administrativna šola, tehnična šola strojne stroke, ekonomska srednja šola in druge) in Invalidske delavnice IDEK Kočevje – DU »Jože Šeško«.²¹

Leta 1973 so zgoraj omenjene šole prišle pod okrilje novo ustanovljenega samostojnega Centra poklicnih šol. V okviru centra so delovale: *Poklicna oblačilna šola* (1977) za poklic šivilja ženskih oblačil in krojačica za moške obleke; *Šola za konfekcijske delavce* (1977) za poklic konfekcijski šivalec, pomožni ključavničar, pomožni strugar; *Poklicna kovinarska šola* (1978) za poklice ključavničar, klepar, varilec, strojni ključavničar, strugar in orodjar. Šola je imela že od začetka prostorske probleme, kot tudi probleme s pridobitvijo ustreznih učbenikov, šolsko opremo in šolsko tehnologijo. To so uredili do leta 1977/78. Praktični pouk je potekal v šolskih delavnicah in izobraževalnih centrih (od 1974/75 v Izobraževalnem centru Itas Kočevje in Izobraževalnem centru Riko Ribnica). Dijaki iz oddaljenih krajev so stanovali v Domu Dušana Remiha.²²

Aprila 1980 je bil izdan Zakon o usmerjenem izobraževanju. Ta je poenotil izobraževalni

Praktični pouk v delavnici ITAS, prva generacija rednega izobraževanja, 1965, last Anton Poje.

program za vse srednje šole, ločeval jih je le na usmeritev. Šlo je za družbeno reformo, ki je želela omogočiti posamezniku oboje: takojšnjo vključitev v delo ali nadaljnji študij. Temeljni družbeni smoter zakona je bil oblikovati svobodno, odgovorno, ustvarjalno in vsestransko razvito osebnost v socialistični samoupravni družbi. Tako so dijaki prvega letnika ne glede na željeno smer izobraževanja poslušali predmete kot so tuji jeziki, umetnostno vzgojo, slovenščino, matematiko, kemijo in druge splošno izobraževalne predmete. Na podlagi njihovega učnega uspeha so jih v naslednjem letniku preusmerili v različno zahtevne specializirane programe (program srednjega izobraževanja ali SR, nadaljevalni program srednjega izobraževanja in skrajšani program srednjega izobraževanja ali SKR). Center poklicnih šol je s šolskim letom 1981/82 začel vpisovati naslednje programe: Obdelava kovin in upravljanje strojev – skrajšani program, Kovinarstvo in strojništvo – srednje izobraževanje, Pomočnik tekstilnega konfekcionarja – skrajšani program, Tekstilni konfekcionar – srednje izobraževanje. Leta 1980 med zimskimi počitnicami je Center usmerjenega izobraževanja Kočevje dobil novo stavbo na današnji lokaciji Trg zbora odposlancev 22 v Kočevju.²³

⁸ Ivan Kordiš, Kotschew – Gottschee – Kočevje: 550 let mestnih pravic (Kočevje, Pokrajinski muzej, 2021): 53.

⁹ Jože Škorn, Slovensko gospodarstvo v popravratnih letih 1919 – 1924 (Ljubljana, Cankarjeva založba, 1997): 59.

¹⁰ Na primer obrtna knjižica, evid. št. E-74/2022, datacija 1910, obrtniško znanje krojača pridobil v obrtni šoli in pri krojaču v Ribnici; spričevalo, inv. št. 510:PMK;0000962, datacija 1937, zaključil Strokovno nadaljevalno šolo v Kočevju za poklic kovač; intervju z M. J., 7. 6. 2020, rojena 1932, tečaje za šiviljo je delala v Ljubljani in Kamniku, prakso opravila pri krojaču v Novih selih, Kostel.

¹¹ Intervju z gospodom, ki je 16- leten po drugi svetovni vojni delal v Tekstilani. F. P., rojen 1928, 25. 6. 2017, Kočevje.

¹² Mitja Ferenc, Kočevska - pusta in prazna: nemško jezikovno območje na Kočevskem po odselitvi Nemcev (Ljubljana, Modrijan, 2005): 97.

¹³ Isto: 691.

¹⁴ Več o tem preberite v Herman Kotar idr. (ur. odbor), 500 let mesta Kočevje. 1471-1971 (Kočevje, Skupščina občine Kočevje, 1971): 153 in 70. In Danilo Škulj, 50 let gozdnega gospodarstva Kočevje: Kronologija obdobja 1947-1997 (Kočevje, Gozdarstvo Grča, 1998).

¹⁵ Herman Kotar idr. (ur. odbor), 500 let mesta Kočevje. 1471-1971 (Kočevje, Skupščina občine Kočevje, 1971): 141-196 in Vesna Jerbič Perko in Tina Jakopin, Industrija na Kočevskem (Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, 2014).

¹⁶ Živa Ogorelec, Na Kočevskem so lepi ljudje, Kočevska (Kočevje, Občina Kočevje, 2018), 2018/29: 18. In Živa Ogorelec, Vesna Jerbič Perko in Tina Žele Kovačič, RTM2 Kočevska. Kočevska=Ogrlica kultur (Kočevje, Občina Kočevje, 2019).

¹⁷ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

¹⁸ Mitja Ferenc, Kočevska - pusta in prazna: nemško jezikovno območje na Kočevskem po odselitvi Nemcev (Ljubljana, Modrijan, 2005): 656.

¹⁹ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

²⁰ Herman Kotar idr. (ur. odbor), 500 let mesta Kočevje. 1471-1971 (Kočevje, Skupščina občine Kočevje, 1971): 174.

²¹ Šolska kronika in arhivska dokumentacija Ljudske univerze Kočevje.

²² Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

²³ Isto.

Leta 1983 sta se združila Center poklicnih šol Kočevje in Gimnazija Kočevje v enovito delovno organizacijo Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje, v okviru katere so izvajali triletno in dveletne programe v kovinarstvu, strojništvu in tekstilu ter štiriletni program strojni tehnik.²⁴ Ravnateljica je postala Ksenija Šperanda Vidošević. Novost v letu 1987/88 je bila uvedba novega programa Lesarstvo.²⁵

V 80. letih 20. stoletja je tekstilna industrija na stari celini doživljala krizo zaradi cenejše delovne sile ter tekstilnih izdelkov iz Azije. To so občutila tudi kočevska podjetja. Tekstilana je šla v prvi stečaj v začetku 90. letih 20. stoletja, svojo zgodbo pa je zaključila leta 1996. Trikon je po nizu prisilnih poravnjav in državnih finančnih injekcij odšel v stečaj leta 2005.²⁶ Kljub slabšim možnostim zaposlitve v lokalni tekstilni industriji, so srednješolski tekstilni programi nadaljevali, vendar z vse manjšim

vpisom. Nekateri bolj talentirani dijaki so se po zaključku šolanja znašli po svoje in odprli lastna podjetja, ki so se ukvarjala s šiviljstvom, tapeciranjem in podobnim.²⁷ Potreba po oblačilih je bila takrat še zmeraj velika, saj nas niso dosegle velike korporacije z nizkocenovnimi izdelki, kot smo temu priča danes.

Vpis v kovinarske smeri je začel upadati že v 80. letih 20. stoletja. Zaradi premajhnega vpisa so v šolskem letu 1998/99 ukinili program *Obdelava kovin in upravljanje strojev*, leta 2003/04 skrajšani program Pridobivanje, predelava in obdelava kovin, eno leto kasneje tudi *Pomočnik konfekcionarja*. Sočasno so se zapirala kovinarska podjetja: ITAS so leta 1990 razdelili na več manjših podjetij, INKOP je šel v stečaj leta 1996.²⁸ Leta 2007/08 se je na Srednji šoli iztekel izobraževalni program *Strojništvo, oblikovalec kovin*.²⁹

Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje
Gimnazija in srednja šola Kočevje

²⁴ Ivan Kordiš in Irena Škufca, Šolstvo na Kočevskem nekoč in danes (Kočevje, Muzej, 1995): 28.

²⁵ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

²⁶ Vesna Jerbič Perko in Tina Jakopin, Industrija na Kočevskem (Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, 2014).

²⁷ Intervju N. T., 4. 7. 2022, Kočevje.

²⁸ Vesna Jerbič Perko in Tina Jakopin, Industrija na Kočevskem (Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, 2014).

²⁹ Darinka Suljević (ur.) Zgodovina kočevskega srednjega šolstva. Srednja šola Kočevje. Okno v svet. Zgodovina srednjega strokovnega šolstva na Kočevskem. Zbornik Srednje šole Kočevje ob 35-letnici (Kočevje, Srednja šola Kočevje, 2009): brez označbe strani.

Pred osamosvojitvijo Slovenije je lokalna industrija že počasi bredla v težave. Z njo pa se je zmanjševal tudi vpis v šolske programe vezane nanjo. V 80. letih 20. stoletja je bilo na Srednjo šolo Kočevje vpisanih okoli 600, celo preko 700 dijakov, konec 90. letih 20. stoletja le še malo manj kot 400 dijakov, v začetku 21. stoletja manj kot 300 dijakov.³⁰

Po letu 1991 se je usmerjeno izobraževanje začelo ukinjati. Ponovno sta nastali dve šoli – Gimnazija Kočevje pod vodstvom ravnateljice Mete Kamšek in Srednja tehniška in poklicna šola Kočevje, pod vodstvom ravnateljice Ksenije Vidošević. Srednja tehniška in poklicna šola je odprla naslednje programe: *Strojništvo* z različnimi smermi, *Tekstilno konfekcijska tehnologija s smermi* in *Lesarstvo s smerema*. Naslednje leto 1992 se je šola preimenovala v Srednjo šolo Kočevje, preimenovala so se tudi nekatere smeri. Izobraževala je slednje poklice: obdelovalec kovin, pomožna šivilja, strugar, orodjar, frezalec, brusilec, šivilja-krojač, mizar in strojni tehnik.³¹

Zaradi propada skoraj vse lokalne industrije, se je domača mladina raje odločala za poklice, ki so bili tisti čas bolj perspektivni (trgovec, bolničar, električar, kemijski tehnik in drugi). Šolanje za omenjene poklice je ponujal Šolski center Novo mesto, zaradi katerega je že obstoječa redna avtobusna linija Kočevje-Novovo mesto postala zelo zasedena. Na Srednji šoli Kočevje so v istem obdobju začeli ukinjati programe: prilagojeni program *Obdelava kovin in upravljanje strojev* se je iztekel s šolskim letom 1998/99, *Konfekcijski modelar* in *Lesarski tehnik* s šolskim letom 2002/03, skrajšani program *Pridobivanje, predelava in obdelava kovin* s šolskim letom 2003/04, leto kasneje *Pomočnik konfekcionarja*, program *Tekstilec, šivilja-krojač* leta 2004/05, program *Strojništvo, obdelovalec kovin* leta 2007/08. Da bi se prilagodili zahtevam v gospodarstvu so razpisali nove šolske

programe: *Obdelovalec lesa* in *Trgovec* s šolskim letom 2001/02 ter *Ekonomski tehnik* (PTI) s šolskim letom 2005/06. Gimnazija in srednja šola sta se ponovno združili leta 2012/13 pod imenom Gimnazija in srednja šola Kočevje.

Poklicno srednje šolstvo na Kočevskem se je v zadnjih desetih letih, tako kot drugod po Sloveniji, soočalo z nizkim vpisom in preveliko ambicioznostjo staršev. Ti so v duhu preteklega režima »Uči se, da ne boš dela!« svojega otroka vpisali v gimnazijo ali vsaj ekonomsko šolo. Učenci s slabšim uspehom niso imeli dosti izbire, najpogostejše so se vpisali v srednje poklicne šole. Posledično je bilo stanje ponudbe teh storitev na trgu slabo ali pa je mojstrov primanjkovalo. Vendar se stvari obračajo na bolje. V zadnjih letih je opaziti trend vpisa na kočevsko srednjo šolo s strani prav dobrih in tudi odličnih učencev.³² Morda je slovenska javnost le začela ceniti mojstre, rokodelce, obrtnike in tiste, ki za svoje delo uporabljajo lastne spretnosti, znanja in veščine.

V šolskem letu 2022/23 se je v osem poklicnih srednješolskih programov³³ vpisalo 272 dijakov.

Živa Ogorelec

³⁰ Isto.

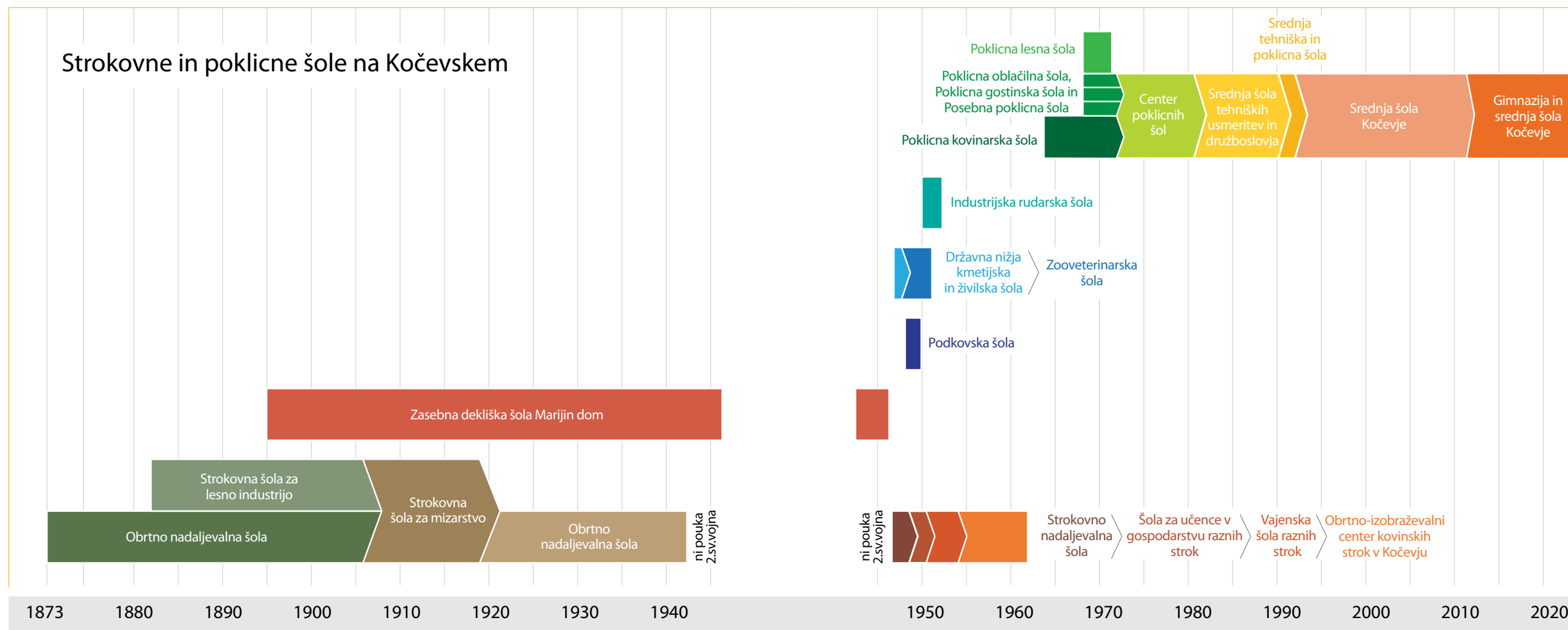
³¹ Ivan Kordiš in Irena Škufca, Šolstvo na Kočevskem nekoč in danes (Kočevje, Muzej, 1995): 28.

³² Intervju N. T., 4. 7. 2022, Kočevje.

³³ Ti so: Ekonomski tehnik (dva različna programa SSI in PTI), Mizar, Obdelovalec lesa, Oblikovalec kovin-orodjar, Strojni tehnik, Tehnik računalništva, Trgovec. Omeniti moramo še izobraževanje odraslih, ki s šolskim letom 2021/22 ponuja programa Bolničar - negovalec (SPI) in Strojni tehnik (SPI). Oba sta nastala zaradi novih potreb v gospodarstvu in zdravstvu. Spletni vir: www.gssk.si

Strokovne in poklicne šole na Kočevskem

DIJAŠKI DOM V KOČEVJU

Zaradi prevelike oddaljenosti od kraja šolanja ali slabih prometnih povezav ter posledično časovne stiske so se tudi v preteklosti v krajih s šolskimi ustanovami pojavljali različni internati, dijaški in študentski domovi. Poimenovanje internat izhaja iz latinskega izraza internus, kar pomeni notranji. Posebne internati so bili namreč v preteklosti ustanovljeni za vse, ki so se usposabljali za nekatere poklice, na primer duhovniškega.

V Kočevju je bilo najprej ustanovljeno nemško društvo za podporo dijakov. Prizadevalo si je za podporo šolajoči se mladini, med cilji teh prizadevanja pa so bili tudi lastni prostori, dijaški dom oziroma »Deutsches Studentenheim«. Na ta način naj bi pripomogli k povečanju števila dijakov na kočevski gimnaziji. V šolskem letu 1907/1908 se je namreč ta ustanova razširila na popolno gimnazijo. Uspešno delovanje šole je bilo seveda pogojeno tudi s številom dijakov. Teh je običajno primanjkovalo, saj je bila Kočevska kljub vsemu prometno še vedno precej odmaknjena. Da bi si zagotovili dovolj vpisa ter da bi omogočili obiskovanje pouka tudi kmečkim otrokom iz bolj oddaljenih krajev, je bilo torej najprej ustanovljeno društvo Nemški dijaški dom (Verein Deutsches Studentenheim Gottschee). V domu naj bi bivali dijaki, ki zaradi oddaljenosti niso mogli vsak dan k pouku prihajati od doma. 21. maja 1909 naj bi za tedanjih 86.000 kron odkupili hišo, ki je nosila hišno številko 133, pa tudi h glavni stavbi pripadajoče objekte.¹ Po nekaterih podatkih naj bi bila stavba zgrajena leta 1905. Sicer pa je že veliko pred tem in sicer je že leta 1887 prof. Wilhelm oziroma Viljem Linhart, ki je bil določeno obdobje okrajni šolski nadzornik za Kočevje, ustanovil odbor za zgraditev nemškega dijaškega doma v Kočevju. V ta namen naj

bi začeli izdajati tudi publikacijo Deutscher Kalender für Krain u. d. Künstenland.²

Vseskozi so študentski dom oziroma dijaški dom podpirali z različnimi donacijami, otroke pa s štipendijami, ki so revnejšim učencem olajšali šolanje. Že vsaj leta 1911 je v Kočevju katoliško društvo za podporo študentom Christliche Studentenlade s sedežem v župnišču pomagalo dijakom in študentom pri nakupu učbenikov in drugih šolskih potrebščin, hrano, stanovanje, oblačila in obutev, pa tudi zdravstvene in druge stroške.³

Delovanje Dijaškega doma je ovirala prva svetovna vojna in nova državna ureditev po njej. Z vladno odločbo z 20. novembra 1919 so bile vse dejavnosti nemškega društva ustavljene. 19. junija 1921 je bilo društvo razpuščeno, njegovo imetje pa je prešlo v državno last. Začasni skrbnik premoženja je postal profesor Anton Burgar, ki je bil že od septembra 1920 direktor gimnazije. Poskrbel je, da se je vse premoženje in nepremično premoženje ukinjenega nemškega društva preneslo na slovensko dijaško podporno društvo. O teh dogodkih so takrat in kasneje pisali kočevski, tako Gottscheer Zeitung kot Gottscheer Kalender, in tudi nekateri ostali časopisi tistega časa (na primer Cillier Zeitung)⁴.

6. septembra 1919 je bilo ustanovljeno slovensko podporno društvo Kočevski dijaški dom, ki naj bi ustanovilo in vzdrževalo dijaški internat in podpiralo ubožne dijake kočevske gimnazije s knjigami, obleko in podobnim. Prvi predsednik je bil sodni svetnik Ivan Hutter, tajnik pa profesor Polovič.⁵

Nemški dijaški dom, okoli 1915, razglednica, ko1_099_a, hrani Zavod Nesseltal Koprivnik

Prejšnji dijaški dom (današnji naslov Reška cesta 16) je bil še v nemških rokah, zato je mestna občina slovenskemu dijaškemu domu odstopila tri prostore v gimnazijski stavbi. Ena soba je bila namenjena za učilnico, ostali dve pa sta bili spalnici. Tako je tu v šolskem letu 1919/1920 bivalo 17 prvošolcev in dva drugošolca. Za prehrano in pranje perila so skrbele redovnice iz Marijinega doma. Profesor Watzl z gimnazije je bil hkrati tudi upravnik dijaškega doma.⁶ Anton Pucelj, ki se je v tem dijaškem domu nastanil septembra 1920, se v svojih spominih ni več natančno spominjal, koliko gojencev je stanovalo v domu. Domneval je, da nekaj preko trideset. Življenje v domu je bilo za tiste čase in razmere še dokaj zadovoljivo. Kljub temu, da niso poznali kopalnice, so spali v čistih spalnicah (oče mu je na vozu pripeljal posteljno perilo z žimnico vred), učili pa so se v razredu. Zameril pa se mu je odnos glede hrane, saj so bili pogosto lačni, kazni pa so bile dodatno povezane s postom oziroma odtegotvovanjem hrane.⁷

Leta 1922 se je dijaški dom preselil v prostore nekdanjega nemškega, vodil pa ga je sodni svetnik Ivan Hutter.⁸ V internatu je bilo tega leta 33 gojencev. Posedoval je lepo, veliko (dvonadstropno) hišo v mestu obdano z obširnimi posestvom. (Za časa nemškega dijaškega doma je bila stavba še enonadstropna.) Priporočali so se s krasnimi igrišči, smrekovimi gozdovi, lastnimi vrtovi, lastno ekonomijo, popolno prvovrstno oskrbo, radiokoncerti ter nizkimi cenami.⁹ Fotografija ob oglasu 24. junija 1926 prikazuje dve stavbi¹⁰, v oglasih pred tem pa le eno. Takrat so ga tudi že oglaševali kot največji tovrstni internat Jugoslavije: »Prvovrsten internat za srednješolsko učečo se mladino pod pedagoškim vodstvom in nadzorstvom aktivnih srednješolskih profesorjev.« Sprejel naj bi 120 gojencev (v oglasu, izdanem 14 dni prej pa 65 gojencev). Iz poročila z občnega zbora društva dijaškega doma 30. maja 1926 predsednika dr. Ivana Sajovica tudi izvemo, kaj se je v pozni pomladi leta 1926 zgodilo. 6. aprila

¹ Josef Perz in Fritz Högl, Das Schulwesen des Gottscheer Landes, po knjigi Gottschee 650 Jahre Volksgruppe, https://www.gottscheerland.at/gottschee_kultur1.htm.

² Slovenski biografski leksikon, geslo Linhart Viljem. <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi331430/>

³ Gottscheer Bote (Kočevje, 19. 8. 1911, letnik VII, številka 16): 122-123.

⁴ Der Verein »Deutsches Studentenheim in Gottschee« und sein Schicksal. Cillier Zeitung (Celje, 15. 10. 1925, letnik 50, številka 83): 2.

⁵ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 35.

⁶ Herman Kotar, Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 35.

⁷ Anton Pucelj, Spomini na prvi slovenski dijaški dom v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 72-77.

⁸ France Grivec, Zlati jubilej slovenske gimnazije v Kočevju (Novo mesto, Dolenjski razgledi, 19. junij 1969, št. 6): 58.

¹⁰ Časopis Ljudska samouprava (Kočevje, letnik 1, št. 1-12): 6.

Oglas za dijaški dom v Kočevju, 1926
Ljudska samouprava, 10. julij 1926: 4

1926 je bila namreč sklenjena pogodba o nakupu Venuševe hiše, dober mesec kasneje pa še okoliških zemljišč: »s čimur bo imelo društvo prostora za 120 gojencev v lepih, visokih, zračnih in suhih sobanah na najlepšem kraju v Kočevju, zaokroženem kot mladinsko kraljestvo zase.«¹¹ Zabeležili so tudi, da je v dom dvakrat na teden prišla šivilja (kupljen je bil tudi šivalni stroj, klavir in različen inventar). V hlevu so imeli pet krav mlekaric, enega konja ter devet prašičev. Med zanimivostmi je tudi novička, da je dijaški dom jeseni 1926 dobil radio postajo. Prednost poslušanja koncertov naj bi imeli tisti gojenci, ki so čez dan odlično izpolnili svoje dolžnosti. Za udobno bivanje dijakov ter njihovo oskrbo so se, kot lahko razberemo iz različnih virov, očitno zelo trudili.

Med drugo svetovno vojno so bili v dijaškem domu zapor. V neposredni bližini so stale kasarne za italijanske vojake. Obe stavbi dijaškega doma sta bili med vojno zelo poškodovani. Sprva so zato internat nastanili v gimnazijski stavbi, njegov prvi upravnik pa je bil France Sirk. Nekaj profesorjev je imelo tudi

zadolžitve vzgojiteljev. Kuharica je bila Terezi-ja Prijatelj. Internat je deloval zelo skromno, marsikje so morali improvizirati.¹² Seveda so se trudili stavbi dijaškega doma čimprej popraviti, prav tako pomožne objekte. V prvo stavbo so se že jeseni 1946 lahko preselila dekleta, po obnovi druge stavbe pa so se vanjo preselili fantje. Do tedaj so še bivali v gimnazijski stavbi, trikrat dnevno pa so morali k obrokom hoditi v Dijaški dom.¹³

Emil Jožef Krese se v svojih spominih spomni tudi povojnega dijaškega doma. Leta 1949, ko je bila zelo huda suša, sta s staro mamo naprosila upravnico dijaškega doma, ki so jo klicali »prefekta«, da sta lahko kosila deteljo ter travo okoli domov za svojo kravo. V pozni jeseni, ko so iz vrta, ki je pripadal domu in kjer so gojili razno zelenjavo, pobrali zelje, je upravnica dovolila, da so pobrali šture od zelja.¹⁴

Dijaški dom je bil tudi po drugi svetovni vojni zelo pomemben za gimnazijo. Tu je bivala približno polovica dijakov, saj so bili od drugod, zlasti in Kolpske doline.¹⁵ Danes stoji le še prvotna stavba dijaškega doma, to je stavba,

Dijaški dom v Kočevju, foto R. Verderber, okoli 1933
Pokrajinski muzej Kočevje.

ki je bila iz smeri Kočevja proti Dolgi vasi druga. Ob ustanovitvi leta 1961 je tu nekaj časa svoje prostore imela Glasbena šola Kočevje, ki se je nato preselila v stavbo gimnazije. V obdobju od 1960 do 1963 je v predvojni Venuševi hiši domoval Pokrajinski muzej Kočevje, ki se je nato preselil v Šeškov dom. Stavba je bila v devetdesetih letih porušena. V prvotno stavbo dijaškega doma se je vrnila Glasbena šola Kočevje, ki z njo upravlja od leta 1996. V šestdesetih letih 20. stoletja je bil postavljen Dom Dušana Remiha na Prešernovi ulici. Ta internat je proste sobe, ki jih niso zasedli gojenci, oddajal samskim delavcem. V devetdesetih letih je bil prodan, nato pa s strani novih lastnikov prenovljen in preoblikovan v stanovanja s trgovino v pritličju. Leta 1986 je bil dograjen nov Dom Dušana Remiha ob Cesti na stadion. V triposteljnih sobah je imel prostora za 72 dijakov, zasedenih pa je bilo 40. Proste zmogli-

vosti so oddajali podjetjem za samske delavce, nekaj sob pa je bilo kot do takrat namenjenih turistom.¹⁶ Danes ta internat kot Dom Jurček deluje v okviru Centra šolskih in obšolskih dejavnosti.

Vesna Jerbič Perko

¹¹ Dijaški dom v Kočevju. Časopis Ljudska samouprava (Kočevje, letnik 1, št. 8): 3-5.

¹² Herman Kotar: Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 44.

¹³ Herman Kotar: Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 45.

¹⁴ Emil Jožef Krese, Moji spomini (Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, 2020): 52-53.

¹⁵ Herman Kotar: Razvojna pot gimnazije v Kočevju. 50 let slovenske gimnazije v Kočevju (Kočevje, Gimnazija Kočevje, 1969): 45.

¹⁶ Kočevski internat dograjen, Dolenjski list (Novo mesto, 6. 2. 1986, letnik XXXVII, št. 6): 1.

KATALOG RAZSTAVLJENIH PREDMETOV

Legenda: v višina
š širina
d dolžina
g globina
p premer
vse mere v centimetrih

Maturantski ključ, 1954
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 30,5 š 73 g 7
les

Maturantski ključ, obesek, 1961/62,
zasebna last, Stanislava Jemec
v 1,6 š 6,9
les, kovina

Nalivno pero prof. Hermana Kotarja,
druga polovica 20. stoletja, zasebna
last, Manja Kotar
v 13,2 š 1,5
kovina, plastika

Aktovka prof. Hermana Kotarja, druga
polovica 20. stoletja zasebna last,
Manja Kotar
v 33,5 š 41,5 g 10
usnje, kovina, tekstil

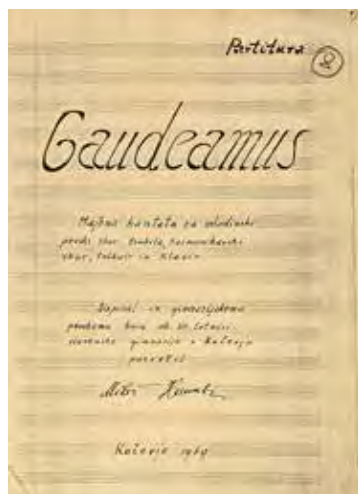
Pivnik prof. Hermana Kotarja, druga
polovica 20. stoletja zasebna last,
Manja Kotar
v 30,8 š 21,6
papir

Maturantske litanije, šolsko leto 1971/72
Gimnazija in srednja šola Kočevje
d 327,5 š 21
papir

Jože Centa, Maturantski plakat, 1954
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 127,2 š 91,2 g 0,6
papir, steklo, kovina, les

Miloš Humeck, Gaudeamus. Majhna
kantata za mladinski pevski zbor, trobi-
la, harmonikarski zbor, tolkalo in klavir,
1969, fotokopija, Knjižnica Kočevje
v 42 š 29,1
papir, kovina

Potrdilo o verifikaciji kočevske gimna-
zije, 1965
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 51,5 š 37,3
les, papir, steklo

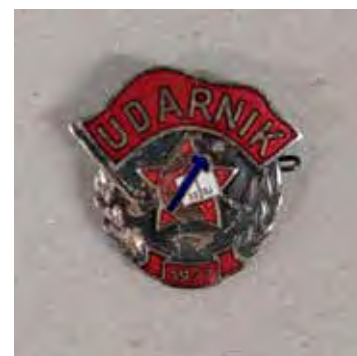
Kolo prof. Hermana Kotarja, druga polovica 20. stoletja,
Pokrajinski muzej Kočevje
v 102,5 š 196,3
kovina, tekstil

Risalna deska, prva polovica 20. stoletja
zasebna last, Vito Oražem
deska v 52,8 š 72,3
ravnilo v 22,5 š 62,8
les

Brigadirski uniformi, 1979
zasebna last, Andrej Hodnik
hlače v 33 š 46 majica v 67 š 74,5 jakna v 62 š 136,8
tekstil

Udarniška značka brigadirja Mladinske
delovne akcije Poljanska dolina 77,
1977
zasebna last, Ivan Kordiš
v 2,6 š 2,7
kovina

Izkaznica Mladinske delovne akcije
Poljanska dolina 77, 1977
zasebna last, Ivan Kordiš
v 10,1 š 7,4
papir

Zweiter Jahresbericht des k. k. Staats-
Untergymnasiums zu Gottschee am
Schlusse des Schuljahres 1897/98
Pokrajinski muzej Kočevje
v 24,3 š 16,5
papir, kovina

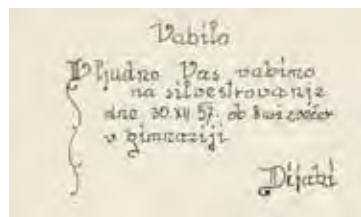
Maturantsko oblačilo, 21. stoletje
Gimnazija in srednja šola Kočevje
halja kapa
v 127,5 € 164 v 12 € 25
tekstil

Izvestje državne gimnazije v Kočevju
koncem šolskega leta 1918-19
Pokrajinski muzej Kočevje
v 23,9 € 16
papir

Stol prof. Miloša Humeke, 20. stoletje
zasebna last, Marija Logar
v 88 € 36,5
les

Vabilo na silvestrovanje, december 1957
zasebna last, Marija Logar
vabilo v 6,3 € 10,5
kuverta v 6,9 € 11,3
papir

Zorenje. Nanizanka pesmi dijakov Gimnazije Kočevje, februar 2007
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 17 € 11
papir

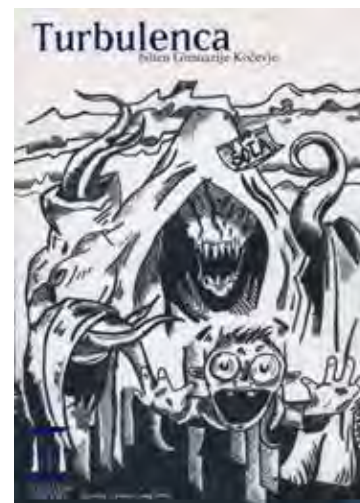
Prvi poganjki, mladinski list mladine gimnazije v Kočevju, marec 1953
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29,7 € 21,1
papir

Utrinki mladosti, glasilo kočevskih gimnazijcev, šolsko leto 1972/73
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 23 € 20,4
papir

Steze, glasilo kočevskih gimnazijcev, druga polovica 20. stoletja
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29,5 € 20,9
papir, kovina

Turbulenca, bilten Gimnazije Kočevje, 2000
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29 € 20,8
papir

Letno spričevalo Realne gimnazije v Kočevju, 1945
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29,5 € 21
papir

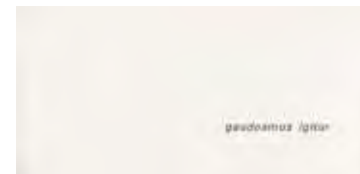
Vabilo na maturantski ples, april 1957
zasebna last, Marija Logar
v 10,4 € 15
papir

Letno spričevalo Državne realne gimnazije v Kočevju, 1930
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 33,8 € 21,5
papir

Letno spričevalo Gimnazije Kočevje, 1994, Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29,5 € 21
papir

Vabilo na 20. obletnico mature generacije 1953/54, 1974
Pokrajinski muzej Kočevje
v 10 € 21
papir

Letno spričevalo Realne gimnazije v Kočevju, 1943
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 34,1 € 20,9
papir

Letno spričevalo Višje gimnazije v Kočevju, 1955
Gimnazija in srednja šola Kočevje
v 29,9 € 21
papir

Mihaela Humeke, Sedežni red v gimnazijskem razredu, okoli 1965
zasebna last, Marija Logar
v 14,4 € 20,4
papir

Gaudeamus igitur, spominska diploma maturantov, šolsko leto 1966/67 zasebna last, Mitja Hribar v 34,9 š 24,6 papir

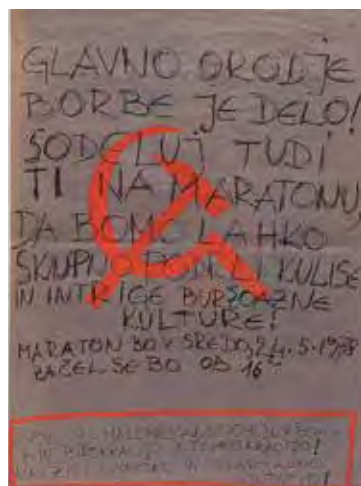
Gaudeamus igitur, spominska diploma maturantov, 2022 Pokrajinski muzej Kočevje v 34 š 24 papir

Vabilo na koncert ob 30-letnici Mladinskega pevskega zbora Gimnazije Kočevje, 1976 Pokrajinski muzej Kočevje v 21 š 29 papir

Plakat za pravilno igro v štirih slikah Janko in Metka, december 1956 Pokrajinski muzej Kočevje v 20,5 š 29,2 papir

Plakat za II. kulturni maraton, 1978 zasebna last, Vito Oražem v 90,2 š 63,2 papir

Elektroskop, naprava za prikaz naelektrjenosti telesa, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 25,5 š 14,3 kovina

Stojalo za epruvete, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 20,6 š 39 g 5,9 les

Zobato kolo, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 19 š 26,5 g 10,4 kovina, les

Žagarica (rod Pristis), rostrum, 20. stoletje, zasebna last v 26 d 122,4

Tehtnica, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 49 š 48,1 g 27,9 kovina, les

Voltmeter, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 44 š 32 g 6,6 kovina, les, steklo

Vakuumska cev, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 34,5 š 12 g 14,5 kovina, les, steklo

Dvokrpi ginko (Ginkgo biloba), preparat v formalinu, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 22,5 š 15,8 g 8,7 steklo, formalin

Ščuka (Esox lucius), dermoplastični preparat, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 11 š 22,5

Mikroskop, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 21,2 š 15,9 g 8,4 kovina, les, steklo, plastika

Brezzobka (rod Anodonta), sladkovodna školjka, preparat v formalinu, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 20,8 p 10,5 steklo, formalin

Anatomski preparat notranjih organov žabe, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 19,3 p 8,7 steklo, formalin

Upornik z upori 100, 10 in 1 Ohm, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 32,8 š 52,5 g 14,1 kovina, les

Šesterozobi smrekov lubadar (Pityogenes chalcographus), suhi preparat, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 27,9 š 23,1 g 5 les, papir, steklo

Brodnik (Nautilus pompilius), spolirana lupina, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 10,2 š 19

Beli T (Aglia tau), nočni metulj iz družine nočnih pavlinčkov (Saturniidae), suhi preparat, 20. stoletje Gimnazija in srednja šola Kočevje v 12 š 9 g 3,3 les, steklo

Šola v novem tisočletju

GIMNAZIJA in SREDNJA ŠOLA
KOČEVJE

GIMNAZIJA

VIZIJA

S človeškim, spoštljivim in srčnim odnosom do dijakov, staršev ter zaposlenih skrbno oblikujemo svoj odnos do dela in pot do znanja. Spodbujamo vseživljenjsko učenje v varnem okolju ter stremimo k razvoju talentov, ambicij in potencialov, s katerimi nam je svet na dosegu roke. Prihodnost je pred našimi vrati; z zanosom, radoživostjo in odgovornostjo prestopimo prag ter z znanjem v roki zarišimo pot v domače okolje in svet.

HIMNA

V naših rokah je mladost,
v naših srcih je pogum.
Naša krila so prihodnost,
upanje, modrost, razum.

Naj bo ponosen naš korak,
pesem znanja naj doni.
Se rodil bo zmagovalec?
kdor razmišlja, se uči.

Dijakinje, dijaki,
smo nove dobe učenjaki.
Zgradili bomo
boljši nov svet.

Roman Zupančič

AVTENTIČNE NALOGE

Gimnazija in srednja šola Kočevje v svojem pedagoškem delu in razvoju poskuša iti v korak s časom, zato so posodobitve pouka in uvajanje novosti naša stalnica. Zavedamo se, da bodo naši dijaki na trgu dela konkurenčni le, če bodo teoretično znanje znali spremeniti v uporabno znanje in ga oplemenititi z zaželenimi kompetencami 21. stoletja, kot so ustvarjalnost in inovativnost, sodelovanje, kritično vrednotenje idej, etično in trajnostno razmišljanje, motiviranost, izkustveno učenje, raziskovanje in vključevanje virov.

Iz tega zavedanja so se že leta 2015 na GSŠK rodile avtentične naloge, ki pred dijake postavljajo realne kompleksne probleme, ki zahtevajo celovit pristop reševanja: od zaznavanja problema, zbiranja podatkov in iskanja rešitev (znotraj tega preizkušanja različnih poti, tudi zmotnih) do lastnih interpretacij in predstavitev svojih dognanj in zaključkov v novih oblikah. Na tej poti morajo dijaki uporabiti vse svoje do tedaj pridobljeno znanje, po potrebi poiskati in raziskati dodatne vire in informacije ter uporabiti različne veščine in orodja, da rešijo nalogo. S tem pa hkrati dokažejo svoje razumevanje učne snovi in zmožnost uporabe znanja v novih konkretnih situacijah. Dijaki tako v samem procesu reševanja naloge svoje znanje sami generirajo in hkrati prevzemajo odgovornost tako do izgradnje lastnega znanja kot za kakovost svojih učnih dosežkov.

Tak način dela spodbuja samostojnost dijakov, razvija njihovo sposobnost reševanja prob-

lemov, kritičnega vrednotenja idej, njihovo inovativnost, kreativnost, sodelovanje in tudi komunikacijske spretnosti, saj rešitve iščejo v nenehnem dialogu s sošolci in učiteljem, ki jih na njihovi poti spremlja, vodi in usmerja. Tako nastanejo njihove lastne interpretacije, zgodbe, aktualizacije, poročila, dramatizacije, okroglice, znanstvene konference, modeli, odprta pisma, ipd. Nekaj primerov: aktualizacija in uprizoritev dramskega besedila *An Ideal Husband* (angleščina), sodni procesi oz. sojenje glavnim junakom iz romana *Lord of the Flies* za storjene zločine med bivanjem na otoku (angleščina), *Marmelada* – od proizvodnje do prodaje (celoletna medpredmetno zasnovana avtentična naloga v programu ekonomski tehnik), *Volumski izkoristek limon in pomaranč* (matematika – pomaranče, limone in določeni integral?), *3-D modeli živalske in rastlinske celice* (biologija), *How to ace a job interview?* – zaposlitveni pogovor (angleščina).

Poti do znanja je več. Avtentične naloge odpirajo poti, ki niso najkrajše in najlažje, temveč pestre, ustvarjalne, pogosto zahtevne in nepredvidljive, dijakom pa dopuščajo, da jim dajo svoj pečat. In kar je najdragocenejše – dijakom omogočajo globlji uvid v obravnavano učno snov ter ustvarjajo trajno in prenosljivo znanje. *“Izobrazba ni pomnjenje, je vedenje, kje poiskati, kar želiš vedeti, in je vedenje, kako uporabiti novo znanje.”* (William Feather)

Mojca Adamič Varga

3-D modela celice za slepe in slabovidne (Vir: GSŠK)

Marmelada od proizvodnje do prodaje. (Vir: GSŠK)

PISNA SPRETNOST

Na GSŠ Kočevje že dve desetletji sistematično, načrtno in po načelih sodobnega poučevanja razvijamo bralno pismenost pri dijakih in hkrati skrbimo za razvoj tudi drugih kompetenc. Dobro razvit imamo model pisne spretnosti.

V 1. letniku dijake motiviramo za branje in pisanje z različnimi dejavnostmi, npr. medpredmetni pouk, vprašalniki, bralni dogodki. Vsi dijaki 2. letnikov pridobijo izkušnjo pisanja krajšega strokovnega besedila, tj. referata in njegove ustne predstavitve. Učenje je zasnovano kot projektno delo, znanje in veščine pridobivajo dijaki procesno. Mentorji so učitelji različnih predmetov, zato delo poteka individualno s konzultacijami. Besedila ocenjujejo kar trije profesorji – mentor vsebino, knjižničarka navajanje virov in literature ter zgradbo ter učiteljica slovenščine jezikovno in slogovno pravilnost. V 3. letniku dijaki nadgradijo svo-

je znanje tako, da napišejo krajšo seminarsko nalogo. V 4. letniku dijaki pišejo zaključne naloge ali poročila. Na tej točki so že samostojni in imajo razvito kompetenco bralne, pisne in digitalne spretnosti.

Da bi bil pouk pester in dijakom bolj zanimiv, izbiramo učitelji take dejavnosti, s katerimi spodbujamo aktivnost dijakov, razmišljanje, kreativnost, inovativnost, kritičnost ter avtentičnost učenja. Velik poudarek dajemo tudi medvrstniškemu vrednotenju, saj je dokazano, da se dijaki radi učijo drug od drugega. S tem namenom vsebine pouka pogosto izvajamo tudi skupinsko.

GSŠ Kočevje se je v času od 2017 do 2022 vključila v nacionalni projekt OBJEM (obveščanje, branje, jezik, evalvacija, model), s katerim še bolj spodbujamo dvig bralne pismenosti.

Nina Papež

Spročeno ustvarjalno vzdušje (Vir: GSŠK)

Skupinsko delo na kolegialni hospitaciji (Vir: GSŠK)

Branje v naravi (Vir: GSŠK)

UČENJE UČENJA

Učenje učenja je na ravni Evropske unije prepoznano kot ena ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje 21. stoletja, obenem pa jo kot dolgoročni cilj vzgojno-izobraževalnega dela izpostavlja tudi šolski razvojni načrt našega zavoda. Glede na evropska izhodišča je učenje učenja sposobnost učiti se in vztrajati pri učenju, organizirati lastno učenje vključno z učinkovitim upravljanjem časa in informacij individualno in v skupinah. Ta kompetenca vključuje zavest o lastnem učnem procesu in potrebah, prepoznavanju priložnosti, ki so na voljo, in sposobnost premagovanja ovir za uspešno učenje. Kot učitelji imamo nalogo ne

le predajati svoje znanje in uriti učence v različnih spretnostih, temveč jih moramo tudi usposobiti, da se bodo v različnih učnih okoljih znali učiti. Sposobnost znati se učiti je ena izmed ključnih kompetenc, ki jih potrebuje prav vsak človek v današnjem svetu. Uspeh vsakega posameznika, skupnosti in naroda kot celote je odvisen od tega, koliko znamo, smo sposobni narediti, kako hitro se zmremo prilagoditi in pridobiti novo znanje, ki ga potrebujemo za delo in splošno delovanje v sodobni družbi.

Katja Koleta

Učenje učenja: delavnica. (Vir: GSŠK)

Učenje učenja: dijak tutor nudi pomoč ostalim dijakom (Vir: GSŠK)

E-VSEBINE

Projekt E-vsebine je zaživel, ko smo na šoli kupili prve interaktivne table in se je pojavila potreba po podpori učiteljem. Kot vodja projekta sem izpeljal kar nekaj izobraževanj (uporaba elektronske table; spletna učilnica Edmodo; aplikacija Classcraft za izvedbo igrifikacije; konferenčno orodje ZOOM) in izbral opremo ter učitelje pripravil na izvedbo hibridnega pouka.

Zelo zanimiva, tako zame kot za dijake, je bila izvedba igrifikacije z uporabo aplikacije Classcraft. Tak način pouka vsebuje elemente računalniške igrice, le da vse poteka v živo v razredu. Učitelj postane Gamemaster, dijaki pa bojevniki, čarovniki in zdravil-

ci, ki zbirajo oziroma izgubljajo različne tipe točk, napredujejo v višje nivoje in pridobivajo ugodnosti pri pouku. V oddelku, v katerem smo izvajali igrifikacijo, so veljala precej drugačna pravila kot sicer pri običajnem pouku. Obstajala je možnost, da so dijaki med poukom poslušali glasbo, jedli, učitelja so lahko vprašali, če je bila naloga na testu rešena pravilno, čas pisanja testa se jim je podaljšal za nekaj minut ... Vse to so bile ugodnosti, ki so jih lahko dobili, če so pri pouku sodelovali, dobili dobre ocene, pomagali drugim sošolcem in niso manjkali.

Mitja Bončina

Classcraft (Vir: GSŠK)

Žetoni za ugodnosti (Vir: GSŠK)

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH

Na šoli poleg rednih programov izvajamo vse formalno izobraževalne programe tudi za odrasle. Z izobraževanjem odraslih šola daje svoj prispevek k izboljšanju socialne kohezije ter spodbuja aktivno državljanstvo v lokalnem in regionalnem okolju.

Izobraževanje odraslih je pomembno tako za osebno rast in razvoj posameznika, kot za odzivanje na povpraševanje po novih znanjih in kompetencah, ki posamezniku omogočijo konkurenčnost na trgu dela.

Pri poučevanju uporabljamo sodobne tehnologije in sodoben pedagoški pristop. Izvajanje poučevanja prilagajamo skupini ter potrebam delodajalcev in trgu dela.

Formalno izobraževanje je skozi leta uspešno zaključilo več 100 udeležencev izobraževanja odraslih.

V letih od 2018 do 2023 se izvajajo tečajne oblike izobraževanja preko projekta MUNERA3,

ki so namenjene izobraževanju zaposlenih. Tovrstno izobraževanje je v celoti financirano s strani Evropskih socialnih skladov in Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Programi so oblikovani na podlagi potreb gospodarstva. V vseh letih je različne tečaje, ki so bili financirani iz navedenih virov preko različnih projektov, uspešno zaključilo več kot 200 udeležencev in nekateri izmed njih so uspešno opravili izpit Nacionalne poklicne kvalifikacije Operater CNC naprav.

Razmišljanje udeleženke izobraževanja odraslih, ki je uspešno zaključila svoje šolanje pri nas: »Naložba v znanje s tako profesionalnim odnosom predavateljev je naložba v uspeh v prihodnosti, v kateri mi ne smemo manjkati.«

Helena Marolt

Udeleženci tečaja Operater CNC naprav (Vir: A. Palman)

Udeleženci tečaja italijanščine (Vir: S. T. Marolt)

KUMERDEJEVI NAGRAJENKI

Priznanje Blaža Kumerdeja podeljuje Zavod Republike Slovenije za izjemne dosežke pri razvoju in uvajanju novosti v vzgojnoizobraževalno prakso za področje srednjih šol. Leta 2011 ga je prejela mag. Jasna Vesel za strokovno in ustvarjalno delo s projektno sk-

JASNA VESEL

Gimnazija Kočevje je imela med leti 2002 in 2010 že bogato večletno tradicijo na področju uvajanja medpredmetne kompetence učenje učenja v pouk. Zaradi dobrega znanja in izkušenj na tem področju je bila šola leta 2010 povabljen v pilotni projekt Zavoda RS za šolstvo, katerega cilj je bil spodbujanje dobre pedagoške prakse na področju kompetence učenje učenja. Spodbudo za te dejavnosti na Gimnaziji Kočevje je že od vsega začetka dajala šolska psihologinja mag. Jasna Vesel, ki je oblikovala učinkovit model uvajanja kognitivnega vidika kompetence učenje učenja v šolsko prakso ter vodila pilotni projekt v šol. l. 2009/2010. Za sodelovanje v projektu je navdušila učitelje: mag. Darjo Delač Felda, Zorico Potisk, Tomaža Markoviča, Vanjo Novak, Ano Mihelič, Lucijo Kos Bartol, Loti Mesojedec Behin, Elo Bečirovič in Tanjo Masterl. V sodelovanju s projektno skupino je mag. Jasna Vesel pripravila program usposabljanja učiteljev za direktno poučevanje učnih

upino na področju učenje učenja v srednji šoli. Leta 2019 ga je prejela Zorica Potisk za strokovno sodelovanje v različnih projektih Zavoda za šolstvo Republike Slovenije, in sicer na področju razvojno-raziskovalnega dela.

strategij v okviru pouka, hkrati je v sodelovanju s projektno skupino napisala in uredila obsežen Vodnik za šole z naslovom »Uvajanje direktnega poučevanja učnih strategij kot šolski projekt in primeri iz prakse učiteljev« (2010, Gimnazija Kočevje). Zaradi njene izjemne strokovnosti je bila mag. Jasna Vesel povabljen v predmetno razvojno skupino za šolsko svetovalno delo, zaradi njenih izkušenj in znanja je bila cenjena sodelavka in predavateljica na posvetih za učitelje in na izobraževanjih šolskih svetovalnih delavcev s tematiko učenje učenja v srednji šoli. Poleg različnih strokovnih člankov je tudi avtorica prispevka o razvoju učnih strategij v srednji šoli, ki je bil objavljen v priročniku za učitelje z naslovom »Medpredmetne in kurikularne povezave« (2010, Zavod RS za šolstvo).

Projektna skupina. V prvi vrsti: mag. Darja Delač Felda, Vanja Novak, mag. Jasna Vesel, Loti Mesojedec Behin, Elo Bečirovič, Tomaž Markovič. V drugi vrsti: Lucija Kos Bartol, Ana Mihelič, ravnateljica mag. Meta Kamšek in Tanja Masterl (Vir: GSŠK)

ZORICA POTISK

Kot učiteljica biologije na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje sem v letih 2013–2020 strokovno sodelovala v različnih projektih Zavoda za šolstvo Republike Slovenije, in sicer na področju razvojno-raziskovalnega dela. Največ pozornosti sem namenila mednarodnemu projektu Podpora učiteljem pri forma-

tivnem spremljanju in razvojni nalogi Uvajanje formativnega spremljanja in inkluzivne paradigme.

V mednarodnem projektu Erasmus+ Glas učenca – most do učenja (CIDREE) sem na srečanjih učiteljev predstavila izkušnje s formativnim spremljanjem pri pouku biologije na različnih osnovnih in srednjih šolah. Skupaj z dijaki sem soustvarila okroglo mizo Živimo šolo prihodnosti, naši dijaki pa so bili tudi aktivni udeleženci mednarodne konference Student Voice in Education na Brdu pri Kranju.

Svoje izkušnje sem širila z gradivi in objavami prispevkov v reviji Vzgoja in izobraževanje ter v priročnikih Formativno spremljanje v podporo učenju in Vključujoča šola. Znanje in strategije, ki sem jih pridobila, sem širila med učitelje tudi na študijskih srečanjih učiteljev biologije in konferencah učiteljev naravoslovnih predmetov, in sicer v obliki delavnic in tržnic orodij formativnega spremljanja.

Na Zavodu za šolstvo Republike Slovenije so moje delo in dijake, ki so zavzeto sodelovali pri uvajanju novosti pri pouku biologije, prepoznali in mi za razvijanje spodbudnega učnega okolja podelili priznanje.

KARIERNA ORIENTACIJA

V času srednje šole mladostniki doživljajo intenziven razvoj na različnih pomembnih področjih osebnosti, med drugim tudi na področju kariernih odločitev. V sodobnem času se spreminja tudi vloga in pomen karierne orientacije na šolah. Vse več je poudarka na karierni prilagodljivosti novih generacij mladih, s katero se lažje znajdejo na spremenljivem zaposlitvenem trgu v prihodnosti. Srednja šola jih lahko pri tem podpre s kvalitetno in celostno organizirano karierno orientacijo, s čimer smo na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje pričeli od šolskega leta 2015/2016 dalje. Na osnovi posodobljenih strokovnih konceptov smo postopoma izoblikovali sistemski model karierne orientacije na srednji šoli, ki vključuje raznolike pristope, aktivnosti in izvajalce. Poudarjeno je zavedanje, da poleg staršev tudi šola in učitelji pomembno vplivajo na karierne odločitve mladih. Cilj teh aktivnosti na šoli je **razvijanje veščine vodenja lastne kariere** pri dijakih, ki vključuje štiri področja: SPOZNAVANJE SEBE (poudarjeno v 1. letniku), PREPOZNAVANJE IN ZAVEDANJE PRILOŽNOSTI V OKOLJU (poudarjeno v 2. letniku), UČENJE VEŠČIN ODLOČANJA (poudarjeno v 3. letniku) in UČENJE ZA PREHOD (poudarjeno v 4. letniku). Aktivnosti v

okviru karierne orientacije se izvajajo v več oblikah:

- skozi pouk učnih vsebin z elementi KO, ki ga izvedejo učitelji,
- z razrednimi urami, ki so tematsko posvečene temam karierne orientacije, izvede jih razrednik,
- z izvedbo ID/OIV ur šolske psihologinje,
- kot karierni dogodki, ki jih pretežno organizirajo in izvedejo zunanji izvajalci,
- kot samostojne aktivnosti dijaka, s katerimi razvija kompetenco vodenja lastne kariere.

Dijaki shranjujejo izdelke, refleksije, povzetke ali delovne liste, ki nastajajo v okviru karierne orientacije, v svoji karierni mapi. S pomočjo karierne mape dijak ozavešča in tako bolje razume svoje izkušnje, doživetja, razmisleke, čustva in stališča, ki so povezana z razvijanjem njegove kompetence vodenja lastne kariere. V slovesnem dogodku podelitve spričeval v zaključnem letniku se dijaku izroči tudi njegova karierna mapa. Tako šola tudi simbolično pokaže, da je poleg učenja, ocen in spričeval v dijakovem dozorevanju pomembna tudi njegova karierna zrelost.

mag. Jasna Vesel

Karierna orientacija v času razredne ure, šol. l. 2018/2019, delavnica »Zaposli me ...« (Vir: GSŠK)

Dijaki na zaposlitvenem pogovoru, Karierni sejem 2019 (v sodelovanju s Podjetniškim inkubatorjem Kočevje) (Vir: GSŠK)

FORMATIVNO SPREMLJANJE

V nizu uvajanja sodobnih pedagoških pristopov na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje je tudi formativno spremljanje.

Formativno spremljanje je izraz, ki ga uporabljamo učitelji za strategije in orodja, ki v razredu podpirajo učenje za kakovostnejše doseganje učnih ciljev učencev oz. dijakov. Pripomore k boljšemu prepoznavanju, načrtovanju in vrednotenju lastnega učenja, ki vodi v razumevanje konceptualnih znanj, uporabo veščin in metakognitivnih kompetenc, ki podpirajo učinkovitost.

Z uvajanjem takšnega pouka smo pričeli pri biologiji v šolskem letu 2013/14, po nekaj le-

ti pa se je pokazala želja in tudi potreba po vključevanju učiteljev ostalih predmetov, ki poučujejo v različnih programih, ki jih ponuja naša šola. Kot najbolj sprejeto in zaželeno pri dijakih je preverjanje oz. spremljanje razumevanja z nalogami, ki so podobne tistim, s katerimi ocenjujemo njihovo znanje, posredovanje povratne informacije in pa medvrstniško vrednotenje, katerega vloga je izjemna, saj aktivira dijake, da postanejo s podajanjem konstruktivnih povratnih informacij drug drugemu vir poučevanja.

Zorica Potisk

Glas dijaka šteje. (Vir: GSŠK)

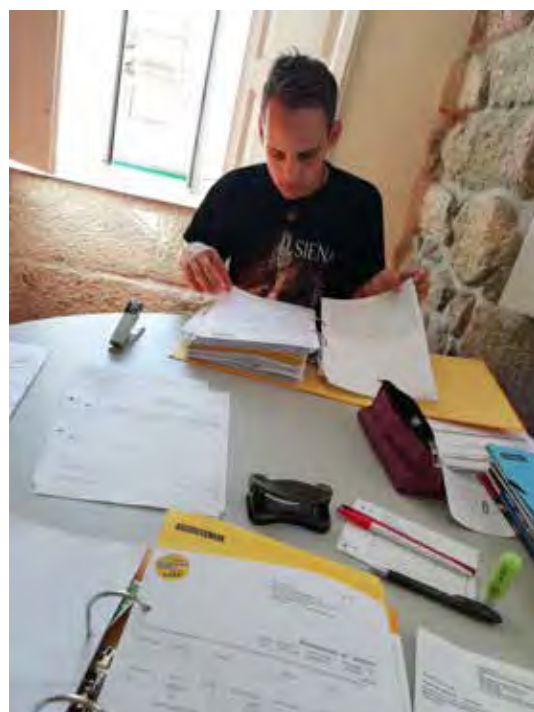
PRAKTIČNO USPOSABLJANJE Z DELOM

Praktično usposabljanje z delom (PUD) je kombinacija dela in izobraževanja. Je obvezni del izobraževalnega programa, ki ga opravljajo vsi dijaki v določenem obsegu izobraževalnega programa, da lahko izobraževanje uspešno zaključijo. Pomemben dejavnik pri opravljanju praktičnega usposabljanja v podjetju je povezovanje teoretičnega znanja z izkustvenim znanjem v avtentičnem okolju. Dijaki v različnih delovnih organizacijah, ki jih ponuja kočevsko-ribniško okolje pridobivajo kompetence, ki bogatijo njihovo znanje in konkurenčnost na trgu delovne sile. Dijaki v programu strojni tehnik, kovinar orodjar, mizar in obdelovalec lesa v podjetju spoznavajo nove učne situacije in tehnološke pro-

cese in se naučijo timskega dela, medtem ko v programih ekonomski tehnik SSI in PTI ter prodajalec pridobijo veščine komunikacije in nastopanja pred strankami. Vsekakor pa povezovanje teorije in prakse omogoča razvijanje odgovornosti do lastnega dela ter kakovost, ki je potrebna v poklicnem delu. Dijaki, vključeni v praktično usposabljanje, morajo upoštevati predpise za varnosti in zdravje pri delu ter varovanje okolja.

Praktično usposabljanje z delom je eden od pomembnih segmentov izobraževalnega procesa, ki dijakom omogoča nadgradnjo oziroma potrditev njihovega znanja, pridobljenega pri pouku.

Nataša Tekavec

Praktično usposabljanje pri delodajalcu
(Vir: L. Turk)

Praktično delo na CNC stroju (Vir: L. Vogrinec)

EKOŠOLA

Šola je pričela z delom v okviru Ekošole leta 2005. V letu 2006 smo prejeli zeleno zastavo in s tem postali člani mednarodnega projekta Ekošole. Podpisali smo Ekolistino, s katero smo se zavezali, da bomo ločevali odpadke, varčevali z vodo in energijo, skrbeli za urejeno okolico šole ter za dobre medsebojne odnose. Izvajamo številne projekte, ekovsebine pa učitelji pogosto vključujemo v redni pouk. Delo z dijaki je bilo večkrat predstavljeno na različnih mednarodnih konferencah.

Zelo uspešni smo bili na področju učinkovite rabe energije ter varčevanja z njo. Dijake smo spodbudili k raziskovalnemu delu na šoli, s katerim so bili tako uspešni, da so

dejavnost predstavili na različnih delavnicah po Sloveniji.

Vsako leto sodelujemo na Ekokvizu za srednje šole, na katerem naši dijaki dosegajo odlične rezultate. V okviru Ekodneva, ki ga izvajamo vsako leto, smo sodelovali z različnimi lokalnimi in državnimi organizacijami ter podjetji. O urejeni okolici šole priča nagrada Turistične zveze Slovenije, ki smo jo v času delovanja projekta prejeli za najbolj urejeno srednjo šolo v Sloveniji. Dijaki skrbijo za urejenost zeliščnega vrta. Uspešni smo bili tudi v drugih projektih, saj smo prejeli številne pohvale in priznanja s strani krovne organizacije Ekošole ter drugih organizacij.

Loti Mesojedec Behin

Barvanje smetarnikov (Vir: GSŠK)

Eko dan (Vir: GSŠK)

VRSTNIŠKO PARTNERSTVO

Vrstniško partnerstvo je projekt medsebojnega dela in pomoči med dijaki naše šole. Najbolj priljubljeni obliki vrstniškega partnerstva sta skupno učenje dveh vrstnikov in različna pomoč sošolcem ali ostalim dijakom šole (učna pomoč, pomoč pri organizaciji dela, pridobivanju zapiskov ...). Za sodelovanje pri vrstniškem partnerstvu se javijo tisti, ki želijo nuditi učno ali drugo pomoč, in vsi tisti, ki bi želeli koristiti pomoč. Dijakom, ki potrebujejo pomoč poiščemo dijaka ali dijakinjo, ki lahko v čim večji meri uresniči pričakovanja glede oblike pomoči in sodelovanja.

Stremimo k temu, da projekt v sodelovanju z dijaki še naprej razvijamo, izboljšujemo in spodbujamo. V projekt se vsako leto vključi več deset dijakov šole, ki se zavedajo etične vrednosti in pomena pomoči ter krepitve skrbi za sočloveka.

Irena Trope

Vrstniško partnerstvo Nejla Arbnora (Vir: GSŠK)

VARNA MOBILNOST

Varna in trajnostna mobilnost je sodoben način življenja, ki spodbuja in krepi veščine za kulturo vedenja v prometu, zdrav način življenja, odnos do okolja ter ekonomičnost vlog udeležencev v prometu. Že vrsto let na naši šoli ozaveščamo dijake o trajnostni mobilnosti, ki je temelj izobraževanja, saj izobražujemo, vzgajamo in oblikujemo mladostnike, ki ravno vstopajo v svet mobilnosti.

S projektom Dijaki dijakom za varno mobilnost, ki jo izvajamo v sodelovanju z Zavodom za šolstvo RS želimo opolnomočiti dijake za trajnostno mobilnost. S tem namenom smo na šoli oblikovali klub Dijaki za varno mobilnost

– Avto brez gum. V klubu dijaki opravljajo različne preventivne aktivnosti s ciljem razvijanja kompetenc varne in trajnostne mobilnosti, predstavljajo svoje dosežke na področju mobilnosti in se medsebojno povezujejo z namenom izmenjave ter širjenja znanja in izkušenj.

V okviru pouka pripravljamo delavnice in predavanja različnih deležnikov lokalnega in širšega okolja.

Zaključili bi z mislijo enega od dijakov: »Hodim peš, ker to je še kako res, zdravje krepim in si glavo od pouka ohladim.«

Andreja Devjak, Nataša Tekavec

Varna mobilnost (Vir: GSŠK)

NAJ RAZRED

Tekmovanje za naj razred na šoli poteka že kar nekaj let, ustvarjeno pa je bilo z željo, da dijake spodbudi k aktivnemu sodelovanju pri dejavnostih, ki ne sodijo v okvir rednega pouka. Hkrati projekt vrednoti tudi tisto delo dijakov, ki je bilo sicer opravljeno pri pouku, vendar ostalo zaradi ne vključenosti v redni pedagoški proces nenagrajeno. Tako oddelki zbirajo točke v kategorijah, kot so uspeh, obisk pouka, aktivnost razreda pri pouku, tekmovanje iz znanja, glasbena in športna tekmovanja, udeležba na dogodkih znotraj in zunaj šole, sodelovanje na natečajih, Eko šola, medvrstniško partnerstvo in še kaj. Ker je cilj tekmovanja kot oddelek doseči kar največje število točk, se na ta način krepi tudi kolektivni duh znotraj oddelkov.

Barbara Markelj, Mitja Bončina

Zmagovalci naj razreda (Vir: GSŠK)

NADARJENI PREMKAJO SVET

Del raznolike palete dejavnosti naše šole predstavlja delo s tistimi nadarjenimi dijaki, ki so pripravljeni razvijati svoje sposobnosti in poglobljati svoje znanje preko meja rednega učnega programa tudi izven rednega pouka. Dijaki lahko razširjajo svoje obzorje na različne načine in na številnih področjih. Dijakom, ki so nadarjeni za jezike, omogočamo dodaten pouk drugega tujega jezika ali učenje tretjega tujega jezika. Nadarjenim za umetnost ponujamo mentorstvo pri sodelovanju na literarnih natečajih, ustvarjalnem pisanju, pesništvu in likovnem ustvarjanju. V zadnjih letih je bila zelo dejavna dramska skupina. Tistim, ki se zanimajo za matematiko in naravoslovje, pomagamo s krožki in s pripravami na razna tekmovanja. Vsa leta je dejaven krožek za logiko, kjer se dijaki lahko preizkusijo v reševanju različnih miselnih izzivov.

Nadarjenim dijakom in njihovim mentorjem predstavljajo posebna doživetja udeležbe na tekmovanjih izven naše šole, kjer se lahko družijo in pomerijo v znanju z dijaki drugih šol. V zadnjih osmih letih so naši dijaki na državnih in regijskih tekmovanjih prejeli 42 zlatih in 101 srebrnih priznanj. Zlata priznanja so osvojili na tekmovanjih iz slovenščine, logike, razvedrilne matematike, matematike, kemije, angleščine, nemščine, informacijske in računalniške pismenosti, znanja o sladkorni bolezni in na ekokvizu. Delo z nadarjenimi nadgrajuje redno šolsko delo in prispeva pomemben delež v pisano pahljačo znanja naših dijakov.

Mirko Škof

Državni prvaki v znanju prve pomoči 2021/22 (Vir: GSŠK)

RAZISKOVALNA NALOGA JE PRVI STIK Z RAZISKOVALNIM DELOM

Mladinsko raziskovalno delo dijakov na Gimnaziji Kočevje živi že dolga leta, saj nastajajo že od leta 1993 naprej. Verjetno se sprašujete, zakaj je raziskovanje mladih tako pomembno? Odgovor je preprost. Mladi so vedoželjni, vedno se sprašujejo zakaj, kako, kje se skriva odgovor. Treba je izkoristiti njihovo vedoželjnost in jo usmeriti v pravo smer. Naj se njihova vedoželjnost usmeri na raziskovanje narave in vsega, kar nanjo vpliva.

Na gimnaziji smo prepoznali potrebo mladih, da se na drugačen način srečajo z različnimi metodami raziskovalnega dela, da poglobljajo svoje znanje, kreativnost, da odkrijemo mlade talente.

Našli smo pravo pot. Dijakom smo v sodelovanju s podjetji iz lokalnega okolja in fakultetami (Melamin, Zavod za gozdove, Muzej

Kočevje, Hydrovod Kočevje, Fakulteta za elektrotehniko, Lekarna Kočevje ...) omogočili in materialno podprli proces raziskovanja na različnih področjih.

Med letoma 1993 in 2020 je nastalo več kot 70 nalog s področja kemije, fizike, biologije, zgodovine, matematike, geografije, filozofije, psihologije, računalništva, slovenščine, etnologije ... v sodelovanju z mentorji naše šole in tudi z zunanjimi mentorji.

Za svoje delo so bili dijaki in njihovi mentorji večkrat nagrajeni na različnih srečanjih, kot so regijsko in državno tekmovanje raziskovalnih nalog v organizaciji ZOTKS, društvo zgodovinarjev in druga srečanja.

Ela Bečirović

Raziskovanje v laboratoriju (Vir: GSŠK)

Srebrna na državnem tekmovanju mladih raziskovalcev (Vir: GSŠK)

MIZAR DANES

Gal Žvab, danes 20-letnik iz Dolge vasi pri Kočevju, pravi, da je bila njegova otroška želja postati gozdar, vendar se je na koncu premislil in gozd ter misel nanj preselil v lesarsko delavnico. Že doma je začel ustvarjati in se spoznavati z ročnim mizarским orodjem in z električnimi strojčki iz domače delavnice.

Tudi njegova osnovna šola je bila ves čas povezana z lesom. Najraje je obiskoval tehnični pouk in izbirne predmete, povezane z modelarstvom in tehniko. Želel je narediti nekaj posebnega in to mu je tudi uspelo. Skupaj s sošolcem in učiteljem tehničnega pouka so zavihali rokave in za slovo iz osnovne šole izdelali vsak svoje glasbilo – dve tamburici in buzuki. Odločitev, kje nadaljevati šolanje po koncu osnovne šole, je bila zelo enostavna. Smer je bila že davno določena in izbrati je bilo treba samo med izobraževanjem za mizarja ali lesarskega tehnika. Pretehtala je praksa, ki jo je v triletnem izobraževalnem programu za poklic mizarja mnogo več.

Vpisal se je v Gimnazijo in srednjo šolo Kočevje in začelo se je spoznavanje z lesom na tisoč in en način. Od živega drevesa, preko razžaganih desk in tudi tako, da so ga raziskovali s pomočjo mikroskopa. Sočasno so iz enostavnih skic in tehničnih risb nastajali podrobni in zahtevni načrti pohištvenih izdelkov. Znanje iz učilnic je prenašal v delavnico, najprej z ročnim izdelovanjem lesnih vezi in enostavnejših izdelkov. Proti koncu 1. letnika so počasi prešli na lesnoobdelovalne stroje, tu pa se je začelo pravo mizarstvo. Šolska lesarska delavnica z modernimi lesnoobdelovalnimi stroji ga je očarala za vsa tri leta šolanja.

Praksa pa ni potekala samo v šolski lesarski delavnici, ampak tudi dva meseca vsako leto izobraževanja pri delodajalcu, lokalnem obrtniku. Del jo je opravil tudi na Portugalskem, ko se je v okviru projekta Erasmus+ odločil za opravljanje praktičnega usposabljanja v tujini, kar je bila nepozabna izkušnja spoznavanja tujih krajev, mentalitete ljudi in novih delovnih izkušenj.

Gal je imel že v osnovni šoli željo, da bi imel doma svojo mizarško delavnico. Z vstopom v srednjo šolo je začel to željo tudi izpolnjevati. Domačo garažo je počasi spremenil v manjšo mizarško delavnico. Najprej jo je opremil z ročnimi strojčki, kasneje pa je kupil tudi mizarški kombinirani stroj.

Želja po nenehnem spoznavanju nečesa novega in modernega ga je postavila pred laserski stroj in CNC stroj. Radovedno je opazoval in se učil od profesorjev in ob koncu šolanja pridobil tudi Nacionalno poklicno kvalifikacijo operater na CNC stroju.

Poseben dogodek je bila udeležba na dveh Lesarijadah, tekmovanju dijakov vseh slovenskih lesarskih šol, katere organizatorica je bila prvo leto njegovega šolanja prav kočevska šola. Gal je pokazal, da je mojster tudi v svoji drugi ljubezni, fotografiji in v kategoriji Fotografija rokodelca pri delu prepričljivo premagal vse svoje vrstnike.

Na drugi Lesarijadi v Postojni pa je v panogi izdelava intarzije z rezanjem in zlaganjem furnirja v sliko zasedel tretje mesto. Skupaj s sošolci se je veselil tudi skupnega tretjega mesta med devetimi slovenskimi lesarskimi šolami. Gal pravi, da so tri leta minila hitro in zabavno. Naučil se je veliko, saj so profesorji njegovo radovednost in zanimanje vzeli kot njihovo nagrado in mu svoje znanje podali v največjem možnem obsegu. »Skupaj smo stkali prijateljstvo in doživeli neponovljivo. Hvala vsakemu posebej – bilo je lepo z vami!«

Gal Žvab, Janko Marinč

Gal v delavnici (Vir: Gal Žvab)

LESARIADA

Lesariada je državno tekmovanje srednjih lesarskih šol Slovenije. Organizator tekmovanja je ena od lesarskih šol Slovenije. Sledijo si po abecednem redu sedežev šol: Kočevje, Ljubljana, Maribor, Nova Gorica, Novo mesto, Postojna, Sevnica, Slovenj Gradec in Škofja Loka. Lesariade se udeležijo tudi gojenci Zavoda za gluhe in naglušne Ljubljana. Naša šola je bila organizator tekmovanja leta 1996, 2008 in 2018.

Cilji strokovnega tekmovanja in srečanja so: širjenje, poglobljanje in primerjava že osvojenih znanj s strokovnega in praktičnega področja, športna srečanja in tekmovanja, spodbujanje mladih iz različnih šol in okolij, in popularizacija lesarskih poklicev.

Naloge iz znanja, športne in druge oblike srečanja pripravi šola, ki tekmovanje organizira. Za področje praktičnega pouka je naloga v ročnem izdelovanju lesnih vezi in izdelavi intarzije.

Dve športni panogi določi šola, ki tekmovanje organizira (nogomet, košarka – trojke ...).

Vsako leto pa so tudi tekmovanja v lesarsko obarvanih družabnih igrah.

Rezultate tekmovanja objavi šola na zaključni prireditvi, na kateri podeli priznanja in pokale.

Jože Pavlič

Lesarsko obarvane družabne igre – izdelava klopi, (Vir: GSŠK)

Najuspešnejša lesariada – Sevnica 2013 (Vir: GSŠK)

ZAKLJUČNI IZDELKI MIZARJEV

Triletno izobraževanje v programu mizar se zaključi z zaključnim izpitom. Ena izmed dveh izpitnih enot je izdelek in zagovor.

Z zaključnim izdelkom dijaki pokažejo svoje znanje, ki so ga vsa tri leta pridobivali pri strokovno-teoretičnih predmetih in na praksi v šolski lesarski delavnici ter pri delodajalcu. Pri predmetu Snovanje izdelka začnejo načrtovati svoj zaključni izdelek. Predloge poiščejo na spletu, s pomočjo revij in prospektov, včasih pa ideja pride iz družinskega kroga, ko si na primer mama zaželi novo kuhinjsko mizo. Izbor predlogov je zelo pester: klubske mize, postelje, omare, stoli, vrata in včasih tudi glasbila.

Vsak dijak poišče najmanj tri različne ideje, ki jih potem ovrednoti po kriterijih uporabnosti, atraktivnosti, estetskem izgledu, zahtevnosti in predvidenimi stroški izdelave.

Izbranemu najboljšemu predlogu potem določijo ustrezne lesne vezi in dimenzije. Sledi skiciranje v pravokotni projekciji in tehnični opis izdelka.

Pri predmetu Računalništvo v stroki s pomočjo računalniškega programa ZWCAD narišejo vso konstrukcijsko dokumentacijo: pravokot-

no projekcijo, detajle, izometrično projekcijo in kosovnice izdelka. Izračunajo še porabo lesa ali plošč.

Z vsemi načrti potem odidejo v šolsko lesarsko delavnico in se lotijo izdelave izdelkov. Deske ali plošče z nadmerami razrežejo na posamezne sestavne dele izdelka. Na poravnalnem in debelinskem skobeljnem stroju jih obdelajo na ustrezno debelino in širino, na mizni krožni žagi pa odžagajo na končno dolžino. S pomočjo miznega rezkarja in različnih vrtnih strojev izdelajo lesne vezi. Pred sestavo vsem delom porezkajo robove in zbrusijo vse površine. Na koncu sledi še lakiranje ali oljenje izdelka.

Na zaključnem izpitu dijaki predstavijo svoj izdelek in opišejo postopek izdelave. Pogosto se zgodi, da dijak šele takrat, ko je izdelek narejen, vidi, kaj bi lahko naredil drugače, kot je načrtoval, da bi bil izdelek lahko še boljši, lepši ali uporabnejši.

Dijaki po uspešno opravljenem zaključnem izpitu svoj zaključni izdelek odpeljejo domov in tam jih spominja na prehojeno učno pot v Gimnaziji in srednji šoli Kočevje.

Janko Marinč

Zaključni izdelek - mizarji (Vir: GSŠK)

POPESTRIMO ŠOLO

Gimnazija in srednja šola Kočevje je ena izmed redkih slovenskih srednjih šol, ki ji je uspelo pridobiti petletni evropski projekt Popestrimo šolo. Glavni namen projekta je bil spodbuditi razvoj inovativnih učnih okolij, nove pedagoške strategije in oblike dela, v okviru katerih se ustvarjajo možnosti za krepitev ključnih kompetenc, ki podpirajo vse učne dejavnosti dijakov. V sklopu projekta so se izvajale aktivnosti, ki niso bile del rednega izobraževalnega programa in s katerimi smo skušali obogatiti življenje v šoli in po šoli ter okrepiti sodelovanje z lokalnim okoljem, z javnimi zavodi, gospodarskimi družbami in nevladnimi organizacijami. Kompetence, ki smo jim v okviru projekta Popestrimo šolo posvečali večjo pozornost in jih zavestno in načrtno tudi razvijali bodisi zato, ker menimo, da igrajo posebej pomembno vlogo pri pripravi dijakov na vstop v svet odraslih in na dinamičen trg dela bodisi zato, ker imajo v zvezi z njimi največ primanjkljajev. Temeljno rdečo nit projekta je tako predstavljalo razvijanje jezikovnih kompetenc (sporazumevanje v materinem in tujih jezikih) in informacijske pismenosti (uporaba IKT), učenje učenja, razvijanje ustvarjalnosti, inovativnosti ter podjetništva in podjetnosti v povezavi

s karierno orientacijo, socialne kompetence. Hkrati pa je bil cilj projekta tudi prenašanje znanja v obliki profesionalnega usposabljanja na strokovne in vodstvene delavce na področju osnovnošolskega ter srednjega poklicnega, strokovnega in splošnega izobraževanja.

Katja Koleta

Ustvarjalne delavnice: priprava ptičjih hišk (Vir: GSŠK)

Odprte razstave v sodelovanju s Pokrajinskim muzejem Kočevje (Vir: GSŠK)

MIZAR PRI SVOJEM DELU UPORABLJA RAČUNALNIŠKO VODEN STROJ

Računalniško vodene stroje (CNC stroje) danes srečamo v večini lesarskih podjetij in tudi v manjših obrtnih delavnicah. Upravljalcev oz. operaterjev teh strojev pa je zelo malo, kar dokazujejo tudi stalne objave prostih delavnih mest na Zavodu za zaposlovanje. Tudi v šolski lesarski delavnici GSŠ Kočevje imamo CNC stroj, s katerim lahko rezkamo, vrtamo in žagamo les in lesna tvoriva. Znanje o upravljanju tega stroja naši dijaki mizarji pridobivajo pri dveh strokovnih predmetih, ki jih je šola uvrstila v predmetnik po lastnem izboru, saj so potrebe na trgu delovne sile po teh znanjih zelo velike. To sta Računalništvo v stroki (RVS) in CNC tehnologija v lesarstvu (CNC). Pri predmetu RVS dijaki s pomočjo računalniškega programa ZWcad rišejo pohištvne izdelke, med drugim tudi izdelke, ki jih potem lahko naredijo na CNC stroju. Računalniško risbo dijak prenese v računalnik, ki upravlja CNC stroj. Risbo lahko še dodela in jo prilagodi obdelavi na stroju.

Dijak, ki upravlja CNC stroj, se nauči celoten postopek dela na njem tako, da najprej določi

velikost obdelovanca, sledi izbor rezila in določitev njegovih parametrov (dimenzije, število vrtljajev, pot rezila ...). V naslednjem koraku določi, ali bo rezilo opravilo obrez, rezkanje ali vrtanje ali poglobitev površine. Prednost CNC stroja je, da lahko obdelovanec zaporedoma obdeluje z več različnimi rezili, na primer najprej obreže, potem rezka utor. Treba je nastaviti še vakuumsko mizo, ki trdno vpne enega ali več obdelovancev, nato sledi še pritisk na start in stroj izvede zahtevano operacijo, ki jo lahko poljubno ponavlja. Dijaki na CNC stroju izdelujejo različne napise, lesene ure, servisne deske ... V zaključnem letniku je CNC stroj sestavni del pri izdelavi zaključnega izdelka. Nekateri naši dijaki mizarji so pridobljeno šolsko znanje uporabili pri pridobitvi Nacionalne poklicne kvalifikacije operater/operaterka na CNC stroju. Mizar s certifikatom o NPK je na trgu delovne sile zelo konkurenčen in brez težav dobi zaposlitev.

Janko Marinč, Andrej Palman

Dijaka mizarja delata s CNC strojem (Vir: GSŠK)

EVROPSKI ODDELKI

V šolskem letu 2004/05 smo na takratni Gimnaziji Kočevje začeli z izvajanjem programa »evropski oddelki«, ki je bil namenjen razširitvi in obogatitvi rednega gimnazijskega programa. Evropski oddelki so v našo šolsko prakso prinesli obilo novosti tako z vidika vsebin kot tudi oblik dela. Temeljni cilj programa je bilo razvijanje evropske in globalne dimenzije, medkulturne komunikacije in strpnosti. Z dodatnimi »evropskimi« predmeti so dijaki krepili lastno narodno identiteto in pripadnost ter ozaveščali svojo novo vlogo evropskega državljana.

Program je spodbujal nove oblike in načine pridobivanja znanja in veščin. S projektnim pristopom, raziskovalnim in sodelovalnim učenjem so dijaki prevzeli povsem novo, mnogo bolj aktivno vlogo v učnem procesu, saj so postali sooblikovalci le-tega in tudi

ustvarjalci mnogih vsebinskih produktov. V spremenjeni vlogi so se znašli tudi učitelji – iz prenašalcev vsebin so se prelevili v mentorje, ki dijake usmerjajo na njihovi samostojni poti raziskovanja in učenja. Da pa so dijakom pri tovrstnem učenju lahko nudili maksimalno podporo, so se učitelji med seboj povezovali skozi medpredmetne povezave in timsko poučevanje, sklope učne snovi so organizirali v obliki projektnih dni in tednov; posamezne predmete in prvine evropskih oddelkov smo na šoli ohranili do danes. Evropski oddelki so močno vplivali na filozofijo poučevanja vpetih učiteljev, ki so uspešne prakse prenašali tudi v ne-evropske oddelke in so odločilno prispevali k strokovni in profesionalni rasti tako posameznih učiteljev kot tudi šole v celoti.

Mojca Adamič Varga

Obiskali smo Kraljico Roga (Kočevje, Slovenija – Moletai, Litva; 2005/06) (Vir: GSŠK)

MEDNARODNE IZMENJAVE

V tem času so se na naši šoli rodile tudi mednarodne izmenjave, ki predstavljajo enkratno in vrhunsko obliko izkustvenega učenja, saj dijak doživi tako vlogo gostitelja in ambasadorja lastne domovine in njene kulturne in naravne dediščine kot tudi vlogo gosta v tuji državi, kjer spozna novo deželo in njeno kulturo, z bivanjem pri družini spozna navade in drugačen življenjski slog, hkrati pa razvija nova prijateljstva ter svoje tujejezične, komunikacijske in medkulturne kompetence. Posebnost in dodana vrednost izmenjav na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje je (bila) nedvomno vključenost dijakov v celoten proces priprave in izvedbe 7-dnevnega izmenjalnega obiska vrstnikov iz tujine pri nas. Že med šolskim letom so dijaki spoznavali domači kraj in državo, njeno kulturno in naravno dediščino ter iskali načine, kako izbrane vidike suvereno predstaviti vrstnikom iz tujine. Pri tem so ustvarili mnoge promocijske brošure in kulturne dogodke. V tednu izmenjave so se dijaki preizkusili v marsikateri vlogi – voditelja, igralca, glasbenika, učitelja slovenščine, novinarja, fotografa, grafičnega oblikovalca, poročevalca,

turističnega vodnika, animatorja, prevajalca – če izpostavim le najpogostejše.

V tem času smo učiteljice angleščine, ki smo poučevale tudi »evropske« predmete in v sklopu le-teh organizirale mednarodne izmenjave, stkale neprecenljive vezi s šolami po vsej Evropi od Litve, Madžarske, Turčije, Češke, Slovaške do Italije, Portugalske, Francije, Poljske in Nemčije. Naši dijaki so tako kar dvakrat obiskali Turčijo (Izmit, Istanbul), Češko (Praga), Slovaško (Namestovo), trikrat Italijo (dvakrat San Benedetto del Tronto in enkrat Messino) in trikrat Francijo (Bordeaux). Žal je epidemija covid-19 prekinila uspešen niz naših izmenjav, v katerih smo se tako šola kot tudi dijaki in njihove družine vedno znova izkazali za odlične gostitelje. Vse vključene generacije so z navdušenjem sprejemale priložnost, ki jo ponujajo mednarodne izmenjave – priložnost učenja v najbolj avtentični situaciji, priložnost, ki širi obzorja, spodbuja sodelovanje, odprtost duha in prijateljstva med mladimi.

Mojca Adamič Varga

Sipina Plya, v ozadju Atlantski ocean – Uspešno prilezli na vrh najdaljše sipine v Evropi (Kočevje, Slovenija – Bordeaux, Francija; 2016/17) (Vir: GSŠK)

PODJETNOST V GIMNAZIJI

V obdobju od maja 2018 do avgusta 2022 je naša šola sodelovala v projektu Podjetnost v gimnaziji. Gre za evropski projekt, ki ga je prijavil in pridobil Zavod RS za šolstvo, vanj pa so vključene vse slovenske gimnazije in 9 zunanjih partnerjev. Zaradi svoje pedagoške naprednosti je bila Gimnazija in srednja šola Kočevje v projekt vključena kot razvojna gimnazija. Polni naziv projekta se glasi Krepitev kompetence podjetnosti in spodbujanje prožnega prehajanja med izobraževanjem in okoljem v gimnazijah, ključni cilj pa je razviti in preizkusiti model celostnega razvoja kompetenc podjetnosti pri dijakih. Že leta 2006 je Evropska komisija opredelila kompetenco samoiniciativnosti in podjetnosti kot eno od osmih ključnih kompetenc, ki so potrebne za vse člane družbe znanja. Zaradi prisotnosti moderne tehnologije je znanje oz. vsebi-

na postala lažje dostopna, zato se mora šola osredotočiti na razvoj kompetenc, ki bodo dijakom in bodočim zaposlenim omogočile uspešno bivanje v družbi in zaposlitev na hitro spreminjajočem se trgu dela, npr. sposobnost odločanja in reševanja problemov; sposobnost načrtovanja, organizacije in določanja prioritet; sposobnost pridobivanja in procesiranja informacij; sposobnost dela v timu; sposobnost verbalnega komuniciranja. To so samo nekatere od trenutno najbolj zaželenih kompetenc na trgu dela. Kompetenco podjetnosti pri dijakih razvijamo sistematično preko različnih dejavnosti, kot so interdisciplinarni tematski sklopi, medpredmetni pouk, avtentično učenje, formativno spremljanje, učenje učenja, karierna orientacija, Ekošola in tekmovanje za Naj razred.

Ana Mihelič

Učenje učenja (Vir: GSŠK)

Avtentična naloga v okviru projektnega tedna Aktivno branje (Vir: GSŠK)

Kompetenčni okvir podjetnosti (Vir: EntreCamp)

INTERDISCIPLINARNI TEMATSKI SKLOPI

Inter disciplinarni tematski sklopi so izbirni predmeti v 2. in 3. letniku programa gimnazija, pri čemer gre za celoletno sodelovanje vsaj treh učnih predmetov z namenom poglobljanja v interdisciplinarne učne vsebine, ki so del izbirnih delov učnih načrtov posameznih predmetov. Pouk v okviru interdisciplinarnih sklopov je projektno naravnani in tako spodbuja raziskovalno in samostojnejše delo dijakov, učitelj pa v procesu nastopa pretežno v vlogi mentorja. Delo vključuje avtentične učne situacije oz. naloge in posledično pov-

ezovanje z lokalnim okoljem. Na šoli smo interdisciplinarne tematske sklope začeli izvajati leta 2018 in tako smo do sedaj uspešno napisali in izvedli unikatne interdisciplinarne učne načrte za naslednje sklope: Likovna ustvarjalnost – od ideje do razstave, Gremo mi po svoje! – spoznavajmo strpnost v medkulturnosti, Umetnost za mlade, Nevroznanost za srednješolce, GRETA (Globally Responsible Environmentally Thinking Ambassadors), Krasni novi svet.

Ana Mihelič

ITS Krasni novi svet (Vir: GSŠK)

ITS GRETA (Vir: GSŠK)

ITS Umetnost za mlade, Otvoritev razstave likovnih del dijakov (Vir: GSŠK)

KAKO SE PREDSTAVLJAMO V LOKALNEM OKOLJU

Raznolikost izobraževalnih programov in spremljevalnih dejavnosti naše šole sestavlja pisan mozaik, ki se ga trudimo predstaviti lokalnemu in tudi širšemu okolju z objavami na spletni strani, družbenih omrežjih (npr. Facebooku) in v lokalnih medijih (npr. v Kočevski). V ta mozaik pa aktivno vpletamo tudi druge. Predstavitve šole so namenjene predvsem mladim in njihovim staršem: obiščemo jih na osnovnih šolah, vključujemo jih tudi v naš šolski proces. S posebnimi tehniškimi dnevi tako spoznavajo poklice mizar, obdelovalec lesa, orodjar, prodajalec in ekonomski tehnik, preizkušajo se v praktičnem delu, tudi v lesarski in kovinarski delavnici, svoje talente lahko preverjajo na posebnih delavnicah na gim-

naziji. Devetošolcem ponujamo možnost, da za en dan spremljajo pouk in v živo vidijo, kaj pomeni biti srednješolec.

Z dijaki gremo v vrtec, Dom starejših občanov Kočevje in Ribnica, se z izdelki predstavljamo na Ribniškem sejmu, v Tušu, mestni ploščadi; povezujemo se s Pokrajinskim muzejem, Zdravstvenim domom, Rdečim križem Kočevje, Podjetniškim inkubatorjem ...

Vsakdo, ki je v preteklih letih sodeloval z nami ali obiskoval našo šolo, je v pisan mozaik vstavil svoj kamenček: tudi zato je šolski temelj trdnější in prihodnost odprta.

Vanja Novak

Informativni dan (Vir: GSŠK)

GSŠK vabi talente -literarna delavnica (Vir: K.Koleta)

ERASMUS+

Začetki mednarodnega sodelovanja v nekdanji Srednji šoli Kočevje, danes Gimnaziji in srednji šoli Kočevje, segajo v daljne leto 2004. Takrat smo sodelovali v programu Comenius – Šolska partnerstva za učitelje, ki je bil namenjen dvigu kakovosti izobraževanja učiteljev in vodstvenih delavcev v Evropi, omogočal spoznavanje in razumevanje evropske kulturne in jezikovne raznolikosti ter primerjanje šolskih sistemov in učnih programov.

S šolskim letom 2013/2014 je nastal program Erasmus+, program EU za sodelovanje na področju izobraževanja in športa ter usposabljanja mladine. Program Erasmus+ je

namenjen izboljšanju spretnosti in zaposljivosti mladih ter posodobitvi izobraževanja, usposabljanja in mladinskega dela. Vse do danes šola uspešno izvaja projekt mobilnosti – praktičnega usposabljanja v tujini, kjer dijaki programov lesarstva, prodaje, ekonomije in strojništva v različnih evropskih državah (Italija – Milano, Madžarska – Budimpešta, Španija – Malaga in Tenerifi – Puerto de la Cruse, Portugalska – Braga) v različnih podjetjih bogatijo svoja znanja iz stroke ter širijo svoje obzorje, hkrati pa postajajo konkurenčnejši na trgu delovne sile.

Nataša Tekavec

Praktično usposabljanje – Malaga (Vir: GSŠK)

GRETA GAŠPARAC

Díamantna maturantka 2014

Ob spominu na srednješolska leta se vedno nasmehnem. Na dan privrejo različni spomini – od neskončno pomembnih debat med odmori, nepozabnih dogodivščin med izmenjavami, pa vse do neprespanih noči pred testi! Gimnazijo Kočevje sem izbrala zaradi lokacije, v spomin pa se mi je vtisnila zaradi ljudi. Zaradi profesorjev, ki so nam bili vedno na voljo, zaradi super sošolcev in razredničarke, s katerimi smo skupaj v štirih letih brez težav prebrodili vse vzpone in padce ter se ob tem znali tudi zabavati. Priznam, danes se res morda ne spomnim več vseh letnic, ki smo se jih učili pri zgodovini, ampak definitivno pa so ostale vrednote, navade in življenjske lekcije, ki so me pripeljale do tu, kjer sem danes. In za to sem hvaležna!

JAN HARTMAN

Díamantní maturant 2014

Sem Jan Hartman, nekdanji dijak na Gimnaziji Kočevje. Doma sem iz Kočevja, gimnazijo sem obiskoval od 2010 do 2014. Po gimnaziji sem se vpisal na Fakulteto za računalništvo in informatiko, kjer sem končal univerzitetni program. Trenutno sem v drugem letniku magistrskega programa Podatkovne vede na isti fakulteti. Med študijem sem sodeloval pri raziskovalnih projektih, v absolventskem letu pa sem soorganiziral ekskurzijo v ZDA, kjer smo s sošolci obiskali najbolj znana podjetja v računalništvu. Svoje teoretično znanje dopolnujem s praktičnimi izkušnjami iz industrije, kjer delam kot inženir strojnega učenja. Na mojo pot je zelo vplivalo veselje do matematike in logike, s katerima sem se v gimnazijskih časih veliko ukvarjal.

Gimnazijskih časov se tudi sicer rad spominjam. Bil sem del evropskega oddelka, v katerem smo imeli nekaj dodatnih predmetov, najboljša točka pa so bile izmenjave z dijaki iz Celja in Prage. Spoznavanje novih krajev in druženje z lokalnimi dijaki je bilo odlično širjenje obzorij. Poleg izmenjav smo imeli na voljo tudi druge dodatne aktivnosti: (strokovne) ekskurzije (Bruselj, Luksemburg, München, Salzburg, najljubši mi je bil obisk CERN-a), redno obiskovanje gledališč in krožki. Všeč mi je, da smo imeli kljub majhnosti gimnazije na voljo toliko možnosti za raziskovanje tega,

kar nas zanima. Sam nekaj časa nisem bil prepričan, v katero smer bi šel s študijem in malo več širine je prišlo zelo prav. Profesorji so se večinoma zelo trudili, da bi svoje področje širše predstavili in nam dali priložnost najti zanimanje zanj tudi izven učilnice. Kljub majhnosti gimnazije menim, da nam ni ničesar manjkalo in da smo v primerjavi z ostalimi šolami zelo konkurenčni.

POLONA AUPIČ

Díamantna maturantka 2015

Šolske klopi Gimnazije Kočevje sem zapustila leta 2015. Kljub temu vsakič, ko stopim skozi gimnazijska vrata, večinoma v času volitev, še vedno želim zaviti k svoji omarici in se preobuti v copate, preden oddam volilni listek. Gimnaziji Kočevje sem hvaležna, da me je odlično pripravila na maturitetni izpit in nadaljnje izobraževanje na fakulteti za matematiko in fiziko. Zato gre največja zahvala profesorjem, ki so nam potrpežljivo in neutrudno predavali snov in predajali znanje. V času obiskovanja gimnazije tega nisem znala ceniti, ko pa sem začela s študijem v Ljubljani, sem razumela prednosti majhne gimnazije. Nikoli se nisi izgubil v množici in si res čutil, da si z vsemi sošolci in profesorji ena celota. Gimnazijo imam v lepem spominu tudi zaradi vseh sošolcev, s katerimi so šolske ure minevale hitreje, odmori pa precej prehitro.

MAJA INA RUPARČIČ

Díamantna maturantka 2016

Mesto mora imeti gimnazijo. Kdo drug bo mesto gnal naprej, če ne ustvarjalni mladi odprtega duha? Kdo jih bo usmerjal, vodil in jim predajal znanje, če ne učitelj? Zakaj bi se mladi v mesto vrnili, če ne zato, ker jih nanj vežejo lepi spomini in želja, da mu povrnejo, kar jim je dalo v srednješolskih letih?

Sama sem na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje preživela štiri čudovita leta, na šolo pa se še danes zelo rada vračam, saj zame predstavlja prostor, kjer sem lahko razvijala svojo radovednost in zanimanje z vrste različnih področij ter se vedno počutila domače in varno. Znanje in spretnosti, ki sem jih pridobila v času šolanja, so mi nudile odlično podlago za nadaljnje izobraževanje, s pridom pa jih uporabljam in nadgrajujem tudi izven šolskih zidov. Hkrati mi je na šoli največ pomenil osebni stik dijakov ne le s profesorji, temveč tudi z ostalimi zaposlenimi; pogosto se spomnim, denimo, kuharice Mete, ki je marsikateremu dijaku popeljšala kak napornejši gimnazijski dan. Sama sem tako napore kot lahkotne dni večinoma preživljala v družbi prijateljic, brez katerih si življenja še dandanes ne predstavljam in s katerimi me bodo vedno povezovali trenutki, ki smo jih skupaj, v dobrem in slabem, med posebej zanimivo uro geografije ali tik pred ustnim spraševanjem pri fiziki, preživele na gimnaziji.

Več kot pet let je minilo, odkar sem zaključila šolanje na Gimnaziji in srednji šoli Kočevje. Pot me je najprej odnesla na študij v Ljubljano, potem pa še v Anglijo in Francijo, vendar se znova in znova vračam nazaj v Kočevje, ki bo vedno moj dom – in na našo gimnazijo, ki jo Kočevje potrebuje.

BOJAN MOHAR

Kočevska gimnazija, velikokrat se spomnim nate in na štiri leta svoje mladosti. Tistih let, ko je kemija v našem telesu narekovala dožemanje sveta okrog nas, ko smo prešli iz otroštva med odrasle. Ko smo prvič sedli v gimnazijske klopi in so nas profesorji začeli vikati. Pa tudi, ko smo zaključili z maturo in so nas nekateri začeli tikati.

Gimnazija Kočevje je v tistem času (pa tudi prej in kasneje) veljala za eno najboljših srednjih šol v Sloveniji. Profesorski zbor, ki je bil izredno raznolik – meni so se zdeli kot nekakšni grški bogovi na Olimpu, z vsemi svojimi posebnostmi, odlikami in slabostmi – nam je zagotovil izredno kvalitetno in široko izobrazbo. Hvala vam!

Kljub temu, da me je življenjska pot znanstvenika matematika zanesla stran iz rodnega Kočevja, se vedno rad vrnem nazaj in se z nostalgijo spominjam svojega odraščanja in vsega, česar sem se tedaj naučil.

PETER DOVČ

Ko se spomnim gimnazijskih let, je spomin nanje, verjetno zaradi nezadržnega staranja, z leti vse lepši. Eden od najlepših spominov je spomin na uro biologije v tretjem letniku, ko mi je prof. Bruno Toič s katedra na klop potisnil broširano knjigo s komentarjem: »To bi tebe utegnilo zanimati!« Ta stavek kaže na sproščenost neposredne komunikacije in prisotnost skoraj nezmotljive intuicije za spodbudne impulze svojim dijakom. No, knjiga, o kateri govorim, je bila knjiga Jamesa Watsona Dvojna vijačnica, zapis o odkritju strukture DNA. Aktualnost te prijazne geste prof. Toiča dodatno podpira tudi dejstvo, da se je to zgodilo leta 1976, samo 23 let po prelomnem odkritju za razvoj genetike in samo osem let po izidu angleškega izvirnika. Ta dogodek je odločilno vplival na mojo poklicno odločitev, da sem postal genetik in imel srečo, da sem lahko kot aktivni udeleženec spremljal navdušujoč razvoj te znanstvene discipline v zadnjih štirih desetletjih.

EMIL ŽAGAR

Sedanjo Gimnazijo in srednjo šolo Kočevje sem obiskoval v drugi polovici 80. let prejšnjega stoletja (pa nimam občutka, da bi bilo tako dolgo nazaj). Zanimivo je, da takrat šola uradno ni bila gimnazija, niti program ni bil gimnazijski. Še leta potem, ko sem na fakulteti vedno znova izpolnjeval vpisni list za vpis v višji letnik, sem godrnjal nad dolgimi nazivi: Srednja šola tehniških usmeritev in družboslovja Kočevje, smer Naravoslovno-matematična tehnologija (mislim, da vmes celo Naravoslovno-matematična dejavnost). Neverjetno, kako izvirna je bila takrat birokracija.

Toda ime je bilo za nas nepomembno. Resda so nam rekli "nmtjevci", toda bolj pomembno je bilo dejstvo, da so nas kot prvo generacijo naravoslovno-matematično usmerjenih gimnazijcev (torej naravoslovno-matematičnih tehnologov oz. dejavnikov) naklonjeno sprejeli predvsem profesorji, ki so si končno lahko privoščili malo več poglobljene razlage pri matematiki, fiziki, kemiji ali biologiji. Imeli smo celo to "srečo", da smo lahko pri fiziki preizkusili delovanje Geigerjevih števecv med Černobilsko nesrečo leta 1986.

Čeprav brez uradne mature, smo se razkropili po kar nekaj fakultetnih programih in imeli dovolj srednješolskega znanja za njihovo uspešno dokončanje. Nemalokrat sem bil deležen začudenih pogledov, ko sem omenil,

da sem obiskoval srednjo šolo v Kočevju (živel sem v Velikih Laščah in po pravilu so skoraj vsi dijaki od tam hodili v Ljubljano).

Pa mi ni bilo nikoli žal za to odločitev. V mnogih pogledih je bilo šolanje v manjšem okolju celo prednost in odlična osnova za študij matematike v Ljubljani. Morda mnoge gimnazije po Sloveniji, ki so nastale predvsem v zadnjih nekaj desetletjih, niso neobhodno potrebne.

Gimnazija v Kočevju gotovo ne sodi mednje, saj je pomemben in praktično edini srednješolski izobraževalni center na jugu osrednjega dela Slovenije.

DAMJAN JANEŠ

Že v osnovni šoli me je zelo zanimala kemija, vendar nisem bil prepričan, da bi kariero posvetil zgolj temu področju, saj me je zanimalo še veliko drugih stvari. Odločil sem se za gimnazijo, ker sem želel široko izobrazbo in čas, da se dokončno oblikuje ideja, kaj študirati kasneje. Zaradi mojih predhodnih uspehov so bili mnogi presenečeni, zakaj si nisem izbral katere od slavnih slovenskih gimnazij. Razvoj dogodkov v naslednjih štirih letih je potrdil, da se sem odločil pravilno, saj se je pokazalo, da si lahko izjemno uspešen tudi na lokalni gimnaziji in to celo v svetovnem merilu.

Tudi na podeželski gimnaziji so lahko dobre razmere in prijetno okolje za učenje ter odlični in razumevajoči profesorice in profesorji. Ti so z ravnateljico Meto Kamšek podprli tudi moje raziskovalno delo. Mnogi se bodo spomnili, da sem kar naprej nekaj delal v laboratoriju in brskal po skladišču kemikalij – hvala Karin Kočevar za potrpežljivost! Iz tega sta nastali raziskovalni nalogi »Estri« in »Les – dragocen vir kemijskih spojin«, ki sta bili nagrajeni na državnem tekmovanju iz kemije. Alenka Gabrič, ki je bila moja mentorica, je v tretjem letniku predlagala, da se udeležim še dodatnega kemijskega tekmovanja in tako sem se leta 1995 uvrstil na Mednarodno kemijsko olimpijado v Pekingu, kar je za tako majhno gimnazijo izjemen uspeh. Profesorica Darja Delač Felda me je navdušila za astronomijo in pod

njenim mentorstvom sva z Matjažem Hrenom naredila raziskovalno nalogo »Planinarjenje po Luni«, ki je tudi prejela nagrado na državnem nivoju. Zelo lepe spomine imam na profesorico Dušo Bajde in s kakšnim žarom je učila biologijo. Njeno nalezljivo navdušenje nad to vejo znanosti in najini številni pogovori so bili ključni za odločitev, kam me bo odpeljala študijska pot.

V teh letih se je zgodila marsikatera zanimiva prigoda. Tako so ob neki priložnosti rastle, ki sem jih gojil v poskusu iz rastlinske fiziologije z avksini, uporabili za okrasitev zbornice, drugič pa smo pri izbirnem predmetu iz kemije na moj predlog delali sintezo estrov iz maslene kisline, ker naj bi dišali po ananasu in marelicah, pa se je zgodilo, da je tisti dan cela gimnazija smrdela po bruhanju.

ERIK ŠTRUMBELJ

Veliko ljudi pravi, da so bila gimnazijska leta najlepša leta. Sklepam, da veliko ljudi ni imelo kontrolnih nalog pri slovenščini in nemščini, načeloma pa lahko razumem ta sentiment. Gimnazija je res posebna izkušnja v posebnem življenjskem obdobju, a verjetno za vsako generacijo povsem drugačna od prejšnje. Izkušnja, ki ne bo nikoli zares razumljiva za druge, kakor tudi mi ne razumemo, kako je na gimnaziji danes ali kako je bilo pred petdesetimi leti. Seveda pa je bilo, o tem res ne gre dvomiti, na Gimnaziji Kočevje najboljše takrat, ko smo bili tam mi. Za vedno mi bodo v spominu ostale neštete ure druženja in kartanja v knjižnici, ki nam je bila vedno odprta (saj je bila brez sten), priprava šolskega glasila (zgolj po naključju vsakič ravno v času spraševanja), smešne prigode, neposrečeni ustni izpiti, predvsem pa dobra prijateljstva, ki so ostala do danes. Kaj pa z vidika znanj in življenjskih lekcij – ali mi je Gimnazija Kočevje dala dovolj za nadaljnjo življenjsko pot? Prav gotovo! Še do danes mi ni uspelo vsega pozabiti.

PRIMOŽ OVEN

Leta, ki smo jih kot dijaki preživel na gimnaziji v Kočevju, so bila v marsičem obdobje, v katerem so se dijaki celih generacij oblikovali osebnostno in vrednostno. Za vsakogar izmenoma pomembno obdobje.

Seveda je sedaj to že zelo oddaljen in lep spomin, za katerega lahko brez težav ugotovim, da je zelo drugačen od trenutka, skozi katerega se prebijamo sedaj. Drugačne se bile tudi zime, vsekakor bolj radodarne s snežno odejo, kot so danes. Vozači iz ribniškega konca smo dokaj hitro in brez večjih pretresov privzeli izkušnje in pravila starejših gimnazijcev, ki so bila dokaj preprosta. Ko je zapadlo kakšnih deset do petnajst centimetrov snega, se nihče, ampak prav nihče, ki je hodil na gimnazijo, ekonomsko ali kovinarsko šolo, ni vkrcal na avtobus, v šoli pa smo za zamudo vsi goreče obtoževali vremenske tegobe za zamujanje avtobusov.

Z dijaki so bili solidarni tudi profesorji, ki so prihajali s tega konca in moram priznati, da me še vedno neizmerno muči vprašanje, kako so oni pojasnjevali svojo odsotnost.

JOŽE UMEK

Jože Umek, mizarški mojster v pokoju, iz Konce vasi pri Stari Cerkvi, je že kot 14-letnik vedel, da želi delati z lesom. Zato se je jeseni 1949 vpisal v Šolo za učence v gospodarstvu raznih strok v Kočevju.

Skupaj s 30 sošolci različnih obrtnih strok (mizarji, pleskarji, trgovci, krojači, sedlarji, čevljarji ...) je v stavbi današnje Gimnazije popoldne poslušal splošne predmete (slovenski in srbski jezik, fizkultura, zgodovina, zemljepis, kemija, fizika ...). Devet izmed njih se je pri strokovnih predmetih tehnologija, strojeslovje in risanje učilo za mizarja. Ob sobotah so imeli vsi še predvojaško vzgojo.

Praktični pouk je v dopoldanskem času potekal v mizarški delavnici, ki je bila v današnji ulici Cesta na stadion v Kočevju. Skupaj je v treh letnikih praktično znanje pridobivalo 17 mizarjev. Prvo in drugo leto je bilo veliko ročnega dela, tretje šolsko leto pa so se učili in delali na vseh mizarških strojih. Kot vajenci so pomagali izdelovati stavbno in bivalno pohištvo.

Šolska mizarška delavnica je pogorela 8. 2. 1950, domnevno zaradi slabe električne napeljave. Od takrat naprej je bil praktični pouk premeščen v Krajevni ljudski odbor Stara Cerkev v mizarško delavnico (sedaj gostilna Lovšin), kjer je Jože končal vajeniški uk – prakso.

Jože je zaključni izpit opravil pri mojstru Bašterju v njegovi delavnici za staro pekarno

v Kočevju. Za izpit je v treh delovnih dneh iz smrekovih desk naredil nočno omarico z zelo zahtevnimi lesnimi vezmi polkritimi roglji. Izdelek je ocenila komisija lokalnih mizarških mojstrov Pahulje, Artač, Lovšin.

Sledila je zaposlitev v mizarški delavnici v Stari Cerkvi pri mojstru Lovšinu kot samostojni pomočnik.

Po končanem služenju vojaškega roka se je leta 1959 odpravil v Nemčijo v Achen in kot mizar delal v mizarškem podjetju E. W. Mohr. Ob vrnitvi domov leta 1965 je ustanovil svoje mizarško podjetje Mizarstvo Umek Konca vas in ga ob upokojitvi 1997 predal svojemu nasledniku, sinu Dejanu.

Jože tudi danes ne miruje. Še vedno se vsak dan oglasi v sinovi delavnici in pogleda, ali je orodje dobro nabrušeno in deske pospravljene izpod nog. Z veseljem kot izkušen mizarški mojster pomaga tudi s kakšnim nasvetom.

Dejan Umek, Janko Marinč

ANŽE KOBOLA

Sem Anže Kobola, rokodelec iz Kočevja in bivši dijak srednje šole v Kočevju. Izdelujem najrazličnejše izdelke iz lesa. Interes za obdelavo lesa sem kazal že od malih nog. Z navdušenjem in veseljem sem spremljal očeta v njegovi mizarški delavnici in tudi sam poskusil kaj narediti iz lesa. Kasneje pa sem že razmišljal, kako bi lahko izdelke še izboljšal, morda nadgradil.

Po končani osnovni šoli ni bilo dvoma o tem, kam naprej. Leta 2001 sem se tako vpisal v srednjo lesarsko šolo v Kočevju, kjer sem svoje veščine z vztrajnostjo le še krepil in izpopolnil. Praktični pouk je bil tisti, v katerem sem najbolj užival. Matematika mi nikoli ni preveč ležala, a ko je bilo treba karkoli izračunati glede lesa, pa sem brez težav izračunal.

V obdobju šolanja sem se z veseljem udeleževal tudi tekmovanj, imenovanih Lesariada. Na tem tekmovanju smo se v strokovno teoretičnem in praktičnem znanju in športu »spopadli« dijakci vseh slovenskih lesarskih šol. Najboljši občutek je bil, ko sem v panogi rezbarjenja ornamenta končal 30 min pred vsemi, a sem imel žal nesrečo in se mi je kosček lesa odlomil, tako da sem na koncu osvojil 2. mesto.

Izobraževanje za poklic mizarja sem vestno in redno opravljal polna tri leta, za tem pa sem dve leti in pol ob delu nadaljeval z izrednim izobraževanjem za lesarskega tehnika. Poklicno maturo sem uspešno opravil leta 2007, ko sem prejel naziv lesarskega tehnika. Danes v

lokalni in širši okolici veljam za enega najbolj inovativnih ljudi na področju ročne izdelave izdelkov iz lesa na Kočevskem, kar pa redno dokazujem s sodelovanjem na najrazličnejših lokalnih tekmovanjih, na katerih se spodbuja inovativnost in podjetništvo. In to dvoje je tisto, kar z veseljem tudi pokažem.

JOŽE ŠOBAR

Izhajam iz znanega suhorobarskega središča, Ribnice na Dolenjskem. Po končani osnovni šoli dr. Franceta Prešerna sem se vpisal v Srednjo lesno šolo v Kočevju, vendar brez idej, kaj bi rad počel v prihodnosti. Pri praktičnem pouku se nisem znašel najbolje, dokler ni mentor Vlado Nunčič pokazal nekaj svojih projektov (intarzije, lajne ...). Spretnost in specifičnost omenjenih del sta name naredila izjemen vtis. Tako sem počasi spoznaval nekatera ročna dela ter orodje in seveda poklic mizarja v klasičnem smislu.

Bližal se je konec šolanja in v določenem trenutku sem se moral odločiti, kaj izdelati za zaključni izpit. Kolegi so se odločali zelo različno, sam pa se nikakor nisem in nisem mogel odločiti. Naposled sem na naslovnici neke revije videl modro violino. Pristopil sem k mentorju Vladu Nunčiču ter mu to omenil. Izrazil je dvom in opomnil na zahtevnost izbire, a je vseeno podal predlog, naj obiščem izdelovalca violin, mojstra Demšarja, ki je bil nad mojim obiskom in idejo navdušen in tako sem preostanek praktičnega pouka obiskoval atelje. Leta 1996 sem za zaključni izpit pod mentorstvom mojstra Demšarja izdelal svojo prvo violino.

Po uspešnem zaključku šolskega leta sem se na povabilo mojstra Demšarja vrnil v njegov atelje, kjer sem nadaljeval uk. Leta 2002 sem začel z izdelavo lokov za godalne instrumente ter istega leta pridobil naziv samostojni ust-

varjalec na področju kulture – goslar. Leto kasneje pa sem pričel tudi z izdelavo klasičnih kitar.

Učno pot sem pri mojstru Demšarju nadaljeval vse do leta 2015, nato pa sem izdelavo in restavriranje instrumentov nadaljeval v hiši pod ljubljanskim gradom, kjer delujem še danes v samostojnem ateljeju.

MATEVŽ KOZINA

Vse se je začelo leta 1990, ko sem zaključil osnovno šolo v Ribnici, potem pa sem se vpisal v Lesno šolo Kočevje. Najbolj me je navdušila zaradi urnika, saj je bila večina ur praktično delo. V mojem razredu je bilo 31 učencev, od tega jih je bila skoraj polovica iz Ribnice, polovica iz Kočevja, 3 pa so bili iz okolice Lašč. Kar 3 učenci iz mojega osnovnošolskega razreda so odšli z mano na Lesno srednjo šolo. Bil sem 3. generacija na tej srednji šoli. Pouk je potekal zelo sproščeno, večino časa smo preživeli ob praktičnem delu na podjetju Lik, do tja pa smo hodili peš. Velikokrat obujam spomine na hojo do podjetja Lik, saj smo se zelo radi zabavali. Še posebej se spominjam takratnega profesorja Srečka Frasa, praktični pouk pa sta me poučevala profesor Brinšek in profesor Nunčič, na katera imam zelo lepe spomine. Moj prvi izdelek na tej šoli je bila pručka, ki jo hranim kot spomin še danes, končni izdelek pa je bila preša za sadje z lesenim vijakom. Najlepši spomin na Srednji šoli Kočevje je bil moj zaključni izlet v Prago, kjer sem ustvaril nekaj lepih spominov. Srednje šole se zato z nasmehom na obrazu spominjam še danes.

Od teh dogodkov je sedaj minilo že 29 let, a se jih še vedno spominjam, kot da bi bili včeraj. Po srednji šoli sem se zaposlil in nato opravil še dve leti šolanja, da sem postal lesarski tehnik in odprl domačo obrt, od takrat opravljam poklic in sem uspešen mizar. Nikoli pa ne bom pozabil let na Srednji lesni šoli Kočevje.

ANDREJ MATE

Bil sem dijak na Gimnaziji Kočevje v obdobju 1977–1981. Bili smo ena zadnjih generacij, ki smo gimnazijska leta najprej 2 leti preživljali še na »stari« gimnaziji, v starem neobnovljenem objektu, preostanek pa že v novem šolskem centru. Nobeno obdobje mojega sicer dolgega šolanja od učenca v osnovni šoli do magistra ni zaznamovalo toliko živih in trajnih, lepih spominov kot obdobje gimnazijskega šolanja. Nobenega srečanja s sošolci iz različnih časov izobraževanja se ne razveselim tako kot srečanja in obujanja najlepših spominov s sošolci iz gimnazije, ki ne bodo nikoli pozabljeni. Vedno si imamo veliko povedati in razglabljamo o tistih časih, ki so nas vse zaznamovali z najlepšimi spomini. Seveda se nikoli ne pogovarjamo o neizmernem znanju za nadaljnje šolanje in življenje, ki nam ga je nudila in dala gimnazija z mnogimi nepozabnimi profesorji. Te neizbrisne življenjske izkušnje se vsi zavedamo in jo cenimo. Spominjamo se neizmerne količine veselih in zanimivih doživetij, ki so zaznamovala naše najstniško obdobje, ki je bilo na eni strani že zrelo dožemanje dogajanja, vendar vedno popestrjeno s kančkom mladostne zaletavosti in nepremišljenosti, ki pa ni bila nikoli škodoželjna, temveč primerna temu obdobju in naši še ne povsem doseženi odraslosti. Še danes, po več kot štiridesetih letih, imam v povsem živem spominu obraze in značaje sošolcev in profesorjev. Zavedam se, da se je od takrat, ko sem pridobil znanje na kočevski gimnaziji, veliko spre-

menilo. Zelo verjetno bi bilo današnjim dijakom digitalne dobe naše neračunalniško, analogno obdobje zastarelo in predpotopno. Vendar je ravno v tem privlačnost preteklega časa, ki ga hranimo v svojih neizbrisnih spominih. Na Gimnazijo Kočevje smo hodili dijaki, ki smo tudi v svojem zrelem obdobju nosili v sebi ponosni značaj bivših gimnazijcev, ki se ga še vedno zavedamo in ga cenimo.

Naj mi bo dovoljeno podati tudi osebno iskreno mnenje, za katerega upam, da tudi na splošno še velja: biti uspešen gimnazijec v Kočevju je bil v tistem času poseben dosežek, ki je odpiral vsa vrata za nadaljnje šolanje in poklicno ter življenjsko uspešnost. Verjetno tudi danes ni nič drugače, drugačni so le časi, ki zahtevajo drugačna znanja.

Hotel sem napisati tudi kaj manj lepega, kar se je gotovo tudi primerilo, pa se resnično ničesar ne pomnim, saj je izpuhtelo iz mojega spomina. V življenju se je vedno lepo spominjati lepih stvari, saj te le to osrečuje in ti daje optimizem, ki je edina prava smer za zadovoljstvo. Gimnazija Kočevje mi je to dala, za kar sem vsem profesorjem, sošolcem in ustanovi neizmerno hvaležen. Prepričan sem, da svoje občutke in prepričanje delim z mnogimi generacijami kočevskih gimnazijcev. Naj bo tudi v prihodnje tako.

Gimnaziji Kočevje pa čestitam ob visokem jubileju in ji želim, da bo tudi v prihodnje oblikovala s svojim načinom izobraževanja še mnoge generacije ponosnih gimnazijcev.

VESNA MALNAR MEMEDOVIČ

Bili smo prva gimnazijska generacija po zaključku usmerjenega izobraževanja. Leta mojega srednješolskega izobraževanja so zaznamovali velika avla z grafitno steno, odlična razredna ekipa, veliko ur učenja in izjemno spoštovanje do profesorjev. Naša Gimnazija je bila še na lokaciji današnje srednje šole v centru mesta. Spomini na gimnazijska leta so, čeprav je od tega minilo že skoraj 30 let, še zelo sveži in edinstveni. Najbrž tudi zato, ker smo bili razred 32 sošolk in sošolcev z vseh vetrov od Velikih Lašč do Kolpe. Zagotovo pa je h karakterju razreda veliko prispeval tudi naš razrednik, večni Srečko Kovačič. Veliko sošolcev naše generacije je uspešnih na številnih področjih ne samo lokalno, ampak nacionalno, tako da se generacija 75 zapisuje v zgodovino. Vsakih pet let se s sošolci srečamo in redkokdo manjka.

JANEZ ŠKRABEC

Moja gimnazijska leta so se začela, milo rečeno, viharo. Veliko raje kot predpisanemu kurikulumu sem se posvečal dodatnim izpopolnjevanjem v »enajsti šoli pod mostom«, kar je vidno krčilo moje obzorje, predvsem pa zbil seštevek končnih ocen proti dnu. Najbolj usodno za končni padec je bilo pomanjkljivo znanje iz – ne boste uganili! – tehničnega pouka. Ne le da ne poznam nikogar, ki bi mu uspelo kaj takega, če bi že obstajal, ga gotovo ne bi našel na čelu uspešne mednarodne inženirske firme, kot je Riko.

Po teh res zelo ovinkastih začetkih sem nadaljeval povsem drugače. Očitno me je še pravi čas razsvetlilo, da si bom sodbo pisal povsem sam, če parafraziram Cankarjevo misel na Šeškovem domu v Kočevju. Resneje sem zagrabil delo in nadaljnje šolanje gladko preletel z odličnimi ocenami. Pa ne zato, ker bi bil piflar – ne, zgrabila me je vedoželjnost, hlastna potreba po raziskovanju in temeljitem osvajanju vseh znanj. Kočevska gimnazija, moja gimnazija, je spodbudila mojo ambicioznost, hranila mojo radovednost, mi razprla pogled na svet. Bruno Tojč me je kot profesor biologije navdušil nad naravoslovjem, ki mi je bilo prej bolj kot ne zelo suhoparno. Močno vsrkala in prekrasila me je slovenska in svetovna literatura, skozi katero nas je po predlogi dr. Janka Kosa vodila profesorica slovenskega jezika in književnosti Mirjana Furlan. Zapisan med moje gimnazijske legende je vsekakor ki-

par Stane Jarm, ki me je trajno navdušil za umetnost in njen pomen. Izkopavanja na Spahi in v divjini dolenskih gozdovih, ko smo po zgodovinski snovi dobesedno grebli s tedanjo direktorico Kočevskega muzeja in priznana arheologinja Greto Merhar, Margareto Ano Hirschbäck-Merhar, so mi odprla vpogled v preteklost, skupaj z naukom, da brez poznavanja in razumevanja preteklosti težko ustvarjam v prihodnost usmerjene perspektive. Navdihujoči Miran Čupkovič Skender nam je, dijakom, za življenjsko popotnico razsvetlil pomen filozofskega premisleka in me poučil, da so meje mojega jezika meje mojega sveta. Kako vesel, skoraj nagrajen sem bil, ko so naju delovne poti čez leta znova združile! Še danes imava pristne prijateljske in poslovne stike. Gimnazijo Kočevje je izmed dobrih med odlične dvigala tudi širina, ki se ni končala pri učnih vsebinah. Spodbujala me je k družbenemu angažmaju, da sem v družbeno prebujenost osemdesetih let stopil naostren in osveščen. Razredničarka Sonja Bižal mi je omogočila aktivno državljanstvo, ko mi je dovoljevala in zaupala, da sem namesto pri rednem pouku sedel na srečanjih tedanje ZSMS in spoznaval najpomembnejše, danes legendarne družbene akterje zgodovinskih osemdesetih.

Hvala Gimnaziji Kočevje za najboljšo popotnico v uspehe mojega življenja. Kar pa zadeva mojo nesrečno epizodo iz tehnike v prvem letniku – življenje se včasih zanima – vo obrne. Zdaj že slaba tri desetletja vodim in v prihodnost usmerjam podjetje, katerega mednarodni uspehi temeljijo ravno na tehničnih ekspertizah, ki sem jih pri petnajstih letih tako močno podcenjeval. Profesor tehničnega pouka, tovariš Pugelj – takrat pač še nismo bili gospodje – bi brez dvoma olajšan začutil pravo mentorsko zadoščenje, če bi lahko spremljal razvoj Rika vse do danes. In kdo ve, ali ne bi nemara rekel: »Še pravi čas sem ga stisnil, mulca!«

VOCABELLA

Gimnazijski časi so nam, članicam vokalne skupine Vocabella, ostali v prav posebnem spominu. Odnesejo nas nazaj na sam začetek našega ustvarjanja, v čas oblikovanja skupine, vznemirljivih razmišljanj o naših željah, ciljih in prihodnjih projektih. Na začetku nas je bilo 9, od tega sedem sošolk iz zadnjega letnika evropskega oddelka gimnazije – spoznale in povezale smo se torej prav tu, na Gimnaziji Kočevje. Dejstvo, da smo se v večini videvale že pet dni v tednu v razredu, nas nikakor ni odvrnilo od tega, da bi se vsako soboto zjutraj zbrale in celo dopoldne prepevale – ravno nasprotno, to nas je še bolj zbližalo. Tudi naši prvi nastopi so vezani na prostore gimnazije. V spomin se nam je še posebej vtisnil nastop ob podelitvi maturitetnih priznanj, na katerem so nekatere od članic še trepetale, ali bodo sprejete na izbrano fakulteto ali ne. Ne glede na to, da nas je od prvega leta nastanka skupine dalje ostalo 6 in da so gimnazijski in študijski časi že mimo, smo do sedaj kljub neštetim preprekam, spremembam in odhodom v tujino uspele ostati v isti zasedbi in vsako leto bolj povezane. Morda pa temu botrujejo prav naši začetki.

Sara Turk Marolt

Priznanje Občine Kočevje,
Grb Občine Kočevje, prejme

Gimnazija in srednja šola Kočevje

za 150 let neprekinjenega izvajanja
izobraževalnih programov na
kočevskem in spodbujanje inovativnega
strokovnega dela ter tesno vpetost
v življenje naše lokalne skupnosti.

V Kočevju,
3.10.2022

Župan Občine Kočevje
dr. Vladimir Prebilič

Leta, ki ti dajo zaleta.

Zbornik ob 140-/150-letnici Gimnazije in srednje šole Kočevje

Izdala in založila: Gimnazija in srednja šola Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, 2022

Zanju: Tomaž Markovič, Vesna Jerbič Perko

Koordinacija projekta: Tomaž Markovič, Vesna Jerbič Perko

Urednica: Karin Kočevar

Uredniški odbor: Karin Kočevar, Janko Marinč, Mirko Škof, Vesna Jerbič Perko

Avtorji besedil (Pokrajinski muzej Kočevje): Ivan Kordiš, Živa Ogorelec, Vesna Jerbič Perko, Mihael Petrovič ml.

Jezikovni pregled: Ivan Kordiš

Avtorji razstave: Ivan Kordiš, Živa Ogorelec, Vesna Jerbič Perko, Nadja Kovačič, Mihael Petrovič ml.

Prevod: Prevajanje Sara

Avtorji dodatnih besedil (Gimnazija in srednja šola Kočevje): Mojca Adamič Varga, Polona Aupič, Ela Bečirovič, Mitja Bončina, Andreja Devjak, Peter Dovč, Greta Gašparac, Jan Hartman, Damjan Janeš, Anže Kobola, Katja Koleta, Matevž Kozina, Vesna Malnar Memedovič, Janko Marinč, Barbara Markelj, Helena Marolt, Tomaž Markovič, Loti Mesojedec Behin, Ana Mihelič, Bojan Mohar, Vanja Novak, Primož Oven, Andrej Palman, Nina Papež, Jože Pavlič, Samo Pogorelc, Zorica Potisk, Vladimir Prebilič, Maja Ina Ruparčič, Mirko Škof, Janez Škrabec, Jože Šobar, Erik Štrumbelj, Nataša Tekavec, Irena Trope, Sara Turk Marolt, Dejan Umek, Jasna Vesel, Roman Zupančič, Emil Žagar, Gal Žvab

Jezikovni pregled: Nuša Dedo Lale

Strokovni sodelavci: Lela B. Njatin, Sonja Božič Zadnik, Urban Centa, Dragica Gornik, Dijana Grgurić Vidic, Mitja Hribar, Mojca Hribar, Matija Jerbič, Mojca Jernejc Kodrič, Meta Kamšek, Karin Kočevar, Romana Kokošar, Lucija Kos Bartol, Franc Kordiš, Marija Kordiš, Matej Kordiš, Stanislava Levstek, Tomaž Markovič, Vesna Metelko, Dušan Mrdakovič, Vito Oražem, Mihael Petrovič st., Zorica Potisk, Marijan Rupert, Nastja Sajovic, dr. Branko Šuštar, Janez Tanko, Nataša Tekavec, dr. Tomi Trilar, Dragica Trobec Zadnik, Ksenija Žagar

Fotografije: gssk.si, arhiv Gimnazije in srednje šole Kočevje, arhiv Pokrajinskega muzeja Kočevje, Ivan Kordiš, Josef Dornig, Peter Šobar, Vito Oražem, Rihard Verderber.

Skeniranje: Milena Bojanić, Rebeka Šubic, Ivan Kordiš

Gradivo so prispevali: Arhiv Republike Slovenije, Atelje Iris - Iris Štefanič, s. p., Polona Aupič, Avtobusna postaja Kočevje, Dare Bistrovič, Nataša Bižal Plaustainer, Urban Centa, Alenka Čop, Željko Čirovič, de.wikipedia.org, Peter Dovč, EntreComp (www.zrss.si), Simona Fajfar, Greta Gašparac, Gimnazija in srednja šola Kočevje, Jan Hartman, Andrej Hodnik, Mitja Hribar, Damjan Janeš, Stanislava Jemec, Vesna Jerbič Perko, mnorsa.altervista.org, Meta Kamšek, Knjižnica Kočevje, Anže Kobola, Romana Kokošar, Katja Koleta, Anuška Kordiš, Franc Kordiš, Ivan Kordiš, Marija Kordiš, Matej Kordiš, Manja Kotar, Nadja Kovačič, Matevž Kozina, Nada Lavrič, Stanislava Levstek, Ljudska univerza Kočevje, Marija Logar, Vesna Malnar Memedovič, Andrej Mate, Matjaž Matko – Zavod Nesselthal Koprivnik, Franc Mihič, Bojan Mohar, Muzej novejše zgodovine Slovenije, Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, Vito Oražem, Primož Oven, Andrej Palman, Mihael Petrovič st., Pavla Pirc, Samo Pogorelc, Pokrajinski muzej Kočevje, Zorica Potisk, Vladimir Prebilič, Anton Prelesnik, Maja Ina Ruparčič, Nastja Sajovic, Slovenski šolski muzej, Mojca Stijepić, Janez Škrabec, Jože Šobar, Bojan Štefanič, Erik Štrumbelj, Zmago Tančič, Janez Tanko, Ana Toić, Helena Toić, Lara Turk, Sara Turk Marolt, Dejan Umek, Jasna Vesel, Luka Vogrinč, wikimedia. org, wikipedia.org, Zgodovinski arhiv Ljubljana, Emil Žagar, Gal Žvab

Oblikovanje in priprava za tisk: Eline, grafično oblikovanje, Katja Okorn, s. p.

Tisk: Eldamedo, d. o. o., Kočevje

Naklada: 500 izvodov

Za vsebino odgovarjajo avtorji.

Brez predhodnega pisnega privoljenja lastnikov avtorskih pravic je prepovedano reproduciranje, distribuiranje, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnemkoli obsegu ali postopku, vključno s fotokopiranjem, snemanjem, tiskanjem ali shranitvijo v elektronskih medijih. Trudili smo se, da bi poiskali vse lastnike avtorskih pravic. Če v kakšnem primeru nismo navedli pravega lastnika, bomo to storili ob prvi priložnosti.

© Gimnazija in srednja šola Kočevje, Pokrajinski muzej Kočevje, Kočevje 2022

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

373.5(497.4Kočevje)(082)

GIMNAZIJA in srednja šola Kočevje
Leta, ki dajo zaleta : zbornik ob 140-/150-letnici Gimnazije in srednje šole Kočevje / [urednica Karin Kočevar ; avtorji besedil Ivan Kordiš ... [et al.] ; prevod Prevajanje Sara ; avtorji dodatnih besedil Mojca Adamič Varga ... [et al.] ; fotografije gssk.si ... et al.]. - Kočevje : Gimnazija in srednja šola : Pokrajinski muzej, 2022

ISBN 978-961-95975-0-7 (Gimnazija in srednja šola Kočevje)
COBISS.SI-ID 124722691

Leta, ki ti dajo zaleta.

GIMNAZIJA IN SREDNJA ŠOLA KOČEVJE
Ljubljanska cesta 12, 1330 Kočevje
T: 01 620 43 22
info@gssk.si
www.gssk.si

POKRAJINSKI MUZEJ KOČEVJE

POKRAJINSKI MUZEJ KOČEVJE
Prešernova ulica 11, 1330 Kočevje
T: 01 89 50 303
info@pmk-kocevje.si
www.pmk-kocevje.si